

T.C.

BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

**AMERİKA’NIN YENİ İHTİYATLI DIŞ POLİTİKASI:
“AKILLI GÜÇ”ÜN PASİFİK VİZYONU**
(Yüksek Lisans Tezi)

Tezi Hazırlayan: **Yusuf ERTUĞRAL**

İstanbul, 2013

T.C.

BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

**AMERİKA’NIN YENİ İHTİYATLI DIŞ POLİTİKASI:
“AKILLI GÜÇ”ÜN PASİFİK VİZYONU**
(Yüksek Lisans Tezi)

Tezi Hazırlayan:
Yusuf ERTUĞRAL

Öğrenci No:
100771039

Danışman:
Yrd. Doç. Dr. Pınar BAL

İstanbul, 2013

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Amerika’nın Yeni İhtiyatlı Dış Politikası: “Akıllı Güç”ün Pasifik Vizyonu” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım. 28 /02/2013

Yusuf ERTUĞRAL

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
TEZLİ YÜKSEK LİSANS SINAV TUTANAĞI

28.10.2013

Enstitümüz *Uluslararası İlişkiler* Anabilim dalı *Uluslararası İlişkiler* Bilim dalı yüksek lisans öğrencilerinden 100771039 numaralı *Yusuf ERTUĞRAL*'ın "*Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim - Öğretim ve Sınav Yönetmeliği*"nin ilgili maddesine göre hazırlayarak, Enstitümüze teslim ettiği "*AMERİKA'NIN YENİ İHTİYATLI DIŞ POLİTİKASI : AKILLI GÜÇ'ÜN PASİFİK VİZYONU*" konulu tezini, Yönetim Kurulumuzun 19.02.2013 tarih ve 2013/06 sayılı toplantısında seçilen ve Taksim Yerleşkesinde toplanan biz jüri üyeleri huzurunda, ilgili yönetmeliğin (c) bendi gereğince 80) dakika süre ile aday tarafından savunulmuş ve sonuçta adayın tezi hakkında *oyçokluğu/oybirliği* ile *Kabul/Red* veya *Düzeltilme* kararı verilmiştir.

İşbu tutanak, 4 nüsha olarak hazırlanmış ve Enstitü Müdürlüğü'ne sunulmak üzere tarafımızdan düzenlenmiştir.

DANIŞMAN
YRD. DOÇ. DR. PINAR BAL



ÜYE
DOÇ.DR. ENSAR NİŞANCI



ÜYE
YRD. DOÇ.DR. ARMAĞAN GÖZKAMAN



AMERİKA’NIN YENİ İHTİYATLI DIŞ POLİTİKASI “AKILLI GÜÇ”ÜN: PASİFİK VİZYONU

Tezi Hazırlayan: Yusuf ERTUĞRAL

ÖZET

Bu tez çalışmasında, Amerika Birleşik Devletleri’nin (ABD) 44. Başkanı Barack Hussein Obama döneminde ABD’nin yeni ihtiyatlı dış politikası “Akıllı Güç”ün Asya-Pasifik’teki yansımaları ve gelecekte ne şekilde gelişebileceği üzerinde durulmuştur. “Akıllı Güç” terimi, dış ilişkilere yönelik yeni Amerikan yaklaşımının yumuşak güç diplomasisi araçlarını, yardımını ve liberal normlar ile birlikte silahlı kuvvetlerin geleneksel sabit güç araçlarını bir arada toplamaktadır. Buna göre Başkan Obama’nın Ocak 2009’dan Kasım 2012’ye kadar süren birinci başkanlık döneminde sergilediği Asya-Pasifik eksenli dış politikasını ve bu dönemde alt yapısını oluşturduğu hegemonik güç odaklı politikalarını, Kasım 2012’den sonra ikinci başkanlık döneminde de “Akıllı Güç” kurgusu altında sürdürmesi beklenmektedir.

Bu tezin konusu; “Akıllı Güç” ve ABD’nin değişen dünya koşulları sonucu önemi gitgide artan Pasifik bölgesinde Akıllı Güç’ü neden-nasıl kullandığı ve kullanabileceğidir. Bu bağlamda giderek karmaşık bağımlılık ilişkilerine bürünen Asya-Pasifik bölgesinin siyasi, ekonomik ve diplomatik politikaları analiz edilecektir. Pasifik bölgesinin önemli temel aktörlerinden olan Çin’in yükselen profiline karşılık ABD’nin tepkisi ve buna karşılık aldığı önlemler incelenecektir. Dolayısıyla Tayvan, Singapur, Malezya, Myanmar, Güney Kore, Japonya, Sri Lanka, Hindistan, Avustralya, Vietnam ve Filipinler gibi ülkelerin ABD’nin yeni ihtiyatlı dış politikası “Akıllı Güç” kapsamında, ABD’nin bölgesel politikaları açısından anahtar önemde oldukları görülecektir.

Anahtar Kelimeler: Akıllı Güç, Yumuşak Güç, Sert Güç, Asya-Pasifik, Çin, ABD Dış Politikası, Obama Doktrini

THE NEW PRUDENTIAL FOREIGN POLICY OF THE UNITED STATES: PACIFIC VISION OF “SMART POWER”

Presented by: Yusuf ERTUGRAL

ABSTRACT

In this study, the effects of the United States’ new prudential foreign policy "Smart Power" on Asia-Pacific region during Barrack Hussein Obama's presidency will be examined. The "smart power" concept combines the instruments and means of soft power diplomacy of the United States’ new approach towards foreign policy and the traditional hard power tools of armed forces together with liberal norms. In this frame, it is expected that President Obama would continue to maintain his Asia-Pacific-oriented foreign policy and hegemonic power-oriented policies in his second term which had been developed during his first presidency between January 2009 and November 2012.

The main objective of this thesis is to thoroughly explain “Smart Power” and why and how United States has been using or would be able to use it in the Asia-Pacific region which is getting more important for the United States as a consequence of changing world conditions. In this respect, the political, economic and diplomatic relations in the Asia-Pacific region which had increasingly transformed into sophisticated and dependent relations will be analyzed. The reactions of the United States and the measures taken against the rising profile of China, the most important actor of the Asia Pacific Region will also be examined. Consequently; the importance of countries like Taiwan, Singapore, Malaysia, Myanmar, South Korea, Japan, Sri Lanka, India, Australia, Vietnam and The Philippines in the formulation of the new prudential foreign policy and the regional policies of the United States will be assessed in relation to the concept of “smart power”.

Key Words: Smart Power, Soft Power, Hard Power, Asia-Pacific, China, US Foreign Policy, Obama Doctrine.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
TABLolar LİSTESİ.....	v
HARİTALAR LİSTESİ.....	vi
KISALTMALAR.....	vii
1.GİRİŞ.....	1
2. GÜÇ KAVRAMI: AKILLI GÜÇ.....	3
2.1. Gücün Tanımı.....	3
2.2. Gücün Boyutları.....	5
2.3. Gücün Çeşitleri.....	7
2.4. Sert Güç.....	12
2.5. Yumuşak Güç.....	13
2.6. Akıllı Güç.....	14
3. TARİHİ SÜREÇ İÇERİSİNDE ABD’NİN ASYA-PASİFİK BÖLGESİ POLİTİKALARI.....	20
3.1. Asya-Pasifik Bölgesi’nin Coğrafi Tanımı ve Jeopolitik Önemi.....	20
3.1.1. Asya-Pasifik’in Jeopolitik ve Jeostratejik Önemi.....	23
3.1.2. Asya-Pasifik’in Artan Önemi.....	33
3.1.3. Asya-Pasifik’te Güç Dengesi ve ABD için Önemi.....	35
3.1.4. ABD’nin Pasifik’teki Askeri Varlığı.....	37
3.2. ABD’nin Asya-Pasifik Bölgesi Politikaları.....	41
3.2.1. İkinci Dünya Savaşı Sonrası Asya- Pasifik.....	44
3.2.1.1. Dekolonizasyon Süreci.....	46
3.2.2. Soğuk Savaş Sonrası Dönem.....	47
3.2.3. ABD’nin 11 Eylül Sonrası Asya-Pasifik Bölgesi Politikaları.....	51
3.2.4. ABD’nin Asya-Pasifik Bölgesine Yönelik Politika Hedefleri.....	53
4. “OBAMA DOKTRİNİ” VE DIŞ POLİTİKADA AKILLI GÜÇ.....	60
4.1. Amerikan Dış Politikasında Süreklilik ve Değişim.....	60
4.2. Obama Döneminde ABD Dış Politikası.....	63
4.2.1. Hükümetlerarası İşbirliği.....	64
4.2.2. Terörizmle Mücadele.....	64
4.2.3. Küresel Terörizmle Küresel Mücadele.....	65

4.2.4. Nükleer Silahların Yaygınlaşmasını Önleme	65
4.2.5. Jeopolitik Vizyondan Jeoekonomik Vizyona	66
4.2.6. Amerika'nın Dünyadaki İtibarını Yeniden Kazanması.....	66
4.3. Obama Doktrini'nin Oluşumuna Etki Eden Faktörler	68
4.4. Obama Doktrini ve 2010 Ulusal Güvenlik Stratejisi (UGS).....	71
4.4.1. Güvenlik	72
4.4.2. Refah.....	74
4.4.3. Değerler	74
4.4.4. Uluslararası Düzen.....	74
4.5. ABD Savunma Stratejisi 2012	75
5. ASYA-PASİFİK'TE AKILLI GÜÇ KULLANIMI.....	82
5.1. ABD'nin Asya-Pasifik Bölgesi İlişkilerinde “Akıllı Güç” Kullanımı	82
5.2. ABD'nin Çin'e Karşı Yeni Denge Arayışları	93
5.3. ABD'nin Çin'i Çevreleme Siyaseti	103
5.4. 21.Yüzyılda Deniz Yollarının Güvenliği	108
5.5. Asya-Pasifik Bölgesi'nde Çıkabilecek Olası Sorunlar.....	109
5.5.1. Güney Çin Denizi'nde Çin-Vietnam-Filipinler Gerginliği	110
5.5.2. ABD ve Çin Arasında Denge Arayışındaki Filipinler.....	114
5.5.3. Asya-Pasifik'in Ana Ulaşım Damarı: Malakka Boğazı.....	122
5.6. Asya-Pasifik'te Ekonomik Oluşumlar ve Güç Merkezleri.....	126
5.6.1. Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği (APEC)	128
5.6.2. Şangay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ).....	130
5.6.3. ASEAN	134
6. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	137
KAYNAKLAR	144

TABLÖLAR LİSTESİ

Sayfa No.

Tablo.1. Temel Güç Formları.....	7
Tablo.2. Dünyada Kanıtlanmış Petrol Rezervlerinin Bölgelere Göre Dağılımı.....	34
Tablo.3. Küresel Talep Artışı.....	35

HARİTALAR LİSTESİ

Harita.1. Pasifik Ülkeleri.....	23
Harita:2. Batı Pasifik’te ABD Ordusu.....	38
Harita.3. Çin Denizi.....	93
Harita.4. Malakka Boğazı.....	122
Harita.5. Asya-Pasifik.....	128

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı Geçen Eser
ABD	: ABD
APEC	: Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği (Asia-Pacific Economic Cooperation)
ASEAN+3	: Çin, Güney Kore ve Japonya
bkz.	: Bakınız
BM	: Birleşmiş Milletler
CSIS	: Stratejik ve Uluslararası Araştırmalar Merkezi (Center For Strategic International Studies)
ÇHC	: Çin Halk Cumhuriyeti
FP	: Foreign Policy
G. Kore	: Güney Kore
ISAF	: Uluslararası Güvenlik Destek Gücü (International Security Assistance Force)
K. Kore	: Kuzey Kore
NATO	: Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü (North Atlantic Treaty Organization)
NPT	: Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Anlaşması (Non-Proliferation Treaty)
RAND	: Araştırma ve Geliştirme
SEATO	: Güneydoğu Asya İttifak Örgütü (South East Asia Treaty Organization)
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
ŞİÖ	: Şangay İşbirliği Örgütü
UAEA	: Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı
UGS	: Ulusal Güvenlik Stratejisi

1. GİRİŞ

Bu tez çalışmasında, Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) 44. Başkanı Barack Hussein Obama döneminde ABD'nin yeni ihtiyatlı dış politikası “Akıllı Güç”ün Asya-Pasifik'teki yansımaları ve gelecekte ne şekilde gelişebileceği üzerinde durulmuştur. “Akıllı Güç” terimi, dış ilişkilere yönelik yeni Amerikan yaklaşımının yumuşak güç diplomasisi araçlarını, yardımını ve liberal normlar ile birlikte silahlı kuvvetlerin geleneksel sabit güç araçlarını bir arada toplamaktadır. Buna göre Başkan Obama'nın Ocak 2009'dan Kasım 2012'ye kadar süren birinci başkanlık döneminde sergilediği Asya-Pasifik eksenli dış politikasını ve bu dönemde alt yapısını oluşturduğu hegemonik güç odaklı politikalarını, Kasım 2012'den sonra ikinci başkanlık döneminde de “Akıllı Güç” kurgusu altında sürdürmesi beklenmektedir.

Bu tezin konusu; “Akıllı Güç” ve ABD'nin değişen dünya koşulları sonucu önemi gitgide artan Pasifik bölgesinde Akıllı Güç'ü neden-nasıl kullandığı ve kullanabileceğidir. Bu bağlamda giderek karmaşık bağımlılık ilişkilerine bürünen Asya-Pasifik bölgesinin siyasi, ekonomik ve diplomatik politikaları analiz edilecektir. Pasifik bölgesinin önemli temel aktörlerinden olan Çin'in yükselen profiline karşılık ABD'nin tepkisi ve buna karşılık aldığı önlemler incelenecektir. Dolayısıyla Tayvan, Singapur, Malezya, Myanmar, Güney Kore, Japonya, Sri Lanka, Hindistan, Avustralya, Vietnam ve Filipinler gibi ülkelerin ABD'nin yeni ihtiyatlı dış politikası “Akıllı Güç” kapsamında, ABD'nin bölgesel politikaları açısından anahtar önemde oldukları görülecektir.

Birinci bölümde; “Güç” kavramı incelenecek, tanımı yapılacak, gücün boyutları olan sert ve yumuşak güç arasındaki denge tartışılacaktır.

İkinci bölümde, Barack Hussein Obama'nın ABD başkanı seçilmesinin ardından kurulan hükümet çerçevesinde, Kamu Diplomasisi alanında kaybedilen ivmenin yeniden kazanılması amacıyla ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton'un, Irak'tan İran'a, Afganistan'dan Çin'e kadar birçok ülke ile ilgili ABD dış politika

hedeflerini ortaya koyduğu, ABD'nin dış ilişkiler ve sorunları ile ilgili gerçekleştirdiği konuşması ele alınacaktır. Dünyada ABD liderliğinin eksikliğinin yaşandığını belirten Hillary Clinton, Anti-Amerikanizm'in yükseldiğini belirttiği konuşmasında, aldıkları hasarın ve bu durumun yükselen Akıllı Güç sayesinde çözümleneceğini belirtmiştir¹.

Üçüncü bölümde, Obama dönemi Amerikan Dış Politikası'nın Asya-Pasifik bölgesine yaklaşımları incelenecektir. ABD'nin Asya-Pasifik Bölgesi'ne dönüşünün nedenleri ve bu bölgede akıllı gücü nasıl kullandığı incelenecektir.

¹ "The Art of Smart Power".
<http://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2012/07/195196.htm> (Erişim Tarihi:02.02.2013).

2. GÜÇ KAVRAMI: AKILLI GÜÇ

2.1. Gücün Tanımı

Uluslararası ilişkilerin belirgin hukuk kuralları ve bunları yaptırımla destekleyecek merkezi bir otoritesi olmadığından, her devlet kendi varlığını sürdürmek ve küresel sistemde kendine yer edinmek için güvenlik ve güç arayışları içerisine girmektedir. Potansiyel güç unsurlarının güce dönüştürülmesi ve sahip olunan gücün nasıl bir şey olması gerektiği konusunda farklı görüşler ileri sürülmektedir.²

Joseph Nye'a göre güç hava durumu gibidir; yani herkesin hakkında konuştuğu ancak çok az insanın işleyiş mantığını anladığı bir kavramdır.³ Hans Morgenthau ise, gücü; hem bir ilişki türü, hem uluslararası politikanın en temel amacı, hem de amacın gerçekleştirilmesi için bir araç olarak tanımlamıştır.⁴ Holsti'ye göre güç; "bir ülkenin sahip olduğu imkân ve hareket kabiliyetini ödül, ceza, ikna ve zorlama gibi yöntemler kullanarak karşı tarafın davranışlarını kendi çıkarları doğrultusunda değiştirebilmesi"⁵dir.

Uluslararası sistemin her dönem yaşadığı değişim ve buna uygun olarak sahip olduğu özellikler ele alındığında; uluslararası örgütlerin yaygınlaşması, küresel medyanın gelişmesi ve devlet dışı diğer aktörlerin de etkin olabilmesi, içinde bulunduğumuz dönemde "sert güç", "yumuşak güç" ve "akıllı güç" tartışmalarını gündeme getirmiştir. Ek olarak, gücün bu üç kavram arasında; yaşanan dönem, var olan aktörler ve mevcut olaylar arasında geçişkenlik ve değişim gösterebileceği de iddia edilerek güç kavramının yapısı daha karmaşık bir hale getirilmiştir. Öte yandan güç konusunda daha farklı yaklaşımlar da ortaya koyulmuştur. Bu yaklaşımlardan

² http://www.ekopolitik.org/images/cust_files/110609180342.pdf (Erişim Tarihi:01.03.2013)

³ Nye, J.S., (1990). The Changing Nature of World Power, *Political Science Quarterly*, 105/2, s.177.

⁴ Özdemir H., (2008). Uluslararası İlişkilerde Güç: Çok Boyutlu Bir Değerlendirme. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Cilt 63, Sayı3, s.113-144

⁵ Holsti, K., (1964) The Concept of Power in the Study of International Relations. Background, 179-194. (Aktaran: H. Özdemir, (2008). Uluslararası İlişkilerde Güç: Çok Boyutlu Bir Değerlendirme. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Cilt 63, Sayı3, s.113-144.)

biri gücün çok boyutlu yapı analizi ile incelenmesidir. Gücün birinci boyutu aktörlerin davranışlarını neden-sonuç ilişkisi içerisinde inceleyen bir yaklaşımdır.⁶

Bu yaklaşıma göre, söz gelimi, A devleti kendi çıkarına olan bir durum sebebiyle B devletini etkilemeyi başarmış olabilir. Bir başka ifadeyle, eğer A aktörü B'nin normalde yapmayacağı bir şeyi yapmasını sağlıyorsa o zaman A aktörü güçlü addedilebilir.⁷ Bu duruma gücün birinci boyutu adı verilmektedir. Bu boyut; A ile B'nin davranışlarını neden-sonuç ilişkisiyle açıklamakta ve "B'nin davranışına A sebep olmuştur" demektir.⁸

Ancak Dahl tarafından ortaya koyulan bu durum zaman içinde zenginleştirilmiştir ve A'nın güçlü olma durumu sadece B'ye istediğini yaptırabilmesi ile değil, farklı yönlerle de ifade edilmeye başlanmıştır. Eğer A, B aktörünün belirli bir davranıştan vazgeçmesini sağlayabiliyorsa o zaman da A güçlü olarak görülebilir.⁹

Bir ülkenin dünya siyasetinde istediği sonuçlara; onun değerlerine hayran olan, onu örnek alan, refah seviyesine ve fırsatlarına özenen ülkelerin kendisini izlemesiyle ulaşacağı yumuşak güç¹⁰, zorbalık yerine iş birliğini ve iknayı esas alırken; sert güç askeri müdahaleyi, baskı ve dayatmayı içermektedir. Akıllı güç olarak tanımlanan kavram ise; ABD'nin önde gelen düşünce üretim merkezi CSIS'nin bünyesinde 2006 yılında oluşturulan Akıllı Güç Komisyonu'nun hazırladığı "Daha Akıllı, Daha Güvenli Amerika" (A Smarter More Secure America) başlıklı raporda¹¹ ABD'nin askeri gücünü ikinci plana iten, sert güç ile birlikte yumuşak gücünü de kullanmasını öngören yeni bir konsept olarak ortaya çıkmıştır. Bir ülkenin sert ve yumuşak gücü ile bunların yanı sıra sahip olduğu milli güç

⁶ Isaac, J. C., (1987). Beyond the Three Faces of Power:A Realist Critique. *Polity*,Vol.20, No.1, s.4-31.

⁷ Dahl, R. A., (1957) The Concept of Power. *Behavioral Science*, Vol.2 , s.201-215.

⁸ a.g.e.

⁹ Nye, J. S., (2005). *Yumuşak Güç*, Ankara: Elips Yayınevi, s.14.

¹⁰ Nye, J. S., (2005). *Yumuşak Güç*, Ankara: Elips Yayınevi, s.14.

¹¹ Armitage, R.L. & NYE, J.S. Jr., A Smarter More Secure America, CSIS, Center For Strategic&International Studies

http://belfercenter.hks.harvard.edu/publication/18057/csis_commission_on_smart_power.html. (Erişim tarihi:02.02.2013).

http://csis.org/files/media/csis/pubs/071106_csissmartpowerreport.pdf

unsurları da önemlidir. Bu ülkenin yöneticileri, yurttaşlarının refah düzeyini artırmaya yönelik belirlediği hedefleri, milli güç unsurları nispetinde derecelendirmeli ve gerçekçi, sınırlarını bilen adımlar atmalıdır. Hedeflerin belirlenmesinde ölçü alınan milli gücü, sabit ve değişken güç unsurları olarak ikiye ayırabiliriz. Tarih, kültür, coğrafya ve doğal kaynaklar sabit güç unsurları olarak karşımıza çıkarken; moral/motivasyon, ekonomi ve teknoloji değişken güç unsurları olarak sınıflandırılmaktadır.¹²

2.2. Gücün Boyutları

İki veya daha fazla aktör arasındaki güç ilişkilerini gözlemlediğimizde, istenen sonucun elde edilmesinde; sahip olunan özellikler, kapasite ve yöntemin ön plana çıktığını görebiliriz. Robert Dahl “*The Concept of Power*” adlı eserinde¹³, bir aktörün (x) yapamayacağı şeyi başka bir aktöre (y) yaptırabilme kapasitesini güç olarak tanımlamış; Steven Lukes¹⁴ ise, mevcut ilişkinin güç odaklı gerçekleştiğini söylemek için x’in y’nin davranışlarını ikna yöntemi kullanmadan kendi çıkarlarına ters düşecek şekilde değiştirebilmesi gerektiğini belirtmiştir. Lukes, ikna yöntemini; davranış değişecek y aktörünün kendi lehine bir durumu algılaması ve bundan dolayı davranışta bulunması ihtimali üzerine güç kullanımı ile bir tutmamıştır.

Bu noktada, zarar verilmeden ve dirençle karşılaşmadan uygulanan güç kavramının; çatışma, direniş ve şikâyetin olmadığı güç uygulamalarının en etkin yöntem olduğu fikri karşımıza çıkmaktadır. Gücün tanımlanmasında, caydırıcı rol üstlenebilmesi de kullanılmaktadır. Morgenthau, mevcut durumu korumaya (statüko), değiştirmeye ya da prestij amacına yönelik de güç kullanımı tanımlamaları yapmaktadır¹⁵. Yani x aktörü olduğumuz ve y’nin davranışlarını kendi çıkarlarımız nispetinde değiştirebildiğimiz gibi; y aktörü olduğumuzda da, x’ten gelebilecek

¹² CSIS, Commission on Smart Power: A Smarter More Secure America, 2007.
http://www.csis.org/files/media/isis/pubs/071106_csissmartpowerreport.pdf (Erişim Tarihi: 0109.2012).

¹³ Dahl, R. A., (1957). The Concept of Power. *Behavioral Science*, Vol.2, s.201-215.

¹⁴ LUKES, S. Power: A Radical View, *Political Studiens Rewiew*:2006. Vol 4. 136-145.

¹⁵ Morgenthau, H., (1985). *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*. Kenneth Thompson tarafından gözden geçirilmiş Altıncı Baskı. New York: Mc Graw Hill, s.52.-53.-71.-100.

baskı, zorlama ve ikna uygulamalarını etkisiz bırakıp, ulusal çıkarlarımız nispetinde x'in hareket alanını daralttığımızda güç uygulamış oluruz.

Aslında küresel sistem içerisinde bir devletin karşılaştığı sınırlama ve sahip olduğu manevra kabiliyeti, o devletin gücünü belirlese de, sistemin karmaşık yapısı ve aktörlerin sayısı gereği, aktörlerin davranışlarını değiştiren güç yönteminin, sürecin belirlenmesinde etkinliğinin her zaman belirli olamayacağı söylenmektedir. Kenneth Neal Waltz'a göre gücün süreçleri ve sonuçlarını birbirine karıştırmamak gerekir; çünkü başkalarını yönlendirebilmek gücün bir sonucudur.¹⁶ Ama süreçlere etki edebilme sistemin vereceği farklı reaksiyonlar gereği istenen düzeyde olamayabilir. Robert Keohane ve Nye'in "kompleks karşılıklı bağımlılık"¹⁷ olarak tanımladıkları durum ve gücün gözlemlenmesinde çok sayıda devletin sosyal ve siyasal bağla birbirine bağlandığı; zorlama, baskı ve bunlara karşı strateji üretmenin geri planda kaldığı bir ortamdır. Kompleks bağımlılık teorisinde güç elde etmek için; gündem belirleme, sorunlar arasında bağlantı kurma, uluslar ve hükümetler ötesi bağlantılar kurma ve uluslararası örgütlerde söz sahibi olabilme kapasitelerine sahip olmak gerekir.

Neoliberal yaklaşımın bir ürünü olan bu kavrama göre; günümüzde aktörlerin hareket alanları karmaşık ilişki ve bağımlılık esasıyla sınırlanmakta, bir aktörün ulusal çıkarları bir anda küresel sorun haline gelebilmekte ve askeri güç kullanımı devletleri zor duruma sokarken, sivil toplum ve uluslararası örgütler devletlerin dış politikalarına müdahale edebilmektedir¹⁸.

16 Waltz, K., (1979). *Theory of International Relations*. New York: McGraw Hill.
www.ekopolitik.org/images/cust_files/110609180342.pdf (s.12) (Erişim tarihi:10.12.2012).

17 Keyman, E.F. (2006). "Küreselleşme, Uluslararası İlişkiler ve Hegomanya", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 3, No:9, s.1-20.

18 Rquilla, J., ve Ronfeldt, D., (1999). *The Emergence of Noopolitik. Toward an American Information Society* (Santa Monica, CA: Rand Corporation), s.30-31.

2.3. Gücün Çeşitleri¹⁹

Tablo.1. Temel Güç Formları

Güç Boyutları	Davranışlar	Temel Araçlar	Hükümet Politikaları
Askeri Güç	Zorlama, caydırma ve koruma	Tehdit ve kuvvet	Zorlayıcı diplomasi, savaş ve ittifak
Ekonomik Güç	Teşvik ve zorlama	Para verme ve yatırım	Yardım ve rüşvet
Yumuşak Güç	Hayranlık uyandırma ve gündem yaratma	Değerler, kültür, politikalar ve kurumlar	Kamu diplomasisi, iki taraflı ve çok taraflı diplomasi

Tablo.1. Temel Güç Formları

Kaynak: Aydoğan, B., Kamu Diplomasisi, (Erişim tarihi 11.04.2011)

<http://www.ekopolitik.org/public/news.aspx?id=5429&pid=4082>

Devletler, tehlikelere karşı koymak, becerilerini ve şanslarını kullanarak uygun bir zamanda istedikleri sonuçları elde etmek için askerî güçlerini kullanırlar. Ekonomik gücü kullanmak da, çoğu zaman aynı şekilde basit bir iştir. Devletler, bir gece içinde yabancı banka hesaplarını dondurabilir ve çok hızlı bir biçimde rüşvet veya yardım dağıtabilir (fakat ekonomik yaptırımlar ve istenilen sonuçlara ulaşmak uzun zaman alabilir). Yumuşak gücü kullanmak ise zordur; çünkü önemli yumuşak güç kaynaklarının çoğu devletlerin kontrolü dışındadır ve etkileri büyük ölçüde alıcı izleyicilerin kabul etmesine bağlıdır. Dahası, yumuşak güç kaynakları, çoğu zaman, politikalar için ortam hazırlayarak dolaylı yoldan işler ve bazen istenilen sonuçları elde etmek yıllar alır²⁰.

¹⁹ Nye, J. S., (2005). *Yumuşak Güç*, İstanbul: Elips Yayınevi, s.37

²⁰ Nye, J. S., a.g.e., s.100.

Bu güç formları üzerinden uygulanan davranışlar ve bu davranışların kaynakları, sert ve yumuşak güç arasındaki farkı da göstermektedir. Nye’a göre, davranış spektrumunda soldan sağa gidildikçe sert ve yumuşak güç formları arasında bir dizi geçiş noktaları vardır.²¹ Sert güç; emir, zorlama, ikna etme noktalarından oluşurken yumuşak güç; gündem yaratma, cazibe ve yanına çekme özelliklerine sahiptir. Bu davranışların gerçekleşebilmesi için de sert güçte; baskı, yaptırımlar, rüşvet ve ödemeler kullanılırken yumuşak güçte; kurumlar, değerler, kültür ve politikalar kullanılmaktadır. Bazen aynı güç kaynakları zorlamadan cazibeyle bütün davranış spektrumunu etkileyebilir. Ekonomik ve askerî alanda gerileme yaşayan bir ülke, sadece sert güç kaynaklarını değil, aynı zamanda uluslararası gündemi oluşturma becerisini ve çekiciliğini de kısmen kaybedebilir²².

Güç algısında beliren bu değişim, hükümetlerin iç ve dış politika yöntemlerini derinden etkilediği gibi uluslararası örgütlerin ve sivil toplum kuruluşlarının küresel sistemde aktör olarak varlık kazanmasını da sağlamıştır. Uluslararası sistemin çok aktörlü yapısı, devletlere geleneksel diplomasi yöntemine ek olarak, devlet dışı aktörlere ve diğer devletlerin vatandaşlarına yönelik faaliyetler yürütülmesi ve onlarla etkileşim içerisinde olunarak değer odaklı diplomasi çalışmaları yapılmasını gerektirmiştir. Sert güç anlayışında başarılı olmak ve hedefe ulaşmak için kullanılan tehdit ve kuvvet, kitle iletişim araçlarının gelişmesi ve devletlerin biricik güç ve muhatap odağı olmaktan çıkması ile değişikliğe uğramıştır. Geniş halk kitlelerinin karar vericiler üzerindeki etkinliği hükümetlerin yürüttükleri diplomasi faaliyetlerinde ve her türlü iç/dış politika hamlesinde kendini göstermiş; iletişim dilinin üslubu, güvenilirliği, değer odaklı ve meşru olması şart görülmüştür. Sert, ekonomik ve yumuşak gücün pro-aktif, eş zamanlı ve dengeli bir formda, birbirini destekleyecek ve meşru kılacak şekilde dış politikaya aktarılması ise “akıllı güç” ve “kamu diplomasisi” kavramlarının önemini belirlemiştir.

Joseph Nye ve David A. Welch, dünya politikasını “geleneksel” ve “uluslar ötesi” politika şeklinde ikiye ayırmıştır. Geleneksel politikada hükümet ile toplum ve hükümet ile bir başka hükümet arasında yaşanan ilişki, bu iki ülkenin toplumu

²¹ Nye, J. S., (2005). *Yumuşak Güç*, İstanbul: Elips Yayınevi, s.17

²² Nye, J. S., a.g.e., s.18.

arasında yaşanamaz, bir toplum, başka bir toplum ya da hükümet ile kurmak istediği ilişkiyi ancak kendi hükümetine baskı yaparak gerçekleştirebilir. Uluslar ötesi politikada (kamu diplomasisi) ise; bir toplumdaki insanlar farklı bir hükümete ya da o hükümetin toplumuna doğrudan baskı yapabilirler²³

Geleneksel politikanın devleti tek aktör kabul eden yapısı, uluslararası bağlantılar, bireyler, Sivil Toplum Kuruluşları (STK)'lar ya da hükümetler ötesi şeklinde tanımlanan; hükümetlerin alt birimleri arasında giderek çeşitlenen ve önem kazanan doğrudan bağlantılar ile çok boyutlu bir hale gelmiştir. Uluslararası politikanın karmaşık yapısı tüm aktörlere ulaşmak ve nüfuz edebilmek için çok yönlü diplomasi algısını gündeme getirmiş, bu ilişkilerin başarıyla yürütülmesi ise diplomasi anlayışının kaynaklarını, boyutlarını ve yöntemlerini büyük ölçüde değiştirmiştir.²⁴

Bir ülkenin kendi çıkarları nispetinde yaptığı iş birliğinin derecesi, bir başka ülkenin, cazibesinin o ülke halkı için ne ifade ettiği ve uluslararası arenada ne kadar meşru görüldüğü ile ilgilidir. Eğer ABD'nin müttefikliği, bir ülkenin kamuoyunda doğru karşılanmıyorsa, devlet yöneticileri anti-Amerikancı bir üslup takınarak kimi zaman geri çekilen kimi zaman da imtiyazı karmaşık bir dış politika sergileyebilir. Diğer ülkelerin kamuoylarında çekici olmanın önemi görmezden gelinirse bunun olumsuz etkisi uzun vadede kendisini gösterecektir. Örneğin ABD, 2003 yılında BM kararını beklemeden Irak'a müdahale etmiş ve Haziran 2003'te, Irak'ta planlandığından daha fazla direnişle karşılaşınca, ordunun etkin görevde bulunan 33 muharebe tugayı oraya bağlı kalmıştır.²⁵ Amerika, Hindistan'dan, Pakistan'dan, Fransa'dan ve diğer ülkelere, barışı koruma ve polis kuvvetleri istemiş; fakat Hindistan, Fransa ve Almanya ve diğerleri, birliklerini ancak BM'nin himayesinde gönderebileceklerini söylemişlerdir. Ayrıca, 2003 yılında BBC tarafından 11 ülkede yapılan bir kamuoyu araştırması, birçok insanın, ABD'yi, dünya barışı açısından

²³ AYDOĞAN, B. Kamu Diplomasisi -2 , (01.05.2011)
<http://www.politikadergisi.com/okur-makale/kamu-diplomasisi-2> (Erişim Tarihi:02.02.2013).

²⁴ AYDOĞAN, B. Kamu Diplomasisi -2 , (01.05.2011)
<http://www.politikadergisi.com/okur-makale/kamu-diplomasisi-2> (Erişim Tarihi:02.02.2013).

²⁵ Nye, J. S., (2005). *Yumuşak Güç*, İstanbul: Elips Yayınevi, s.70.

Kuzey Kore'den daha çok tehlike arz eden kibirli bir süper güç olarak gördüğünü ortaya koymuştur²⁶.

ABD'nin savaş öncesi ve savaş sırasında takındığı sert üslubu ve uluslararası örgüt ve dengeleri yok sayarak kararlar alması; hem bu ülkelerin kamuoylarında olumsuz etki bırakmış hem de bu politikası diğer ülkelerin yöneticileri tarafından meşru kabul edilmediği için fazla destek bulamamıştır. ABD, 2003 Mayıs'ında Irak'ta elde edilen başarılarından sonra BM'ye ve diğer ülkelere, Irak'ta önemli uluslararası bir rol vermeme konusunda direnmiştir. Ancak yaza doğru, ölü sayısı ve masraflar artınca, ABD, birçok ülkenin, BM'nin onayı olmadan bu yükü paylaşmak istemediğini görmüştür. Irak'tan sorumlu en üst Amerikalı komutan, General John Abizaid, "Irak'ta ve Arap dünyasında, Amerika'nın büyük bir güç yüzdesine sahip olduğuna dair görüşlerini küçümseyemezsiniz" demiş; fakat şöyle devam etmiştir; "Diğer ülkelerin siyasi seçmenlerinin de memnun edilmesi gerekir; çünkü onlar ABD'nin kuklası değil, uluslararası topluluğun araçları rolünü oynuyorlar."²⁷

2001 Ekiminde, Irak için yapılan Madrid Barış Konferansı'ndan önce, New York Times, Bağdat'taki işgal yönetiminin başkanı L. Paul Bremer'in, "O kadar paraya ihtiyacım var ki, iktidardaki uluslararası topluluğa karşı ilkeli muhalefetimizi değiştirmeliyiz."²⁸ dediğini bildirmiştir. Tüm bu örnekler, ABD gibi ekonomik ve askeri bir gücün bile sert gücünü ön planda tutan tek yanlı ve dışlayıcı dış politika üslubundan dolayı sınırlarının zorlandığını göstermiştir.

Küresel bilgi çağında, ülkelerin her yeni oyun için kısa vadeli anlık koalisyonlar kurması yerine, diğerlerini de kurumsal ittifaklara çekerek ve mevcut meşru kurumları zayıflatmaktan kaçınarak, karşılıklı bağımlılık ve iş birliği süreçlerinden hem kendi ülkesi, hem de küresel sistemin yararına olabildiğince faydalanması gerekmektedir.

²⁶ Nye, J. S., (2005). *Yumuşak Güç*, İstanbul: Elips Yayınevi, s.70.-71.

²⁷ Nye, J. S., (2005). *Yumuşak Güç*, İstanbul: Elips Yayınevi, s.130. Ayrıca bkz. Abizaid, J., Alındığı yer: Schmitt, E., General in Iraq Says More G.I.s Are Not the Answer, New York Times, 09.08. 2003, s.1. (Erişim Tarihi:12.12.2012).

²⁸ Nye, J. S., a.g.e., s.130. , Ayrıca bkz. Weisman, S., US Set to Cede Part of Control over Aid for Iraq, New York Times, 20.10.2003. <http://www.nytimes.com/2003/10/20/world/us-set-to-cede-part-of-control-over-aid-for-iraq.html> (Erişim Tarihi:12.12.2012).

ABD merkezli düşünce kuruluşu RAND'da çalışmalarda bulunan John Arquilla ve David Ronfeldt'e göre; bilgi çağında güç, sadece güçlü savunmalardan değil, güçlü ortaklıklardan da gelecektir. Geleneksel gerçekçi yaklaşımlar, başkalarıyla paylaşmayı zorlaştırır. Ancak bilgi çağında, böylesi bir paylaşım, başkalarının bizimle iş birliği yapmalarını artırmakla kalmaz, ayrıca yapma eğilimlerini de artırır²⁹. Zekâ ve beceriler başkalarıyla paylaşıldığı zaman, ortak yaklaşımlar ve ortak bir bakış açısı geliştirilir ve bu da yeni tehditlerle başa çıkma gücünü artırır. Güç, çekicilikten ileri gelir. Çekiciliğin gücünü, sadece geçici bir popülerliğe indirgemek, bilgi çağının yeni gerçekleri kadar yeni liderlik teorilerinden de önemli kavrayışları gözden kaçırmak demektir³⁰.

Egemen devletlerin doğuşundan bugüne kadar birçok farklı güç kaynağı değişken bir ivme izleyerek kritik roller üstlenmiş, demokrasinin üstün geldiği bilgi devriminin etkisinde kalan toplumlarda yumuşak güç, demokrasinin yerleşmediği ve henüz sanayileşmekte olan toplumlarda ise sert güç öne çıkmıştır.

Güç ve otorite kavramları, sahip olunan yumuşak güç ve güvenilirlik kapasitesini doğrudan etkilemektedir. Başkalarının karar ve davranışlarınıza saygı göstermesi otoriter bir güç kaynağı olurken, otorite sahibi olmadan da güç gösterisinde bulunulabilir. Tek fark eylemlerinizin meşruiyeti ve tepkilerin niteliğidir. Joseph S. Nye ve David A. Welch'e göre; güç deneysel, otorite ise normatif, ahlaki ve hukuki bir kavramdır.³¹ ABD'nin, meşru yollardan seçilmiş Guatemala Devlet Başkanı Jacobo Árbenz Guzmán'ı 1954'te CIA tarafından düzenlenen bir darbeye devirme gücü vardı, ama bunu yapma otoritesi yoktu. Guatemala egemen bir devletti³².

Benzer bir örnek, ABD'nin, 2 Mayıs 2011'de Pakistan devletinden izin almadan Abodabad'a düzenlediği baskın sonucu, Usame Bin Ladin'in Pakistan askeri tesislerine yakın mevkiideki konutunda öldürülmesi sonrasında yaşanmıştır.

²⁹ Arquilla, J. ve Ronfeldt, D., (1999). *The Emergence of Neopolitik: Toward an American Information Strategy*, Santa Monica: RAND Şirketi, s.52.

³⁰ Nye, J. S., (2005). *Yumuşak Güç*, İstanbul: Elips Yayınevi, s.131

³¹ Nye, J. S. ve Welch, D. A., (2011). *Küresel Çatışmayı ve İşbirliğini Anlamak*, (Çev. R. Akman). İstanbul: İşbankası Kültür Yayınları, s:1-60.

³² a.g.e. s. 60.

Pakistan hükümeti, ABD’den aldığı maddi yardımlar ve karşılığında ABD ile yürüttüğü iş birliğine rağmen, kamuoyunda yükselen “ABD tarafından yapılan operasyonla Pakistan devletinin egemenliğinin hiçe sayıldığı” söylemi, hükümet yetkililerinin bir anda anti-Amerikancı bir üslup takınmasına neden olmuştur.

Öte yandan ABD’nin Pakistan kamuoyu için zaten etkin olmayan yumuşak gücü, yapılan operasyonun Pakistan devletinin otoritesini sarsacak bir güç gösterisi şeklinde algılanmasıyla daha da azalmıştır. Ayrıca, Usame Bin Ladin’in öldürüldüğü operasyonun adının “Geronimo” olduğu ortaya çıkınca ABD yönetimine karşı ABD vatandaşı Apaçiler tarafından da yoğun tepki gösterilmiştir. Oklahoma eyaletinde bir Apaçi kabilesinin lideri, ABD Kongresi’nden 2009’da “yurt savunmasındaki cesareti” nedeniyle övgü alan Geronimo’nun, Amerika’da yerlilerin direnişinin sembolü olduğunu ve kendisiyle bir "terörist" arasında bağ kurulmaması gerektiği belirtmiştir.³³

Yumuşak gücün iç ve dış politikada dikkate alınmaması hem sert gücün gereğinden fazla kullanılmasına sebep olmakta; hem de yerli ve yabancı kamuoyları nezdinde yumuşak gücün etkinliğinin azalmasına ve güvenilirliğin zayıflamasına yol açmaktadır.

2.4. Sert Güç

Sert güç bir aktörün politik amaçlarına ulaşmak için diğer aktörlere yönelik zorlama, tehdit etme, askerî güç kullanma gibi yöntemlere başvurusudur. Aktörlerin uyguladığı gücün karakterlerinden biri olarak değerlendirilen sert güç gücü uygulayanın karşıdaki aktörü, onun rızası olmadan, kendi istediği çizgiye getirmesine yaramaktadır.³⁴ Bu bağlamda karşıdaki aktöre yöneltilecek her türlü tehdit, uygulanacak her çeşit caydırma ve zor kullanma tedbiri sert güç sınıflandırması içinde yer almaktadır. Bu tarz bir davranış içinde bulunmak için farklı güç unsurları kullanılabilir. Ancak, en çok görülen unsurlar askerî ve ekonomik unsurlardır. Nye

³³ Aydoğan, B., (16.01.2012). *Yumuşak Gücü Yok Saymak*, <http://www.politikadergisi.com/makale/yumusak-gucu-yok-saymak> (Erişim: 29.10.2012).

³⁴ Yılmaz, S., (2008). *Güç ve Politika*. İstanbul: Alfa Basım Yayım. s.47-48.

sert gücü ifade ederken ekseriyetle askerî güce vurgu yapmıştır ve ekonomik gücü sert gücün kapsamı dışında bırakmıştır.³⁵ Ancak sert güç tanımını yaparken de zorlayıcı, caydırıcı, tehdit edici unsurların tamamını ifade etmiştir. Bu durumda gücün ekonomi ile ilgili olan unsurlarını da sert güç sınıflandırması içine dâhil etmek faydalı görünmektedir. Zira sert gücün tanımı olan tehdit edici, korkutucu, caydırıcı, zorlayıcı adımlar iktisadi unsurlar ile de atılabilir. Söz gelimi, bir ülke diğer bir ülkenin belirli bir şekilde davranmasını sağlamak amacıyla iktisadi ambargo uyguluyorsa, bu durumda ambargo uygulanan devlet zorlayıcı bir davranışla karşı karşıya demektir. Bu durumda sert güç iktisadi unsurlar yardımıyla uygulanmış olur.

Sert gücün en bariz görüldüğü olaylar savaşlar ve silahlı çatışmalardır. Günümüzde savaşların ve aktörlerin birbirini zor kullanarak istedikleri çizgiye getirdikleri durumlar, eskiye göre daha az yaşanmaktadır. Bunun, uluslararası sistemde meşruiyet algısının değişmesi, sert güç kullanmanın maliyetinin çok artması gibi sebepleri vardır. Bu ve benzeri sebeplerden ötürü yeni güç arayışları ortaya çıkmıştır ve bu arayışlar sonucunda ortaya çıkan ve üzerinde en çok konuşulan kavramlardan biri yumuşak güç kavramıdır.

2.5. Yumuşak Güç

Askerî yetenekler gücün hâlâ önemli bir parçasını oluştursa da bu yeteneklerin kullanım maliyetleri her geçen gün artmakta, ayrıca askerî unsurlar gibi sert güç unsurlarını kullanmak bazı meşruiyet sorunlarına neden olmaktadır. Bu sebeple sert güç gibi amaca yönelik olarak kullanılabilir ama günümüz koşullarına daha uygun güç arayışları söz konusu olmuştur. Yumuşak güç de ilk kez Joseph Nye tarafından 1990 yılında kullanılan bir kavramdır. Waring Partridge, yumuşak gücü, sert gücün kullanımını destekleyen ve gerektiğinde onun kullanımına imkân yaratan bir güç türü olarak nitelemektedir.³⁶ Yumuşak güç bir aktörün hedefe giderken diğerler aktörleri, zor kullanmadan, tehdit etmeden, caydırmadan kendi çizgisine çekmesidir. Bunu yapabilmenin pek çok yolu olabilir. Aktörlerin kimi zaman kültürü

³⁵ Nye, J. S., (2005). *Yumuşak Güç*. (Çeviren: Rayhan İnani A.) Ankara: Elips Yayınevi, s.32.

³⁶ Özdemir, H., (2008). Uluslararası İlişkilerde Güç. Çok Boyutlu Bir Değerlendirme. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Cilt 63, Sayı 3, s.113-114.

kimi zaman politik idealleri diğerleri için cazip olabilmektedir. Yumuşak gücün kilit unsuru cazibedir. Eğer diğer aktörlerin fikirleri belirleyici aktörün isteğine göre şekillenirse, belirleyici aktörün herhangi bir zorlama ya da caydırma gibi sert güç unsuruna ihtiyacı olmaz.³⁷ Buna göre bir ülkenin uluslararası arenadaki gücü, ikna edici kapasiteye sahip olan yumuşak güç ve zorlama/baskı yöntemini kullanan sert güç olarak ikiye ayrılmaktadır. Askerî kuvvet tarafından temsil edilen sert güç ile kültürel, ekonomik etkenler ve diplomatik taktiklerin temsil ettiği yumuşak gücün, birbirleriyle bağlantılı ve tamamlayıcı olduğunu vurgulayan Nye, bu iki güç arasındaki dengenin sağlanması gerektiğini söylemektedir.³⁸ Bu denge ile ilgilenen kavram ise akıllı güç kavramıdır.

Yumuşak güç, sadece geçici bir imaj değil; aksine istenilen sonuçlara ulaşmak için, ikna ve cazibe yöntemleri ile başkalarının sizin amaç ve değerlerinizi paylaşmasını sağlayabilmektir. Böylelikle hedeflere ulaşmak için meşru bir destek ve uzun vadeli planlarda, ortak değerleri paylaşan yandaşlar kazanılabilmesi mümkün olmaktadır. Popüleritenin ve kısa süreli koalisyonların gelip geçici olması, kalıcı müttefiklerin ve uluslararası kuruluşların önemini artırmaktadır. Bu önem, belirli ülkelerden oluşan koalisyonların olayları belirlediği dönemden, olayların koalisyonları şekillendireceği dönemlere geçiş sürecinde olduğunu ve bu oluşumlara dâhil ülkelerin tek yanlı politikalarını eskisi kadar yürütemeyeceklerini göstermektedir.

2.6. Akıllı Güç

Devletlerin politik amaçlarına ulaşabilmeleri için kullandıkları güç unsurları çok çeşitlidir. Aktörler hem amaca doğru yönelirken hem de amaca ulaşıldıktan sonra atılan adımların maliyetini hesaplamak durumdadırlar. Bu bağlamda ideal olan, “en düşük maliyetle hedefe ulaşmak”tır. Bu mantıktan hareketle aktörler hedefe göre kullanacakları araçları ve güç unsurlarını değerlendirip, en uygun ve en verimli sonuç alabileceklerini seçerler.

³⁷ Nye, J. S., (2005). *Yumuşak Güç*. (Çeviren: Rayhan İnani A.) Ankara: Elips Yayınevi, s.14-15.

³⁸ Lee, S., (2008). Çin'in Yumuşak Gücünün Sınırları. *Stratejik Analiz*, Nisan, s. 57-64.

Güç unsurlarının çeşitli olduğu günümüzde, gücün bu unsurları kullanım türlerine göre yumuşak ve sert güç gibi farklı karakteristik özelliklerle ifade edilmektedirler. Zorlama, caydırma, korkutma temeline dayanan sert güç ile diğer aktörleri ikna ve cezbetme mantığına dayanan yumuşak güç aktörün uyguladığı gücün karakteri olarak ortaya çıkmaktadır. Akıllı güç kavramı ise, güç unsurlarının hepsini birden göz önüne alarak bir güç envanteri çıkarmayı, daha sonra belirlenen hedefe göre farklı unsurlardan birini ya da bir kaçını, hedefin öngördüğü gereklilik oranıyla kullanmayı önermektedir. Bir başka ifadeyle akıllı güç; diplomatik, ekonomik, askerî, politik, hukuki ve kültürel değerlerin hepsinin aynı anda değerlendirilmesi ve her bir durum için aralarından uygun enstrümanın seçilmesi veya gücün bunlardan bir seçki yapılarak kullanılmasıdır.³⁹

Amerika’da 2006 yılında kurulan Akıllı Güç Komisyonu bünyesinde, Joseph Nye ile L. Armitage gibi önde gelen uluslararası ilişkiler uzmanları tarafından üretilen “akıllı güç” kavramı; sert ve yumuşak gücün sadece birleşmesinden oluşmamakta, gücün uygulanacağı aktörün davranışlarına uyum sağlayacak şekilde önceden hazırlanmış bir zeminde ölçülü bir tepki de öngörmektedir. Komisyonca oluşturulan rapor; sert gücün gerekliliğini belirtirken, bunun bir ülkenin yumuşak gücünün de garantisi olacağını; ama tek başına bir ülkenin çıkarlarını garantiye almaya yeterli olmadığını, bunun için ‘korku’ stratejisinin bir yana bırakılıp, ‘iyimser’liğin ihracının ve yeni ittifaklar ile ortaklıkların gerçekleştirilmesi gerektiğini belirtmektedir.

Yumuşak güce yapılacak yatırımların, askeri ve ekonomik unsurları tamamlayacağı ve sert güce meşruiyet kazandıracağı düşünüldüğünde, Obama hükümetinin Dışişleri Bakanı Hillary Clinton’un, ABD Senatosu’ndaki konuşmasında; dünyada ABD “liderliğinin eksikliğinin hissedildiğini” ileri sürmesi ve bu eksikliği gidermek için “bütün diplomatik, ekonomik, askeri, siyasi, yasal, kültürel araçlar içinden en uygun olanını veya olanlarının bileşimini

³⁹ Erdurmaz, S., (11 Mayıs 2009). ABD Obama’dan Sonraki Uluslararası İlişkilerinde “Akıllı Güç-Smart Power” Yaklaşımını Öncelikli Uygulama Olarak Belirlemiştir. <http://www.turksam.org/tr/a1658.html> (Erişim: 28.10.2012).

kullanacaklarını” belirtmesi⁴⁰, Obama yönetiminin “akıllı güç” kavramını önemsediğini gösterir.

Nye’a göre; ABD, askeri ve ekonomik güç etkisiyle bazen başarılı olsa da, George W. Bush döneminde karşılaşılan başarısızlıklar ve neticesiz kalan projeler sonucunda, sert gücünün tek başına yeterli olmadığını anlamıştır. ABD’nin kendi başarısızlığı ile kalmayan bazı işgaller; uyguladığı havuç/sopa taktiği ile bölgedeki halkı kısa sürede kendine düşman hale getirmiştir. Sert güç bazen etkin bir rol oynayabilse de, gücün geleneksel enstrümanları dünya siyasetinin yeni açmazları ile baş etmede yetersiz kalmaktadır.⁴¹ Nye; bir ülkenin kültürünün, siyasi fikirlerinin ve politikalarının çekiciliğinin o ülkenin izlediği politikaların başkaları nezdinde meşru kabul edilmesini olumlu etkilediğini söyleyerek; yumuşak gücün, sert güç ile doğru bir senteze tabi tutulmasını belirtmiştir.

Sert ve yumuşak güç arasındaki bu denge; dış politikada atılacak adımların iç siyaset ile bütünlük taşıması ve ikna edici özelliğini rasyonelliğinden alabilmesiyle daha sağlıklı bir sonuç verecektir. Zira dış politikada imaj ve imaj kaygısı, birçok ülkenin önyargı ve kontrol ile karşılaşmasına sebep olmaktadır. Almanya’nın iki dünya savaşında da Avrupa ve ABD’nin karşı kutbunda yer alması; ABD ve Avrupa Birliği ülkelerinin ‘Almanya korkusu’ içerisinde bu ülkeyi kontrol altında tutmak ve sınırlamak için politikalar belirlemelerine neden olmuştur. Günümüzde bu imaj kaygısı, ABD’nin George Bush döneminde gerçekleştirdiği politikalardan ötürü Obama hükümetinde de hissedilmektedir. Ole Wæver; Avrupa Birliği’nin öteden beri sahip olduğu ekonomik prosedürler, kriterler, raporlar ve üyelik sürecinde öngördüğü kalkınma planlarıyla aday ülkeler için cazibe merkezi olduğunu ve AB’nin “sessiz disiplin gücü”ne sahip olduğunu belirtmektedir. Benzer bir örnek de şu sıralar İran için geçerliliğini korumakta; İran’ın sahip olduğu iddia edilen nükleer silah ve üretim merkezleri, bu ülkenin farklı değişkenlerin de etkisiyle sistem dışına itilmesi fikrine sebep gösterilmektedir.⁴²

⁴⁰ Clinton, H. R., (15.07.2009). Foreign Policy Address at the Council on Foreign Relations, s.3. <http://www.state.gov/secretary/rm/2009a/july/126071.htm>. (Erişim:08.04.2012).

⁴¹ Nye, J. S., (2005). *Yumuşak Güç*, (Çev. R. İ. Aydın). İstanbul: Elips Yayınları, s:32.

⁴² Nye, J. S., (2005). *Yumuşak Güç*, (Çev. R. İ. Aydın). İstanbul: Elips Yayınları, s:32

Konuya farklı bir açıdan baktığımızda Akıllı Güç'ün, bir aktörün amaçlarını daha etkin ve verimli kılmak adına sert ve yumuşak güç faktörlerini birleştirme yetisi olarak tanımlamaktadır. İlave olarak, akıllı gücün birkaç temel düşünce kapsamında kavramsal olarak sağlam ve siyasete yönelik bir çerçeveye oturtulması gerekmektedir:

Gücün kullanılacağı hedef – iç doğası ve geniş küresel kapsamı. Gücü kullananların hedef kitlelere ve bölgelere yönelik yukarıda belirtilen unsurları göz ardı etmeleri durumunda güç akılcı olmayacaktır.

Kişinin kendi hedeflerini ve kapasitesini idrak etmesi ve kendini tanıması. Akıllı güç, gücü kullananın kendi ülkesinin veya toplumunun neye ihtiyacı olduğunu, aynı zamanda da hedeflere ulaşması doğrultusundaki isteğini ve kapasitesini bilmesini gerektirmektedir. Gücün uygulanacağı bölgesel ve küresel kapsamın genişletilmesi. Kullanılacak araçlar ve bunların münferiden ve birlikte nasıl ve ne zaman kullanılacakları.⁴³

Bilgi içinde yüzen bu çağda kalpleri ve akılları kazanmak; bilgiyi ve modern teknolojiyi mevcut değerlere ve gelecek odaklı eğilimlere yansıtarak, bilgi etkileşiminin ve olumlu imajın pazarlanmasının yanı sıra, hem devletler hem de toplumlar arasında, devlet politikalarına uyum sağlayan uzun vadeli ilişkiler kurmayı gerektirir.⁴⁴

Dört yüzyıl önce realist bakış açısıyla Niccolo Machiavelli'nin İtalya'daki prenslere, zulüm ve korku politikalarını öğütleyerek öne sürdüğü askeri güç, 1939'da İngiliz realist E. H. Carr'ın uluslararası gücü; askerî, ekonomik ve fikirler üstündeki güç olarak üç kategoriye ayırması ile boyut kazanmıştır.⁴⁵ Gücün en son tanımlanan "akıllı güç" konseptinde ise Amerika'da kurulan Akıllı Güç Komisyonu bünyesinde, Joseph Nye ile L. Armitage gibi önde gelen uluslararası ilişkiler uzmanları tarafından

⁴³ Wilson, E. J., (2008). Hard Power, Soft Power, Smart Power. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*; No: 616; s. 115.

⁴⁴ Wilson, E. J., (2008). Hard Power, Soft Power, Smart Power. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*; No: 616; s. 115.

⁴⁵ Carr, E. H., (1964). *The Twety Years' Crisis (1919-1939): An Introduction to the Study of International Relations*, New York: Harper & Row, s.108.

üretilen “akıllı güç” kavramı; sert ve yumuşak gücün sadece birleşmesinden oluşmamaktadır. Gücün uygulanacağı aktörün davranışlarına uyum sağlayacak şekilde önceden hazırlanmış bir zeminde ölçülü bir tepki öngörmektedir. Komisyonca oluşturulan rapor, sert gücün gerekliliğini belirtirken, bunun bir ülkenin yumuşak gücünün de garantisi olacağını; ama tek başına bir ülkenin çıkarlarını garantiye almaya yeterli olmadığını, bunun için ‘korku’ stratejisinin bir yana bırakılıp, ‘iyimserliğin ihracının ve yeni ittifaklar ile ortaklıkların gerçekleştirilmesi gerektiğini belirtmektedir.⁴⁶

Gücün doğasında yaşanan bu değişimler; gücün kendisi, kaynakları ve kullanımı hakkında yeni gelişmeleri de beraberinde getirmiştir. Nye’a göre; bilgi devrimi ve ekonominin küreselleşmesinin sonucunda ulusal sınırları aşan sanal toplumlar ve ağlar oluşmuş, uluslararası kuruluşlar ve sivil aktörler (teröristler de dâhil) daha büyük roller edinmişlerdir. İnsanları, ulusal sınırları tanımayan koalisyonlara çektikleri için, bu organizasyonların çoğunun kendi başlarına yumuşak güçleri de vardır. Böylece, politika, kısmi olarak çekicilik, meşruluk ve güvenilirlik kazanmak için bir yarış halini alarak önemli çekicilik ve güç kaynağı haline gelmiştir.⁴⁷ Çeşitli iletişim kanalları ve çekiciliği olan kültüre sahip olma ve bu normlar üzerinden görüş beyan edebilme, uluslararası geçerliliği olan değerlere (liberalizm, çoğulculuk, demokrasi, özgürlük, özerklik vurgusu ve liberal ekonomi) yakın ve güvenilir icraatlar gerçekleştirebilmek, yumuşak gücün bir politikası olarak hükümetlerin kamu diplomasisi faaliyetlerinde somut adımlar halini almıştır.⁴⁸

Akıllı gücün kullanımı ile ilgili bir örneği eski ABD Dışişleri Bakanı Hilary Clinton vermiştir. Clinton, ABD’de yeni başkanın göreve başlamasıyla akıllı gücün daha sık kullanılacağını belirtirken akıllı gücü bütün diplomatik, ekonomik, askerî, siyasi, yasal, kültürel araçlar içinden en uygun olanını veya olanlarının bileşimi olarak tanımlamıştır.⁴⁹. Akıllı güç konusunda yapılan bir başka tanımlama da akıllı

⁴⁶ Aydoğan, B., *Kamu diplomasisi*. (Erişim: 11.04.2012).

<http://www.ekopolitik.org/public/news.aspx?id=5429&pid=4082>

⁴⁷ Nye, J. S., (2005). *Yumuşak Güç*, (Çev. R. İ. Aydın). İstanbul: Elips Yayınları, s:38.

⁴⁸ a.g.e.

⁴⁹ Yıldızoğlu, E., (19.01.2009). *Dikkat ‘Akıllı Güç’ Geliyor*. (Erişim: 28.10.2012).

http://www.sendika.org/yazi.php?yazi_no=21655

gücün, sert güç ile yumuşak güç arasında amaca yönelik bir denge olması durumudur.⁵⁰ Bu tanıma göre akıllı güç belirlenen amaca göre sadece yumuşak güç ya da sadece sert güç unsurlarını değil, ikisinden de uygun ölçüde kullanılmasını önermektedir.⁵¹

⁵⁰ Nossel, S., (2004). Smart Power. *Foreign Affairs*, Mart-Nisan. (Erişim: 28.10.2012). <http://www.foreignaffairs.com/articles/59716/suzanne-nossel/smart-power>

⁵¹ MacKenzie, K., (10.02.2009). *Smart Power in US Diplomacy*. (Erişim: 28.10.2012). <http://www.turkishweekly.net/news/64419/smar-power-in-us-diplomacy.html>

3. TARİHİ SÜRECİ İÇERİSİNDE ABD’NİN ASYA-PASİFİK BÖLGESİ POLİTİKALARI

3.1. Asya-Pasifik Bölgesi’nin Coğrafi Tanımı ve Jeopolitik Önemi

Asya-Pasifik Dünyası iki eksene ayırarak ele alınabilir. Birincisi; Asya'nın kıtasal bütünüdür, ikincisi; Pasifik Okyanusunun kıyılarını içine alan geniş denizkara bütünlüğüdür. Fiziksel olarak tanımlanabilen bu sınırlamanın, siyasal coğrafya açısından daha alt bölgelere ayrılarak tanımlanması da mümkündür.⁵² Nitekim Asya'nın kıtasal bütünlüğü; siyasal coğrafyanın, jeopolitik ve jeostratejik analizleriyle, farklı içerikler ve boyutlar içeren bölgelere ayrılabilir. Orta Doğu'dan "Kafkaslar-Hazar Havzası-Orta Asya" eksenine, İç Asya'dan Uzak Doğu uzanımlarına dek geniş bir yelpazede siyasal içerikler taşıyan bölgeler sıralanabilir.⁵³

Yeni jeopolitik ve jeoekonomik yaklaşımlarda “Asya-Pasifik” olarak tanımlanan bölge, Hint Okyanusu’yla Pasifik Okyanusu arasındaki geniş bölgedir. Yüksek ve dinamik üretim gücü ve geniş pazar potansiyeliyle dünya nüfusunun % 56’sını kapsayan bu bölge küresel güvenliğin önemli bir halkasını oluşturmaktadır.⁵⁴

Asya-Pasifik tanımıyla Asya'nın kıtasal bütünlüğünden çok, son yıllarda büyük ilgi odağı halinde Pasifik'e odaklanan, Pasifik'le bütünleşen sınırlı bir Asya karasal kütlesi kastedilmektedir. Esasen Atlantik karşıtı olarak gelişen Pasifik vurgusu; yeni bir güç merkezi ilgi odağı, çekim merkezi, yeni küresel ve bölgesel ilişki yumağı niteliğiyle öne çıkan siyasal içerikli tanımlamadır. Bu boyut dışında Asya-Pasifik bölgesi içinde görülebilecek birçok ülkeden (Orta Asya Cumhuriyetlerinden ve Orta Doğu Ülkeleri) söz edilebilir. Ancak Asya- Pasifik tanımıyla ele alınan sınırlama içinde, makro dengeler ve ilişkiler boyutuyla sadece Pasifik odaklaşmasında yer alan

⁵² Hacısalıhoğlu İ. Y., (2001). *Yeni Dünya Düzeni Arayışı ve Türkiye*. İstanbul: Çantay Kitapevi, s. 94.

⁵³ a.g.e.94

⁵⁴ a.g.e.94

özellikle küresel içerikler taşıyan ve bölgesel güçlerin de dahil olduğu siyasal aktörler ve onların rolleri yer alır.⁵⁵

Bu bağlamda, Asya-Pasifik dünyasında soğuk savaş sonrası döneme ilişkin, küresel iddialara yönelik güç ilişkilerinde, siyasal aktörler ve stratejileri çeşitlilik gösterir. Japonya, Çin ve Rusya'nın öne çıktığı Asya-Pasifik ekseninde, Hindistan gibi göz ardı edilemeyecek aktörlerin de varlığı söz konusudur. Ayrıca Pasifik'e kıyısı olan Avusturalya, Kanada, ABD ve Yeni Zelanda gibi ülkeler sahip oldukları coğrafi konum ve bulundukları Pasifik dünyasının siyasal hareketliliğinin zaman zaman genişlettiği jeopolitik ve jeostratejik sınırları içinde yer alırlar. Hiç kuşkusuz Avrupa içindeki ağırlığı ve rolü gibi, Asya-Pasifik dünyasında da ABD'nin yeri ve ilişkileri, bölgesel ve küresel güç odaklaşmasında etkileyici hatta belirleyici nitelikler taşımasıyla ilişkili olarak ayrıcalıklıdır.⁵⁶

Asya-Pasifik dünyasının küresel oluşumlara ve olaylara olan ilgisi ve gerekse doğrudan Asya-Pasifik'in küresel ilgiye uğraması, yeni güç dengelerini, yeni küresel ve bölgesel güç unsurlarını ve aktörlerini belirleyecek önem bir coğrafi dönüşümdür. Soğuk savaş sonrasının Asya-Pasifik dünyasının ekonomik coğrafyasından, siyasal coğrafyasına uzanan birbiriyle ilişkili ve birçok yeni bileşeni ve faktörü içinde barındıran bir değişim süreci yaşadığı bilinen bir gerçektir. Son zamanlarda "Pasifik Yüzyılı" veya Pasifik Çağı" ifadeleri de bu tabloya işaret etmektedir.⁵⁷

Soğuk savaş sonrası siyasal dönüşümlerin boyut kazanması, yeni güç dengelerinin oluşum sürecinde Atlantik'ten Pasifik'e doğru ilgiyi ve çekiciliği artırmıştır. 1990'lı yıllarda hareketlenen küresel liderlik tartışmaları ve kutuplaşma eğilimleri, yeni bir sahne ve bol aktörlü bir senaryonun uygulama alanı olarak Asya-Pasifik eksenini öne çıkartmaktadır. Bir anlamda Asya-Pasifik üzerinden küresel denge koşulları yaşatılmaya çalışılmaktadır. Yeni düzen arayışının belirleyici unsurları, geleceğe yönelik stratejilerine son şeklini yine Asya-Pasifik üzerinden

⁵⁵ Torun, E., (7 Şubat 2006). Asya- Pasifik Bölgesindeki Çıkar Çatışmaları ve Türkiye'nin Güvenlik Boyutuna Yansımaları. *Genelkurmay Başkanlığı Yayınları Stratejik Araştırmalar Dergisi*, yıl:4, sayı:7.

⁵⁶ Taştekin, Ş., (2009). *Asya-Pasifik bölgesindeki gelişmeler ve bunların Türkiye'nin güvenliğine olan etkileri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s:18. Yer Bilgisi: Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü

⁵⁷ a.g.e.18.

vermekte ve böylece bölgede biriken gücün küresel iddiaları netlik kazanmaktadır. Kutuplaşma, küresel liderlik, uluslararası dengelerde baş aktörlük, küresel güç gibi esasen bölgesel gücü de kucaklayan küresel iddiaları taşıyan kavramlar çerçevesinde Asya-Pasifik eksenine bakıldığında, ABD'nin bölgedeki rolünün yanı sıra, dev ekonomik yapılanmasıyla Japonya, ekonomide süratle büyüyen Çin, yeni bir toparlanma sürecine giren Rusya ilk akla gelen ülkeler durumundadır. Soğuk savaşın sona ermesi uluslararası sistemin yapısında önemli değişikliklere neden olmuş; iki kutuplu sistemden tek kutupluluğa doğru bir geçiş süreci yaşanmaya başlanmıştır. SSCB'nin yıkılmasından sonra ABD, tek süper güç olarak dünya siyasetine gittikçe artan biçimde ağırlığını ortaya koymuştur.⁵⁸

Bununla birlikte dünyadaki güç dengeleri de değişmiş; XX. Yüzyılın en güçlü devletleri olan ABD, Rusya, İngiltere, Fransa gibi devletlerin yerini XXI. yüzyılda ABD, Çin, Rusya ve Japonya almıştır.⁵⁹ Ayrıca Avrupa Birliği yeni dönemin en güçlü ittifaklarından biri olarak ortaya çıkmıştır. Bu yeni ortama uyum sağlamak için başta güçlü devletler olmak üzere yeni arayışlara girilmiş ve “yeni ulusal güvenlik stratejileri” geliştirilmeye başlanmıştır. Küresel düzeydeki tehdit tanımları ve tezleri yerine bölgesel tehditler, kültür çatışmaları gibi tezler geliştirilmiştir. Bununla birlikte iki kutuplu sistemin baskı ve sınırlamalarının ortadan kalkmasıyla birlikte süper devletlerin denetiminden kurtulan devletler de yeni arayışlara girmişlerdir. Yeni ortaya çıkan bu ortamda eski dönemin savunma ve güvenlik anlayışları da önemli ölçüde geçerliliğini yitirmiştir. Yeni geliştirilen güvenlik anlayışında dikkate alınması gereken dört boyut ortaya çıkmıştır.⁶⁰

Bunlardan birincisi, “ulusal ekonomilerin ve uluslararası sermaye hareketlerinin denetimidir”. İkincisi, “psikolojik harp boyutu”; üçüncüsü, “askerî alan”a ilişkindir. Dördüncüsü ise “ulusal güvenliği ve çıkarları savunma ve bölgesel ya da küresel alanda etkili olabilme açısından ‘birlikler, bütünleşmeler, ittifak sistemleri ve belirli hedeflere dayanan koalisyonlar’ içinde yer alma”nın önem

⁵⁸ Mutlu, M., (14.02.2012). *ABD’İN Küresel Politikaları*.

<http://www.impr.org.tr/ortadoguda-savunma-harcamaları-abd-orneği/> (Erişim: 11.11.2012).

⁵⁹ Dittmer, L., (2008). American Asia Policy and the US Election, *Foreign Policy Research Institute*. www.fpri.org/enotes/200807.dittmer.americanasiapolicyelection.html (Erişim: 11.11.2012).

⁶⁰ Köni, H., (2001). *Genel Sistem Kuramı ve Uluslararası Siyasetteki Yeri*. Ankara: Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi (ASAM) Yayınları, s. 27.

kazanmasıdır. İttifaklar soğuk savaş döneminde olduğu gibi ideolojik temellere dayanmaktan çok belli hedeflere yönelik ortaklıklar olarak karşımıza çıkmaktadır. Görünen o ki, çağımızda ulusal güvenliği sağlamanın en temel yolu bu birliklere ve ittifaklara katılmaktan geçmektedir.⁶¹

Dünyadaki değişen dengelere paralel olarak Pasifik bölgesinde de değişimler yaşanmaya başlanmıştır. Soğuk savaş dönemi boyunca ABD ve Sovyetler'in karşılıklı gövde gösterilerine sahne olan bu bölgede yeni güçler ortaya çıkmış ve çatışma olasılığı eski döneme oranla daha da artmış gözükmektedir. ABD ve Rusya'nın yanı sıra son yıllarda büyük gelişme sağlayan ve Pasifik bölgesini arka bahçesi olarak gören Çin ve siyasî ve askerî birliğe doğru giden Avrupa Birliği de, hem bölgesel hem de küresel dengeler açısından bölgede etkin olmaya çalışmaktadırlar.⁶²

3.1.1. Asya-Pasifik'in Jeopolitik ve Jeostratejik Önemi



Harita.1. Pasifik Ülkeleri

Kaynak: <http://www.denizhaber.com.tr/serbest-kursu/41290/asya-abd-cin-deniz-asker-avustralya-piyadesi-gemi-gemisavar-denizi-denizhaberaja.html> (Erişim Tarihi:25.02.2013).

⁶¹ Yıldız, Y. G., (2001). *Stratejik Vizyon Arayışları ve Türkiye*. İstanbul: Der Yayınları, s.49-54.

⁶² Dittmer, L., (2008). American Asia Policy and the US Election, *Foreign Policy Research Institute*.

XX. yüzyılın sonlarında başlayan ve yaşadığımız yüzyıla da damgasını vuracak gibi görünen küreselleşme tüm dünyayı etkisi içine almaktadır. Gittikçe daha karmaşık hale gelen küreselleşme olgusu askerî, ekonomik, siyasî, teknolojik ve kültürel etkileriyle dünyanın çekim noktası hâline gelen Asya- Pasifik bölgesini de içine alarak yeni bir sürece doğru gitmektedir. Asya-Pasifik Bölgesindeki eşitsiz ekonomik gelişme de güvenlik alanındaki bütünleşme sürecini etkilemiştir. Genel olarak Asya-Pasifik ülkeleri gelişmişlik düzeylerine göre üçe ayrılabilir: Bunlardan en az gelişmiş olanı ham madde ve tarım ülkeleri olan Endonezya, Filipinler ve Bruney'dir. Onlardan biraz daha gelişmiş olan yeni sanayi devletleri ise Güney Kore, Tayvan, Singapur ve Avustralya'dır. En ileri gelişmişlik düzeyinde ise Japonya vardır. İkinci ve üçüncü düzey arasında her geçen gün daha da gelişen Çin yerini almaktadır. Avrupa'nın tersine Pasifik'teki gelişmeler iki kutuplu ve güçlü bir bloklaşma tarafından belirlenmediğinden, güvenlik sistemi askerî ittifaklar üzerine değil çoğunlukla ikili anlaşmalar üzerine kurulmuştur. Bölge devletlerinin ulusal çıkarlarının ve bölgedeki zıtlıkların eşitlenmemiş olması bunun temel nedenidir.⁶³

Asya-Pasifik ülkeleri XX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ekonomik olarak hızlı bir kalkınma süreci içine girmiştir. Sömürge devletlerinden bağımsızlıklarını kazanan bölge ülkeleri, sanayileşme ve teknolojik hamlelerinden sonra küresel kapitalizmle bütünleşme süreci içine girmişlerdir. Bu sürecin başarısı bölge ülkelerini küresel kapitalizme yön veren aktörler hâline getirmiştir.

Fakat SSCB'nin dağılmasından sonra ortaya çıkan güç boşluğu, bölgede, ekonomik, etnik ve dinî pek çok çatışmanın yaşandığı belirsiz bir ortam yaratmıştır. Bununla birlikte 1997'deki ekonomik krizin etkileri, ABD'nin Afganistan ve Irak'a yönelik harekâtları, bölgenin güvenlik stratejileri ve gelişmeleri dünya barışını yakından ilgilendirir hâle gelmiştir.⁶⁴

⁶³ Hubersky, L., (1998). Avrupa ve Asya-Pasifik Bölgesinde Güvenlik Sistemlerinin Karşılaştırmalı Bir Analizi, *Avrasya Etütleri*, Sayı 14, s.114-115.

⁶⁴ Caşın, M. H., (2003). "Küresellesmenin Dogu ve Güneydogu Asya'nın Güvenlik Stratejilerine Yansımaları", *Küreselleşme ve Uluslararası Güvenlik, Birinci Uluslararası Sempozyum Bildirileri* (İstanbul, 29-30 Mayıs 2003), Ankara: Genelkurmay Basımevi, s.143-144.

Asya-Pasifik bölgesinin güvenliğini tehdit eden unsurların başında silahlanma yarışı, kitle imha silahlarının ve balistik füzelerin yayılması, ABD'nin bölgedeki askerî varlığına karşı olası meydan okuma girişimleri gelmektedir. Bölgenin gittikçe artan enerji ihtiyacı, bölge ülkelerinin savunma güçlerini modernize etme çabaları, var olan sınır anlaşmazlıkları, bölgesel aktörler arasındaki anlaşmazlıklar yeni çatışma olasılıklarını artırmaktadır. Bölge ülkelerinin güvenliğini tehdit eden unsurlar içinde enerji ihtiyacının her geçen gün artış göstermesi önemli bir rol oynamaktadır. Küresel ekonomide Asya-Pasifik bölgesi ülkelerinin payının gittikçe artması, enerji talebinin de artmasına neden olmuştur. Asya-Pasifik bölgesinin büyüyen ekonomisinin ihtiyaç duyduğu enerji ihtiyacı sadece bu bölgedeki enerji rezervleri için değil Avrasya ve Hazar bölgesindeki enerji kaynaklarının kullanımı ve taşınması konusunda da küresel güçlerle rekabet yaşanmasına neden olmaktadır. Bu durum dolaylı olarak da olsa bölge ülkelerinin iş birliğini gündeme taşımaktadır. Bununla birlikte orta ve uzun vadede bölge ülkelerinin petrol ve doğal gaz ihtiyaçları Pasifik Okyanusu'nda "kara suları sorununu da öne çıkarmaktadır. Tayland Körfezi, Brunei, Kamboçya, Çin, Endonezya, Malezya, Filipinler, Singapur, Tayvan ve Vietnam'ı kapsamalı bölgesel nitelikli uyumsuzluk potansiyelini artırmaktadır.⁶⁵

Asya-Pasifik bölgesinin enerji sorununun ortaya çıkardığı bir diğer sorun ise bölgedeki devletlerin enerji açıklarını kapatabilmek için nükleer enerji seçeneğine başvurmalarıdır. Bu ülkelerin başında Japonya, Çin, Güney Kore ve Tayvan ve Kuzey Kore gelmektedir. Nükleer enerji üretimi ve kullanımı bölgede bir başka çatışma potansiyelini ortaya çıkarmaktadır. Asya-Pasifik bölgesi, gerek soğuk savaş döneminden devraldığı gerekse küreselleşme olgusunun yarattığı yeni sorunlarla bir çatışma alanı yaratabilecek potansiyele sahiptir. Bölgedeki ülkelerin karşılıklı güvensizlikleri, rekabet ortamının yarattığı gerilim ve büyük güçlerin çıkar çatışmaları nedeniyle bölge ülkeleri ekonomik gelişmeleri ölçüsünde ordularını modernize etme ve güçlendirme çabaları içine girmişlerdir. Bunun yanı sıra teknolojik ve ekonomik gelişmelere bağlı olarak bölge ülkelerinde nükleer silahlanmanın artması ve tüm dünyada olduğu gibi bölgesel, dinî ve etnik milliyetçilikler bölgedeki çatışma riskini daha açık ortaya koymaktadır. Kuşkusuz bu süreç yeni çatışma ve istikrarsızlıkların

⁶⁵ Caşın, M. H., (2003). "Küresellesmenin Doğu ve Güneydoğu Asya'nın Güvenlik Stratejilerine Yansımaları", *Küreselleşme ve Uluslararası Güvenlik, Birinci Uluslararası Sempozyum Bildirileri* (İstanbul, 29-30 Mayıs 2003), Ankara: Genelkurmay Basımevi, s.146-147.

oluşması olasılığını artırmıştır. Bu durumda bölge ülkeleri yeni dönemin de gereği olan ittifaklar kurma çabası içine girmişlerdir. Ayrıca bölgedeki çatışma olasılığını azaltmak için ekonomik işbirliğini temel alan örgütlenmeyi de başlatmışlardır. Bölgedeki istikrarsızlık ve güvensizlik ortamı içinde kurulan ittifaklara örnek olarak “İngiltere, Avustralya, Yeni Zelanda, Malezya ve Singapur arasındaki savunma gücü anlaşmaları, ABD-Güney Kore, ABD-Tayvan, Avustralya- Endonezya, ABD-Japonya, Manila Paktı; Şangay Örgütü ve ABD-Filipinler İttifakı; Pasifik Güvenlik Anlaşması (ANZUS)” verilebilir.⁶⁶

Bu yüzyılda olabilecek gelişmelere karşı kurulan bu ittifaklar ve örgütlenmelerle bölge ülkeleri, güvenliklerini sağlamaya çalışırken güçlü olan ülkeler de yaptıkları ikili anlaşmalar yoluyla çıkarlarını korumayı amaçlamaktadırlar. Güvenlik sorunlarının yanı sıra yakın gelecek içinde demografik ve çevre sorunlarının da bölgenin önemli sorunlarından biri haline geleceği düşünülmektedir. Ancak bugüne kadar bölge ülkeleri bu konularda bile bir uzlaşmaya varmış değillerdir. Bölge üzerinde küresel dünyanın aktörleri olan ABD, Çin, Japonya, Hindistan, Rusya, Avrupa Birliği, Birleşmiş Milletler, NATO, ASEAN ve G-8 ülkelerinin bölgedeki hayati çıkarlarının artarak devam etmesi bölgenin güvenliğini daha da önemli kılmaktadır.⁶⁷

Pasifik ülkelerinin karşılıklı güvensizlikleri istikrarın sağlanamamasında önemli bir unsurdur. Bölge ülkeleri kendi güvenliklerini tehdit eden unsurlar hakkında bile oldukça farklı görüşlere sahiptirler. Hiçbir zaman ortak bir tehlikeyi kabul etmemişlerdir. Bazıları Rusya’dan çekinirken bazıları Çin’i büyük bir tehdit kaynağı olarak görmüştür. Bazı devletler ise gittikçe güçlenen Japonya’dan kaygı duyarken kimileri Vietnam’ı, kimileri Kuzey Kore’yi, Hindistan’ı, Pakistan’ı tehdit unsuru olarak hissetmişlerdir.⁶⁸

⁶⁶ Caşın, M. H., (2003). “Küresellesmenin Dogu ve Güneydogu Asya’nın Güvenlik Stratejilerine Yansımaları”, *Küreselleşme ve Uluslararası Güvenlik, Birinci Uluslararası Sempozyum Bildirileri* (İstanbul, 29-30 Mayıs 2003), Ankara: Genelkurmay Basımevi, s.145.

⁶⁷ Caşın, M. H., (2003). “Küresellesmenin Dogu ve Güneydogu Asya’nın Güvenlik Stratejilerine Yansımaları”, *Küreselleşme ve Uluslararası Güvenlik, Birinci Uluslararası Sempozyum Bildirileri* (İstanbul, 29-30 Mayıs 2003), Ankara: Genelkurmay Basımevi, s.145.

⁶⁸ Kissinger, H., (2001). *Amerika’nın Dış Politikaya İhtiyacı Var mı?*, (Çev. T. Evyapan). Ankara: ODTÜ Geliştirme Vakfı Yayınları, s.100.

Bölgedeki bu oluşumu genellikle üç “kilit devlet” şekillendirmektedir. Bunlar; ABD, Japonya ve Çin’dir. Esasen bakıldığında bu üç devletin çıkar çatışmaları ve güvenlik konusundaki farklı algılamaları bölgede ortak bir güvenlik sisteminin oluşmamasını önemli ölçüde etkilemiştir. Bu nedenle de bölge ülkelerinin kendi silahlarına ve güçlerine güvenme zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Asya-Pasifik ülkeleri bölge çapında silahlanma yarışına girmişler ve ekonomilerini askerileştirmişlerdir.⁶⁹

Asya-Pasifik ülkelerinin bölge çapındaki silahlanma yarışı, CSIS’in 15 Ekim 2012’de açıkladığı Asya’daki silahlanma çabalarına ilişkin raporuna konu edilmiştir.⁷⁰ Bu rapora ilişkin olarak şu hususlara yer verilmiştir: Aralarında Çin’in de içinde yer aldığı Asya’nın beş önemli gücünün (Hindistan, Japonya, Güney Kore ve Tayvan) savunma harcamaları geçen 10 yıl içinde iki katı oranında artmıştır.

Söz konusu raporda; Bu beş ülkenin bu yılki savunma harcamaları, Avrupa’nın askeri harcamalarını geçecektir. Ancak bu artışa rağmen, Asya’nın önde gelen beş ülkesinin savunma harcamaları, 2011 yılı rakamı ile 600 milyar ABD Doları seviyesinde olan Washington’un savunma harcamasının hala oldukça gerisindedir. Çin, Hindistan, Güney Kore ve Tayvan’ın 2011 yılı savunma harcamalarının toplamı, 224 milyar Amerikan Doları seviyesindedir ve bu rakam, bu dört ülkelerin 2000 yılı savunma harcamalarının toplamının iki katı kadardır. ABD’nin Asya-Pasifik bölgesine ilişkin yaklaşımı, bu ülkelerin askeri harcamalarının artmasına (Avrupa’nın askeri harcamalarını geçmesine) neden olacaktır. Çin’in 2005 yılındaki askeri bütçesi, % 13.4 artışla, Japonya’yı geçmiş ve Asya’nın en büyük askeri bütçesi olmuştur. ABD’nin 600 milyar Amerikan Doları tutarındaki askeri bütçesinin yanında cüce kalsa da, Çin, bütün ülkeler arasında (dünyada), askeri bütçe açısından ABD’den sonra gelmekte ve ikinci sırada yer almaktadır.⁷¹

⁶⁹ China leads rise in Asia military spending, (Erişim: 16.10.2012).
<http://yerelce.wordpress.com/2012/10/16/cin-hindistan-japonya-guney-kore-ve-tayvanin-asiri-silahlanmasi/>

⁷⁰ China leads rise in Asia military spending, (Erişim: 16.10.2012)
http://www.channelnewsasia.com/stories/afp_asiapacific/view/1231543/1/.html

⁷¹ China leads rise in Asia military spending, (Erişim: 16.10.2012)
http://www.channelnewsasia.com/stories/afp_asiapacific/view/1231543/1/.html

Çin'in, yeni silahlara ve bunlarla ilgili araştırma ve geliştirme faaliyetlerine, 2000 yılında 7.3 milyar Amerikan Doları harcamış iken, bu rakam, 2011 yılında 25.8 milyar Amerikan Dolarına çıkmıştır. Pekin Hükümetinin verileri ile Çin'in toplam savunma bütçesi, 2000 yılında 22.5 milyar ABD Doları iken, 2011'de bu rakam, 89.9 milyar ABD Dolarına çıkmıştır. Ancak bağımsız tahminlerde, Çin'in savunma harcamaları daha yüksek olarak geçmektedir. Bunlardan biri olan Stockholm Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsü'ne göre, Çin'in 2011 yılı savunma harcamaları, 142.2 milyar ABD Doları seviyesindedir. Geçen 10 yıl içinde, Hindistan'ın savunma harcamaları, % 47.6 oranında artarak 2011 yılında 37 milyar ABD Dolarına ulaşmıştır. Japonya'nın askeri harcamaları, 40 milyar ABD Dolarından 58.2 ABD Dolarına ulaşmış; Güney Kore'nin savunma harcamaları ise 17 milyar ABD Dolarından 29 milyar ABD Dolarına yükselmiştir. Tayvan'ın savunma harcamalarındaki artış ise, diğer ülkelere göre yavaş olmuş ve 2000 yılında 8 milyar ABD Doları iken 2011 yılında 10 milyar ABD Dolarına seviyesine çıkmıştır.⁷²

Her askeri için yılda 238 bin ABD Dolar harcayan Japonya dışındaki dört Asya ülkesi (Çin, Hindistan, Güney Kore ve Tayvan), asker başına, 28 bin ABD Doları ile 44 bin ABD Doları arasında (eğitim, ödemeler, teçhizat) harcama yapmaktadır. Bu konuda, Japonya ile diğer dört ülke arasındaki tutarsızlık, büyük ölçüde 2011 yılı verileri 244.300 olan Japonya'nın asker sayısının, diğer dört ülkeye göre az olmasından kaynaklanmaktadır. Yukarıda belirtilen hususları içerdiği ifade edilen rapora ilişkin olarak, uzmanların, Çin'in küresel ekonomik dev olarak ortaya çıkmasının askeri harcamaları tahrik ettiğini ve Çin'in, deniz yollarına ve (enerji) kaynaklarına erişimini korumak için, sınırlarının ötesinde nüfuz arayışı içinde olduğunu söylediği belirtilmiştir.⁷³

Rapordaki veriler,⁷⁴ Sovyetlerin çöküşü ile başlayan “düzensizliğin” halen devam ettiğinin işareti gibidir. Ancak bu “düzensizlik”, yeni bir “dünya düzeni”nin oluşum sürecinin bir parçası olarak da görülebilir. Sovyetlerin dağılması ile birlikte

⁷² CSIS: Çin Silahlanıyor ve Asya'da Savunma Bütçeleri Kabarıyor, (Erişim: 16.10.2012).
.http://www.ascmer.org/sayfa.aspx?IcerikId=423

⁷³ CSIS: Çin Silahlanıyor ve Asya'da Savunma Bütçeleri Kabarıyor, (Erişim: 16.10.2012).
http://www.ascmer.org/sayfa.aspx?IcerikId=423

⁷⁴ Sustaining U.S. Global Leadership: Priorities for 21st Century Defense. (Erişim: 18.11.2012).
http://www.defense.gov/news/Defense_Strategic_Guidance.pdf

kendisini gösteren “devleti, savunma bütçesini ve silahlı kuvvetleri” küçültme baskısı, Asya’da, 2000’li yılların başında terk edilmeye başlanmış ve tam tersi bir süreç ortaya çıkmıştır. Araştırma Asya’ya ilişkin olarak buna işaret etmektedir. Asya’da baş gösteren silahlanma yarışı, Asya’nın uluslararası politikada yeniden mücadele alanı olarak öne çıktığının/çıkacağına işaretidir. Özellikle Asya’nın denize/okyanusa açılan doğu, güneydoğu ve güney kesimleri, görünür gelecek itibarıyla, bu mücadeleye konu olacak coğrafyalar olarak gözükmektedir. Japonya’nın savunmaya ilişkin anayasal kısıtlardan kurtulması, Çin’in ve Hindistan’ın dikkati çekecek derecede donanmalarına eğilmesi, bu bölgelerin öne çıkacağı görüşünü besleyen verilerdir.⁷⁵

Enerji kaynaklarını ele geçirme, deniz ulaşımının güvenliğini sağlama, dışa kapalı pazarları dünyaya açma (Çin, Hindistan), yeni ortaya çıkan ve/veya fark edilen pazarların kontrolünü ele geçirme (kuzey toprakları, Kuzey Kutbu Bölgesi), Asya’daki mücadelenin arkasında yer alan önemli etkenler olarak ifade edilebilir. Ancak özellikle bu etkenler nedeniyle, Asya’daki mücadele, sadece belirtilen üç bölge ile sınırlı kalmayacaktır. Bu mücadele, Asya’nın bütününe etkileme potansiyelini içermektedir. Bunun içindir ki, Asya’da baş gösteren silahlanma yarışı, sadece haberde geçen beş ülke ile sınırlı kalmayacak; Asya ülkelerinin genelinde gözlemlenecektir. Yaşanan bu süreç Asya’da yeni denge ve destek arayışlarına neden olacaktır. Bu arayışlar, yeni ittifaklara kapı aralarken, aynı zamanda daha önce dile getirilen hususların ve izlenen politikaların bir kenara atılmasına, karşılıklı olarak tarafların işlerine gelecek hususların özellikle parlatılmasına yol açacaktır. Asya’nın bir bölgesi değişime zorlanırken, bir başka bölgesindeki değişim ihtiyacı görmezden gelinecektir. Küresel ekonomi belki bu süreç sayesinde yeniden ferahlayacak ama Asya insanın refah ve mutluluk içinde özgürce yaşama umudu bir başka bahara kalacaktır. Ve bütün bunlar, Çin’in, uluslararası politikada yeni bir kutup olarak algılanmasının etkisinde şekillenecektir.⁷⁶

Son yıllarda bölge ülkelerinin savunma harcamalarının hızla artışı da bunu açıkça göstermektedir. Malezya, Singapur, Japonya, Çin, Tayvan gibi ülkeler

⁷⁵ CSIS: Çin Silahlanıyor ve Asya’da Savunma Bütçeleri Kabarıyor, (Erişim: 16.10.2012).
<http://www.ascmer.org/sayfa.aspx?IcerikId=423>

⁷⁶ CSIS: Çin Silahlanıyor ve Asya’da Savunma Bütçeleri Kabarıyor, (Erişim: 16.10.2012).
<http://www.ascmer.org/sayfa.aspx?IcerikId=423>

ordularını modernize etme ve yeni silahlar alma yolundaki çabaları savunma harcamalarında milyarlarca dolar artışa neden olmuştur. Asya-Pasifik ülkelerinin güvenliklerini koruma konusundaki askeri yaklaşımlarını pek temelsiz görmek mümkün değildir. Bölgede istikrarı bozan sorunların bazıları uzun zamandır devam edegelmiştir.⁷⁷

Küreselleşme eğilimini etkileme gücüne de sahip olması nedeniyle, kapitalizmin hegemonik etkisinin doğuya doğru kayacağı ve XXI. yüzyılın “Asya-Pasifik yüzyılı” olacağına dair ciddi işaretler de sorgulanmaya başlanmıştır. Bunun sebebi olarak da, Asya’da milliyetçiliğin artması ve gerilimin tırmanması örnek verilebilir.⁷⁸

Milliyetçiliğin yükselişi son dönemin en çok tartışılan konularından birisidir. Son yıllarda dünyanın her yerinde ‘milliyetçiliğin yükselişi’ konuşulmaktadır. Japonya, Çin ve Güney Kore’de artan milliyetçilik dikkat çekmektedir. Özellikle, Japonya hükümetinin dört yıl önce bastırdığı ve Nisan 2006 tarihinden itibaren okutulmasını onayladığı yeni ders kitapları, Asya ülkelerinde gerilimin artmasına yol açmıştır. Rusya, Çin ve Güney Kore gibi ülkeler, Asya ülkelerinin işgalini haklı göstererek, Japon askerlerinin yüz binlerce sivil Çinliyi öldürdüğü 1937’deki Nanjing Katliamı’nı “Nanjing Olayı” adıyla anlatıp Japon ordusunun 1930-40’lı yıllarda Asya ülkelerine gerçekleştirdiği askerî seferlere övgüyle yaklaşmasıdır. Kuril⁷⁹ ile Tokda⁸⁰ Adaları’nın Japon toprakları olduğunun savunulması nedeniyle Japonya’yı şiddetle eleştirmektedirler. Özellikle Çin ve Güney Kore’de milliyetçiliği körükleyen Japonya karşıtı söylemler artarken Japonya’nın bu ülkeleri işgali sırasında yaşanan zulümlere yer verilmediği savunularak, şiddetle tepki gösterilmiş ve Japonya karşıtı söylemler artmıştır.⁸¹

⁷⁷ Ekrem, N. H., (Mayıs 2006). Asya’da Gerilim Tırmanıyor, Uzak Doğu-Pasifik Araştırmaları Masası. (Erişim: 14.11.2012).

<http://www.turksam.org/tr/a903.html>

⁷⁸ Ekrem, N. H., (Mayıs 2006). *Asya’da Gerilim Tırmanıyor*, Uzak Doğu-Pasifik Araştırmaları Masası. (Erişim: 14.11.2012).

<http://www.turksam.org/tr/yazdir903.html>

⁷⁹ Adaları; Ruslar “Kuril”, Japonlar ise “Kuzey Topraklar” olarak adlandırmaktadır.

⁸⁰ Adaları; Japonlar “Takeshima”, Güney Koreliler ise “Tokda” olarak adlandırmaktadır.

⁸¹ Ekrem, N. H., (Mayıs 2006). Asya’da Gerilim Tırmanıyor, Uzak Doğu-Pasifik Araştırmaları Masası. (Erişim: 14.11.2012).

<http://www.turksam.org/tr/yazdir903.html>

Japonya'nın batısındaki yerel Shimane Meclisi, 16 Mart 2006 tarihindeki oylamasında bölgesel bir yasayı benimseyerek, Tokda (Takeshima) Adaları üzerinde hak iddia eden sembolik bir karar almış ve 22 Şubat'ı "Takeshima Günü" ilan etmiştir. Japonya'nın 19 Nisan'da saha araştırmaları yapacağı belirtilen gemilerden birini, uyuşmazlıkların sürdüğü adacıklara doğru göndermesi ile Japonya-Güney Kore ilişkilerinde gerginlik iyice tırmanmıştır. Moskova yönetimi, Kuril Adaları'nın Rusya Federasyonu'nun ayrılmaz bir parçası olduğunu ve Japonya'ya asla geri verilmeyeceğini açıklamıştır. Seul hükümeti ise, "her türlü senaryoya karşı hazırlıklı olduğunu" açıklayarak, Japonya'ya 'diplomatik savaş' uyarısı yapmıştır. Japonya Dışişleri Bakanlığı'nın internet sitesi ise öfkeli Güney Koreliler tarafından çökertilmiştir. Güney Kore Dışişleri Bakanı Ban Ki Moon, Japonya'ya ziyaretini iptal ederken "60 yıllık bu sınır anlaşmazlığı, iki ülke ilişkilerinden daha önemli" açıklamasını yapmıştır. Ardından Güney Kore hükümeti Tokda Adaları'na seyahat yasağını kaldırmıştır.

Japonya ile Çin ve Güney Kore arasındaki gerginliğin nedeni, ders kitaplarının yanı sıra Japonya'nın, statüsü tartışmalı Doğu Çin Denizi'nde gaz aranmasına onay vermesidir. Japonya'nın bu tutumu, Pekin yönetimince 'ciddi bir provokasyon' olarak nitelendirmiştir. Hem Çin'deki hem de Güney Kore'deki Japonya aleyhtarı söylemlerin bir başka nedeni de, bu devletlerin Japonya'nın normal ordu oluşturmamasını ve BM Güvenlik Konseyi üyesi olarak İkinci Dünya Savaşı öncesi gücüne kavuşmasını istememesidir. Analizcilerin ileri sürdüğü bir başka neden ise, Çin'de komünizmin yok olması ve inanç boşluğunun milliyetçilik tarafından doldurulmaya çalışılmasıdır. Ayrıca, ABD-Japonya-Güney Kore ittifakının yarattığı kuşatılmışlık korkusu da Pekin hükümetinin milliyetçilik politikalarını körüklemesine yol açmaktadır.⁸²

Ancak bölgede bugün üç önemli eğilim göze çarpmaktadır. Bunlar; Çin'in büyük bir hızla büyümesi, terörist hareketlerin bölgede gittikçe artması ve terör için kriz kaynaklarının var olmasıdır. Nükleer silahlanma yarısının yanı sıra antidemokratik ülkelerin bölgede çok sayıda bulunması istikrarı tehdit eden önemli unsurlar olarak kabul edilmektedir.

⁸² Nuraniye, H. E., (Mayıs 2006). Uzak Doğu-Pasifik Araştırmaları Masası, Asya'da Gerilim Tırmanıyor, (Erişim: 14.11.2012).
<http://www.turksam.org/tr/a903.html>

Ulusal sorunlarını genellikle şu ya da bu şekilde idari olarak çözen bölge ülkeleri arasında çatışmaya yol açabilecek en temel etkenler toprak anlaşmazlıklarıdır. Bunlar arasında Çin ve Tayvan'ın hak iddia ettiği ancak Japonya'nın elinde olan Senkaku adaları; Çin ve Vietnam arasındaki Paracel adaları; Çin, Vietnam, Filipinler, Endonezya, Bruney, Malezya ve Tayvan'ın hak iddia ettikleri ve çatışmaya en açık olan Spratly adalarıdır. Bunun yanı sıra Pasifik Denizi'nde petrol arama konusundaki anlaşmazlıklar da önemli bir çatışma potansiyeli doğurmaktadır. Bölgenin istikrarını bozabilecek bir başka etken de bölgedeki ülkelerin bazı iç sorunlarıdır. Örneğin, Endonezya'nın Doğu Timor sorunu, Malezya'nın Sabah eyaletindeki ayrılıkçılık, Çin'deki Tibet ve Sincan-Uygur özerk bölgelerindeki sorunlar ve Kamboçya'daki karışıklık vs. gibi. Bu sorunlar yakın gelecekte de bölgenin istikrarını bozabilecek potansiyele sahiptir.⁸³

Öte yandan Kore'nin nükleer programı, Çin'in Tayvan'a karşı güç kullanma olasılığı, Myanmar ve Kamboçya'daki karışıklık da bölgede barışı tehdit eden en öncelikli konulardır. Soğuk savaş döneminin sona ermesinin ardından yaşanan 11 Eylül saldırıları, uluslararası sistemde ulus devletlerin bölgesel, kıtasal ölçekli güvenlik ve dış politika parametrelerini hızlı ve dinamik biçimde denge ve kriz boyutlarında sorgulamalarına neden olmuştur.⁸⁴

Son yıllarda bölge ülkeleri arasında istikrarın sağlanması konusunda birliğin olmamasının önemli bir tehdide yol açtığı yolundaki görüşler tartışılmaya başlanmıştır. Kamboçya'daki çatışmadan sonra günümüze kadar Asya-Pasifik bölgesinin bütünleşmesini sağlayacak önemli eğilimler ortaya çıkmıştır. Bunlardan ilki 1967'de kurulan ve bütün Güneydoğu Asya'yı içine alan ASEAN ve 1992'de oluşturulan Serbest Ticaret Bölgesi (AFTA)'dır. ABD'nin bölgedeki etkisine karşı iş birliğine giden bölge ülkelerinin kurduğu ASEAN, bölgesel bir örgüt olmaya doğru hızla gitmektedir. Rusya ve Çin 1990'lı yıllardan itibaren yakınlaşmaya başlamıştır. 1980'li yıllarda Asya-Pasifik Ekonomik İş Birliği (APEC), ABD'nin öncülüğünde

⁸³ Torun, E., (2006). Asya-Pasifik Bölgesindeki Çıkar Çatışmaları ve Türkiye'nin Güvenlik Boyutuna Yansımaları, *Genelkurmay Başkanlığı Yayınları Stratejik Araştırmalar Dergisi*.

⁸⁴ Atagenç, Ö., (20.03.2012). *Asya-Pasifik Bölgesinde Deniz Yollarının Artan Önemi ve Güney Çin Denizinde Vietnam - Çin Gerginliği*, (Erişim: 19.11.2012).
<http://www.usgam.com/tr/index.php?l=807&cid=391&bolge=15&konu=24>

kurulmuştur ve hemen hemen tüm bölge ülkeleri bu ekonomik bloğa katılmıştır. 1996'da Çin'in önderliğinde ve Rusya, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan'ın katılımıyla (Şangay Beşlisi olarak ortaya çıkan ve daha sonra Özbekistan'ın katılımı ile) Şangay İşbirliği Örgütü adını alan yapı ise Çin ve Rusya'nın etkinliğini hem bölgede hem de Orta Asya'da önemli ölçüde artırmıştır.⁸⁵

3.1.2. Asya-Pasifik'in Artan Önemi

Soğuk Savaş sonrası uluslararası sistem hızlı bir değişim süreci içine girmiştir. Değişime etki eden eğilimlerden en önemlisi “küreselleşme”dir. Küreselleşmeyi en geniş anlamıyla ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel alanlarda ortak değerlerin ulusal sınırları aşarak dünya geneline yayılması şeklinde tarif edebiliriz.⁸⁶ Ticaret, sermaye hareketleri ve teknoloji akımının transnasyonal bir özellik kazanarak yayılması ve yoğunlaşması milli devlet olgusunu aşmakta, sınır ötesi menfaat gruplarını ve değişik milletlere mensup bireyleri sıkı menfaat bağlarıyla birbirlerine bağlamaktadır. Bu tür ilişkiler sonucunda ortaya çıkan karşılıklı bağımlılıklar, devletlerin sınır aşan ekonomik ilişkiler üzerindeki kontrolünü zayıflatmaktadır. Ekonomik ilişkilerin zedelenmeden devam etmesi ve gelişmesi için gerekli olan uluslararası istikrar ihtiyacı, küresel ekonomik sistemle bütünleşen ülkeler arasında savaş ihtimalini çok büyük ölçüde azaltmaktadır. Bu olgu, özellikle Batı Avrupa ve Asya-Pasifik bölgesinde göze çarpmaktadır.⁸⁷

Dünyadaki değişen dengelere paralel olarak Pasifik bölgesinde de değişimler yaşanmaya başlanmıştır.⁸⁸ Soğuk savaş dönemi boyunca ABD ve Sovyetler'in karşılıklı gövde gösterilerine sahne olan bu bölgede yeni güçler ortaya çıkmış ve çatışma olasılığı eski döneme oranla daha da artmış gözükmektedir. ABD ve

⁸⁵ Karaca, R. K., (2003). *Dünyadaki Yeni Güç Çin Tek Kutuptan Çift Kutuba*, İstanbul: IQ Sanat Yayıncılık, s.95-110.

⁸⁶ Sandıklı, A., (03.02.2011). *Tunus ve Mısır'daki Gelişmeleri Anlamak*, (Erişim: 25.11.2012). http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=1502:tunus-ve-msrdaki-gelimeleri-anlamak&catid=168:ortadogu-analizler

⁸⁷ Sandıklı, A., (06.07.2007). *Küreselleşme Ve Bölgeselleşme Sürecinde Güney Asya Ve Pasifik Bölgesi*, (Erişim:04.11.2012). http://www.tasam.org/trTR/Icerik/626/kuresellesme_ve_bolgesellesme_surecinde_guney_asya_ve_pasifik_bolgesi

⁸⁸ Atagenç, Ö., (20.03.2012). *Güney Çin Denizinde Yükselen Kriz Bağlamında Asya Pasifik Bölgesinin Güvenliği*, (Erişim: 25.11.2012). <http://www.usgam.com/tr/index.php?l=807&cid=395&bolge=15&konu=24>

Rusya'nın yanı sıra son yıllarda büyük gelişme sağlayan ve Pasifik bölgesini arka bahçesi olarak gören Çin ve siyasî ve askerî birliğe doğru giden AB de hem bölgesel hem de küresel dengeler açısından bölgede etkin olmaya çalışmaktadır

Günümüzde dünya genelindeki anlaşmazlık ve çatışmaların temel nedeni olarak hammadde ve enerji kaynaklarının kontrolü ve elde edilmesi gelmektedir. Buna karşılık önümüzdeki on yıllık bir süreçte ekonomilerinin daha büyüyeceği değerlendirilen Asya-Pasifik ülkelerinin enerjiye duyacakları ihtiyaç da bir o kadar artacaktır. Buna karşılık bu bölgenin petrol kaynakları son derece sınırlıdır. Halen dünya üzerinde kanıtlanmış rezervlerin sadece %4'ü bu bölgededir. Buna rağmen dünya petrol üretimine bakıldığında Asya-Pasifik bölgesi kendi mevcut rezervlerinin üzerinde bir üretim gerçekleştirmektedir.⁸⁹

Ülke	1991 Yılı Rezervleri	2001 Yılı Rezervleri	2011 Yılı Rezervleri	2011 Yılı Rezervlerindeki Pay
Venezuela	62,6	77,7	296,5	%17,9
S.Arabistan	260,9	262,7	265,4	%16,1
Kanada	40,1	180,9	175,2	%10,6
İran	92,9	99,1	151,2	%9,1
Irak	100,0	115,0	143,1	%8,7
Kuveyt	96,5	96,5	101,5	%6,1
BAE	98,1	97,8	97,8	%5,9
Rusya	---	73,0	88,2	%5,3
Libya	22,8	36,0	47,1	%2,9
Nijerya	20,0	31,5	37,2	%2,3
ABD	32,1	30,4	30,9	%1,9
Kazakistan	---	5,4	30,0	%1,8
Katar	3,0	16,8	24,7	%1,5
Diğer	203,7	144,6	163,8	%9,9
Toplam	1.032,7	1.267,4	1.652,6	%100,0

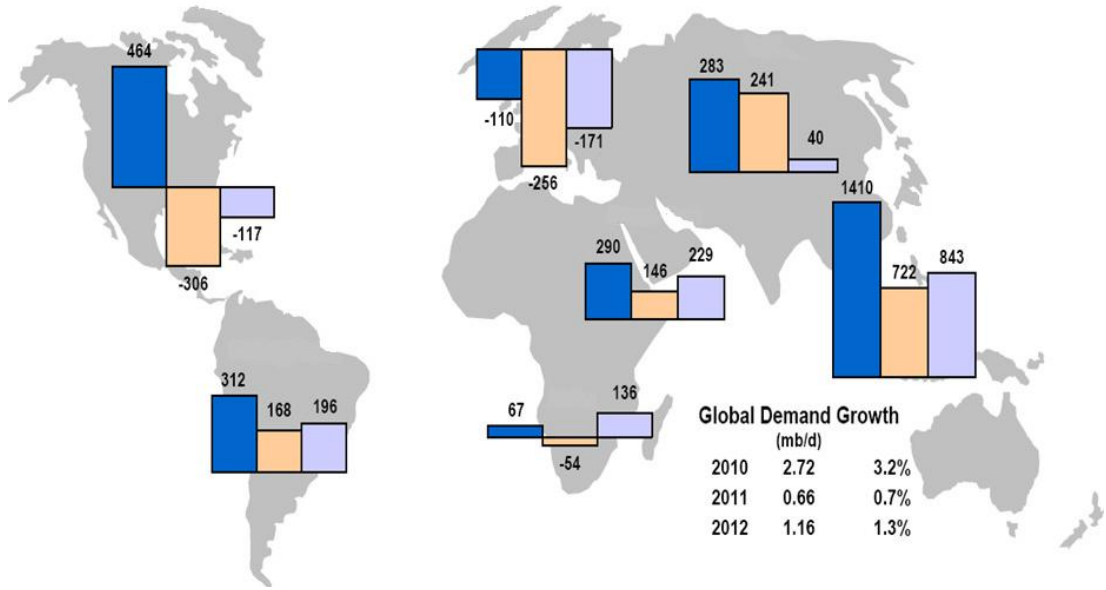
(*) Rezerv değerleri milyar varildir.

Tablo.2. Dünyada Kanıtlanmış Petrol Rezervlerinin Bölgelere Göre Dağılımı

Kaynak: Dünya Kanıtlanmış Petrol Rezervlerinin Dağılımı

<http://www.petform.org.tr/?lang=tr&a=2&s=3> (Erişim Tarihi:18.02.2013)

⁸⁹ Taştekin, Ş. (2009). *Asya-Pasifik Bölgesinde Yaşanan Gelişmeler ve Bu Gelişmelerin Gelecekte Türkiye'nin Güvenliğine Olan Etkileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s:22. Yer Bilgisi: Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü



Tablo.3. Küresel Talep Artışı (2010/2011/2012 bin v/g)

*Tablodaki renk vurguları; Mavi 2012, Turuncu 2011 ve Mor 2012

http://www.enerji.gov.tr/yayinlar_raporlar/Sektor_Raporu_TPAO_2011.pdf (Mayıs 2012)

(Erişim Tarihi:18.02.2013)

Petrol rezervi ve üretiminin dünya geneline göre nispeten düşük olmasına rağmen petrol ürünleri tüketimi çok fazladır. Bu da doğal olarak petrol ithalatında Asya-Pasifik bölgesini lider konuma getirmektedir.⁹⁰

3.1.3. Asya-Pasifik'te Güç Dengesi ve ABD için Önemi

Asya, dünya nüfusunun yüzde 60'ını ve gayri safi milli hasılasının üçte birden fazlası temsil etmektedir. ABD Asya'yla ilgilenmeye XIX. yüzyılda başlamıştır. Asya'nın hızlı ekonomik gelişmesi ABD için hem bir fırsat (yeni pazarların fethedilmesi) hem de bir risktir (rakip güçlerin yükselmesi).⁹¹

⁹⁰ Taştekin, Ş. (2009). *Asya-Pasifik Bölgesinde Yaşanan Gelişmeler ve Bu Gelişmelerin Gelecekte Türkiye'nin Güvenliğine Olan Etkileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s:22. Yer Bilgisi: Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü

⁹¹ Lefebvre, M., (2004). *Amerikan Dış Politikası*, (Çev. İ. Yerguz), İstanbul: İletişim Yayınları, s.123.

Çin ve Hindistan'ın yükselişi ABD dış politikası için geniş kapsamlı etkileri olan yeni jeopolitik gerçekleri yaratmıştır.⁹²

1985'ten bu yana Pasifik ötesi ticaret, Atlantik ötesi ticareti geçmiştir. ABD APEC'i (Asia Pacific Economic Cooperation, 1989), henüz hayata geçmeyen Asya-Pasifik ekonomik liberalleşme projesini desteklemiştir. Washington'ın günümüzdeki eğilimi tercihli bir ticari çok taraflılıktır.⁹³

ABD'nin Pasifik'teki askeri varlığını 1943'te oluşturulan ve Hawaii'de üstlenmiş olan 7. Filo temsil etmektedir: 1953'ün bu yana asker bulundurduğu Güney Kore; bugün 10 ülkeden (Tayland, Endonezya, Malezya, Singapur, Filipinler, Brunei, Vietnam, Birmanya, Laos, Kamboçya) oluşan Güneydoğu Asya Uluslararası Birliği; Güney Pasifik'te Avusturalya ve Yeni Zelanda. ABD, ayrıca Hindistan'la da iyi ilişkiler içindedir.⁹⁴

ABD'nin en önemli sorunu yayılcı bir güç ve potansiyel bir tehdit olarak gördüğü Çin'in yükselmesidir. Washington'ın eğilimi bir *containment* stratejisidir. Çin'in dünya ekonomisi içinde yer almasını desteklemektedir ve böylelikle bu ülkenin demokratikleşeceğini düşünmektedir. Amerika'nın savunma hattı Çin ve Tayvan arasındaki ince çizgi üstünde yer alır; Washington, Tayvan'ın bağımsızlığını ilan ederek Çin'i tahrik etmedikçe, bu adayı -Pekin'in başkaldıran bir eyalet gibi gördüğü ve uluslararası camianın tanımadığı bu adayı- koruma niyetini açıkça göstermiştir.⁹⁵

Amerikan siyasetinin amacı Çin Halk Cumhuriyeti'nin kendisi için stratejik bir rakip olmasını engellemektedir. Füze savunma sistemlerinin gelişmesini bu çerçevede düşünmek gerekir.⁹⁶ Çin, terörizme karşı savaş sırasında, Amerikan askeri gücünün Orta Asya'da yayılmasına endişe etse de (bir "kuşatma" stratejisi korkusu)

⁹²Asya'ya Yönelik ABD Politikası: Gelecek Amerikan Başkanı için bir Asya Lideri'nin Önerileri, (27.02.2008). (Erişim: 17.11.2012).

<http://asiasociety.org/policy/strategic-challenges/us-asia/us-policy-towards-asia-asian-leaders-advice-next-american-presid>

⁹³ Lefebvre, M., a.g.e. s. 123.

⁹⁴ Lefebvre, M., (2004). *Amerikan Dış Politikası*, (Çev. İ. Yerguz), İstanbul: İletişim Yayınları, s.123.

⁹⁵ Lefebvre, M., a.g.e., s.124

⁹⁶ Akçadağ, E., (2010). *Yumuşak Güç Japonya'nın Sert Güç Arayışları*. (Erişim: 18.11.2012).

http://www.bilgesam.com/en/images/stories/dergi/Bilge_Strateji_Sayi3.pdf

Washington'ın partneri olmuştur. Kuzey Kore krizi bölgedeki hassas dengedir. Bu ülke “Şer Cephesi”⁹⁷ içinde yer alsa da, Washington Güney Kore ve Çin aracılığıyla engelleme eğilimindedir.⁹⁸

3.1.4. ABD'nin Pasifik'teki Askeri Varlığı

2012 yılında ABD ve Japonya, dokuz bin Amerikan deniz piyadesinin Japonya'nın Okinawa adasından çekilmesi konusunda anlaşmaya varmıştı. İki ülkenin yaptığı ortak açıklamada bu askerlerin "Japonya dışındaki bölgelere" gönderileceği belirtilirken, 10 bin asker ise Okinawa'da kalmaya devam edecektir. Anlaşma, Japonya Başbakanı Yoshihiko Noda'nın Washington'a yapacağı resmi ziyaret öncesine denk getirilmiştir. Fakat Okinawa'daki tartışmalı Futenma hava üssünün taşınma yeri ve tarihi konusunda henüz bir anlaşmaya varılamadı. Okinawa adasından çekilen Amerikan deniz piyadeleri Guam, Hawaii ve Asya Pasifik bölgesindeki diğer noktalara gönderilecektir. Japonya, 2006'da ABD ile yaptığı anlaşma uyarınca Futenma hava üssünün taşınması için alternatif bir nokta bulma koşulunu yerine getirememişti. Üssün taşınması için önerilen alanlar, bölge halkının yoğun tepkisiyle karşılaşmıştı. 2012 yılı başlarında yeniden başlayan görüşmelerde, Okinawa'dan asker çekme ve hava üssünün taşınmasına dair sorunların ayrı ayrı ele alınmasına karar verilmiştir. En son yapılan açıklamalarda, 2006 anlaşması uyarınca Futenma hava üssünün, nüfus yoğunluğunun az olduğu Naha bölgesinde Camp Schwab'a taşınması konusunda iki tarafın görüş birliğinde olduğu belirtiliyor. Okinawa adasındaki ABD askerleri uzun süredir tartışmalı bir konu olmuştu. Ada sakinleri, Futenma hava üssünün tehlikeli ve gürültülü olduğu gerekçesiyle adadan tümüyle kaldırılmasını talep etmiştir.⁹⁹

⁹⁷ Eski ABD Başkanı George W. Bush'un şer eksenini nitelediği ve teröre destek vermekle suçladığı devletler.

⁹⁸ Lefebvre, M., a.g.e., s.124.

⁹⁹ ABD askeri Okinawa'dan çekiliyor, (27.04.2012). (Erişim: 18.11.2012). http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2012/04/120427_us_japan.shtml



Harita.2. Batı Pasifik'te ABD Ordusu¹⁰⁰

Kaynak: <http://www.dunyabulteni.net/?aType=haber&ArticleID=204809>' den alındı.¹⁰¹

Erişim Tarihi: 18.02.2013

Okinawa'daki Amerikan üssü, ABD-Japonya güvenlik ittifakı açısından sorun teşkil eden Çin karşısında Asya'da güç dengesini koruma bakımından her iki ülkenin de önem verdiği bir ittifaktır. Japonya'nın bir önceki başbakanı Yukio Hatoyama (2009-2010), üssün adadan kaldırılması sözü vermiş, ancak başka bir yer üzerinde anlaşma sağlanamayınca 2010'da istifa etmiştir. Asker çekme ve Futenma üssünün taşınması işleminin ne zaman başlayacağına ilişkin bir açıklama yapılmamıştır. ABD Savunma Bakanı Leon Panetta, "bu kararları uygulamak için" Japon Öz Savunma Kuvvetleri ile ortak çalışacaklarını bildirmiştir. Panetta, "*Japonya sadece yakın bir müttefikimiz değil, aynı zamanda yakın bir dostumuzdur ve bölgedeki güvenlik*

¹⁰⁰ ABD Asya-Pasifik'te askeri varlığını artırıyor,(05.04.2012).(Erişim Tarihi:25.02.2013))

<http://www.1news.com.tr/dunya/20120405114118767.html>

¹⁰¹ ABD'nin Asya-Pasifik mevuttaki varlığı ve konuşlanmayı düşündüğü bilgiler 2012 verilerine göre hazırlanmıştır.

sorunlarını ele alırken bu dostluğun ve ortaklığın geliştirilmesini bekliyoruz"¹⁰² beyanında bulunmuştur. ABD'nin Japonya'da toplam 50 bin askeri personeli bulmaktadır.

ABD Başkanı Obama'nın Kasım 2011'de Avustralya'ya ziyaretinde Amerikan ordusunun varlığının artırılacağı açıklamasını yapmıştı.¹⁰³ 2012 ile birlikte ABD, ilk kritik hamleyi Avustralya'ya asker göndererek yapmıştır. Avustralya'ya gönderilecek toplam 2 bin 500 kişilik askeri birliğin, 200'ü ülkeye konuşlanmıştır.¹⁰⁴

Darwin'de 6 aylık rotasyonlarla görev alacak ABD askerleri, Avustralya Savunma Kuvvetleri ile yakın tarihlerde eğitim tatbikatı planlamaktadır. Sidney yönetimi gelişmeleri kaygıyla izleyen büyük ticari ortağı Çin'i tedirgin etmemek için, ABD'ye kalıcı bir üs verilmeyeceğini, hatta Pekin yönetiminin de bu ortak tatbikatlara katılabileceğini duyurmuştu. Darwin Limanı, ABD ordusunun, Güney Çin Denizi'ne ulaşımını sağlamaktadır. ABD'nin, ayrıca Japonya ve Güney Kore'deki üslerine ulaşımı kolaylaştırırken, bölgedeki önemli ticari yollarını da kontrol altına alması mümkün olacaktır.

Başkan Obama, ABD ordusunun, Asya-Pasifik bölgesinde rolünü genişleteceğini belirterek, ülkesinin, Pasifik'in geleceğini şekillendirmeye yardım edecek bir güç olarak "Burada kalacağını" belirtmiştir.¹⁰⁵ Avustralya'ya asker yerleştirilmesi de bu planla son derece uyumlu bir adımdır.¹⁰⁶

ABD'nin diğer bir Pasifik ülkesinde asker bulundurması, Washington'ın bölgede büyüyen Çin'e karşı stratejisini yeniden düzenlemesi olarak görülmektedir. Çin, ABD'nin Güney Kore, Japonya, Guam ve Pasifik'teki diğer askeri üsleri ile kendilerinin çevrelediğini düşünmektedir. Çin Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Liu Weimin, ABD Başkanı Barack Obama'nın bölgedeki etkilerini artırma niyetini

¹⁰² ABD askeri Okinawa'dan çekiliyor, (27.04.2012). (Erişim: 18.11.2012).

http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2012/04/120427_us_japan.shtml

¹⁰³ Obama visit: Australia agrees US Marine deployment plan (16.11.2011). (Erişim: 18.11.2012). <http://www.bbc.co.uk/news/world-asia-15739995>

¹⁰⁴ ABD Asya - Pasifik'te askeri varlığını artırıyor. (05.04.2012). (Erişim: 18.11.2012).

<http://www.dunyabulteni.net/?aType=haberYazdir&ArticleID=204809&tip=haber>

¹⁰⁵ ABD Asya-Pasifik bölgesinde aktif olacak, (17.11.2011). (Erişim:18.11.2012).

http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2011/11/111117_obama_asia_pasific.shtml.

ortaya koymasının ardından yaptığı açıklamada, Pekin yönetiminin, ABD'nin Doğu Asya'daki haklı çıkarlarına saygı duyduğunu belirterek, Washington yönetimine de Çin'in haklarına saygı göstermesi çağrısı yapmıştır.¹⁰⁷

Çin'in ABD'nin bu açılımlarına görece yumuşak bir yanıt üretmesi, Pekin yönetiminin Güney Çin Denizi'nde komşularıyla kara suları sınırları ve egemenlik hakları sorunları yaşamasıyla yakından alakalıdır. 2011 yılının Mayıs ayında Güney Çin Denizi'nde Vietnam petrol şirketine ait gemilerin taciz edilmesiyle, iki ülke arasında ilişkiler gerilmiştir. Pekin ayrıca, Filipinler, Tayvan ve Bruney Sultanlığı ile ihtilaf halindedir.¹⁰⁸

Çin yönetimi bir yandan da ABD'nin bölgede artan etkinliğini dengelemek için bir dizi adım atmıştır. Gemi savar füzeler ve ağır bombardıman uçaklarına yoğunlaşan Çin yönetimi, dar boğazlarda düşman gemileri püskürtmeyi hedefleyen bir adım izlemektedir. Ayrıca Çin, bölgede önemli bir ABD müttefiki olan Hindistan'a karşı "İnci Dizisi" adlı bir strateji geliştirmiştir. Bölgedeki önemli adalar ve limanları bir inci dizisi gibi gören strateji, Hindistan'ın izole edilmesini hedeflemektedir.¹⁰⁹

Washington, savunma bütçesinde 485 milyar dolarlık bir kısıntıya gideceğini planlamaktadır. Özellikle Asya-Pasifik'te işlevsel olan küçük ve hızlı savaş gemilerinin ve nükleer saldırı denizaltılarının yapımını artıracığını açıklamıştır. ABD'nin, ordusunu Irak'tan çekmesi ve Afganistan'dan da çekilme planları yapması, Washington yönetiminin Asya-Pasifik'e yoğunlaşabilmesini sağlamıştır. Pekin ise özellikle Kuzey Kore'nin nükleer faaliyetlerinin, ABD'nin bölgedeki askeri varlığını artırmasını ve müttefiklerini silahlandırmasını meşrulaştırdığını düşünmektedir. Bu nedenle Çin, bölgedeki sorunları çözmek için devreye girmekte ve bir yandan da bölgede askeri üstünlük sağlamak için adımlar atmaktadır.¹¹⁰

¹⁰⁷ Obama Çin'i "çembere" alıyor. (Erişim: 18.11.2011).

<http://www.haberturk.com/dunya/haber/689134-obama-cini-cembere-aliyor>

¹⁰⁸ ABD Asya-Pasifik'te askeri varlığını artırıyor, (04.04.2012). (Erişim: 18.11.2012).

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/printnews.aspx?DocID=20274589>

¹⁰⁹ Atagenç, Ö., Pasifik Sularındaki Bermuda Şeytan Üçgeni: ABD-Çin-Hindistan, (Erişim: 27.01.2012).

http://bilgesam.org/tr/index.php/index.php?option=com_content&view=article&id=2006:pasifik-sularindaki-bermuda-eytan-uecgeni-abd-cin-hindistan&catid=92:analizler-uzakdogu&Itemid=80

¹¹⁰ Asya-Pasifik'te ABD-Çin Soğuk Savaşı, (Erişim: 19.11.2012).

ABD, Vietnam ile askeri alanda işbirliğini artırırken, 1992'de çıkarıldığı Filipinlere de dönüş yapmaya çalışıyor. Bölgede Kuzey Kore tehdidi nedeniyle, Japonya ve Güney Kore, ABD'nin her geçen gün artan askeri varlığına ev sahipliği yapıyor. Ayrıca Endonezya da ABD'nin bölgede ağırlığını artırmasından memnun olduğunu açıklamıştır.¹¹¹

3.2. ABD'nin Asya-Pasifik Bölgesi Politikaları

Eski ABD Dışişleri Bakanı Hillary Rodham Clinton'ın Kasım 2011 tarihli Foreign Policy'de yayınlanan "America's Pasific Century"¹¹² başlıklı yazısını – ki bir nevi dış politika deklarasyonu olarak da adlandırılabilir-; Birleşik Devletler'in bundan sonraki ilgisini Afganistan veya Irak değil, uluslararası politikanın inşa edileceği "Asya" üzerinde yoğunlaştıracağı ve ABD'nin de bu hareketin merkezinde bulunacağı; ayrıca Obama yönetiminin Asya'daki mevcut meydan okumalara ve fırsatlara dikkat çekmek için istekli olduğu; sadece Doğu Asya Zirvesi'nde koltuk kazanmakla kalmayıp, Asya'ya yönelik dış politikasına da yeniden yön verme eğiliminde olduğu şeklinde değerlendirebiliriz.

11 Eylül 2001 sonrasında; küresel terörle mücadele, bölgesel ve küresel güvenliğin sağlanması, bölgede demokrasi ve refahın geliştirilmesi, bölgedeki zengin enerji kaynaklarına ulaşma gibi amaçlar bulunmaktaydı. Tek kutuplu bir görünüm sergileyen Soğuk Savaş sonrası küresel güç dengesinde, kendisine rakip konumuna yükselen Çin'in çevrelenmesine kadar birçok "örtülü stratejik hedefi" olan ABD'nin bu konumunu, 17 Eylül 2002'de yayınlanan¹¹³ "ABD'nin Ulusal Güvenlik Stratejisi" (UGS) belgesi açıkça ortaya koymuştur.¹¹⁴ 11 Eylül 2001 sonrası ABD'nin askeri olarak Orta Asya'ya yerleşmesiyle, İkinci Dünya Savaşı'nın sonlanmasından itibaren

<http://www.tasep.org/default.asp?s=yd&id=227>

¹¹¹ ABD Pasifikte Gücünü artırıyor, (02.08.2012). (Erişim: 19.11.2012).

<http://www.dunyabulteni.net/?aType=haber&ArticleID=221278>

¹¹² Clinton, H., (01.11.2011). America's Pasific Century. (Erişim: 20.11.2012).

http://www.foreignpolicy.com/articles/2011/10/11/americas_pacific_century

¹¹³ The White House Washington, (2002). The National Security Strategy of the United States of America, Sep. (Erişim: 20.11.2012).

<http://www.state.gov/documents/organization/63562.pdf>

¹¹⁴ Sutter, R., (2008). "The United States in Asia", IN Shambaugh, D. ve Yahuda, M., (2008). *International Relations of Asia*, Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, s.24-29.

Rusya ve Çin nüfuz alanındaki bölgeye üçüncü bir büyük güç daha girmiştir. Yine bu dönemde, aktif bir oyuncu ve Çin'in yükselişine karşı "risklerden korunma (hedge)" gereksinimi içinde olan ABD, bu ihtiyacını bölge ülkelerinin yenilikçi ve işbirlikçi bir ortağı olarak öne çıkararak gidermiştir.

Diğer yandan, ABD açısından bakıldığında, bölge ülkeleriyle çeşitli seviyelerde kurulan bu ilişkiler, yükselen Çin'in bölgedeki Amerikan çıkarları aleyhine yaratabileceği ekonomik, askeri ve politik etkilere karşı "risklerden koruma" görevi yapmıştı.¹¹⁵ Mayıs 2010'da açıklanan Obama dönemi UGS, askeri müdahale yerine diplomasi ve uzlaşmayı ön plana çıkarmakta, ekonomik ve ticari baskı veya sınırlamalarla barışçıl çözüm arayışını yöntem olarak benimsemektedir.¹¹⁶ Ayrıca, 2009 yılında Başkan Obama Kahire Üniversitesi'ndeki konuşmasında¹¹⁷ verdiği mesajlarla, terör ve İslam konusundaki kavram karışıklığına da değinerek ABD'nin bakışını paylaşmıştır.

Hillary Clinton'ın anılan yazısındaki deklarasyonu ile, Atlantik yüzyılı olarak kabul edilen 20. yüzyıl tümüyle sona ermekte,¹¹⁸ 21. yüzyıl ise eski ABD Dışişleri Bakanı Hilary Clinton tarafından "Amerika'nın Pasifik yüzyılı" olarak duyurulmaktadır. Aynı yazıda, ABD'nin liderlik, çıkarlarının güvenliği, sahip olduğu değerlerin geliştirilmesi parametrelerinde en uygun pozisyonda olması zorunluluğu vurgulanmaktadır. Yazısının devamında, bu hedeflere ulaşmak için de "diplomasi", "ekonomi" konularına; dünya nüfusunun yarısını ve Çin, Hindistan ve Endonezya gibi, küresel ekonominin "öncü güçleri"ni barındıran Pasifik ve Hint okyanuslarına odaklanılması gerektiğini söylemektedir. Asya ülkelerinin sahip olduğu büyüme ve dinamizm potansiyelleri ve bunun Amerikan'ın ekonomik ve stratejik çıkarlarına

¹¹⁵ Dedekoca, E., (01.02.2012). ABD'nin Doğu Asya Politikasında Yeni Yaklaşımlar, (Erişim: 20.11.2012).

http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=2009:abdnin-dou-asya-politikasnda-yeni-yaklamlar&catid=98:analizler-abd&Itemid=135

¹¹⁶ http://www.whitehouse.gov/sites/default/files/rss_viewer/national_security_strategy.pdf (Erişim: 09.11.2012).

¹¹⁷ Barack Obama'nın Mısır mesajları (04.06.2009), (Erişim: 22.11.2012).

http://www.bbc.co.uk/turkish/news/story/2009/06/090604_obama_egypt_update.shtml

¹¹⁸ Buhler, P., (24.11.2011). "Whose Century, the 21st?", *International Herald Tribune*. (Erişim: 19.11.2012).

http://www.nytimes.com/2011/11/25/opinion/whose-century-the-21st.html_r=1

olası katkılarına ve bunların Başkan Obama'nın önceliği olduğuna da ayrıca dikkat çekilmektedir.

Clinton, bölgedeki müttefikler Japonya, Güney Kore, Avustralya, Filipinler ve Tayland'ın, Birleşik Devletler'in Pasifik-Asya ilgisi için kaldıraç olduğunu, ABD'nin ise bu ülkelere savunma, temel hedefleri konusunda işbirliği sağlaması ve oralardaki fırsat ve tehditler konusunda “çevik” ve “çabuk uyum sağlama” durumunda olmak gerekliliğini belirtmektedir.¹¹⁹ Ayrıca, Çin, Hindistan ve Endonezya'nın yanı sıra, Singapur, Yeni Zelanda, Moğolistan, Malezya, Vietnam, Bruney ülkeleri ve ASEAN ve APEC örgütleri de, işbirliği arttırılacaklar arasında sayılmaktadır.

Söz konusu yazıda ayrıca, ABD dış politikasının, yeni küresel gerçeklerin merkezi (ekseni) olma ihtiyacından, “mevcut liderliğini yenileme”ye doğru dönüşüm geçirmesi gereksiniminden, kaynakların kıt olduğu günümüz koşullarında geri dönüşü en yüksek olan alanlara akılcıca yatırım yapılması zorunluluğundan bahsedilmektedir. Sayılan tüm bu gerçeklerin, “Asya-Pasifik'in niçin ABD için 21. yüzyıl fırsatı olduğu” sorusunun yalın bir yanıtı olduğu açıklanmaktadır.

Küresel ekonominin büyümesi ve geçirmekte olduğu ekonomik krizi atlatabilmesi her şeyden önce barışçı bir ortama, gelir dağılımı dengesizliğinin giderilmesine bağlıdır. Yoksul sınıftan “orta sınıf”a yeni tüketicilerin transfer olmasına, sermaye birikimi ve tasarrufların Doğu ve Batı arasında, ekonomi dışlılarını yeniden çalışır hale getirecek ve dengeleyecek şekilde dağılmasına bağlı olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Sonuçta dünya, önümüzdeki günlerde, özellikle Asya ülkelerinde orta sınıfa geçerek yeni tüketici kimliği kazanacak olan kitleye güvenmektedir. Bu bağlamda, eski ABD Dışişleri Bakanı Hilary Clinton'un yukarıda özetlenen deklarasyonunun,¹²⁰ “belirtilen gerçeklerin farkındalığını yansıttığını” söyleyebiliriz.

¹¹⁹ ABD'nin yeni savunma doktrini Çin'i kızdırdı, (14.01.2012). (Erişim: 23.11.2012). <http://www.dunya.com/abdnin-yeni-savunma-doktrini-cini-kizdirdi-143291h.htm>

¹²⁰ Clinton, H., (15.11.2011). Asya-Pasifik Yüzyılı, *Asya-Pasifik, Dünyanın Yönlendiricisi Haline Geliyo*. (Erişim: 23.11.2012). <http://trdiplo.com/4--manset---abd-disisleri-bakani--hillary-clinton-yazdi-asya-pasifik-dunyanin-yonlendiricisi-haline-geliyor-trdiplo.aspx>

Öte yandan, Arap baharı veya demokratikleşme olarak nitelenen Ortadoğu ve Kuzey Afrika’da yaşanan son gelişmeler ve dönüşümlerin, orta vadeli bir gelecek sonrası “yeni tüketiciler” yaratacağını ve bu olgunun, bahsi geçen küresel beklentiye katkıda bulunacağını söyleyebiliriz.¹²¹

3.2.1. İkinci Dünya Savaşı Sonrası Asya- Pasifik

İkinci Dünya Savaşı, her ne kadar ölüm ve yıkımdan ibaret olsa da bazı Asya ülkeleri için yerel reformlar ve dış güçlerden arınarak özgürlüklerini sağlamakta ilham kaynağı olmuştur. İkinci Dünya Savaşı, Asya’daki güç eşitliğini bozmuştur. Japonya, tarihinde ilk defa ağır bir şekilde mağlup olmuş ve yabancı askerlerin işgaline uğramıştır. Japonya ile ihtilafı Çin uluslararası alanda öne çıkmaya başlamıştır. Fakat savaş, Çin’deki milliyetçi Kuomintang -KMT- hükümetini de zayıflatmıştır ve Çin Komünist Partisi -ÇKP- için eşi bulunmaz bir fırsat sunmuştur. Sovyetler Birliği ve komünist rejimle yönetilen Kuzey Kore ile Çin komünistlerinin Asya’da komünizmi yayması endişesi, ABD’nin karşı tedbirler almasına yol açmıştır. Temelde Asya’da yaşanan Soğuk Savaş’ın özü budur. Bu dönemde –ikinci dünya savaşı sonrası- bölgede ve bölgedeki ülkelerde hızlı değişimler yaşanmıştır.¹²²

Savaşta ağır bir yenilgiye uğrayan ve işgal altındaki Japonya, savaş sonrası dönemde adeta küllerinden doğmuştur. Bu dönüşümdeki en büyük etken şüphesiz komünizmin yayılmasını engellemek ve bölgede kalıcı olmak isteyen ABD’dir. Savaş sonrası Japonya’nın önünde iki seçenek bulunmaktaydı. Totaliter veya demokratik bir Japonya ABD işgali bu yeniden yapılanmanın demokratik bir çizgide olmasını sağlamıştır. Soğuk Savaşın hızla Avrupa’dan Asya’ya sıçramasıyla birlikte Japonya ABD nazarında daha da önem kazanmıştır. ABD Japonya’nın hızlı bir biçimde ekonomisinin düzeltilmesine ve ülkenin demokratik çizgide yeniden inşasına öncülük etmiştir. Böylece Japonya komünizmi benimsememiştir. Aynı

¹²¹ Dedekoca, E., (01.02.2012). *ABD’nin Doğu Asya Politikasında Yeni Yaklaşımlar*, (Erişim: 20.11..2012).

http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=2009:abdnin-dou-asya-politikasnda-yeni-yaklamlar&catid=98:analizler-abd&Itemid=135

¹²² Ateş, A., (11.09.2011). *İkinci Dünya Savaşı Sonrası Asya*, (Erişim: 20.11.2012).

<http://www.tuicakademi.org/index.php/kategoriler/diger/2228-ikinci-dunya-savasi-sonrasi-asya>

süreçte ABD ekonomisini düzeltmesi amacıyla Japonya'ya ekonomik yardımlarda bulunmuştur. Bu süreçte yaşanan Çin'de komünistlerin iktidara gelmesi ve patlak veren Kore Savaşı Japonya'yı ABD açısından çok daha önemli hale getirmiştir. Japonya'nın işgali 1951 yılında son bulmuştur fakat ABD ve Japonya arasında imzalanan ortak güvenlik antlaşması ile Japonya ABD'nin güvenlik şemsiyesinin altına girmiştir. Bu koruma sayesinde Japonya askeri harcamalara gerek duymamış ve ekonomik gelişmeye odaklanmıştır. Aynı dönemde Başbakan Yoshida Sigeru önderliğinde Japonya siyasal alanda liberalleşmiştir ve demokrasi yolunda büyük adımlar atılmıştır. Ülke genelinde yapılan toprak reformundan milyonlarca aile yararlanmıştır. Eğitim alanında köklü reformlara gidilmiştir. Kadınlara eskiye göre daha çok eğitim ve kariyer fırsatı sunulurken ülke genelindeki tüm gençlere de yüksek eğitim görme şansı verilmiştir. Tüm bu gelişmeler ve dönüşüm süreci savaştan yenik çıkan Japonya'nın hızla dünyanın sayılı devletlerinden birisi haline gelmesini sağlamıştır.¹²³

Japonya ile sekiz yıl süren savaş Çin'i yıpratmıştır. 1945 yılında Çin; bozuk bir ekonomi, yükselen enflasyon ve yerleşim yeri bekleyen milyonlarca mülteci ile uğraşmak zorunda kalmıştır. Kuomintang- KMT hükümeti bir bunalım yaşamış, savaşta ülkedeki sahil kıyıları ve yerleşimi de yok edilmiştir. Tüm bu sorunlarla uğraşan KMT hükümeti güç kaybetmiş, Çin Komünist Partisi "ÇKP" ise güç kazanmıştır. 1937-1945 yıllarında Japon istilasını altında olan bölgelerde ÇKP'nin uyguladığı gerilla savaşı; ÇKP'nin destekçilerini arttırmıştır. Bu gelişmeler sonrası Çin'de KMT ve ÇKP arasındaki güç mücadelesi, bir iç savaşa dönüşmüştür. Savaş esnasında ABD müdahil olarak KMT'ye silah yardımıyla bulunmuştur. 1949 yılında ÇKP iç savaşı kazanmıştır. KMT hükümeti ve askeri güçleri Tayvan adasına gönderilmiştir. 1946 sonrası, yaşanan iç savaş ülke ekonomisini tekrar bozmuş ve enflasyonu arttırmıştır. Çin orta sınıfı kargaşa yaşamış ve hükümete olan güvenleri sarsılmıştır. Diğer taraftan komünistler katı bir askeri disiplin, yüksek bir motivasyon ve uyumlu bir liderlik sergilemişlerdir. Sovyetler Birliği ÇKP'nin zaferini desteklemiştir. 1 Ekim 1949'da Mao Çin Halk Cumhuriyeti'nin kurulduğunu beyan etmiştir. Çin Halk Cumhuriyeti birinci planda Sovyetler Birliği ve diğer komünist ülkeler tarafından tanınmıştır. Ülkede totalitaryen tek parti -ÇKP- hâkim olmuştur ve

¹²³ Ateş, A., (11.09.2011). *İkinci Dünya Savaşı Sonrası Asya*, (Erişim: 26.11.2012).
<http://www.tuicakademi.org/index.php/kategoriler/diger/2228-ikinci-dunya-savasi-sonrasi-asya>.

vatandaşların sıkı bir denetimi söz konusudur. Sosyal dönüşümler ise Marksist, kolektif yapıda uygulanmaya konulmuştur. İlk beş yıllık -1953/1957- plan ile ekonomide hızlı bir gelişme sağlanmıştır. Fakat bunun devamı olan “Great Leap Forward” aşaması, gelişmeyi sürdürmek bir kenara, “tam bir felaket” olmuştur. Dış politika alanında Çin Sovyetler Birliği ile paralel politikalar izlemiştir. Çin’in Asya’da komünizmin kalesi olması Sovyetler Birliğinden mali, askeri ve teknolojik yardım almasını sağlamıştır. Aynı şekilde Çin’de bölgesel politikalarda uluslararası komünist hareket bağlamında Kuzey Kore’ye yardımlarda bulunmuştur.¹²⁴

3.2.1.1. Dekolonizasyon Süreci

İkinci Dünya Savaşı Japonya İmparatorluğu’nun yıkılmasına neden olmuştur. Bunun yanında zayıflayan Avrupalı sömürgeci devletler Asya milliyetçiliği karşısında direnememiştir. 1946-1957 yılları arasında Asya’da dekolonizasyon süreci yaşanmış ve yeni devletler ortaya çıkmıştır. 1946 yılında Filipinler, 1947 yılında Hindistan ve Pakistan, 1948 yılında Burma ve Sri Lanka, 1949 yılında Endonezya ve son olarak 1957 yılında Malezya bağımsızlıklarını kazanmışlardır. Fakat yeni kurulan eski sömürge devletleri birçok problemle karşılaşmıştır. Bunların en temeli ekonomik problemlerdir. Yeni kurulan devletler sermaye birikimleri olmadığı için yardıma muhtaç şekildedirler. Diğer taraftan bu ülkelerde yetişmiş devlet adamlarının ve bürokratların yoksunluğu krizlere yol açmıştır ve ülkelerin gelişiminin önündeki bir engel oluşturmıştır. Devletler aynı zamanda çeşitli azınlık sorunlarıyla yüz yüze kalmıştır.¹²⁵

Diğer taraftan Asya’da Soğuk Savaş’ın zirve yaptığı nokta Kore Savaşı’dır. Güney ve Kuzey Kore’nin taraf olduğu savaş küresel bir kriz halini almıştır. Bunun en temel sebebi Kore Savaşı’nın çatışan ideolojilerin/ekonomilerin küresel boyutta olmasıdır. Bir yanda savaşı Güney Kore’nin yanı sıra Japonya ve ABD –kapitalizm-,

¹²⁴ Ateş, A., (11.09.2011). *İkinci Dünya Savaşı Sonrası Asya*, (Erişim: 26.11.2012).
<http://www.tuicakademi.org/index.php/kategoriler/diger/2228-ikinci-dunya-savasi-sonrasi-asya>

¹²⁵ Ateş, A., (11.09.2011). *İkinci Dünya Savaşı Sonrası Asya*, (Erişim: 26.11.2012).
<http://www.tuicakademi.org/index.php/kategoriler/diger/2228-ikinci-dunya-savasi-sonrasi-asya>

diğer yanda savaşı Kuzey Kore, Çin ve Sovyetler Birliği -komünizm- olduğu savaş sonrası oluşan hassas yapı günümüzde dahi bölgede etkisini göstermektedir.¹²⁶

Sonuç olarak, İkinci Dünya Savaşı sonrası ABD Japonya'nın yeniden kalkınmasına ve demokratik temelde inşasına öncülük etmiştir. Çin'de yaşanan iç savaşı kazanan ÇKP iktidarı ele geçirmiş ve Soğuk Savaş'ın Asya'daki bir diğer büyük oyuncusu olmuştur. 1945 ve 1960 yılları arasında bölgedeki birçok koloni bağımsızlığını kazanmıştır. Soğuk Savaş sonrası Asya temelde üç alana ayrılmıştır ve bölgede günümüzde dahi tam anlamıyla bir istikrar sağlanamamıştır.¹²⁷

3.2.2. Soğuk Savaş Sonrası Dönem

Soğuk Savaş'ın (1945-1990) sona ermesi ile birlikte iki kutuplu sistem çökmüş, yerini tek gücün hâkim olduğu sisteme bırakmıştır. Bu sistemde ABD'nin tek güç olarak bu sistemde varlığını devam ettirdiğini söyleyebiliriz. Soğuk Savaş'ın sona ermesi komünist sistemin iflası anlamına gelmektedir de diyebiliriz. Çünkü Soğuk Savaş sadece askeri cepheleşmeyi değil, aynı zamanda sosyo-ekonomik sistemlerin ve ideolojilerin de mücadelesini ifade etmekteydi. Yaklaşık 45 yıl süren bu mücadelenin sonunda ise komünist ideolojinin siyasal platformdan çekildiğini söylemek mümkündür.¹²⁸ “Sovyetler Birliği'nin ve bu ülkenin önderlik yaptığı Varşova Paktı'nın dağılmasıyla birlikte 1990'ların başından itibaren, zamanın ABD Başkanı George Bush'un 'yenidünya düzeni' olarak adlandırdığı bir döneme girildi. Aslında Bush'un adlandırması yeni bir kavramsallaştırma değildi. 20. yüzyıl boyunca iki kez daha 1. ve 2. Dünya Savaşları'nın ardından ABD başkanları, ortaya çıkan ortamı “Yeni Dünya Düzeni” olarak adlandırmışlardır.”¹²⁹

Soğuk Savaş sonrası dönemde ABD süper güç olarak varlığına devam etmiştir, ama bununla birlikte ABD'nin yanında Rusya, Çin, Japonya, Hindistan, AB

¹²⁶ Çolakoğlu, S., (2003). *Uluslararası İlişkilerde Kuzeydoğu Asya*, Ankara: USAK Yayınları, s. 203.

¹²⁷ Ateş, A., (11.09.2011). *İkinci Dünya Savaşı Sonrası Asya*, (Erişim: 26.11.2012). <http://www.tuicakademi.org/index.php/kategoriler/diger/2228-ikinci-dunya-savasi-sonrasi-asya>

¹²⁸ Baharçipek, A., (2004). “Soğuk Savaş'ın Sona Ermesinin Türk Dış Politikası Üzerindeki Etkileri,” (Der. İ. Bal), *21. Yüzyılda Türk Dış Politikası*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, s. 67.

¹²⁹ Erhan, Ç., (2002). “Soğuk Savaş Sonrası ABD'nin Güvenlik Algılamaları,” (Der. R. Yinanç ve H. Taşdemir), *Uluslararası Güvenlik Sorunları ve Türkiye*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, s. 63.

gibi yeni güç merkezleri de ortaya çıkmıştır. Soğuk Savaş sonrası dönemin önemli özelliklerinden biri de daha yoğun istikrarsızlık ve çatışmalara sahne olmasıdır. Soğuk Savaş'ın dünyaya verdiği zararların yanında, olumlu tarafları da olmuştur. Bunlardan biri de, dünyadaki haritaların büyük ölçüde dondurulması ve silahların gölgesi altında bile olsa istikrarın sağlanmış olmasıdır.¹³⁰

Soğuk Savaş sonrasında ABD, dünyanın her bölgesine müdahale edebilecek kapasitedeki tek süper güç olarak kalmıştır. Bu durum, ABD'nin uluslararası ilişkileri yeniden şekillendirilmesine uygun bir zemin yaratmıştır. Temel bir ideolojik veya stratejik tehdidin yokluğu, devletleri kendi ulusal çıkarlarına daha fazla dayalı dış politika izlemeye sevk etmiştir.¹³¹

Soğuk Savaş'ın sona ermesi, "tek kutuplu" bir düzeni ortaya çıkarmıştır. Ancak ABD, Küresel gündemdeki tek taraflı olarak düzenlemede fiilen daha iyi bir konuma gelememiştir. ABD, 1991 öncesine göre gelişmelere daha hâkim bir konuma gelirken, karşı taraftaki kuvvet oldukça dağılmış bir haldedir. Bu yüzden ABD'nin gücünü dünyanın geri kalan kısmına şekil vermek için kullanma kabiliyeti de fiilen azalmıştır. Kissenger'a göre ABD, 21. yüzyılda Soğuk Savaş sırasında hiç karşılaşmadığı türden bir ekonomik rekabetle yüz yüze gelecektir. Bu müthiş iktisadi rekabet, ABD'nin ezici ekonomik üstünlüğünü zamanla azaltacaktır. 21. yüzyılda ABD, yine dünyanın en büyük ve güçlü ülkesi olacaktır. Ancak rakip devletlerin aradaki farkı hızla azaltmasından dolayı, ABD'nin bu göreceli üstünlüğü, "primus inter pares" (eşitler arasında birinci) konumuna inecektir.¹³²

Soğuk Savaş sonrası dönemde, Avrupa'nın ABD ile ilişkilerinin gelecekte nasıl şekilleneceği büyük önem taşımaktadır. Bu noktada, AB ve ABD arasındaki ekonomik rekabetin daha da kızışması beklenebilir. Burada ortaya çıkan en önemli husus, Atlantik ilişkilerine şekil veren en önemli iki kurum olan NATO ve AB'nin yeni dönemdeki uyumunun nasıl sağlanacağıdır. ABD, Avrupa ile belli ortak değerleri paylaşıyorsa da, Soğuk Savaş sonrası dönem için bu iki merkez arasında uygun

¹³⁰ Akın, E. (15.03.2011). Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Uluslararası Sistem, (Erişim: 26.11.2012). <http://www.politikakademi.org/2011/03/soguk-savas-sonrasi-donemde-uluslararasi-sistem/>

¹³¹ Çolakoğlu, S., (2009). *Uluslararası İlişkilerde Kuzeydoğu Asya*, Ankara: USAK Yayınları, s. 402.

¹³² Kissinger, H., (2000). *Diplomasi*, Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları, s:770.

kurumlar kurulamamıştır. 2003 Irak krizi sırasında ABD-AB, özellikle de AB'nin içinde baş gösteren Fransa-Almaya bloğu ile İngiltere'nin başını çektiği Amerikan yanlısı cephe arasında ciddi görüş ayrılıklarının yaşanması, Avrupa-ABD ilişkileri ile AB'nin siyasi geleceği konusundaki kaygıları artırmıştır. ABD-AB ilişkilerindeki gerginleşmenin sonuçları hem dünya hem de Asya dengelerini yakından etkileyecektir.¹³³

ABD'nin genel bir Asya stratejisi olmakla birlikte Asya ülkeleriyle belli ilkeler etrafında toplanması da söz konusu değildir. ABD'nin Asya'ya olan ilgisi, 1993'te Asya hükümet başkanlarının katıldığı bir toplantıda, ABD eski başkanı Bill Clinton (1993-2001) tarafından gerçekleştirilen Pasifik Topluluğu teklifi ile yeni bir açılıma sahne olmuştur.¹³⁴ Pasifik'teki ilişkiler Atlantik bölgesinden çok farklı olduğu için bu tür kurumsal işbirliklerinin hayata geçirilmesi zaman alacaktır. Çünkü Avrupa'da "kurumsal işbirliği anlayışı" gelişmişken, Asya'da hala rekabete dayalı ikili ilişkilerle yürütülen bir dış politika anlayışı hâkimdir.¹³⁵

Soğuk Savaş dönemi boyunca Japonya, güvenliğini ABD'ye emanet ederek tüm ağırlığını ekonomiye vermiştir. Sovyetler Birliği'nin Tokyo ve Washington açısından ortak tehdit olarak görüldüğü bu dönemde, bu strateji aksamadan yürümüştür. Ancak 1990'lardan itibaren bu durum değişmiştir. Askeri kapasitesi artan Çin ve Güney Kore ile Sovyet dönemi askeri gücünden pek bir şey kaybetmeyen Rusya karşısında, Japonya'nın uzun vadeli çıkarları açısından ABD ile hassasiyetlerinin aynı kalacağını düşünmek zorlaşmaktadır. Siyasi ve ekonomik sorunlarda devletlerin kendi öncelikli çıkarlarını gözettikleri bir ortamda, Amerikan ve Japon dış politika çıkarlarının her zaman için aynı kalması mümkün değildir. ABD ve Japonya'nın stratejik konumları ve tarihi tecrübeleri politika farklılığını kaçınılmaz kılmaktadır.¹³⁶

¹³³ Çolakoğlu, S., (2009). *Uluslararası İlişkilerde Kuzeydoğu Asya*, Ankara: USAK Yayınları, s.403.

¹³⁴ Tae-Seong Mun, (2006). *Hankuk Tongilgwa Jubyon 4 guge Geotwasok* (Kore Birleşmesi ve Çevredeki 4 ülke), Seul: Konkuk Üniversitesi Basımevi, s.145-147.

¹³⁵ Çolakoğlu, S., (2009). *Uluslararası İlişkilerde Kuzeydoğu Asya*, Ankara: USAK Yayınları, s. 404.

¹³⁶ Çolakoğlu, S., (2009). *Uluslararası İlişkilerde Kuzeydoğu Asya*, Ankara: USAK Yayınları, s. 404.

Bu açıdan bakıldığında, Japonya'nın yavaş yavaş ABD ve Rusya'dan sonra dünyanın en büyük üçüncü savunma bütçesine sahip ülkesi haline gelmesi yadsınamaz. Kuzey Kore'nin nükleer kapasiteye sahip olabilecek bir konumda bulunması ve bunun yanı sıra tarihi rakipleri Rusya ve Çin'in büyük bir nükleer güce sahip olması, Japonya'yı da ABD'den bağımsız olarak nükleer silah üretmeye sevk edebilir. Ekonomisi uzun süredir durağanlaşan Japonya; Çin bir süper güç olarak ortaya çıkmadan ve Rusya kendini toparlamadan önce, teknolojik ve stratejik üstünlüğünü kullanmaya karar verebilir. Kenneth Waltz'a göre de Japonya, ister istemez kendi ulusal kapasitesinin gerektirdiği adımları siyasi ve askeri alanlarda da atacaktır. Dolayısıyla Japonya, şimdiki gibi sadece bir ekonomik dev olarak kalamayacaktır.¹³⁷

ABD'nin Japonya ile kurduğu yakın işbirliğini sürdürmesi, hem Tokyo'nun ılımlı politikasını sürdürmesine yardımcı olması hem de komşu ülkelere güvenlik garantisi sağlaması açısından önem taşımaktadır. Çin, Koreler ve Rusya, ABD ile bağlantılı Japon askeri gücünden daha az çekinecektir. Ayrıca Washington ile yakın bir askeri işbirliği olan Tokyo daha az güvenlik kaygısı taşıyacaktır. Bununla birlikte jeopolitik ve ekonomik çıkar uyumsuzlukları ABD-Japonya ittifakının devamlılığı noktasında en büyük engelleri teşkil etmektedir. Önümüzdeki dönemde Çin ve ABD'nin iyi ilişkiler içinde olması, Çin ile Japonya'nın iyi ilişkilere sahip olmasını kolaylaştıracaktır.¹³⁸

ABD, bir taraftan ASEAN'a destek olurken diğer yandan APEC'te öncü bir rol oynamaktadır. Fakat bu tür çok taraflı kuruluşlarda ABD'nin etkisinin sınırları da bellidir. Asya ülkeleri, Asyalı büyük güçlere -hatta ABD'ye- kendi üzerlerinde söz hakkı tanıyacak kurumsal bir işbirliğine girmekten kaçınmaktadırlar. Bu açıdan, Clinton'ın Pasifik Topluluğu kurulması fikri genel bir ilgisizlikle karşılanmıştır. Çünkü Asya'da hiçbir devlet diğerine yeterince güvenmemektedir. Dolayısıyla Asyalı devletler ABD'nin ne tamamen Asya'dan çekilmesini ne de yoğun bir şekilde bölge işlerine karışmasını istemektedirler. Böyle bir ortamda Washington'un olaylara yön verebilme kabiliyeti, Asya'nın belli başlı ülkeleriyle kurduğu ikili ilişkilere bağlı

¹³⁷ Waltz, K. N., (2000). Structural Realism after the Cold War, *International Security*, Vol.25, No:1, Yaz, s. 5-41.

¹³⁸ Çolakoğlu, S., (2009). *Uluslararası İlişkilerde Kuzeydoğu Asya*, Ankara: USAK Yayınları, s. 405.

kalacaktır. Bu açıdan ABD'nin Çin, Japonya ve Hindistan ile kuracağı ikili ilişkiler büyük önem taşımaktadır.¹³⁹

3.2.3. ABD'nin 11 Eylül Sonrası Asya-Pasifik Bölgesi Politikaları

11 Eylül saldırıları sonucu değişen Amerikan dış politikası ve öncelikleri tüm dünyada olduğu gibi Asya kıtasında da değişiklikler göstermiştir. Asya'nın büyük bir kısmının terörist saldırıların kaynağı olmamasına rağmen ABD bölgeye daha ağırlıklı önem vermeye başlamıştır. Bunun temelde üç sebebi bulunmaktadır. Bunlardan ilki; Doğu Asya'nın politik ve ekonomik olarak dünya üzerinde hızla artan bir öneme sahip olmasıdır. İkincisi; bu gelişmeler ışığında kendi Rönesans'ını yaşayan Asya kıtasında ABD'nin liderlik rolünü üstlenmek istemesi ve son olarak da tarihi olarak terörle bir bağlantısı olmamasına rağmen son yıllarda özellikle radikal İslami terör örgütlerinin bölgede etkin olmasıdır. Diğer taraftan Taliban rejimi sonrası Asya'nın yapılandırılması ve ekonomik gelişme ile dünya siyaseti üzerinde etkisi artan bölge ülkeleri ile yakın ilişkiler geliştirmek ABD dış politikasının Asya ayağını oluşturmaktadır.¹⁴⁰

Asya kıtasında terörizme karşı verilen mücadeleyi üç uluslararası eğilim etkilemektedir. Bunlar; küreselleşme, bölgeselleşme ve son olarak kıtadaki güç dengesi için verilen mücadelelerdir. Küreselleşmenin bölgedeki etkisini anlamak için bölge ülkelerinin teknolojik gelişimini, ekonomik büyümelerini ve bölgede yaşanan ekonomik krizi iyi tahlil etmek gerekmektedir.

Soğuk Savaş sonrası dönemde Bretton Woods anlaşmalarınca¹⁴¹ uyguladığı politikalar ile ABD küresel alanda olduğu gibi bölgede de etkinliğini artırmıştır.

¹³⁹ Çolakoğlu, S., (2009). *Uluslararası İlişkilerde Kuzeydoğu Asya*, Ankara: USAK Yayınları, s. 406.

¹⁴⁰ Ateş, A., (22.10.2011). *11 Eylül Sonrası ABD'nin Asya Politikaları*, (Erişim: 30.11.2012). <http://www.tuicakademi.org/index.php/kategoriler/amerika/2291-11-eylul-sonrasi-abdnin-asya-politikalari>

¹⁴¹ Bretton Woods Anlaşması, II. Dünya Savaşı sonrasında kambiyo kurlarının dünya ticaretini geliştirici bir sisteme göre saptanması için yeni yöntemler aranmıştır. Bu çalışmalar sonucunda Temmuz 1944'te ABD'nin New Hampshire eyaletinin küçük bir beldesi olan Bretton Woods'da toplanan Birleşmiş Milletler Para ve Finans Konferansı'nda imzalanan "Uluslararası Para Anlaşması" ile uluslararası ödemelerde kullanılacak yeni bir sistem geliştirilmiştir. Doğu bloku ülkeleri dışındaki

Küreselleşmenin liderliğini üstlenen ABD terör gruplarının baş hedefi haline gelmiştir ve diyebiliriz ki 11 Eylül saldırılarının ardında bu neden yatmaktadır.

Doğu Asya’da, stratejik ilişkilerden ekonomik gelişime kadar bölgeselcilik en temel etkidir. Amerika’nın bölgede uyguladığı ve uygulamak istediği politikalara karşın, Çin Halk Cumhuriyeti bölgede “geleneksel hegemon” şeklindedir. Buna karşılık Japonya, bölgenin etkin devletlerinden birisidir ve bu durumu da ekonomik kalkınmasının yanı sıra ABD ile yaptığı stratejik işbirliğine borçludur. Bölgede hâkim olan bölgeselcilik anlayışı ASEAN gibi bölgesel uluslararası örgütlenmeleri ortaya çıkarmıştır. Küresel ve bölgeselci anlayışın yoğun olduğu kıtada bu durumun doğal sonucu olarak güç dengesi kurulması daha zor ve karmaşıktır.¹⁴²

Bölgeye yönelik ABD politikalarının değişmesindeki bir diğer etken ise Bill Clinton’ın liberal anlayışının terk edilerek¹⁴³ Bush yönetiminde daha sert bir uluslararası güvenlik anlayışına geçilmesidir. Özellikle 11 Eylül saldırıları sonrası önleyici saldırı doktrini¹⁴⁴ ile ABD yönetimi gözünü bölgedeki terörist oluşumlara dikmiştir. Bölgeye daha fazla nüfuz etmek isteyen ABD, bölgede Tayvan ve Japonya ile işbirliğini sıkılaştırarak bölgedeki askeri kapasitesini artırmıştır. Bu hamle, bölge üzerinde Rusya ve Çin’i yakınlaştırmıştır. Bölgede Kuzeydoğu Asya ülkeleri terör ile mücadele de ABD ile işbirliğine giderek net bir biçimde saf tutarken, İslam nüfusunu ağırlıklı olduğu Güney Asya’da radikal İslam daha fazla taraftar bulmuştur. Dinsel ve kültürel öğelerin dışında bölgede yaşanan ekonomik krizden Güney Asya

44 ülkeden 730 delegenin katıldığı bu anlaşma ile katılan ülke paralan için sabit kur esası benimsenmiş ve anlaşmaya katılan her ülkenin parasının değerinin, dolar esas alınarak saptanması kabul edilmiştir.

¹⁴² Ateş, A., (22.10.2011). *11 Eylül Sonrası ABD’nin Asya Politikaları*, (Erişim: 30.11.2012).

<http://www.tuicakademi.org/index.php/kategoriler/amerika/2291-11-eylul-sonrasi-abdnin-asya-politikalari>

¹⁴³ ABD’nin Küreselleşme ve İşbirliğine Yaklaşımı: Bill Clinton (1993-2000) ve George W. Bush (2000-2008) Dönemleri (21.06.2011). (Erişim: 30.11.2012).

<http://www.tasam.org/tr->

TR/Icerik/3171/abdnin_kuresellesme_ve_isbirligine_yaklasimi_bill_clinton1993-2000_ve_george_w_bush2000-2008_donemleri

¹⁴⁴ Bush Doktrini; 11 Eylül sonrası değişen Güvenlik Vizyonu. Önleyici savaş ve önceden vurma stratejisinin temel mantığı, rakibi bir saldırı düzenlemeden harekete geçerek saldırı kapasitesini ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır. Özellikle kitle imha silahlarına sahip olan ve terörü desteklediğini iddia edilen ülkelerin sahip oldukları bu kapasiteleriyle, ABD kendisine herhangi bir saldırı yapılacağını düşünmekteydi. Bu bağlamda 11 Eylül olayları ardından küresel tehdidi yakından hisseden ABD’nin politikalar meşru hale gelmiştir.

lkelerinin daha çok etkilenmesi bu bölgede terörün daha etkin olmasına yol açmıştır.

11 Eylül sonrası bölgeye yönelik ABD politikalarının değişmesinde en temel etkenler; değişen ABD dış politika anlayışı, bölgenin küresel olarak önemli bir coğrafya haline gelmesi ve kaynağını bölgenin bir kısmından alan uluslararası terörizmdir. ABD’nin bölgede daha fazla söz sahibi olmak istemesi, Rusya ve Çin’i yakınlılaştırmıştır. “şangay İşbirliği rgt” bu yaklaşımın bir sonucudur. Bölgede yaşanan ekonomik krizin ve küreselleşmenin etkileri, bölgesel ve küresel g mücadeleleri bölgede güç dengesinin korunmasını zorlaştırmaktadır. Son yıllarda Çin Halk Cumhuriyeti’nin de küresel anlamda bir aktör haline gelmesi ABD’nin bölgeye daha da odaklanmasını sağlayacaktır. ABD’nin Tayvan’a yaptığı askeri ve ekonomik yardım, diğer taraftan Tibet’in ruhani lideri Dalai Lama’yı Beyaz Saray’da ağırlaması gibi ataklar bölgedeki ABD Çin rekabetinin kızışmasına yol açmıştır. Bu rekabet Rusya’nın da dâhil olması ile bölgenin ilerleyen süreçte dünya siyasetinde ve ABD dış politikasında etkinliğini artıracasını göstermektedir.¹⁴⁵

3.2.4. ABD’nin Asya-Pasifik Bölgesine Yönelik Politika Hedefleri

Eski ABD Dışışleri Bakanı Hilary Clinton Kasım 2011 tarihli Foreign Policy’de yayınlana “America’s Pasific Century” başlıklı, Birleşik Devletler’in bundan sonraki ilgisinin Afganistan veya Irak değil, uluslararası politikanın da tercihine koşut olarak, “Asya” olacağını açıklamasını yapmıştır.¹⁴⁶

Eski ABD Dışışleri Bakanı Hilary Clinton’un “dış politika deklarasyonu” olarak nitelebilecek yazısının akabinde, Fransız akademisyen diplomatlarından Pierre Buhler’in 24 Kasım 2011 tarihli International Herald Tribune’de yayınlanan “Whose

¹⁴⁵ Ateş, A., (22.10.2011). *11 Eylül Sonrası ABD’nin Asya Politikaları*, (Erişim: 30.11.2012). <http://www.tuicakademi.org/index.php/kategoriler/amerika/2291-11-eylul-sonrasi-abdnin-asya-politikalari>

¹⁴⁶ Clinton, H., (Kasım 2011). *America’s Pasific Century*, *Foreign Policy Dergisi*, (Erişim: 12.08.2012).

Century, The 21st?”¹⁴⁷ başlıklı makalesinde belirttiği, yaşanan ve beklenen değişimleri, Clinton’un yukarıda anılan yazısındaki konuları irdelemek anlamında değerlendirebiliriz.

Pierre Buhler tarafından “küresel gücün yeni halkası” olarak nitelenen¹⁴⁸, 2008 ekonomik krizi sonrası etkinliği artan G20 Platformu¹⁴⁹ dünya nüfusunun %67’sini, küresel üretimin %90’ını, AB içi ticaret dahil dünya ticaretinin %85’ini temsil etmektedir. Avrupa liderleri, ve G20 Platformu Avro bölgesindeki krizi çözme amacıyla bir araya geldikleri çeşitli zirveler düzenlemiştir. Bunun dışında, Büyük Okyanus’a kıyısı olan 21 ülkenin üyeliği ile oluşan Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği Örgütü’nün (APEC) en son 13 Eylül 2011 günü Başkan Obama’nın ev sahipliğinde Havai’de toplanması ve Endonezya’da toplanan Doğu Asya Zirvesi’nin (EAS) 20 Kasım 2011 günü yaptığı toplantıya Obama dahil 18 ülke liderinin katılması; örgütlenme, işbirliği ve katılımcılık konusunda alınan mesafeyi göstermektedir.¹⁵⁰

Bahsi geçen toplantıların öneminin dışında, katılımcıların ortaya koyduğu manzara, 2000’lerin başından bu yana izlendiği gibi, dünya ekonomisindeki “çekim merkezi” gerçeğinin ne kadar değişip Doğu’ya, Asya’ya, kaydığını yadsınamaz bir gerçek olarak gözler önüne sermektedir.¹⁵¹

Dünya nüfusun %60’ının Asya’da, %37’sinin Çin ve Hindistan’da yaşıyor olması büyümenin lokomotifi olan “tüketim” olgusu yönünden bölgenin önemi ortaya çıkarmaktadır. Bu demografik devlerin, dünya ekonomisinin büyüme motorlarına entegre edilmesi gereklidir. Bu dönüşüm, yapılan ve giderek artırılabilecek

¹⁴⁷ Buhler, P., (24.11.2011). Whose Century, the 21st?, *International Herald Tribune*, (Erişim Tarihi: 12.08.2012).

<http://www.nytimes.com/2011/11/25/opinion/whose-century-the-21st.html> r=1.

¹⁴⁸ Buhler, P., a.g.e

¹⁴⁹ Küresel mali dengesizliklerin giderilmesi başta olmak üzere dünya gündeminde önemli yer işgal eden konular öncelikle G-20 Platformunda tartışılmakta ve çözüm için öneriler geliştirilmektedir. Mali politaların yanı sıra ticaret finansmanı, Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) Doha Kalkınma Gündeminin sonuçlandırılması ve ticarete korumacılığa karşı ortak politikalar geliştirilmesi de G-20’nin ticaretle ilgili öncelikleri konularını oluşturmaktadır.

¹⁵⁰ Dedekoca, E., (01.02.2012). *ABD’nin Doğu Asya Politikasında Yeni Yaklaşımlar*. (Erişim: 30.11.2012).

¹⁵¹ Dedekoca, E., (01.02.2012). *ABD’nin Doğu Asya Politikasında Yeni Yaklaşımlar*. (Erişim: 30.11.2012).

http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=2009:abdnin-dou-asya-politikasnda-yeni-yaklamlar&catid=98:analizler-abd&Itemid=135

eğitim, sağlık ve alt yapı alanlarındaki yatırımlarla Asya'nın bu gelişen pazarlarında yaşayanları daha çok tüketecektir.¹⁵², 2010'da yaklaşık 60 trilyon Amerikan Doları olan dünya GSYH'nin 2020 yılında %50 artışla 90 trilyon dolara çıkması beklenmektedir. Bu artışın yarısının ise yükselen pazarlarda gerçekleşeceği göz önüne alındığında, genel sorunun “yeni tüketiciler yaratmak” olan ve bunu yaşamakta olduğu son ekonomik krizde daha iyi gören dünya ekonomi devlerinin en önemli sorunu, bu dönüşümü hayata geçirebilmektir. Bunun yolu da kesinlikle Asya kıtasında tüketimi artırmaktan geçmektedir.¹⁵³

25-29 Ocak 2012'de yapılan Davos Dünya Ekonomik Forum toplantısına katılan Endonezya Turizm ve Yaratıcı Ekonomi Bakanı M. Elka Pangestu, her gün bin Çinlinin orta sınıfa geçerek “tüketici kimliği” kazandığına dikkat çektikten sonra, önümüzdeki dönemde Afrika da dahil yaratılacak 4,6 milyar “yeni orta sınıf”ın %66'sının Asyalı olacağını söylemektedir¹⁵⁴. Kısaca, dünya ekonomi sistemi bu yeni tüketicilere, hem demografik üstünlük hem de tüketim açlığı faktörleri nedeniyle Asya ve özellikle Doğu Asya'yı işaret etmektedir. Bu bağlamda, anılan ülkelerde başlamış bulunan bu yöndeki eğitim sistemi, ar-ge ve yatırım-iş teşvikleri hızla devam etmekte, bunun yanında, dünya devlerinin bu alanlardaki ve bu ülkelere yönelik programları giderek hız kazanmaktadır.¹⁵⁵

11 Eylül 2001 sonrasında “küresel terörle mücadele”, bölgesel ve küresel güvenliğin sağlanması, bölgede demokrasi ve refahın geliştirilmesi, bölgedeki zengin enerji kaynaklarına ulaşma gibi amaçların yanında, tek kutuplu bir görünüm sergileyen Soğuk Savaş sonrası küresel güç dengesinde, kendisine rakip konumuna yükselen Çin'in çevrelenmesine kadar bir çok “örtülü stratejik hedefi” olan ABD'nin

¹⁵² Sutter, R., (2008). “The United States in Asia”, Shambaugh, D., ve Yahuda, M., (Ed.), (2008). *International Relations of Asia*, Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, s.24-29.

¹⁵³ Dedekoca, E., (01.02.2012). *ABD'nin Doğu Asya Politikasında Yeni Yaklaşımlar*. (Erişim: 30.11.2012).

http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=2009:abdnin-dou-asya-politikasnda-yeni-yaklamlar&catid=98:analizler-abd&Itemid=135

¹⁵⁴ http://www.whitehouse.gov/sites/default/files/rss_viewer/national_security_strategy.pdf (09.11.2011).

Turan, A.P., *ABD'nin Yeni Ulusal Stratejisi ve Türkiye'ye Olası Etkileri*, (Erişim: 12.08.2012).

http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=690:abd-yeni-ulusal-guevenlik-stratejisi-ve-tuerkiyeye-olas-etkileri&catid=98:analizler-abd&Itemid=135

¹⁵⁵ Dedekoca, E., (01.02.2012). *ABD'nin Doğu Asya Politikasında Yeni Yaklaşımlar*. (Erişim: 30.11.2012).

bu konumunu, 17 Eylül 2002’de yayınlanan “ABD’nin Ulusal Güvenlik Stratejisi” (UGS)¹⁵⁶ belgesi açıkça ortaya koymuştur.

Bush yönetiminin ilk döneminde üç temel politika Asya’daki ABD varlığını etkinleştirmek için oluşturulmuştur. İlk olarak, Eylül 2001 Ulusal Güvenlik Stratejisi raporunda Kuzey Kore’nin nükleer güç yapılanması ve Çin tehlikesi vurgulanmış, bu bağlamda ABD askeri gücünün Avrupa’dan Asya-Pasifik eksenine kaydırılması gerekliliği dile getirilmiştir. İkinci olarak, 2001 yılında itibaren özellikle askeri harcamaların yüzde 75 oranında artırılması öngörülmüştür. Üçüncü olarak, ABD’nin bölgedeki geleneksel müttefikleri olan Japonya, Avustralya ve Taycan ile olan ilişkilerin canlandırması gerekliliği vurgulanmıştır.¹⁵⁷

11 Eylül 2001 sonrası ABD’nin askeri olarak Orta Asya’ya yerleşmesiyle, İkinci Dünya Savaşı’nın sonlanmasından itibaren Rusya ve Çin nüfuz alanındaki bölgeye üçüncü bir büyük güç daha girmiş olmaktaydı. Yine bu dönemde, aktif bir oyuncu ve Çin’in yükselişine karşı “risklerden korunma (hedge)” gereksinimi içinde olan ABD, bu ihtiyacını bölge ülkelerinin yenilikçi ve işbirlikçi bir ortağı olarak öne çıkarak gidermiştir. Diğer yandan, ABD açısından bakıldığında, bölge ülkeleriyle çeşitli seviyelerde kurulan bu ilişkiler, yükselen Çin’in bölgedeki Amerikan çıkarları aleyhine yaratabileceği ekonomik, askeri ve politik etkilere karşı “risklerden koruma” görevi yapmıştır.¹⁵⁸

Mayıs 2010’da açıklanan Obama dönemi Ulusal Güvenlik Stratejisi (UGS), askeri müdahale yerine diplomasi ve uzlaşmayı ön plana çıkarmakta, ekonomik ve ticari baskı veya sınırlamalarla barışçıl çözüm arayışını yöntem olarak benimsemektedir.¹⁵⁹ Ayrıca, Başkan Obama Kahire Üniversitesi’ndeki

¹⁵⁶ The National Security Strategy Of The United States Of American, (01.09.2002), (Erişim: 30.11.2012).

www.state.gov/documents/.../63562.pdf

¹⁵⁷ Dittmer, L., (01.06.2008). *American Asia Policy and the American Election*, (Erişim: 30.11.2012). <http://www.fpri.org/enotes/200807.dittmer.americanasiapolicyelection.html>

¹⁵⁸ Dedekoca, E., (01.02.2012). *ABD'nin Doğu Asya Politikasında Yeni Yaklaşımlar*. (Erişim: 30.11.2012).

http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=2009:abdnin-dou-asya-politikasnda-yeni-yaklamlar&catid=98:analizler-abd&Itemid=135

¹⁵⁹ Obama’nın ilk ulusal güvenlik stratejisi, (28.05.2012), (Erişim: 30.11.2012).

konuşmasında¹⁶⁰ verdiği mesajlarla terör ve İslam konusundaki kavram karışıklığına da değinerek ABD'nin bakışını paylaşmıştır.

Hillary Clinton'ın ise yukarıda bahsi geçen yazısındaki deklarasyonu ile Atlantik yüzyılı olarak kabul edilen 20. yüzyıl tümüyle sona ermekte, 21. yüzyıl ise ABD Dışişleri Bakanı tarafından “Amerika'nın Pasifik yüzyılı” olarak duyurulmaktadır. Aynı yazıda, ABD'nin liderlik, çıkarlarının güvenliği, sahip olduğu değerlerin geliştirilmesi parametrelerinde en uygun pozisyonda olması zorunluluğu vurgulanmaktadır. Yazısının devamında, bu hedeflere ulaşmak için de “diplomasi”, “ekonomi” konularına; Pasifik ve Hint Okyanuslarına (dünya nüfusunun yarısını ve Çin, Hindistan ve Endonezya gibi, global ekonominin “anahtar motorları”nı barındıran) odaklanılması gerektiğini söylemektedir. Asya ülkelerinin sahip olduğu büyüme ve dinamizm potansiyelleri ve bunun Amerikan'ın ekonomik ve stratejik çıkarlarına olası katkılarına ve bunların Başkan Obama'nın önceliği olduğuna da ayrıca dikkat çekilmektedir.¹⁶¹

Clinton, bölgedeki müttefikler Japonya, G.Kore, Avustralya, Filipinler ve Tayland'ın, Birleşik Devletler'in Pasifik-Asya ilgisi için kaldıraç olduğunu, ABD'nin ise bu ülkelere savunma temel hedefleri konusunda işbirliği sağlaması ve oralardaki fırsat ve tehditler konusunda “çevik” ve “çabuk uyum sağlama” durumunda olmak gerekliliğini belirtmektedir. Ayrıca, Çin, Hindistan ve Endonezya'nın yanı sıra, Singapur, Yeni Zelanda, Moğolistan, Malezya, Vietnam, Brunei ülkeleri ve ASEAN ve APEC örgütleri de, işbirliği arttırılacaklar arasında sayılmaktadır.¹⁶²

<http://www.cnnturk.com/2010/dunya/05/28/obamanin.ilk.ulusal.guvenlik.stratejisi/578049.0/index.html>

¹⁶⁰ Barack Obama'nın Kahire Üniversitesi'nde yaptığı konuşmanın resmi metni: (Erişim: 30.11.2012). http://www.whitehouse.gov/the_press_office/remarks-by-the-president-at-cairo-university-6-04-09/

¹⁶¹ Dedekoca, E., (01.02.2012). *ABD'nin Doğu Asya Politikasında Yeni Yaklaşımlar*. (Erişim: 30.11.2012).

http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=2009:abdnin-dou-asya-politikasnda-yeni-yaklamlar&catid=98:analizler-abd&Itemid=135

¹⁶² Clinton, H., (01.11.2011). *America's Pasific Century*, (Erişim:30.11.2012).

http://www.foreignpolicy.com/articles/2011/10/11/americas_pacific_century

Söz konusu yazıda ayrıca, ABD dış politikasının, yeni küresel gerçeklerin merkezi (ekseni) olma ihtiyacından, “mevcut liderliğini yenileme”ye doğru dönüşüm geçirmesi gereksiniminden, kaynakların kıt olduğu günümüz koşullarında geri dönüşü en yüksek olan alanlara akıllıca yatırım yapılması zorunluluğundan bahsedilmektedir. Sayılan tüm bu gerçeklerin, “Asya-Pasifik’in niçin ABD için 21. yüzyıl fırsatı olduğu” sorusunun yalın bir yanıtı olduğu açıklanmaktadır.¹⁶³

Küresel ekonominin büyümesi ve geçirmekte olduğu ekonomik krizi atlatabilmesi her şeyden önce barışçı bir ortama, gelir dağılımı dengesizliğinin giderilmesine, yoksul sınıftan “orta sınıf”a yeni tüketicilerin transfer olmasına, sermaye birikimi ve tasarrufların Doğu ve Batı arasında, ekonomi dışlılarını yeniden çalışır hale getirecek ve dengeleyecek şekilde dağılmasına bağlı olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Sonuçta dünya, önümüzdeki günlerde, özellikle Asya ülkelerinde orta sınıfa geçerek yeni tüketici kimliği kazanacak olan kitleye güvenmektedir. Bu bağlamda, eski ABD Dışişleri Bakanı Hilary Clinton bahsi geçen deklarasyonunun, gerçeklerin farkındalığını yansıttığını söylenebilir.¹⁶⁴

Öte yandan, Arap baharı veya demokratikleşme olarak nitelenen Ortadoğu ve Kuzey Afrika’da yaşanan son gelişmeler ve dönüşümlerin, orta vadeli bir gelecek sonrası “yeni tüketiciler” yaratacağını ve bu olgunun, adı geçen küresel beklentiye katkıda bulunacağını söyleyebilir.¹⁶⁵

Sonuç olarak; eski ABD Dışişleri Bakanı Hilary Clinton’ın “Amerika’nın Pasifik Yüzyılı” başlığı altında Kasım 2011 tarihli Foreign Policy’de yayınlanan yazısını, Birleşik Devletler’in bundan sonraki ilgisinin Afganistan veya Irak değil,

¹⁶³ Clinton, H., (01.11.2011). America’s Pasific Century, (Erişim:30.11.2012).
http://www.foreignpolicy.com/articles/2011/10/11/americas_pacific_century

¹⁶⁴ Dedekoca, E., (01.02.2012). ABD’nin Doğu Asya Politikasında Yeni Yaklaşımlar. (Erişim: 30.11.2012).

http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=2009:abdnin-dou-asya-politikasnda-yeni-yaklamlar&catid=98:analizler-abd&Itemid=135

¹⁶⁵ Clinton, H., (01.11.2011). America’s Pasific Century, (Erişim:30.11.2012).
http://www.foreignpolicy.com/articles/2011/10/11/americas_pacific_century

Asya olacağını açıklayan ve yeni yol haritasının beklenen işaretlerini veren bir başlangıç olarak kabul edebiliriz.¹⁶⁶

Çin'in yükselişini dengeleme konusunda endişeler yaşayan Asya ülkelerinin desteği ile ABD; Pasifik-Asya bölgesinde belirlediği stratejiyi hayata geçirebilecek; Çin ve Hindistan için tehditten daha çok ekonomik, askeri ve politik fırsatlar getirebilecek; bu bölgedeki yükselen ekonomilere entegrasyon ve refahtan pay alma fırsatları sunabilecektir demek mümkündür.¹⁶⁷

¹⁶⁶ Clinton, H., (01.11.2011). America's Pasific Century, (Erişim:30.11.2012).
http://www.foreignpolicy.com/articles/2011/10/11/americas_pacific_century

¹⁶⁷ Dedekoca, E., (01.02.2012). *ABD'nin Doğu Asya Politikasında Yeni Yaklaşımlar*.
(Erişim:30.11.2012).

http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=2009:abdnin-dou-asya-politikasnda-yeni-yaklamlar&catid=98:analizler-abd&Itemid=135

4. “OBAMA DOKTRİNİ” VE DIŞ POLİTİKADA AKILLI GÜÇ

4.1. Amerikan Dış Politikasında Süreklilik ve Değişim

Amerikan dış politikasının temel eksenini olan “sarkaç” hareketinin tanımlanmasında süreklilik ve değişim ana unsurlar olarak ele alınabilir. “Sarkaç” hareketi, Amerikan dış politikasında her dönem izlenen politikaların kendi tepkilerini doğurması olarak açıklanabilir.¹⁶⁸ Etki-tepki bileşenine dayalı politikaların temelindeki yapı taşları olarak tanımlanabilecek Amerikan siyasi kültürünü oluşturan “inanç, ideoloji ve değerler” bütünü, Amerika’nın bağımsızlığını kazanma sürecinde oluşmuştur.¹⁶⁹

Siyasal kültürü oluşturan bu yapı taşlarının dış politikada gelişen süreklilik ve değişim sürecinde birtakım ikilikleri de beraberinde getirdiği ileri sürülebilir. Amerika’nın; İngiliz Protestan kilisesinin baskılarına karşı çıkan muhafazakâr Puriten ve Protestan bir grup tarafından kurulması,¹⁷⁰ Amerikan iç ve dış politikasında etik değerlerin belirleyici olmasına eşlik etmiştir. Bu durum moral politik unsurların yanı sıra dönemsel olarak aşırı muhafazakâr eğilimlerin de ağırlık kazanmasına neden olmuştur.

Bu değerler bütününün temelinde, “coğrafi konum” da bir diğer önemli etmen olarak ele alınabilir. Amerika’nın coğrafi olarak Hint, Atlas, ve Büyük Okyanus ile çevrili “eski dünya adası”ndan uzak konumu, tarihte kendisine dünya sorunlarına “müdahil olup/olmama” konusunda seçim şansı tanımıştır. Ayrıca zengin doğal kaynakların verdiği kendine yetebilme kapasitesi ile güçlenen özgürlük ve

¹⁶⁸ Obama Dönemi Amerikan Dış Politikasında Bölgesel Yaklaşımlar, (2009). *Analiz*, İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi, s.1. (Erişim: 29.04.2012).

busam.bahcesehir.edu.tr etki alanından 040209obama-donemi-bolgesel-yaklasimlar.pdf

¹⁶⁹ Obama Dönemi Amerikan Dış Politikasında Bölgesel Yaklaşımlar, (2009). *Analiz*, İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi, s.1. (Erişim: 29.04.2012).

busam.bahcesehir.edu.tr etki alanından 040209obama-donemi-bolgesel-yaklasimlar.pdf

¹⁷⁰ Tüter, M. S., Püreten Atalarından Bugünkü Amerikalılara Miras: Pürütanizm Teolojik Felsefik Kökenleri. (Erişim:02.12.2012).

http://www.ekopolitik.org/images/cust_files/070522190444.pdf

bağımsızlık duygularının yanı sıra bu kaynakların sürdürülebilirliğini sağlama isteği de Amerikan dış politikasını şekillendirmiştir.¹⁷¹

Öte yandan, liberal ekonomi felsefesinin getirdiği fırsat eşitliğine dayanan bireyci ve özgürlükçü anlayış, devletçilik geleneğinin zayıf olduğu yapının temelini oluşturmuştur. Bu yapı, çoğulculuk ve katılımcılık kültürü ile farklı bakış açılarının siyasi anlamda etkili olabilmesine olanak sağlamıştır.¹⁷²

Sözü edilen anlayış dış politikada da etkinleşmiş, ABD kamuoyu ve karar vericiler dış politika konularında “özeleştiril” olabilmıştır. Bu yaklaşım, Amerikan dış politikasına kendini yenileyebilme, bir bakıma “küllerinden yeniden doğabilme” becerisi kazandırmıştır.

George W. Bush ve ekibinin müdahaleci dış politika eğilimlerinin 11 Eylül saldırılarının ardından gerçekçi-politik bir yaklaşım ile şekillendiği görülmüştür. 11 Eylül ile birlikte “Amerikan değerlerine düşman bir dünyada, Amerikan demokrasisinin barınamayacağı” ve diğer toplumlara “örnek olma” söylemi ile ABD dış politikası müdahalecilik eksenine kaymıştır. Müdahaleci yaklaşımın temellerini Thomas Paine’in 1776’da “Dünya’yı yeni baştan yaratma gücünün Amerikalılara verildiği”¹⁷³ söyleminde aramak mümkündür. Bu yaklaşım, demokrasi ve insan haklarının savunulması ve yaygınlaşması adı altında 2001 sonrası dönemde Afganistan ve Irak müdahaleleri ile somutlaşmıştır. Ancak, Bush yönetiminin terörle mücadele kapsamında “önalıcı vuruş” (preemptive strike) doktrini¹⁷⁴ çerçevesinde Irak ve Afganistan’a yapılan askeri operasyonlar “tek taraflı” olarak nitelendirilmiş, ABD’nin uluslararası kamuoyunda itibarı zedelenmiştir.

¹⁷¹Obama Dönemi Amerikan Dış Politikasında Bölgesel Yaklaşımlar, (2009). *Analiz*, İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi, s.1. (Erişim: 29.04.2012).

busam.bahcesehir.edu.tr etki alanından 040209obama-donemi-bolgesel-yaklasimlar.pdf

¹⁷² Obama Dönemi Amerikan Dış Politikasında Bölgesel Yaklaşımlar, (2009). *Analiz*, İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi, s.1. (Erişim: 29.04.2012).

busam.bahcesehir.edu.tr etki alanından 040209obama-donemi-bolgesel-yaklasimlar.pdf

¹⁷³ Birecikli, İ. B., Amerika’nın Kuruluşu ve ABD-Avrupa İlişkileri (1776-1876). (Erişim: 02.12.2012).

http://www.historystudies.net/Makaleler/823366652_5-%c4%b0hsan%20Burak%20Birecikli.pdf

¹⁷⁴ Bozkurt, E., Bush Dönemi Ulusal Güvenlik Stratejisi’nin Obama Döneminde Sürdürülebilirliği. (Erişim: 02.12.2012).

<http://idc.sdu.edu.tr/tammetinler/teror/teror14.pdf> .

Özellikle önalıcı vuruş konsepti dahilinde gerçekleşebilecek müdahalelerin uluslararası hukuk açısından tehlikeli olduğu daha sıklıkla vurgulanmıştır. Aynı dönemde terörle mücadele önlemlerini içeren yeni düzenlemeler kapsamında - özellikle “Patriot” yasası-¹⁷⁵ uluslararası alanda ciddi tepkilere neden olmuştur. Temel hak ve özgürlüklerin korunması ve demokrasi gerekçesiyle diğer ülkelerin terörle mücadele girişimlerine müdahalelerde bulunan ABD’nin, Patriot yasası¹⁷⁶ ile benzer hak ihlallerini bu defa kendisinin yaptığı kanısı yaygınlaşmıştır.¹⁷⁷ Müdahaleler sonrasında, gerek Irak gerekse Afganistan’da ABD’nin temel hedefi olarak açıklanan siyasi istikrar ve demokratik gelişmelerin sağlandığını söylemek mümkün olmadığı gibi bu bölgeler siyasi istikrarsızlık ve şiddetin kaynağına dönüşmüştür.

Öte yandan Irak ve Afganistan savaşlarının, dolayısıyla müdahalecilik politikasının ABD’ye maliyetinin tahmin edilenden çok daha yüksek olması ve Amerikan ekonomisine büyük bir yük getirmesi de ortaya çıkan küresel finansal krizle birlikte Amerikan iç kamuoyunda ciddi rahatsızlığa neden olmuştur. Dolayısıyla uluslararası alanda prestij kaybı ve iç kamuoyundaki rahatsızlıklarla birlikte Bush’un müdahaleci, tek taraflı politikalarının kendi tepkisini yarattığı ve dış politikanın sarkaç hareketi ile ilintili olarak değişime doğru ivme kazandığı söylenebilir. Demokratların değişik yaş, etnik, dini ve ekonomik grupları bir araya getirerek oluşturduğu seçim vizyonu ve dış politikada Bush döneminin aşırılıklarına duyulan tepkiler, yerel ve küresel “değişim” ihtiyacı vurgusu ile birlikte seçim kampanyalarının temel odak noktası olmuştur.¹⁷⁸

¹⁷⁵ Patriot Law signed into law on 26 October 2001. Dan Plesch, *The Neo-Cons: Neo-Conservative Thinking since the on set of the Iraq War*, Alex Danchev and John MacMillan (edit) (2005). *The Iraq War and Democratic Politics*, London and New York: Routledge, s.49.

¹⁷⁶ Patriot yasası; Sayıları 15’den fazla olan yasal düzenlemeyi kökünden değiştiren PATRIOT Yasası (Terörü Engellemek İçin Gerekli Şartlar Kanunu) 2001 yılında onaylanarak yürürlüğe girmiştir. Bu kanun tasarısı Başkan tarafından 11 Eylül saldırılarının tam 45 gün sonrasında imzalanarak kanunlaşmıştır

¹⁷⁷ Müderrisoğlu, R., “11 Eylül İle Birlikte Yeni Dünya Düzenine (!) Doğru”, (2002). içinde (Der. O. M. Öztürk), *Uluslararası Terörizm ve Dış Politika*, Ankara: Biltek Yay., s. 17-20.

¹⁷⁸ ABD’nin Afganistan ve Irak’ta Terörle Mücadele Politikası, Utsam Rapolar Serisi: 14, Ocak 2010. Rişim: 02.12.2012). <http://www.utsam.org/images/upload/attachment/ABD'nin%20Ter%C3%B6rle%20M%C3%BCcadele%20Politikası%C4%B1.pdf>

4.2. Obama Döneminde ABD Dış Politikası

ABD'nin 11 Eylül terör saldırılarına verdiği tepkiyi, temel olarak 3 dönem içinde incelemek mümkündür. Birinci dönem; terör saldırılarından hemen sonra “teröre karşı savaş” kavramını yansıtan “ya bizimlesiniz ya da bize karşısınız” anlayışıyla özetlenen bir terörle mücadele politikasıdır ki bu dönem, ABD'nin “yalnız git - go alone” uygulamalarını içermektedir. Bu dönem, 2001- 2006 yılları arasındaki dönemdir. İkinci dönem ise Irak işgalinin ilerleyen yıllarında ABD'nin, uluslararası işbirliğine daha fazla önem verme gereksinimi duymasıyla birlikte, hem terörle mücadele hem de uluslararası güvenliği ilgilendiren diğer hususlarda daha fazla ortaklık arayışına girdiği dönemdir. Üçüncü dönem ise ABD'nin, uluslararası işbirliğini “dünyanın sorunlarını tek başına ABD çözemez, bu sorunları birlikte çalışarak çözmeliyiz” anlayışının uygulamaya yansıtılmaya çalışıldığı dönemdir. Birinci ve ikinci dönem, ABD Başkanı George W. Bush'un yönetimde olduğu zaman dilimini içerirken, üçüncü dönem ise ABD'nin 44. Başkanı Obama ile başlayan dönemdir ki bu dönemde hem terörle mücadele kavramı hem de bu kavramın yansıması olan söylemlerde önemli değişimler olmuştur.¹⁷⁹

Bahsi geçen noktalar, önümüzdeki dönemde ABD'nin içe kapanmadan, çok taraflı barışçıl müdahalelerle dünya sahnesinde etkinleşeceğinin, gerek duyulduğu takdirde askeri müdahaleden çekinmeyebileceğinin; reel politik ve moral politik anlayışlarını harmanlayacağına göstergesi olarak kabul edilebilir. Bu kurgu doğrultusunda, ABD'nin yeni başkanı olarak seçilen ve dünya kamuoyuna "değişim" vaat eden Barack Obama'nın önceliklerine ilişkin değerlendirmeler aşağıda verilmektedir.

¹⁷⁹ ABD'nin Afganistan ve Irak'ta Terörle Mücadele Politikası, Utsam Rapolar Serisi:14, Ocak 2010. (Erişim: 02.12.2012).
<http://www.utsam.org/images/upload/attachment/ABD'nin%20Ter%C3%B6rle%20M%C3%BCcadele%20Politikası%C4%B1.pdf>

4.2.1. Hükümetlerarası İşbirliği

Bu kapsamda, küresel sorunların çözümünde diplomasiye dayalı hükümetler arası işbirliğinin arttırılmasının önemi belirtilmektedir. Sözü edilen işbirliği; küresel krizlerin çözümünde, istihbarat paylaşımı, ortak yardım paketlerinin oluşturulması gibi yöntemlerle sağlanabilecektir. Afganistan'ın siyasi istikrarsızlığının ve güvenlik sorunlarının terörizme kaynak sağladığı, bölgede güçlenen Taliban'ın Pakistan'ı da istikrarsızlaştırdığı, El-Kaide'nin de bölgede güç kazandığı vurgulanmıştır. Bu bağlamda terör kaynakları ile mücadelede sıcak çatışmalı bölgede şu anda yalnızca ABD, İngiltere ve Hollanda kuvvetlerinin bulunduğu, NATO ve AB üyesi diğer ülkelerin de asker göndermelerinin gerekliliğinin altı çizilmiştir. Başka bir örnek ise; doğrudan diplomasi yolu ile İran ve Kuzey Kore'ye nükleer silahlanmanın engellenmesinin tüm taraflar için kazançlı olacağının anlatılmasının etkili bir politika seçeneği olarak öne çıkarılmasıdır.¹⁸⁰

4.2.2. Terörizmle Mücadele

Terörizmle mücadelede askeri ve diplomatik yöntemlerin bir arada kullanılması ile uluslararası alanda terörist hareketlerin engellenmesine yönelik programlar ve operasyonların bir arada yönetilmesi ön planı açıklanarak, terörle mücadeleye ilişkin yasaların ve istihbarat operasyonlarının güçlendirileceği dile getirilmiştir. Ancak ABD'ye yönelik olası bir terör saldırısı durumunda, diplomatik yaklaşımların ötesinde askeri seçeneğin de her zaman kullanılabileceği vurgusu yapılmıştır. Obama askeri önlemlerin göz ardı edilemeyeceğini belirterek¹⁸¹, kara kuvvetlerinden 65.000 asker ve 27.000 deniz piyadesi ile ordunun nitel anlamda genişletileceğini vurgulamıştır. Aynı zamanda, Obama'nın uluslararası ilişkiler konusunda öne çıkacak kadrosu (Dışişleri Bakanı Hillary Clinton, Savunma Bakanı Robert Gates ve Milli Güvenlik Kurulu Danışmanı Emekli Orgeneral James

¹⁸⁰ Obama Dönemi Amerikan Dış Politikasında Bölgesel Yaklaşımlar, Bahçeşehir Üniversitesi Uluslararası Güvenlik ve Stratejik Araştırma Merkezi, s.1, (Erişim: 29.04.2012). <http://libris.bahcesehir.edu.tr/dosyalar/busam/BSM004.pdf>.

¹⁸¹ Yetkin, M. (02.12.2008), Obama'nın Dış Politika-Güvenlik Ekibi ve Türkiye, Radikal, 01.05.2012, <http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalYazar&ArticleID=911012&Yazar=MURAT-YETKIN&CategoryID=98>.

Jones'dan oluşan ekip), “Çok taraflı diplomasi, müttefikler, uluslararası kurumlar ve hukuku öncelikli olarak alırken, gerektiğinde güç kullanmaktan kaçınmamak” vurgusunu da desteklemektedirler.¹⁸²

4.2.3. Küresel Terörizmle Küresel Mücadele

Terörle mücadelede, ABD'nin uluslararası ittifaklarının arttırılması gerekliliği üzerinde durulmaktadır. Bu bağlamda iç ve dış güvenlik kadrolarına BM Temsilcisi'nin dâhil edilerek “tek yanlı” karar mekanizması yerine diyaloga daha açık “çok taraflı” bir siyaset izlenmesi yaklaşımı benimsenmiştir. Uluslararası işbirliği mekanizmalarına, son yıllarda olduğundan daha fazla önem verileceği; ABD karşıtlığı ile tanınan devletlerin liderleriyle önkoşulsuz olarak görüşülebileceği; Bush yönetimi döneminde bozulan transatlantik ilişkilerin yeniden onarılabileceği; ABD'nin Avrupa ile daha uyumlu şekilde ve birlikte hareket edeceği de belirtilmiştir. Yeni dönemde Rusya, Hindistan ve Çin gibi eski ve yeni küresel aktörlerle daha fazla işbirliğinin zorunluluğu da, bu bağlamda üzerinde durulan önemli bir etmen olmuştur.¹⁸³

4.2.4. Nükleer Silahların Yaygınlaşmasını Önleme

Nükleer silahlanmanın küresel bir tehdit olarak algılandığı günümüzde, uzmanlığına daha fazla ihtiyaç duyulan Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı'nın kaynaklarının arttırılması yoluyla etkinliğinin güçlendirilmesi ve ek protokollerle üye ülkelerin yükümlülüklerine bağlı kalmalarının sağlanması öngörülmüştür.¹⁸⁴

¹⁸² Obama Dönemi Amerikan Dış Politikasında Bölgesel Yaklaşımlar, Bahçeşehir Üniversitesi Uluslararası Güvenlik ve Stratejik Araştırma Merkezi, s.1, (Erişim: 29.04.2012).
<http://libris.bahcesehir.edu.tr/dosyalar/busam/BSM004.pdf>.

¹⁸³ “Obama ne yaptığını gayet iyi biliyor”, Radikal, 28.11.2008.
<http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetayV3&ArticleID=910482&CategoryID=99> (Erişim Tarihi: 01.09.2012)

¹⁸⁴ *Obama Dönemi Amerikan Dış Politikasında Bölgesel Yaklaşımlar* (Şubat 2009). Analiz, İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi Uluslararası Güvenlik ve Stratejik Araştırmalar Merkezi, s.6.

4.2.5. Jeopolitik Vizyondan Jeoekonomik Vizyona

2008 yılında yaşanan küresel finansal krizi, Obama'nın politikalarında ekonominin ağırlığının artmasına neden olmuştur. Nitekim Obama'nın Başkanlık devir teslim töreninde yaptığı konuşmasının başlangıç ve büyük bir bölümünü Amerikan ekonomisinin zorluklarına ayırmış olması, bu ağırlığın yansıması olarak değerlendirilmektedir.¹⁸⁵ Irak ve Afganistan'daki müdahalelerin maliyetinin beklenenin üzerinde olması ve krizle birlikte ekonomik sistemin askeri müdahale maliyetlerini karşılama yeterliliğinin azalması nedeniyle Obama döneminde çok yönlü diplomatik baskı ve ekonomik yaptırım politikalarının ağırlık kazanacağı vaat edilmiştir. Dolayısıyla demokratikleştirme ve terörizmle mücadele kapsamında siyasi kuruluşların ve sivil toplum örgütlerinin güçlendirilmesi hedeflenmektedir. Diğer taraftan, güvenlikte küresel sistemin daha iyi yönetilebilmesi adına “Uluslararası Güvenlik Ortaklığı” oluşturulmasıyla bilgi paylaşımının yanı sıra, sınır güvenliğinin sağlanması, teröristlere kaynak aktarımının engellenmesi gibi konularda eğitim ve operasyon maliyetini karşılamak üzere bütçeden 5 milyar dolarlık bir kaynak ayrılması da öngörülmüştür¹⁸⁶.

4.2.6. Amerika'nın Dünyadaki İtibarını Yeniden Kazanması

Bush döneminde ulusal güvenlik konuları ile ilgili olarak politik ahlak değerleri açısından uluslararası alanda Amerika'nın itibarını zedeleyen konularda uzlaşmaya yönelik bir tavrın benimseneceği belirtilmiştir. Bu bağlamda, Irak'tan “Güçler Statüsü Anlaşması”¹⁸⁷ çerçevesinde Amerikan askerlerinin çekilmesi, “Guantanamo Üssü'nün kapatılması” ve “Nükleer Silahsızlanma Anlaşması”¹⁸⁸'nin revize edilmesi gibi girişimlerde bulunulacağı açıklanmıştır.

¹⁸⁵ Obama'nın Önceliği Ekonomik Kriz, (09.11.2008). (Erişim: 02.12.2012).

<http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetayV3&ArticleID=907509>

¹⁸⁶ Obama Dönemi Amerikan Dış Politikasında Bölgesel Yaklaşımlar (Şubat 2009). Analiz, İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi Uluslararası Güvenlik ve Stratejik Araştırmalar Merkezi, s.6.

¹⁸⁷ Status-of-Forces Agreement [SOFA], (Erişim:12.12.2012)

<http://www.globalsecurity.org/military/facility/sofa.htm>

¹⁸⁸ Dünyada nükleer bomba korkusu artıyor: İran, Kuzey Kore ve Pakistan'dan sonra sıra kimde? (Erişim: 03.12.2012).

Obama'nın diplomasiye ve çok taraflılığa öncelik veren politik yaklaşımları, Amerikan dış politikasında muhafazakâr yaklaşımların dışlandığı anlamına gelmemelidir. Obama'nın kabinesinde dış politika konusunda öne çıkan kilit pozisyonlardaki merkez sağa bağlı veya merkeze yakın isimler bu değerlendirmeyi anlaşılır kılabılır. Ulusal Güvenlik Danışmanı olarak tayin edilen eski deniz piyadesi ve NATO Avrupa Kuvvetleri eski Başkomutanı James Jones seçim kampanyası döneminde Cumhuriyetçi aday McCain'i desteklemiştir. Öte yandan Dışişleri Bakanı Hillary Clinton'ın da Başkan Bush döneminde Senato'da görev aldığı sürede "Neo-Con"lara¹⁸⁹ yakın bir isim olduğu, Irak savaşını ve İsrail yanlısı politikaları desteklediği bilinmektedir. Obama'nın Başkan Yardımcısı Joseph Biden ise daha önce Amerika Senatosu'nun Dış İşleri Komitesi'nde görev almış, NATO genişlemesi, süper güç mücadelesi, Amerika'nın üçüncü dünya ile ilişkileri konularında çalışmış, Güney Afrika'da "apartheid"¹⁹⁰ rejimine ilişkin eleştirileri ile öne çıkmıştır.

Ayrıca, Clinton döneminde Sırp lider Miloseviç'in askeri uygulamalarına karşı NATO bünyesinde askeri müdahalenin gerekliliğini savunmuştur. Cumhuriyetçi Savunma Bakanı Robert Gates'in ise Obama'nın kadrosunda George W. Bush döneminden kalan tek isim olarak öne çıktığı görülmektedir. Bush döneminin başkan yardımcısı Dick Cheney'nin¹⁹¹ Irak'tan çekilme konusuna olumsuz tavrına karşılık Robert Gates, Irak'tan çekilme planını destekleyen, İran ile diplomatik temasa öncelik verilmesinin önemini vurgulayan pragmatik bir cumhuriyetçi olarak değerlendirilebilir.

Bu doğrultuda, değişim söyleminin dış politikada dönüşümden çok yenileme olarak algılanmasının daha gerçekçi olduğu düşünülmektedir. Ancak, Bush döneminde askeri girişimlerin ağır bastığı Amerikan dış politika tercihlerinin yerini,

<http://www.euractiv.com.tr/enerji/link-dossier/dunyada-nukleer-bomba-korkusu-artiyor--iran-kuzey-kore-ve-pakistandan-sonra-sira-kimde-000083>

¹⁸⁹ Yeni Muhafazakârlık, muhafazakâr politika ideolojisinin çağdaş bir biçimidir. Geleneksel muhafazakârlık değerleri ile politik bireyselciliği serbest piyasa ekonomisi içinde birlikte savunur. Neoconservatism (political philosophy) Britannica - Academic Edition. (Erişim: 06.11.2012). <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/1075556/neoconservatism>

¹⁹⁰ <http://www.un.org/av/photo/subjects/apartheid.htm>. (Erişim: 12.12.2012)

¹⁹¹ ABD Güçlerinin 2004-2005 Telefâr Operasyonları ve Bıraktığı İzler www.orsam.org.tr/tr/Uploads/Yazilar/.../2009517_98bilg89.pdf (Erişim Tarihi:01.09.2012)

Obama ile birlikte Amerika'nın dünya kamuoyunda zedelenen saygınlığının düzeltilmesi doğrultusunda çok taraflı, diplomatik yöntemlerin alacağı, gerekli görüldüğü takdirde askeri seçeneklerin de göz ardı edilmeyeceği göz önünde bulundurulmalıdır. Obama 20 Ocak 2009'da başkanlığı devralırken yaptığı ilk konuşmasında "kurucu atalara" "our founding fathers"¹⁹² gönderme yaparak hukukun üstünlüğünün ve insan haklarının Amerika siyasi kültürünün yapı taşlarını oluşturduğunu vurgulamış, önceki nesillerin karşılaştığı faşizm ve komünizm tehditlerinin yalnız askeri yöntemlerle değil aynı zamanda ittifaklarla önlenmesinin mümkün olduğunu söylemiştir. Ayrıca, "Amerika'nın düşüşü"¹⁹³ nün kaçınılmaz olduğunu iddia eden görüşlerin arttığını ancak yeni dönemde Amerika'nın büyüklüğünün dünya kamuoyuna yeniden kabul ettirileceğini belirtmiştir.

Obama'nın küresel konulardaki yaklaşımlarının hayata geçirilmesinin finansal krizin çözümüyle bağlantılı olarak gerçekleştirilebileceği değerlendirilmektedir. Dolayısıyla Obama'nın başkanlık döneminin öncelikle; finansal krizle mücadeleye, işsizliğin yaygınlaşmasına, büyük çaplı mali açıklara ve ulusal üretimin düşmesi sorunlarına odaklanması beklenmektedir¹⁹⁴

4.3. Obama Doktrini'nin Oluşumuna Etki Eden Faktörler

2012 Kasım ABD başkanlık seçimleri öncesinde, dış politika ve ulusal güvenlik konularının önemi daha da artmıştır. Başkan Barack Obama, El-Kaide'ye karşı katı tutumunu sürdürürken, Irak ve Afganistan'daki savaşları sonlandırmaya yönelik çalışmalara da devam etmiştir. Cumhuriyetçi muhalifleri onu, ABD'nin gerilemesinde başı çekmekle ve İran üzerinde zaafılık göstermekle suçlamışlardır. Ancak, gerçek her iki tarafın da bildiğinden daha karmaşıktır.¹⁹⁵

¹⁹²“Our founding fathers, faced with perils that we can scarcely imagine, drafted a charter to assure rule of law and the rights of man, a charter expanded by the blood of generations.”

¹⁹³ Obama's Inauguration Speech, 20.01.2009, (Erişim:12.12.2012) <http://www.bbc.co.uk>.

¹⁹⁴ Obama's Inauguration Speech, 20.01.2009, (Erişim:12.12.2012) <http://www.bbc.co.uk>.

¹⁹⁵ Indyk, M. S., Lieberthal, K. G. ve Thornton, J. L., (Mayıs-Haziran 2012). Scoring Obama's Foreign Policy – A Progressive Pragmatist Tries to Bend History, *Foreign Affairs Dergisi*, (Erişim:12.12.2012)

Obama, Ocak 2009'da görev yemini ettiğinde, dış politikadaki geleceğiyle ilgili aktivist bir bakış açısı geliştirmiştir. Birleşik Devletler'in imajını yurt dışında - özellikle Müslüman dünyada- yenileyecek; Irak ve Afganistan'daki savaşları sonlandıracak; İran'a el uzatacak; dünyayı nükleer silahlardan arındırmaya yönelik bir adım olarak Rusya'ya ilişkileri "yeniden başlatmayı" önerecek; bölgesel ve küresel konularda Çin'le işbirliği yapacak ve Orta Doğu'ya barışı getirecektir. Obama'ya göre, tarihin yönünü adaletli, daha barışçıl ve istikrarlı bir dünya olması yönünde değiştirmeye çalışmak en önemli görevdir.¹⁹⁶

Obama'nın bir taraftan köklü değişime yönelik arzusu ve söylemleri, diğer taraftan da pragmatik idareciliğine yönelik sezgileri arasında, yükselen, kaçınılmaz bir gerilim vardır. Bu sebeple Obama yönetiminin dış politika tarihi; "başkanın yüksek vizyonunu, doğuştan gelen gerçekçilik ve ihtiyatlı politikasıyla uzlaştırma girişimlerinden biri" olmuştur. Obama, görevinde, mümkün olan her yerde "ilerici", gerektiğindeyse "pragmatist" davranmıştır. Karşılaştığı ulusal ve küresel durumlarda, "pragmatizm" baskın olmuştur.¹⁹⁷

Bu dengeleme politikası çok az kişiyi memnun etmiş ve Obama eleştirmenleri için malzeme teşkil etmiştir. Tavizleri, bir zayıflık işareti olarak ve kısa sürede temiz sonuçlar üretmedeki acizliği ise, yetersizliğinin bir göstergesi olarak yorumlanmıştır. Obama'nın rekabet gücünü kullanmadaki yoğun çabalarının, zaman zaman gelenekçi müttefikleri görmezden gelmek pahasına sergilendiği görülmüştür. Hepsinden de önemlisi Obama, bu yaklaşımı nedeniyle, "başkanın bir stratejisi var mı?" ya da "olaylara nadiren mi tepki veriyor?" gibi soruların doğmasına yol açmıştır.¹⁹⁸

Böyle bir tanımlama, aslında, olayın bütünü açıklayamamaktadır. Obama, ne boyundan büyük işlere kalkışan "tecrübesiz bir politikacı", ne de "tepkici bir

¹⁹⁶ Indyk, M. S., Lieberthal, K. G. ve Thornton, J. L., (Mayıs-Haziran 2012). Scoring Obama's Foreign Policy – A Progressive Pragmatist Tries to Bend History, *Foreign Affairs Dergisi*, (Erişim:12.12.2012)

¹⁹⁷ Indyk, M. S., Lieberthal, K. G. ve Thornton, J. L., (Mayıs-Haziran 2012). Scoring Obama's Foreign Policy – A Progressive Pragmatist Tries to Bend History, *Foreign Affairs Dergisi*, (Erişim:12.12.2012)

¹⁹⁸ Indyk, M. S., Lieberthal, K. G. ve Thornton, J. L., (Mayıs-Haziran 2012). Scoring Obama's Foreign Policy – A Progressive Pragmatist Tries to Bend History, *Foreign Affairs Dergisi*, (Erişim:12.12.2012)

realist"tir. Hala önlerde, fakat mümkün olduğu ya da gerektiği yerde başkalarıyla da daha fazla sorumluluk ve yük paylaşımında bulunmakta ve ABD ile yeni bir "liberal küresel düzen" oluşturmaya çalışmaktadır. Obama, etrafını kişisel olarak kendisine yakın olmayan deneyimli kabine üyeleri ve yakın ama deneyimli olmayan genç danışmanlarıyla çevrelemiş; kavramlaştırma, eklemlenme ve hatta bazen dış politika uygulamalarını dahi bizzat elinde tutmuştur. Akıllı, kendine güvenen, iddialı ve mesafeli duruşuyla Obama, politik kararlarıyla ilgili kendinden önceki başkanların çoğunun aldığından daha fazla "doğrudan sorumluluk" almıştır.¹⁹⁹

El-Kaide'nin önemli ölçüde zayıflatılması, Çin'le daha etkin idari ilişkiler kurulması, Birleşik Devletler'in uluslararası ününün düzeltilmesi, Rusya'yla ilişkilerin yeniden başlatılması. "Yeni Stratejik Silahların Sınırlandırılması Anlaşması"(New START)'nın onaylanması, İran üzerinde sert yaptırımlar uygulanmasına yönelik Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararı'nın çıkartılması, süresi dolmuş serbest ticaret anlaşmalarının tamamlanması ve ABD birliklerinin Irak'tan çekilmesi gibi kayda değer birtakım önemli başarılarla imza atmıştır.²⁰⁰

Ayrıca, İsrail-Filistin çatışmasının çözümüne dair bir sonuca varılamaması da dâhil olmak üzere; iklim değişikliğiyle mücadelede çok az çalışma yapılması. Birleşik Devletler'in İslam dünyasındaki olumsuz görüntüsü; ABD-Pakistan ilişkilerinde derinleşen ihtilaf; uyuşturucu ve şiddet yuvası Meksika, halen nükleer silah üretme ve yayma peşinde koşan İran ve nükleer cephaneliğini zenginleştirmeye devam eden Kuzey Kore gibi bazı önemli gerilemeler ya da başarısızlıklar da olmuştur.²⁰¹

Pratikte Obama'nın yaklaşımı ideolojik değildir ancak ABD'nin yirmi birinci yüzyılda dünyadaki rolüyle ilgili gerçekçi bir anlayış sahibi olduğu söylenebilir. Üslubu; ne Amerika'nın zafer çığlığı ve istisnacılığından, ne de zafiyetinden

¹⁹⁹ Indyk, M. S., Lieberthal, K. G. ve Thornton, J. L., (Mayıs-Haziran 2012). Scoring Obama's Foreign Policy – A Progressive Pragmatist Tries to Bend History, *Foreign Affairs Dergisi*, (Erişim:12.12.2012)

²⁰⁰ Indyk, M. S., Lieberthal, K. G. ve Thornton, J. L., (Mayıs-Haziran 2012). Scoring Obama's Foreign Policy – A Progressive Pragmatist Tries to Bend History, *Foreign Affairs Dergisi*, (Erişim:12.12.2012)

²⁰¹ Indyk, M. S., Lieberthal, K. G. ve Thornton, J. L., (Mayıs-Haziran 2012). Scoring Obama's Foreign Policy – A Progressive Pragmatist Tries to Bend History, *Foreign Affairs Dergisi*, (Erişim:12.12.2012) (Çeviren: Recep Erdoğan)

müteşekkildir. Hâlâ güven ve liderlik yansıtırken, diğer liderlerin görüşleri ve diğer ulusların çıkarlarını dikkate alan, birbiriyle dengeli, açık görüşlü bir yaklaşım sergilemektedir.²⁰²

Obama'nın dış politikası, Amerikan çıkarlarının korunması çerçevesinde değerlendirildiğinde, şimdiye dek oldukça iyi sonuç vermiştir; ancak yeni küresel düzen anlayışının gerekliliklerini yerine getirmede halen yapılacak çok fazla iş olduğu da görülmektedir²⁰³.

4.4. Obama Doktrini ve 2010 Ulusal Güvenlik Stratejisi (UGS)

11 Eylül saldırılarından sonra ABD güvenlik stratejileri terörist tehdit algılamasıyla tanımlanmaktadır. Bush yönetimi 2002'de ve 2006'da kabul ettiği Ulusal Güvenlik Stratejisi'nde önleyici saldırı olarak adlandırılan bir savunma yöntemi geliştirmiştir. Bu yönetime göre terörist şiddet ve karmaşa ortaya çıkmadan önce ABD askeri gücünü kullanarak müdahalede bulunabilecekti. Bu kapsamda Afganistan'a ve Irak'a müdahalede bulunulmuş ve İran nükleer faaliyetlerine son vermediği takdirde bu ülkeye de askeri harekât yapılacağı tehdidi yapılmıştır. Bush Doktrini'ne göre insan onurunun tüm dünyada korunması ABD'nin temel amacıdır. Bağımsızlık Bildirisi temel alınarak insanların özgürlük ve adalet haklarının koruyucusu olduğunu ilan etmiştir. Stratejinin en önemli başlığı ise terörle mücadeledir. Bölgesel çatışmaların ve kitle imha silahlarının yayılmasının önlenmesi, küresel ekonomik büyümenin serbest piyasa ve serbest ticaret yoluyla sağlanması, demokratik kurumların artması, işbirliklerinin güçlendirilmesi Bush UGS'nin diğer başlıklarıdır²⁰⁴.

²⁰² Indyk, M. S., Lieberthal, K. G. ve Thornton, J. L., (Mayıs-Haziran 2012). Scoring Obama's Foreign Policy – A Progressive Pragmatist Tries to Bend History, *Foreign Affairs Dergisi*, (Erişim:12.12.2012)

²⁰³ Indyk, M. S., Lieberthal, K. G. ve Thornton, J. L., (Mayıs-Haziran 2012). Scoring Obama's Foreign Policy – A Progressive Pragmatist Tries to Bend History, *Foreign Affairs Dergisi*, (Erişim:12.12.2012)

<http://www.foreignaffairs.com/articles/137516/martin-indyk-kenneth-lieberthal-and-michael-e-ohanlon/scoring-obamas-foreign-policy>

²⁰⁴ Bozkurt, E. ve Kanat S., Bush Dönemi Ulusal Güvenlik Stratejisinin Obama Döneminde Sürdürülebilirliği, s. 2-9. (Erişim:01.09.20)

<http://idc.sdu.edu.tr/tammetinler/teror/teror14.pdf>, s. 2-9.

Bush doktrini, dış politikada tek taraflılığı savunan ve Amerikan çıkarlarını sadece askeri güçle korumayı öngörmekteydi. Bu hedefi de terörle savaş adı altında meşrulaştırma ve Amerikan hegemonyasını kurma gayretine girmişti²⁰⁵. Afganistan'da hala istikrar sağlanamamış olması, mevcut NATO askerleriyle Taliban'la mücadele edilememesi güvenlik stratejisinde değişime gidilmesi gerektiğini göstermiştir. Irak'ta da sosyo-ekonomik sorunlar, güvenlik boşluğunun doldurulamaması, sivil ölümler ve kadınların durumunun kötüleşmesi, Amerikan askeri ve mali gücünün sınırlarını göstermesi ve yeni bir strateji üretilmesi gerekliliğini kanıtlamaktadır²⁰⁶.

Obama yönetimi ise Bush doktrinin aksine Afganistan'daki askeri varlığın uluslararası konsensüs izin verdiği ölçüde devam edebileceğini, Irak'taki askerlerin geri çekileceği ve İran ile diplomatik yollardan dost ilişkiler kurulmaya çalışılacağını açıklamıştır. Askeri müdahale yerine diplomasi ve uzlaş yöntemleriyle sorunları çözme amacıyla olan Obama, ekonomik ve ticari baskılarla barışçıl çözüm arayışındadır. Obama'nın 4 Temmuz 2009'da Kahire Üniversitesi'nde yaptığı konuşmada İslam ve terörizmi birbirinden ayırma yönünde verdiği sözü yeni stratejiyle resmileştirmesi beklenmektedir. Konuşmasında ayrıca "İslam inancı hakkındaki önyargılarla mücadeleyi etmeyi ABD başkanı olarak üstlendiğim sorumluluğun bir parçası olarak görüyorum" demiştir²⁰⁷.

4.4.1. Güvenlik

Hükümetin ABD ve vatandaşlarının güvenliği ile müttefiklerinin ve ortaklarının güvenliğinin sağlanması Obama yönetiminin önceliğidir.

Obama yönetiminin güvenlik önceliklerini gerçekleştirebilmesi amacıyla geliştirilecek politik ve askeri manevraların başında Irak ve Afganistan Savaşları ile İran'ın nükleer faaliyetlerinin sona erdirilmesi gelmektedir. Bush döneminden farklı

²⁰⁵ Kurtbağ, Ö., (2010). *Amerikan Yeni Sağı ve Dış Politikası*, Ankara: USAK Yayınları, s.337.

²⁰⁶ Kurtbağ, Ö., (2010). *Amerikan Yeni Sağı ve Dış Politikası*, Ankara: USAK Yayınları, s.352-355.

²⁰⁷ Barack Obama'nın Kahire Üniversitesi'nde yaptığı konuşmanın resmi metni: (Erişim:02.02.2013). http://www.whitehouse.gov/the_press_office/remarks-by-the-president-at-cairo-university-6-04-09/.

olarak yeni UGS'de İslami cihat gibi terimlerin kaldırılacağı ve Müslüman unsurları terörle eş tutmayan bir üslupla yeniden oluşturulacağı açıklanmıştır.²⁰⁸

Ağustos 2010'da Amerikan askerlerinin Irak'tan çekilmesi planlanmaktadır ve ABD-İrak Güvenlik Antlaşması'na göre 2011 sonunda çekilme tamamlanacaktır. Afganistan'da ise El Kaide'ye karşı verilen mücadelede ittifaklarla radikal eylemlerin engellemeye çalışıldığı, yozlaşmayla mücadele edildiği, kalkınmaya yardım edildiği ve böylece halkın günlük yaşantısının iyileştirildiği vurgulanmıştır²⁰⁹.

Terör örgütlerinin nükleer silahlara sahip olmalarının engellenmesi güvenlik başlığının çok önemli bir ögesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kapsamda Nisan 2010'da Barack Obama Nükleer Güvenlik Zirvesi'ne ev sahipliği yapmıştır. Zirve sonucunda plütonyum ve zenginleştirilmiş uranyumun teröristlerin eline geçmesinin engellenmesi konusunda ortak amaç belirlenmiştir. Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı'nın küresel nükleer güvenlik açısından temel aktör olduğu vurgulanmış ve korunmasız nükleer materyallerin dört yıl içerisinde güvenliklerinin sağlanması kararına varılmıştır. Ayrıca Rusya ile 8 Nisan 2010'da START Antlaşması imzalanmış ve taraflar yedi yıl içinde ellerinde bulunan nükleer silah kapasitelerinde %30'luk indirime gitme yükümlülüğünü almışlardır. Nükleer silahların yayılmasını engellemenin üç sütunu mevcuttur.²¹⁰

- Nükleer silaha sahip olan uluslar silahlarını azaltacaklar.
- Nükleer silaha sahip olmayan uluslar böyle bir girişimde bulunmayacaklar.
- Uluslar barışçıl amaçlı nükleer enerjiye sahip olma hakkına sahiptir.

²⁰⁸ Turan, A. P., ABD'nin Yeni Ulusal Güvenlik Stratejisi ve Türkiye'ye Olası Etkileri,(25.05.2010) http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=690:abd-yeni-ulusal-guevenlik-stratejisi-ve-tuerkiyeye-olas-etkileri&catid=98:analizler-abd&Itemid=135(Erişim: 10.12.2012).

²⁰⁹ Jones, J. L., Remarks, Washington Institute for Near East Policy, 21.04.2010, <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/remarks-national-security-advisor-james-l-jones-washington-institute-near-east-poli>. (Erişim Tarihi: 12.12.2012)

²¹⁰ Turan, A.P., ABD'nin Yeni Ulusal Güvenlik Stratejisi ve Türkiye'ye Olası Etkileri, (25.05.2010) http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=690:abd-yeni-ulusal-guevenlik-stratejisi-ve-tuerkiyeye-olas-etkileri&catid=98:analizler-abd&Itemid=135 (Erişim: 10.12.2012).

4.4.2. Refah

Yeni fırsatlar ve refah sağlayacak olan açık uluslararası ekonomi sistemi içerisinde güçlü, yenilikçi ve büyüyen bir Amerikan ekonomisine sahip olunması bir diğer önemli unsurdur.

Küresel ekonominin yeniden canlanması için Obama yönetimi müttefikleriyle birlikte çalışmalar yürüterek dengeli ve sürdürülebilir büyümenin gerçekleştirilmesini hedeflemektedir ve Amerikan ihracatını ikiye katlamayı amaçlamaktadır.²¹¹

4.4.3. Değerler

ABD içerisinde ve dışında uluslararası değerlerin desteklenmesi de Güvenlik Stratejisi'nde yer bulacaktır.

Özellikle halkların nasıl yönetildiklerine dair söz söyleme hakkına sahip olmalarına önem verilmektedir. Kahire'de Obama'nın söylediği gibi halkın isteklerini yerine getiren hükümetlerin destekleneceği vurgulanmıştır.²¹²

4.4.4. Uluslararası Düzen

Küresel tehditlerle mücadele etmek için ABD liderliğinde güçlü işbirlikleriyle barış ve güvenliğe dayalı bir uluslararası düzen inşa edilmesi, ABD stratejisinin dayanacağı önceliklerdir. Obama 22 Mayıs 2010'da West Point Akademisi'nde yaptığı konuşmada güvenlik stratejisiyle ilgili genel başlıkları vermiştir.²¹³ Radikalleşen şiddetle mücadele, nükleer silahların yayılmasının önlenmesi ve nükleer maddelerin güvenliğinin sağlanması, iklim değişikliği ve sürdürülebilir

²¹¹ Turan, A.P., ABD'nin Yeni Ulusal Güvenlik Stratejisi ve Türkiye'ye Olası Etkileri, (25.05.2010) http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=690:abd-yeni-ulusal-guevenlik-stratejisi-ve-tuerkiyeye-olas-etkileri&catid=98:analizler-abd&Itemid=135 (Erişim: 10.12.2012).

²¹² İbid.

²¹³ Washington Post, At West Point Obama Offers New Security Sterategy, 23.05.2010.

küresel büyüme, ülkelerin kendi kendilerine yetmeleri için destek verilmesi, çatışmaların önlenmesi ve yaraların sarılmasına yardım edilmesi Obama tarafından öncelikli politikalar olarak sıralanmıştır. Bush döneminden farklı olarak yeni ittifaklara yönelme amacıyla olan Obama yönetimi, eski ittifaklarını da güçlendirmek istemektedir. Bu sayede ABD'nin yurt dışındaki kötü imajından kurtulması hedeflenmektedir. Afganistan'daki savaşın oldukça zor olduğunu ancak Amerikan askerlerinin zaferiyle sonuçlanacağını uman Obama, Irak'tan çekildikten sonra terörizmden uzak, demokratik ve egemen bir devlet yapısıyla istikrarlı ve kendine güvenen bir devlet bırakmak istediklerini vurgulamıştır.²¹⁴

4.5. ABD Savunma Stratejisi 2012

ABD'nin 21. yüzyıl güvenlik ve savunma politikası, 2010 yılından itibaren Beyaz Saray ve Pentagon tarafından üretilen birtakım belgeler çerçevesinde tanımlanmaktadır. Tarih sırasına göre gözden geçirilecek olursa, Ocak 2010'da yayınlanan Dört Yıllık Savunma İnceleme Raporu (Quadrennial Defense Review Report)²¹⁵ bunlardan birincisi olup, ABD askerî doktrinini 1997'den beri her dört yılda bir güncelleyerek formüle eden temel dokümandır ve stratejik objektiflerin yanı sıra potansiyel tehditlerin analizini içermektedir. 2010 raporunda iki ana hedef yer almaktadır: Amerikan Silahlı Kuvvetleri'nin kapasitesini bugünün ve yarının tehditleriyle başa çıkabilecek şekilde yeniden dengelemek ve Savunma Bakanlığı'nın çeşitli birim ve süreçlerinde gerekli reformları yapmak.²¹⁶

²¹⁴ Turan, A.P., ABD'nin Yeni Ulusal Güvenlik Stratejisi ve Türkiye'ye Olası Etkileri,(25.05.2010) http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=690:abd-yeni-ulusal-guevenlik-stratejisi-ve-tuerkiyeye-olas-etkileri&catid=98:analizler-abd&Itemid=135 (Erişim: 10.12.2012).

²¹⁵ The 2010 Quadrennial Defence Rewiew, (Şubat,2010). <http://www.defense.gov/qdr/qdr%20as%20of%2029jan10%201600.PDF> (Erişim Tarihi:12.12.2012).

²¹⁶ Türkmen, F. (2012). *Türkiye ABD İlişkileri 'Kırılgan İttifaktan "Model Ortaklığa"*, İstanbul: Timaş Yayınları, s:326 (Kitapta yer alan "ABD'nin 21. Yüzyıl Güvenlik ve Savunma Politikası" bölümünde kaynakça olarak; Quadrennial Defense Review Report, U.S. Department of Defense, January 2010; Ballistic Missile Defense Review Report, U.S. Department of Defense, February 2010; Nuclear Posture Review Report, U.S. Department of Defense, April 2010; National Security Strategy, The White House, May 2010; National Space Policy of the United States of America, The White House, June 2010; Sustaining U.S. Global Leadership: Priorities for 21st Century Defense, U.S. Department of Defense, January 2012.

Bunlardan birincisi olan “savunma stratejisi” üç ayrı başlık altında ele alınmaktadır:

Afganistan ve Irak gibi süregelen savaşlarda galip gelmek;

Devlet ve devlet dışı aktörlerin saldırılarına karşı kara, hava, deniz ve özel kuvvetlerle nükleer cephanenin caydırıcılığını artırmak; aynı zamanda iki ulus-devlet saldırısına ve buna ek olarak öngörülemeyen tipte saldırılara karşı koyacak gücü korumak ve operasyonlarda kara kuvvetlerinin kullanılma boyutlarını hava ve deniz kuvvetlerinininkilerle dengelemek;

Gönüllülerden oluşan ana kuvvetin fiziksel ve psikolojik olarak her türlü ihtiyacını karşılamak ve gözetmek gibi hareketleri kapsamaktadır.²¹⁷

Kuvvetlerin yeniden dengelenmesi başlığı altında, niteliği ve niceliği giderek çeşitlenen tehditlere karşı hazırlıklı olmak, terör ve ayaklanma gibi klâsik savaşın dışına çıkan durumlarla teknik, uzmanlık ve istihbarat düzeylerinde baş edebilmek, ortak ve müttefiklerle etkin işbirliği yönünde gerekli eğitim ve formasyonu sağlamak, erişimi güç ortamlara yönelik uzak menzilli darbe vurabilmek, üs ve tesisleri güçlendirmek, yurt dışında konuşlanabilme kapasitesini artırmak, siber ortamda etkinliği güçlendirmek bulunmaktadır.²¹⁸

Üçüncü ve son başlık insan kaynaklarını konu edinmekte, görevlendirme biçim ve şartlarını, gaziler ve asker aileleri için yapılabilecekleri ve geleceğin askerî liderlerinin nasıl yetiştirilmesi gerektiğini ele almaktadır.²¹⁹

İkinci görüş, Savunma Bakanlığı'nın kurumsal reformunu kapsamakta ve güvenlik sağlama yöntemlerinin yenilenmesini, ihale sistemlerinin gözden geçirilmesini, sanayi ve teknoloji sektörüyle işbirliğinin daha etkin şekilde düzenlenmesini, Soğuk Savaş döneminden kalma ihracat kontrol mekanizmalarının

²¹⁷ *The 2010 Quadrennial Defence Review, (Şubat, 2010)*

<http://www.defense.gov/qdr/qdr%20as%20of%2029jan10%201600.PDF>(Erişim Tarihi:12.12.2012)

²¹⁸ *The 2010 Quadrennial Defence Review, (Şubat, 2010)*

<http://www.defense.gov/qdr/qdr%20as%20of%2029jan10%201600.PDF>(Erişim Tarihi:12.12.2012)

²¹⁹ *The 2010 Quadrennial Defence Review, (Şubat, 2010)*

<http://www.defense.gov/qdr/qdr%20as%20of%2029jan10%201600.PDF>(Erişim Tarihi:12.12.2012)

güncellenmesini, çevre ve iklim değişikliği faktörünün tesislerin yapım ve yenilenmesinde göz önünde tutulmasını öngörmektedir.²²⁰

Amerikan ulusal güvenlik tarihinde ilk kez hazırlanmış olan ve Şubat 2010'da kamuoyuna açıklanan Balistik Füze Savunması İnceleme Raporu (Ballistic Missile Defense Review Report)²²¹, bu alandaki güncel tehditleri tanımladıktan sonra uygulanması gereken strateji ve politikaları belirlemektedir. Balistik füzelerin nitelik ve nicelik açısından giderek artması, sistemlerinin daha esnek ve vurucu hâle gelmesi, birçok ülkenin bu füzelere takılabilecek nükleer, kimyasal, biyolojik başlıklar üretmesi ve dünya üzerinde -bilhassa ABD kuvvetlerinin konuşlandığı bölgelerde- kısa, orta ve uzun menzilli bu tipteki füzelerin artan varlığı tehditler arasında sayılmaktadır. Bunlara karşı koyabilmek için geliştirilmesi gereken strateji ve politikalar şunlardır: Anayurt topraklarının sınırlı balistik füze saldırılarına karşı korunması; Amerikan kuvvetlerine yönelebilecek bölgesel füze saldırısı tehditlerinin önlenmesi ve müttefiklerin kendilerini savunmalarına destek verilmesi (NATO Füze Kalkanı projesi bu bağlamda gözden geçirilmiştir); yeni kapasiteler geliştirilmeden önce gerçekçi operasyonel şartlar içerisinde test edilmeleri; bu yeni kapasitelerin uzun vadede malî sürdürülebilirliğinin sağlanması; ABD'nin, tehdit değişimlerine uyum sağlayabilecek esnek balistik füze sistemlerine sahip olması; ABD'nin uluslararası füze savunma girişimlerine işbirliği esasına göre önderlik etmesi. Raporda, bunların gerçekleştirilebilmesi yönünde oluşturulacak birim ve süreçlere de yer verilmektedir.²²²

Başkan Obama'nın Nisan 2009 tarihli Prag konuşmasından tam bir yıl sonra açıklanan Nükleer Durum İnceleme Raporu (Nuclear Posture Review Report), Başkan'ın, bir yandan Amerika'nın güvenlik çıkarlarını gözetirken öbür yandan nükleer tehlikeyi azaltma ve bu tip silâhlardan arınmış bir dünya yaratma görüşlerini yansıtmaktadır. Uluslararası güvenlik bağlamında nükleer alana odaklanıldığında,

²²⁰ The 2010 Quadrennial Defence Review,(Şubat,2010)
<http://www.defense.gov/qdr/qdr%20as%20of%2029jan10%201600.PDF>(Erişim Tarihi:12.12.2012).

²²¹ Ballistic Missile Defense Review Report (Şubat 2010)
<http://www.defense.gov/bmdr/>(Erişim:12.12.2012).

²²² The 2010 Quadrennial Defence Review,(Şubat,2010)
<http://www.defense.gov/qdr/qdr%20as%20of%2029jan10%201600.PDF>(Erişim Tarihi:12.12.2012).

Soğuk Savaş'ın bitiminden bu yana nükleer savaş tehdidinin uzaklaşmış olduğu, ancak nükleer terörizm ve nükleer silâhların yayılması gibi tehditlerin arttığı gözlemlenmektedir. Amaç, bu tehditlere karşı koyabilmenin yanı sıra, mevcut nükleer güçlerle ilişkilerde istikrarı sürdürebilmektir.²²³

Bu alanda ABD ile eşitliğe erişmiş tek güç Rusya olmakla birlikte, Soğuk Savaş'ın bitimiyle Rus-Amerikan ilişkilerinin niteliğindeki köklü değişiklik “tehdit unsuru”nu büyük ölçüde ortadan kaldırmış, hatta güncel nükleer tehditler konusunda işbirliği dahi başlatılmıştır. Bunu takiben, Çin'in nükleer gücü bu iki devletinkinin çok daha gerisinde olmasına rağmen, programlarındaki saydamlık noksanlığı dolayısıyla gelecekteki stratejik emelleri netlik kazanmamıştır. Tüm bu unsurlar göz önünde tutulduğunda, ABD'nin nükleer politikası beş ana hedefe odaklanmaktadır. Nükleer terörizmin ve nükleer silâhların yayılmasının önlenmesi; ABD ulusal güvenlik stratejisinde nükleer silâhların rolünün azaltılması; azaltılmış nükleer güç seviyesinde de stratejik caydırıcılığın korunması (Rusya ile imzalanmış olan Yeni START anlaşması bu bağlamda olumlu bir örnektir); bölgesel caydırıcılığın artırılarak müttefik ve ortaklara güvence verilmesi; güvenli ve etkin bir nükleer cephanenin varlığının sürdürülmesi.

Bu hedeflerin hayata geçirilebilmesi için bilimsel ve teknolojik altyapının kuvvetlendirilmesi, nükleer tesis ve personele daha çok yatırım yapılması, 50 yılı aşkın bir süredir askerî nükleer araştırmaların iki ana merkezi olan Teksas'taki Los Alamos ve Tennessee'deki Oak Ridge tesislerinin yenilenip geliştirilmesi şart görünmektedir.²²⁴

Ulusal Güvenlik Stratejisi (National Security Strategy) belgesi, Beyaz Saray tarafından Mayıs 2010'da kamuoyuna sunulmuş olup, bu alandaki uzun vâdeli ve kısa vâdeli hedefleri tanımlamaktadır. Uzun vadede, 21. yüzyılın sorunlarıyla baş edebilmek amacıyla Amerika'nın liderliğinin yenilenerek sürdürülmesi yönünde, kısa

²²³ The 2010 Quadrennial Defence Review, (Şubat, 2010) .

<http://www.defense.gov/qdr/qdr%20as%20of%2029jan10%201600.PDF> (Erişim Tarihi: 12.12.2012).

²²⁴ http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=690:abd-yeni-ulusal-guevenlik-stratejisi-ve-tuerkiyeye-olas-etkileri&catid=98:analizler-abd&Itemid=135 (Erişim Tarihi: 12.12.2012) (Bkz. The 2010 Quadrennial Defence Review, (Şubat, 2010). <http://www.defense.gov/qdr/qdr%20as%20of%2029jan10%201600.PDF> (Erişim Tarihi: 12.12.2012).

vadede ise ulusal güvenlik öncelikleri bağlamında yapılması gerekenler sıralanmaktadır. Uluslararası düzeyde karşılıklı bağımlılığın hüküm sürdüğü bu çağda, dış dünyada etkin olabilmenin yolu ülke içinde sağlam bir yönetimden geçmektedir. Bu sebeple Amerika'nın liderlik konumunu sürdürmesi, hem kendi ulusal çıkarlarına hem de uluslararası topluma yararlı olacaktır. Bunu sağlamak için de, ekonomisinin güçlü olması ve demokrasi, insan hakları, hukukun üstünlüğü gibi savunduğu değerleri uygulayan ve küresel sorunların çözümünü uluslararası kuruluşlarla barışçıl işbirliğinde arayan bir zihniyetle yönetilmesi şarttır. Ulusal güvenlik alanındaki kısa vâdeli öncelikleri ise nükleer tehdit ve küresel terörle mücadele, Afganistan operasyonunun başarı ile sonuçlandırılması, Irak'ın tam egemenliğe geçişinin bir an önce sağlanması ve küresel refahın desteklenmesi olmalıdır.²²⁵

Savunma Bakanlığı tarafından hazırlanmakta olan “Uzay Durum İncelemesi Raporu” yayınlanana kadar geçerli olmak üzere Beyaz Saray, 28 Haziran 2010 tarihinde “ABD'nin Ulusal Uzay Politikası” (National Space Policy of the United States of America) başlıklı bir ara belge yayınlamıştır. Uzay politikasının ilke ve hedeflerini belirleyen bu belgenin girişinde, uzaya erişim ve uzayın kullanımı ABD'nin yanı sıra tüm ulusların hakkı olarak yer almakta; ticarî uzay sektörünün geliştirilmesi, uzayın barışçıl amaçlarla ve uluslararası hukuka uygun olarak ulusal güvenlik için kullanılabilmesi, uzay ve uzay cisimleri üzerinde hiçbir şekilde ulusal egemenlik hakkı ileri sürülmemesi, uzayın saldırı amaçlı kullanılmaması ve aksi takdirde meşru savunma için kullanılabilmesi gibi temel prensipler sıralanmaktadır. Bu çerçevede ABD'nin izleyeceği hedefler arasında; uydu üretimi ve uzaya araç fırlatma konusunda uzmanlaşmış ulusal sanayi sektörünün teşviki, uzay faaliyetlerinde uluslararası işbirliğinin artırılması ve güvenliğin gözetilmesi, uzay atıklarının yönetimi için kriterlerin belirlenmesi, sivil veya askerî amaçlı faaliyetlerde çevresel veya teknik nedenlerle kaza ve yıkımların önlenmesi, uzay teknolojisi ve robotlaşma alanlarının geliştirilmesi ve güneş sistemiyle ötesindeki

²²⁵ http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=690:abd-yeni-ulusal-guevenlik-stratejisi-ve-tuerkiyeye-olas-etkileri&catid=98:analizler-abd&Itemid=135(Erişim Tarihi:12.12.2012) (Bkz. The 2010 Quadrennial Defence Rewiew, (Şubat,2010) <http://www.defense.gov/qdr/qdr%20as%20of%2029jan10%201600.PDF>(Erişim Tarihi:12.12.2012).

sistemlerin incelenebilmesine yönelik bilimsel ve endüstriyel altyapının güçlendirilmesi, iklim değişikliği, doğal kaynaklar ve meteoroloji alanlarında gözlem yapılabilmesi için uzaydan etkin biçimde faydalanılması sayılmaktadır. ABD'nin ticari, sivil ve ulusal güvenliğe dayalı olmak üzere üç alanda sürdürdüğü uzay faaliyetleriyle ilgili temel kurallar belgede ayrıca yer almaktadır.²²⁶

Ulusal güvenlik ve savunma alanında kamuoyuna açıklanan en son belge, Savunma Bakanlığı tarafından Ocak 2012'de yayınlanmıştır. Birleşik Devletler'in Küresel Liderliğinin Sürdürülmesi: 21. yüzyılda Savunma Öncelikleri (Sustaining U.S. Global Leadership: Priorities for 21st Century Defense) başlıklı raporun amacı, "on yıldır savaşta olan ve çekilme süreciyle birlikte geçiş dönemine girmiş bulunan Amerika'nın, bu deneyimden çıkardığı sonuçları irdeleyerek, 21. yüzyılın güvenlik meselelerine hazırlıklı olmasını sağlamak" şeklinde ifade edilmektedir.

Asya-Pasifik, Orta Doğu ve Avrupa/Avrasya bölgelerinin önemi üzerine odaklanan raporda, askerî ittifaklar yoluyla istikrar sağlama ve Hindistan'la stratejik ortaklık, terörle mücadeleye devam ve Körfez güvenliği, NATO ittifakı bağlamında 5. maddeye bağlılık ve müttefiklerle birlikte geliştirilecek "akıllı savunma" (smart defense) konuları vurgulanmaktadır. Amerikan silahlı kuvvetlerinin birincil görevi olarak El Kaide başta olmak üzere küresel terör örgütleriyle mücadele; kara, hava, deniz ve siber ortamdan gelebilecek her türlü simetrik ve asimetrik saldırıya karşı koyabilme; erişimi zor alanlarda çarpışma kapasitesini geliştirmek amacıyla denizaltı, uzay ve füze kullanımını öngören Ortak Operasyonel Erişim Kavramı'nın (Joint Operational Access Concept) uygulanması; kitle imha silâhlarının dünya çapında tespit, izleme ve denetlenmesiyle etkisiz hâle getirilmesi; nükleer gücün caydırıcılığının korunması; anayurdun savunması; Amerikan kuvvetlerinin bir istikrar unsuru olarak ülke dışında etkinliğinin dönüşümlü konuşlanma, müttefik güçlerin ikili ve çok taraflı eğitimi gibi yollarla sürdürülmesi; uzun vâdeli ve geniş çapta operasyonlar yerine karışıklıkların etkin isyan bastırma yöntemleriyle

²²⁶ http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=690:abd-yeni-ulusal-guevenlik-stratejisi-ve-tuerkiyeye-olas-etkileri&catid=98:analizler-abd&Itemid=135(Erişim Tarihi:12.12.2012) (Bkz. The 2010 Quadrennial Defence Review,(Şubat,2010) <http://www.defense.gov/qdr/qdr%20as%20of%2029jan10%201600.PDF> (Erişim Tarihi:12.12.2012).

çözümlemesi; güvenliğin yanı sıra İnsanî yardım ve acil doğal afet operasyonlarının düzenlenmesi belirlenmiştir.²²⁷

Tüm bu görevlerin gerçekleştirilebilmesi amacıyla, çevik, esnek ve güncel teknolojik donanımına sahip bir Birleşik Gücün (Joint Force), 2020 yılına kadar geliştirilmesi öngörülmektedir.²²⁸

²²⁷ http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=690:abd-yeni-ulusal-guevenlik-stratejisi-ve-tuerkiyeye-olas-etkileri&catid=98:analizler-abd&Itemid=135(Erişim Tarihi:12.12.2012) (Bkz. The 2010 Quadrennial Defence Reriew, (Şubat,2010) <http://www.defense.gov/qdr/qdr%20as%20of%2029jan10%201600.PDF> (Erişim Tarihi:12.12.2012)).

228 http://www.bilgesam.gov.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=690:abd-yeni-ulusal-guevenlik-stratejisi-ve-tr-terkiyye-olas-etkileri&catid=98:analizler-abd&Itemid=135 (Erişim Tarihi:12.12.2012) (Bkz. The 2010 Quadrennial Defence Rewiew, (Şubat,2010) <http://www.defense.gov/qdr/qdr%20as%20of%2029jan10%201600.PDF> (Erişim Tarihi:12.12.2012)).

5. ASYA-PASİFİK’TE AKILLI GÜÇ KULLANIMI

5.1. ABD’nin Asya-Pasifik Bölgesi İlişkilerinde “Akıllı Güç” Kullanımı

Başkan Obama, üç temel faktör üzerine inşa ettiği bir dış politika öngörüsüyle iktidara gelmiştir: Asya’da yükselen güçlerle -özellikle Çin’le- olan ilişkilerin daha iyi hale getirilmesi; Birleşik Devletler ve Müslüman dünyası arasında çıkmaza dönüşmüş olan ilişkilerin onarılması ve silah yayılımını sınırlandırma ve nükleer silahsızlandırma yönündeki ilerlemenin canlandırılması. Obama’nın başkan seçilmesi, tarihte yeni bir sayfa açmıştır. Ancak, finansal çöküş; "ekonomik kriz yönetimi"ni, yeni başkanın dış ve iç politikada en öncelikli konusu haline getirmiştir.²²⁹

Eski ABD Dışişleri Bakanı Hilary Clinton; “Akıllı güç denilen kavramı uygulamalıyız. Her bir farklı durum için, elimizdeki diplomatik, ekonomik, askeri, siyasi, hukuki ve kültürel araçlardan doğru olanı veya olanları seçerek hareket etmeliyiz.”²³⁰ demiş, bu konuya verdiği önemi göstermiştir.

Obama yönetimi, başından itibaren dış politikasını bu kavrama dayandırmayı amaç edinmiştir. Bugün hiçbir ulusun küresel sorunları tek başına çözemeyeceğinin ve çoğunun aynı tehditlerle karşı karşıya olduğunun bilincinde olan yeni karar alıcılar, bunun için ortaklık ve işbirliğine dayalı yeni bir küresel yapı gerektiğini düşünmektedirler. Bu yapının eksenini ise; istişare, işbirliği, devlet dışı aktörleri muhatap alma, erişimde modern teknolojileri kullanma, çıkarları savunabilen ve karşı taraftakileri anlayabilen müzakereciler atama ve dış politika araçlarının kullanılmasını öngören akıllı güç kavramı oluşturmaktır.²³¹

²²⁹ Indyk, M. S., Lieberthal, K. G. ve Thornton, J. L., Scoring Obama’s Foreign Policy – A Progressive Pragmatist Tries to Bend History, *Foreign Affairs*, Mayıs-Haziran 2012, <http://www.foreignaffairs.com/articles/137516/martin-indyk-kenneth-lieberthal-and-michael-e-ohanlon/scoring-obamas-foreign-policy> (Erişim Tarihi:01.12.2012).

²³⁰ American "Smart Power": Diplomacy and Development Are the Vanguard; (Mayıs,2009) <http://www.state.gov/r/pa/scp/fs/2009/122579.htm> (Erişim: 10.12.2012).

²³¹ American ‘Smart Power’: Diplomacy and Development Are the Vanguard; Fact Sheet; US Department of State Bureau of Public Affairs, May.

Başkan Barack H. Obama, başkanlığa adaylığını koyduğu andan itibaren hem Amerikan siyasetinin kendi kendini düzeltme özelliğinin, hem de dış politikada Bush yönetiminin gidişatını ters çevirme iradesinin simgesi olmuştur. Nitekim Amerikan toplumundaki ırksal önyargılardan sosyal uçurumlara, uluslararası ilişkilerde yeni-muhafazakârlıktan tek taraflı müdahaleciliğe kadar her türlü katı ve bağnaz değer sisteminin karşısı olarak ezici bir seçim zaferi kazanan Obama, dış politikaya verdiği önemi henüz adaylığı sırasında ortaya koymuştur. Bu konudaki programını, önde gelen uzmanların yönetiminde aşağı yukarı 800 kişilik bir ekiple hazırladığı söylenmektedir. Daha kampanya sırasında dış politika alanında hazırlanan ulusal güvenlik stratejisini elektronik ortamda kamuoyuyla paylaşmış ve ABD'nin güvenliğini sağlamak amacıyla beş temel hedef saptamıştır.²³²

- Irak savaşıma son vermek;
- El Kaide ve Taliban'la olan mücadeleyi sonuçlandırmak;
- Nükleer başta olmak üzere her türlü kitle imha silâhına teröristlerin ve haydut devletlerin erişmesini engellemek;
- Gerçek bir enerji güvenliği sağlamak;
- 21. yüzyılın sorunlarıyla lâyıkıyla başedebilmek için diğer ülkelerle olan ittifakları canlandırmak.

Bu bağlamda öngörülenlere sırasıyla bakılacak olursa ilk önceliğin, derhal başlamak üzere Amerikan kuvvetlerinin Irak'tan 16 ay içinde çekilmesi ve bu ülkede ancak ABD büyükelçiliğinin güvenliğini ve ani terör saldırılarına karşı savunmayı sağlayacak küçük bir çekirdek güç bırakılmasıdır. Irak'ta hiçbir şekilde Amerikan üssü kurulmaması, ayrıca ülkenin yeni yönetimiyle işbirliği yapılarak istikrarın sağlanması olduğu görülmektedir. Bu politika; Obama'nın, Irak savaşıyla ilgili Kongre oylamasında Illinois senatörü olarak ret oyu vermiş olması ve Aralık 2011 itibariyle çekilmenin tamamlanmasına Başkan olarak imza atmış olmasıyla baştan sona tutarlıdır. 9 yıl süren ve 4.500'den fazla Amerikan askeriyle yüzbinlerce Iraklının ölümüne, bir o kadar yaralıya ve aşağı yukarı 1 trilyon dolara mal olan bu

²³² Bkz. www.obamaforamerica.com (Erişim Tarihi:01.09.2012).

savaşın bitirilmesi bir kampanya sözünün yerine getirilmesinden çok, Amerikan dış politikasındaki temel vizyon değişikliğine işaret etmektedir.

Afganistan cephesine olan yaklaşım az çok bundan farklı ve fakat yine kendi içinde tutarlı görünmektedir. Küresel terörün kaynağı olarak El Kaide'nin alt edilmesinin şart olduğuna inanan Obama, senatör olarak Afganistan müdahalesine onay vermiştir. Başkan seçildikten sonra buradaki kuvvetlerin 30,000 kişi daha gönderilerek artırılmasını öngörmüş ve bu bağlamda İSAF komutanı General Stanley Mc Chrystal'ın önerisi çerçevesinde "halka dayalı isyan bastırma" (population-centric counter-insurgency-COIN) stratejisinin uygulanmasında ve çekilme operasyonunun 18 aydan önce başlamamasında karar kılmıştır.²³³

Bu bağlamda ABD Savunma Bakanı Leon Panetta'nın 1 Şubat 2012'de yapmış olduğu açıklamaya göre bu ülkede sayısı hâlen 90,000 olan Amerikan kuvvetleri 2013 itibariyle aktif muharebeden "danışmanlık ve destek" hizmetine kaydırılacak, bunlardan 22,000'i 2012 sonbaharında, geri kalan 68,000'i ise 2014 sonunda çekilmiş olacaktır.²³⁴ Görüldüğü gibi, buradaki öncelik çekilmeden önce mücadeleyi sonuçlandırmak veya en azından Afgan ordusunu bunu sürdürecektü düzeye getirmektir. Bu arada El Kaide lideri Osama Bin Ladin'in Amerikan özel kuvvetlerince 2 Mayıs 2011 tarihinde saklandığı Pakistan'da öldürülmesi terör grubuna ağır bir darbe indirmiştir. ABD yönetiminin bundan sonraki politikasının Taliban grubunu El Kaide'den ayırıştırarak kendi cephesine çekmek, böylece ülkenin siyasî geleceğini bir çeşit güvence altına almak olduğu ve bu amaçla Katar'da bir temsilcilik açması sağlanan Taliban'la gayrı resmî görüşmelerin başladığı bilinmektedir.²³⁵

Küresel terör tehdidi ortamında seçimlere giren Başkan Obama, nükleer silâhlar ve genel olarak kitle imha silâhları (KİS) konusunda aday Obama'nın yaklaşımlarını mümkün olduğunca uygulamaktadır. Bu bağlamda her şeyden önce Bush döneminde başlatılan ve KİS'nin yasaklanmasına, ayrıca ticareti ve

²³³ The Military Balance 2011, (London: International Institute for Strategic Studies, 2011) s. 41.

²³⁴ Elisabeth Bumiller/Panetta Says U.S. to End Afghan Combat Role as Soon as 2013", The New York Times, February 1, 2012.

²³⁵ Alissa J. Rubin, "Former Taliban Officials Say U.S. Talks Started", The New York Times, January 28, 2012.

kaçakçılığını önlemeye yönelik Yayılma Güvenlik Girişimi'ni (Proliferation Security Initiative-PSI) kurumsallaştırmayı hedef almış ve PSI bugün en azından 98 ülkenin taraf olduğu küresel bir girişime dönüşmüştür. Başkan'ın 5 Nisan 2009'da yapmış olduğu uluslararası güvenlik ve strateji odaklı Prag konuşması, ABD'nin nükleer politikasını özetlemiştir. Buna göre, son kertede hedef; dünyanın nükleer silâhlardan küresel düzeyde arındırılması fakat dünya üzerinde bunlara sahip olan devletler bulundukça da ABD'nin güvenilir ve caydırıcı bir nükleer güç olmaya devam etmesidir.

Nükleer silâhların yayılmasının önlenmesi, barışçıl teknolojilerin geliştirilmesi, silahsızlanma süreci ve terörün önlenmesi gibi dört unsuru bulunan bu politikanın en somut neticelerinden biri, Rusya Federasyonu ile imzalanan yeni START antlaşmasıdır. Şubat 2011'de yürürlüğe giren antlaşmaya göre kıtalararası balistik füzelerin sayısı ABD için 822, Rusya Federasyonu (RF) için 516, nükleer başlıkların sayısı ise her 2 ülke için sırasıyla 1790 ve 1566, füze rampalarının sayısı ise 1043 ve 871 olarak belirlenmiştir.²³⁶ Ayrıca Avrupa'da konuşlandırılmış 180 taktik amaçlı nükleer silâha gereksinim olduğunu yinelemeyen yeni bir NATO Stratejik Konsepti geliştirilmiştir. Seçimlerden önce taahhüt edildiği gibi, Nisan 2010'da ilk defa Türkiye'nin de davet edildiği bir uluslararası Nükleer Güvenlik Zirvesi düzenlenmiştir.

BM Güvenlik Konseyi'nin 1887 sayılı kararıyla ABD öncülüğünde "nükleer silâhların yayılmasının önlenmesi ve silahsızlanmaya yönelik dengeli küresel strateji" saptanmıştır. Nükleer Silâhların Yayılmasının Önlenmesi Antlaşması'na gözden geçirilmesi amacıyla 2010 yılı Mayıs ayında düzenlenen konferansta 64 maddelik bir eylem planı onaylanmıştır. Orta Doğu'da kitle imha silâhlarından arınmış bir bölge oluşturulması konusunda da, ayrıca bir konferans düzenlenmesi kararlaştırılmıştır.²³⁷

²³⁶ Bureau of Arms Control, Verification and Compliance, U.S. Department of State, "New START treaty Aggregate Numbers of Strategic Offensive Arms", Fact Sheet, October 25, 2011.

²³⁷ Talitha Dowds, "Two Years On from Obama's Prague Speech-Has Progress Been Made?", *Center for Strategic and International Studies*, Washington, D.C., April 5, 2011.

2012'de toplanması gereken konferans Orta Doğu'daki son gelişmeler dolayısıyla henüz gerçekleşmemiş, Avrupa Birliği üyeleri ABD'yi bu gecikmeden sorumlu tutan bazı açıklamalar yapmışlardır. Buna karşın Mart 2012'de ABD liderliğinde Güney Kore'de toplanan Nükleer Güvenlik Zirvesi'ne, aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 31 devlet katılmıştır. Yayınlanan ortak bildiride, nükleer silâh ve bilgi kaynaklarının güvenliğini artırmak, bu tip silâhların devlet dışı aktörlerin eline geçmesini önlemek, bilim dünyası, sanayi sektörü ve Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu'yla bu alandaki işbirliğini geliştirmek, ihracat kontrol mekanizmalarını yoğunlaştırmak, güvenlik kültürünün yayılmasını sağlamak gibi hedefler onaylanmıştır. Bu devletlerin, kitle imha silâh ve maddelerine karşı küresel ortaklığa dâhil olan 24'ü, zirvede ayrıca nükleer ve radyoaktif hammaddelerin güvenliğine yönelik birtakım önlemler açıklamışlardır.²³⁸ Atılan tüm bu adımlara rağmen, küresel bir nükleer güvenlik rejimi kurulması henüz uzak bir ihtimal olarak görülmektedir. Güvenliği tehdit eden ülkelerin varlığının yanı sıra, özellikle Rusya'nın bu çabalara daha mesafeli durması, sürece sekte vurmaktadır. Yine de IAEA 2013'te ve ABD 2014'te bu konuda zirve ülkeleri toplayacaklarını açıklayarak uzun vâdeli girişimlere devam kararı almışlardır.²³⁹

Enerji konusunda, ülkenin petrol-gaz boru hatları ile rafineriler ve elektrik ağlarından oluşan enerji altyapısını her türlü saldırıya karşı korumak amacı dahil olmak üzere, Obama'nın seçim öncesinden beri asıl hedefi; enerji ithali için günde 700 milyon doları, siyasî bakımdan istikrarsız -hatta Amerikan karşıtı olabilen- devletlere akıtma zorunluluğundan kurtulmaktır.²⁴⁰

Bu bağlamda, ülkedeki geniş doğal gaz rezervlerinin işlevsel hâle getirilmesi, Amerikan karasularında güvenli petrol arayışı, güneş, rüzgâr ve bitkisel yağlar gibi yeni enerji kaynaklarını kapsayan ve beş milyon kişiye istihdam yaratması beklenen alternatifler için on yılda 150 milyar dolarlık bir yatırım yapılması öngörülmüştür. Ayrıca olayın çevre boyutuna da önem verilmekte ve bu konuda onaylanan bir

²³⁸ a) Nuclear Security Summit, Seoul, March 2012: Multinational Statement on Nuclear Information Security, b) 2012 Nuclear Security Summit Deliverable: Global Partnership Against the Spread of Weapons and Materials of Mass Destruction, The White House, Office of the Press Secretary, (27.03.2012).

²³⁹ Mark Hibbs, "The Legacy of the Nuclear Security Summit", Q&A Carnegie Europe, Carnegie Endowment for International Peace, (29.03.2012), <http://carnegieeurope.eu/publications/?fa=4762#purpose> (Erişim Tarihi: 12.12.2012).

²⁴⁰ <http://www.barackobama.com/> (Erişim Tarihi: 12.12.2012).

yasayla "temiz enerji"ye 90 milyar dolar yatırılması kararlaştırılmış bulunmaktadır.²⁴¹ Alternatif kaynak arayışlarının yanı sıra son yıllarda Brezilya açıkları, Arjantin, Batı Kanada, Kuzey Buz Denizi, Arktik Bölgesi ve ABD'nin bazı bölge ve kıyıları olmak üzere, özellikle Batı yarımkürede keşfedilen zengin petrol rezervleri, uzun vadede ABD'nin Orta Doğu bölgesine olan bağımlılığına son verebilecek potansiyeldedir. Bu da Amerikan dış politikasında köklü değişikliklere yol açabilecektir.²⁴²

Obama'nın seçim kampanyasının ana temalarının başında, şüphesiz ki Bush yönetimine en sert tepkiyi simgeleyen dış politika görüşü yer almıştır. Bu bağlamda, kısa sürede giriştiği çabalar sonucunda Obama'yı 2009 yılı Nobel Barış Ödülü'ne lâyık gören Norveç Nobel Komitesi: "Başkan olarak Obama, uluslararası politikada yeni bir atmosfer yaratmıştır. BM ve diğer uluslararası örgütleri eksen alan çoktarafli diplomasi yeniden önem kazanmış, en zorlu uluslararası anlaşmazlıkları çözümlmek için diyalog ve diplomasi tercih edilmiş, dünyayı nükleer silâhlardan arındırma fikri, silahsızlanma müzakerelerini ciddi biçimde teşvik etmiştir. Obama'nın şahsî girişimleri sonucunda ABD çevre sorunlarında daha yapıcı bir rol oynamaya başlamış, demokrasi ve insan haklarının güçlendirilmesi sağlanmıştır." ifadelerini kullanmıştır.²⁴³

Obama'nın dünyanın belli başlı bölge ve ülkelerine yönelik politikalarının ana hatları daha kampanya aşamasında belirlenmiş ve bu alandaki öncelikleri ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda; Avrupa, Rusya, Çin, kalkınmakta olan ülkeler ve -ilk kez olarak bir seçim kampanyası dış politika programında- Türkiye ile sürdürülmesi öngörülen ilişkiler ele alınmıştır. Bu sonucun ayrıntılarına eğilmeden önce diğerlerine kısaca odaklanıldığında, gerek bölgesel, gerek ikili ilişkilerde işbirliği, diyalog ve çok taraflılık kavramlarının vurgulandığı görülmektedir.²⁴⁴

²⁴¹ 2009 yılında yürürlüğe giren ve genel olarak ekonomik kalkınmayı hedefleyen Recovery Act.

²⁴² Türkmen, F., (2012). *Türkiye ABD İlişkileri "Kırılgan İttifaktan 'Model Ortaklığa' "*, İstanbul: Timaş Yayınları, s.318.

²⁴³ The Norwegian Nobel Committee, "The Nobel Prize for 2009", Oslo, October 9, 2009.

²⁴⁴ Türkmen, F., (2012). *Türkiye ABD İlişkileri "Kırılgan İttifaktan 'Model Ortaklığa' "*, İstanbul: Timaş Yayınları, s.319.

Irak krizi çerçevesinde ABD ile olan ilişkileri son derece gerilmiş olan Avrupalı müttefiklere, "sekiz yıl süren aşağılanma ve tek taraflılıktan sonra karşılıklı saygıya dayalı ve güçlü bir ortaklığın yeniden tesis edileceği" mesajı verilmiştir.

Bunun yanı sıra Avrupa'nın da Irak ve Afganistan krizleriyle, terörden küresel ısınmaya kadar çeşitli çevre sorunlarının çözülmesinde sorumluluğunu yüklenmesi gerekeceği ifade edilmiştir.²⁴⁵ Nitekim bugün Avrupa ile bir önceki yönetime kıyasla çok daha iyi bir diyalog kurulmuş olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Başkan Obama geçtiğimiz dört yıl içerisinde (2009-2012) bu kıtayı sekiz kez ziyaret etmiş ve transatlantik ilişkiler çerçevesinde karşılıklı bağımlılığı esas alan önemli mesajlar vermiştir. Mayıs 2011'de altı ülkeyi içine alan son Avrupa turunda tarihte ilk defa İngiliz Parlamentosu'nda söz almıştır. Amerikan başkanı olarak "ABD-Avrupa ilişkileri, daha barışçıl, daha müreffeh ve daha âdil bir yüzyıl hedefi için vazgeçilmez olmaya devam edecektir." diyerek konuşmasına başladığında, uzmanlar Amerika'nın Avrupa'ya yönelik söyleminde "çıkar" kavramının yerini artık "ortak değerler" kavramının aldığını yazacaklardır.²⁴⁶

Bunun yanı sıra ekonomi ve güvenlik alanlarında işbirliği öne çıkacak, Füze Kalkanı projesi konusunda NATO'daki Avrupalı müttefiklerle uzlaşma sağlanırken, Avrupa'daki son ekonomik krizde Obama Euro bölgesinin devamını destekleyecek, Arap Baharı'nın getirdiği demokratikleşme dalgası konusunda görüş birliği içerisinde hareket edilecektir.²⁴⁷

Obama yönetiminin göstermiş olduğu başarı, Arap dünyasını daha birkaç yıl öncesine kadar tamamen karşısına almış olan bir ABD'nin, Arap Ligi ile aynı çizgide bir siyaset yürütebilmesi ve en son örnek olarak Suriye'deki baskı rejiminin kanlı girişimlerine karşı BM Güvenlik Konseyi'nde bir Batı-Arap cephesi kurabilmiş olmasıdır. Bu uzlaşmanın ilk adımını, 2009 Kahire ziyareti sırasında Başkan'ın El-Ezher Üniversitesi'nde yapmış olduğu tarihî konuşmayla atmış olduğu söylenebilir.

²⁴⁵ www.obamaforamerica.com

²⁴⁶ Chatham House adlı İngiliz düşünce kuruluşu mensubu Xenia Dormandy'den aktaran Paul Wootton, "Obama's Speech to British Parliament Praised for Strength, Humility" The Christian Science Monitor, (25.05.2011). (Erişim Tarihi:22.01.2013).

²⁴⁷ Türkmen, F., (2012). *Türkiye ABD İlişkileri "Kırılğan İttifaktan 'Model Ortaklığa' "*, İstanbul: Timaş Yayınları, s.320.

ABD yönetiminin İslâm dünyasına "yeni bir başlangıç", karşılıklı saygı ve güven çağrısı yapması, paylaşılan ortak İnsanî değerleri vurgulaması ve eğitim, bilim, teknoloji ve ekonomi alanlarında geleceğe dönük işbirliği projeleri sunması, Bush döneminin her anlamda bittiğini teyit eden sembolik bir değer taşımaktadır.²⁴⁸

Öte yandan, Arap-İsrail sorununun âdil biçimde çözümlenmesi, ABD'nin İslâm dünyası ile tam anlamıyla barışmasının temel taşı ve vazgeçilmez şartı olmaya devam etmektedir. Bu konuda kampanya sırasında verilen sözlerin ve İsrail yönetimine karşı yapılan uyarıların ise boşa çıktığını teslim etmek gerekmektedir. ABD'deki İsrail lobisinin bu bağlamda en azından Obama'nın birinci başkanlık döneminde kilit rol oynamış olduğu açıktır. Yönetimin bu konuda ne yapabileceği doğal olarak ikinci seçimler aşamasından sonra belli olacaktır. Zbigniew Brzezinski'ye göre, Başkan Obama'nın Kahire konuşması ile yaratmış olduğu ve bundan birkaç ay sonra BM Genel Kurulu önünde verdiği "Filistin'de barış" sözüyle güçlendirdiği güven ortamı, bu alanda İsrail'e yönelik kararlı bir politika uygulanmaması nedeniyle tehlikeye atılmış görünmektedir.²⁴⁹ Bu tehlike, Arap Baharı bağlamında ABD'nin "demokratikleşmeye verilen müdahalesiz destek" politikasıyla Arap dünyasının gözünde şimdilik ikinci planda kalmış görünse de temel sorun çözülmedikçe devam etmeye mahkûmdur.²⁵⁰

"Kilit stratejik ilişkiler" olarak nitelendirdiği ABD-Rusya ve ABD-Çin ilişkileri hakkında ise Brzezinski son derece temkinli ve mesafeli bir iyimserlik sergilerken, Washington'daki muhafazakâr çevreler Obama'nın her iki süper güce yönelik politikalarını açıkça eleştirmektedirler. Dönemin Rusya Federasyonu Başkanı Dimitri Medvedev ile Başkan Obama Nisan 2009'da Londra'da yapmış oldukları ilk görüşmede, "Soğuk Savaş zihniyetini aşmak ve ilişkilerde yeni, taze bir başlangıç yapmak" amacıyla olduklarını açıklamışlar ve 2008 Gürcistan krizinde

²⁴⁸ Bkz. "Remarks by the President on a New Beginning", Cairo University, Cairo Egypt, (04.06.2009), The White House, Office of the Press Secretary, www.whitehouse.org (Erişim Tarihi:13.01.2013).

²⁴⁹ Brzezinski, Z., "From Hope to Audacity: Appraising Obama's Foreign Policy", *Foreign Affairs*, January/February 2010, s. 21. Atıfta bulunduğu BM Genel Kurulu konuşması için bkz. "Remarks by the President to the United Nations General Assembly", United Nations Headquarters, New York, New York, September 23, 2009, The White House, Office of the Press Secretary, www.whitehouse.org (Erişim Tarihi:20.01.2013).

²⁵⁰ Türkmen, F., (2012). *Türkiye ABD İlişkileri "Kırılan İttifaktan 'Model Ortaklığa' "*, İstanbul: Timaş Yayınları, s.321.

gerilen ilişkileri tamir etme yönünde Rusya'ya karşı yürütülecek siyaset, Amerikalılar tarafından "sıfırlama" (reset) olarak adlandırılmıştır. Bu konunun merkez noktasını, "gerçekleri gözardı etmeden işbirliği yapma fikri" oluşturmaktadır. Aslında bu işbirliği 11 Eylül saldırılarından sonra başlamış, kendi topraklarındaki Müslüman toplulukların girişebileceği eylemlerden çekinen Kremlin, Afganistan operasyonları çerçevesinde hava sahasının kullanımını Amerikan savaş uçaklarına açarak köktendinci teröre karşı mücadeleye katkıda bulunmaya karar vermiştir.

Temsilciler Meclisi'nin Cumhuriyetçi Başkanı John Boehner'a göre bu, "ABD'nin Rus rejiminin otoriter ve genelde Batı karşıtı duruşunu görmezden gelmesidir. Füze Kalkanı projesinde Doğu Avrupa'daki füze konuşlandırma alanlarını kısıtlamasını, Gürcistan'a silâh satışını askıya almasını ve ikili ticarî çıkarlar ışığında Rusya'nın 18 yıllık bir müzakere sürecinden sonra Dünya Ticaret Örgütü'ne üyeliğini onaylamasını sağlamıştır."²⁵¹ Sıfırlama politikası çerçevesinde START Antlaşması'nın imzalanmış olmasının bu geri adımları dengelemek için yeterli olmadığı görüşünü savunan Boehner, Obama yönetiminin Rusya'daki demokrasi ve insan hakları konusunun sıfırlama politikasının ikinci aşamasını oluşturacağı fikrini ise inandırıcı bulmamakta ve "asıl birinci aşama bu olmalıydı" diyerek eleştirmektedir.

Rusya'nın bu konudaki genel tavrı, Suriye ile ilgili BM Güvenlik Konseyi kararını veto etmesi ile tutarlılık arz etmektedir. Muhalefetin bu görüşlerine karşın Başkan Obama Kongre önünde Füze Kalkanı projesinin gizli teknik verilerini Rusya ile paylaşmaya hazır olduğunu açıklamıştır.²⁵²

Bu verilerin, projenin hedefi olan ve Rusya'nın kolladığı İran'la paylaşılması riski olduğunu düşünenler mevcut olsa da, görünen odur ki Obama yönetimi Soğuk Savaş sonrası konjonktürün gerçekleriyle uyumlu bir biçimde Rusya ile hasmâne ilişkiler yürütülmesinden yana değildir. İlmî ve liberal bir görüntü sergileyen

²⁵¹ Boehner, J., "The Risks of the Reset: Why Washington Must Watch Its Step with Moscow", Keynote address at the Heritage Foundation Conference, October 25, 2011, www.heritage.org (Erişim Tarihi: 07.01.2013).

²⁵² Herbert London, "Obama Accommodates Russia in Defense Deals", Newsmax, (24.01.2012), www.newsmax.com (Erişim Tarihi: 12.01.2013)

Medvedev'in döneminde bu gerçekleştirilebilmiş olsa da Vladimir Putin'in başkanlığa geri dönüşü ile ne şekil alacağı şimdilik kestirilememektedir.²⁵³

Uluslararası stratejik önceliklerin Atlantik bölgesinden Pasifik'e kaydığı düşünülürse, Başkan Obama'nın "21. yüzyıl Çin-Amerikan yüzyılı olacaktır" öngörüsü ikili ilişkilerin ötesinde, farklı bir anlam kazanmaktadır. 2007 yılında katılmış olduğu bir tartışma programında Çin'i "ne dost, ne düşman, sadece rakip" olarak nitelendirmiş olması ise konuya son derece gerçekçi bir biçimde yaklaştığını göstermektedir. Adaylık döneminde hazırladığı dış politika programının Çin'le ilgili bölümünde bu ülkenin askerî gücünü, dünya finans piyasalarını altüst edebilecek para politikasını, küresel ısınma ve insan hakları gibi konularda uluslararası toplumla işbirliği eksikliklerini vurgulayan Obama, başkanlıkla birlikte Çin'e, "gücüyle orantılı bir ilgi" göstermeye başlamıştır.

2010 yılında bu ülkeye ziyareti sırasında fiilen gerçekleştirilen bir jeopolitik G-2 zirvesi, Uzak Doğu ve Orta Asya'daki dengeler göz önünde tutulduğunda, Beijing-Washington arasında giderek önem kazanan "stratejik güvence" (Strategie reassurance) politikasının gelişmesi yönünde bir adım oluşturmuştur. Bu politikasının arkasındaki temel kavram, Çin'in askerî ve ekonomik yükselişini teşvik ederken aynı zamanda uluslararası normlara uymasının sağlanmaya çalışılmasıdır. Tabii bu konuda hiçbir somut garanti olmadığı gibi, Çin'de demokratikleşme ve insan hakları konusun da ciddi bir açık mevcuttur. Başkan Obama'nın bu bağlamda Çin işgali altındaki Tibet'in ruhanî lideri Dalai Lama'yı seleflerinin aksine Beyaz Saray'da kabul etmemesi, gerçekçi politik unsurunun ağır bastığını gösteren ve Amerikan siyasî çevrelerinde sert biçimde eleştirilen bir tavır olmuştur.²⁵⁴

Bununla birlikte, Obama dış politikasının Wilsoncu boyutu sadece Orta Doğu'nun demokratikleşmesi bağlamında değil, kalkınmakta olan tüm ülkelere yönelik hedeflerde de açıkça görülmektedir. Bu hedefler, seçim öncesi dış politika programının önemli bir bölümünü oluşturmuş ve "yönetmekten ziyade eşitlik ve

²⁵³ Türkmen, F., (2012). *Türkiye ABD İlişkileri "Kırılğan İttifaktan 'Model Ortaklığa' "*, İstanbul: Timaş Yayınları, s.322.

²⁵⁴ Türkmen, F., (2012). *Türkiye ABD İlişkileri "Kırılğan İttifaktan 'Model Ortaklığa' "*, İstanbul: Timaş Yayınları, s.322.

insanlık onuru çerçevesinde işbirliği yapmak" fikri temel alınmıştır. Bu bağlamda yıllık kalkınma yardımının iki katına çıkarılması, en yoksul ülkelerin borçlarının tamamen silinmesi, “BM Binyıl Kalkınma Hedefleri”nin uygulamaya konulması, sağlık ve eğitim konularında küresel yardım fonlarının oluşturulması, gelişmekte olan ülkelerin demokratikleşmesine diplomasi ve ihlalcilerin cezalandırılmasına uluslararası yargı yoluyla katkıda bulunulması gibi kapsamlı hedefler belirlenmiştir.²⁵⁵

2010 yılında Amerikan gayrimenkul piyasasında patlak veren ekonomik kriz, büyük malî portresi olan bu projelerin her ne kadar yavaşlamasına yol açmış olsa da, Dışişleri Bakanlığı ve ABD Uluslararası Kalkınma Kurumu (U.S. Agency for International Development “US AID”)'nun 47 milyar dolarlık 2012 bütçesinde, 1.4 milyar dolar açlık ve yoksullukla mücadeleye, 4.2 milyar dolar mülteci yardımına, 9.8 milyar dolar Başkan'ın Küresel Sağlık Girişimi (President's Global Health Initiative) çerçevesinde bu ülkelerdeki sağlık sistemlerinin geliştirilmesine ayrılmış bulunmaktadır. Kriz sonucunda, 2010 yılı bütçesine nazaran 20 ülkeye verilen yardım mecburen yarıya indirilmiş, altı ülkeye verilen yardım ise tümüyle iptal edilmiştir.²⁵⁶

Obama yönetiminin birinci dönem dış politika sicili yukarıda görüldüğü gibi baştan itibaren vurgulanan idealist değerleri ve uluslararası konjonktürü gözardı etmeyen realist öğeleri yansıtmaktadır. İlk bakışta çelişkili görünen bu bileşimin ardında yatan temel kavram ise "akıllı güç" (smart power) olarak adlandırılmaktadır.²⁵⁷

²⁵⁵ <http://www.barackobama.com/education> & <http://www.barackobama.com/issues?source=take-action> (Erişim Tarihi:10.01.2013).

²⁵⁶ “The Federal Budget-Fiscal Year 2012”, Fact Sheet, U.S. Department of State, [www. state.gov](http://www.state.gov)

²⁵⁷ Türkmen, F., (2012). *Türkiye ABD İlişkileri “Kırılğan İttifaktan ‘Model Ortaklığa’*“, İstanbul: Timaş Yayınları, s.324.

5.2. ABD'nin Çin'e Karşı Yeni Denge Arayışları



Harita.3. Çin Denizi

Kaynak: Çin Denizi'nde Silahlanma Yarışı

<http://cp.1news.com.tr/dunya/20110930013124849.html>' den alındı. (Erişim Tarihi:01.02.2013).

Çin'in Doğu Asya ve Pasifik'te başlıca rakipleri ABD, Japonya, Hindistan, Avustralya, Vietnam ve Endonezya'dır. Başlıca çatışma konulan olarak da ABD'nin bölgedeki askeri mevcudiyeti, Japonya ile tarihi rekabet, Kore'nin bölünmüşlüğü, Tayvan'ın statüsü, Hindistan'la sınır anlaşmazlığı ve nükleer rekabet, Endonezya ile okyanus sınırları anlaşmazlığı, Vietnam ile Güney Çin Denizi'nde petrol arama rekabeti öne çıkmaktadır.²⁵⁸

ABD'nin küresel üstünlük amacı ve buna bağlı Avrasya genel politikası gereği Asya-Pasifik'te Japonya, Güney Kore ve Tayvan üstünden bölgeyi kontrol etme çabaları, bölgenin yükselen gücü Çin açısından huzursuzluk yaratan başlıca meseledir. Birçok yoruma göre Çin'in ABD ile temel sorunu Tayvan'ın statüsüdür ve bir yandan Çin'in güçlenmesi, diğer yandan da ABD desteğini arkasına alan Tayvan'ın ayrı bir ulus-devlet için çabalaması sorunu derinleştirmektedir.²⁵⁹

Çin'in Japonya ile tarihsel kökleri bulunan rekabeti dışında, başlıca anlaşmazlık konusu Japonya'nın bölgede ABD mevcudiyetine hizmet eden bir aracı

²⁵⁸ Hiroğlu, K.,(2012). *Üçüncü Soğuk Savaş*. İstanbul: Profil Yayıncılık, s.116.

²⁵⁹ a.g.e., s.116.

rolü üstlenmiş olmasıdır. Çin iç savaşının 1949'da sona ermesinden bu yana ABD'nin Uzakdoğu politikasının temelinde Japonya yer almaktadır. İkinci Dünya Savaşı sonrası "Yoshido Doktrini"²⁶⁰ ile bir ABD siyasi ve askeri uzantısına dönüştürülen ülke, o tarihten günümüze dek ABD'nin Asya- Pasifik bölgesindeki varlığının garantisi olmuştur. Çin, Burma ile işbirliği geliştirerek Hint Okyanusu'nda kıyıdan uzaktaki adalarda bulunan deniz tesislerine ulaşım olanağı elde etmeyi hedeflemekte, böylece Güneydoğu Asya'da özellikle Malacca Boğazı'nda ve Singapur'daki "jeostratejik tıkanma noktaları"nı ele geçirerek hem kendisinin hem de Japonya'nın Ortadoğu petrollerine ve Avrupa pazarına ulaşımını kontrol etmek istemektedir. Japonya ve Çin, Senkaku Adaları için de çekişmektedirler ve tarihi bölgesel üstünlük rekabeti açısından adanın durumu daha da önem kazanmaktadır. Kore'de herhangi bir çatışma ihtimali de, Japonya'yı bir savaşın içine sokarak bu adayı da etkileme riski yaratmaktadır.²⁶¹

Çin'in, Pakistan'la ittifak kurmaya ve Burma'ya askeri güç yerleştirmeye yönelmesi en başta Hindistan'ı hedef almaktadır. Çin, Hindistan'la süregelen sınır anlaşmazlığı dışında, ülkenin ABD ile muhtemel yakınlaşması karşısında bir taraftan Japonya ve Güney Kore, diğer taraftan da Hindistan arasında sıkışıp kalmamak için Pakistan ve Burma'ya yakınlaşmaktadır.²⁶²

Çin'in, güneyde Çin denizinde bulunan enerji kaynaklarına ulaşım açısından stratejik öneme sahip Paracel ve Spratly Adaları'nı ulusal bölgesi içinde görmesi de diğer Güneydoğu Asya devletleri ile çatışma riski yaratmaktadır. Bu bölgede Çin, 2011 yılında Vietnam'ın petrol arama çalışmalarına, Güney Çin Denizi'ni kendi egemenlik alanı olarak görmesi sebebiyle uçak gemisi göndererek müdahale etmiştir. Vietnam ile bir diğer gerilim konusu da, 1976 yılında Vietnam'ın Kamboçya'yı işgali sonrası gerçekleşen Çin-Vietnam Savaşı'nın toplum üstünde halen süren psikolojik etkileridir.²⁶³

²⁶⁰ "Yoshido Doktrini": 2.dünya savaşından yenik çıkan Japonya'nın savaş sonrası yeniden yapılanmasını öngören bir doktrindir. Dönemin Japon başbakanı Yoshida ile özdeşleşen bu politikayla artık Japonya askeri olarak değil ekonomik açıdan yeni bir yapılanmaya gidecek ve Uzak Doğuda güçlü bir devlet olarak yeniden sahne alacaktır.

²⁶¹ a.g.e., s.117

²⁶² Hiroğlu, K.,(2012). *Üçüncü Soğuk Savaş*. İstanbul: Profil Yayıncılık, s.117.

²⁶³ a.g.e. s.117

Çin, bölgesindeki kendini kısıtlayabilecek hamlelere karşı bölgesel işbirliklerini geliştirmeye yönelmektedir. 1980'lerde Doğu Asya'daki, Singapur, Güney Kore, Endonezya da dâhil birçok ülke ile ilişkisi bulunmayan Çin, 2007 yılına gelindiğinde Güneydoğu Asya Ulusları Topluluğu (ASEAN- Association of Southeast Asian Nations) ile ortak askeri tatbikatlar düzenleyecek şekilde bölgesel etkisi artırmıştır.²⁶⁴

ASEAN'ın askeri birimi Asya Politik-Güvenlik Topluluğu (APSC-ASEAN Political-Security Community) ile ilk kez 1991 yılında başlatılan ilişkiler 2006 yılında "stratejik ortaklık" düzeyine çıkartılmış ve 12 Ekim 2011'de Bali'de düzenlenen ASEAN + Çin (ASEAN + China) toplantısında taraflar "transnasyonel suç"la mücadele konusunda işbirliği kararı almışlardır. ASEAN ve Çin arasındaki ilişkilerde bir önemli adım da 2003 yılında "Nükleer Silahtan Arındırılmış Güneydoğu Asya Protokolü" (SEANWFZ- The Protocol to the Southeast Asia Nuclear Weapons-Free Zone Treaty)'na Çin'in destek vermesi ile atılmıştır. Çin, resmi olarak 21 Temmuz 2011'de belgeyi imzalayarak bir anlamda güneydoğusunda muhtemel bir nükleer tehdidine karşı kendini güvence altına almıştır.²⁶⁵

Çin, ayrıca, Filipinler'in eski Amerikan yanlısı lideri Gloria Arroyo gibi "Çin'in büyük ağabeyimiz olmasından mutluluk duyuyoruz"²⁶⁶ sözlerine çok benzer "batı-karşıtı" söylemleri açıkça dile getirmekten çekinmeyen, Malezya ve Singapur liderlerinin açıklamalarını sevindirici bulmaktadır. Bu söylemleri her fırsatta dile getirerek, tarihi düşmanları Vietnam dışında, Güney Doğu Asya'yı etkisi altına almaya ve ABD'nin bölgedeki mevcudiyetini sona erdirmeye yönelmektedir.²⁶⁷

ABD'de birçok düşünür jeopolitik çekim merkezinin doğuya doğru kaymakta olduğunu ve Pasifik bölgesinin Avrupa'nın sönen egemenliğinin muhtemel mirasçıları olacaklarını dile getirmektedirler. Dünyanın en büyük dört ekonomisinden üçünün kısa bir süre sonra doğulu güçler (Çin, Japonya ve Hindistan)

²⁶⁴ ASEAN China Dialogue Relations, <http://www.aseansec.org/5874.htm>, (Erişim Tarihi :03.04.2012).

²⁶⁵ Hiroğlu, K.,(2012). *Üçüncü Soğuk Savaş*. İstanbul: Profil Yayıncılık, s.118.

²⁶⁶ Conde, C.H., "Asean and China Sign Trade Agreement and Services Accord", International Herald Tribune, 14 Ocak 2007, <http://www.nytimes.com/2007/01/14/world/asia/14iht-asean.4196938.html>, (Erişim Tarihi : 3 Nisan 2012).

²⁶⁷ Brzezinski, Z., op.cilt., s.235.

olacağı gerçeği, batıda, özellikle ABD’de, Doğu’nun yükselişinin dinamiklerini inceleme ihtiyacı doğurmuştur. Çalışmaların önemli bir kısmı, Doğu’nun, iç işleyişi ve dünya görüşü ile batı toplumlarına benzememekle Doğulu kimliğini gerçek anlamda hak eden gücü, Çin üzerinde yoğunlaşmıştır.²⁶⁸

Zbigniew Brzezinski’nin 1997 yılında yayınlanan “Büyük Satranç Tahtası” kitabı, küresel güç denklemindeki değişim ve Çin’in küresel bir güce dönüşmesi konularında kayda değer ipuçları vermektedir. Yayınlanma yılına bakılarak, ABD için bir “ön uyarı” olarak ele alınabilir. Brzezinski’ye göre, Avrasya satranç tahtasında her biri farklı güçlere sahip pek çok oyuncu vardır ve esas oyuncular satranç tahtasının batısında, doğusunda, ortasında ve güneyinde yer almaktadırlar. Brzezinski tarafından satranç tahtası şeklinde tasvir edilen Avrasya’nın hem batı, hem de doğu uçlarının yoğun nüfuslu bölgeleri kapsadığının, buralarda çeşitli güçlü devletlerin nispeten kalabalık alanlarda örgütlendiğinin altı çizilmekte ve *"Avrasya'nın batı bölgesinde Amerikan gücünün doğrudan konuşlandığı, doğuda ise Uzakdoğu'nun giderek güçlenen ve devasa bir nüfusu yöneten bağımsız bir oyuncunun mekânı olduğu"*²⁶⁹ belirtilmektedir.

Bu gücün Çin olduğu çok açıktır. Zaten kitabının ilerleyen bölümlerinde Çin’in temel bir güç olarak ortaya çıkmasına *"çok önemli bir jeostratejik konu"*²⁷⁰ olarak yer verilmiştir.

Brzezinski, demokratikleşen ve serbest piyasayı benimseyen Çin’in büyük bir Asya çevresel işbirliği içine alınmasının en iyi gelişme olacağını, ancak bunun bedeli olarak ABD-Japonya-Güney Kore üçgeni güvenlik ilişkilerinin sürdürülmesinin riske gireceğini belirtmektedir. Çin’in Kore’nin birleşmesine destek vermesinin, ABD’nin Güney Kore’deki mevcudiyetinin temellerini sarsmakta olduğu, bu koşullar altında ABD-Japonya savunma anlaşmalarını devam ettirmenin de zorlaşacağı tespitlerinden hareketle Brzezinski, Japonya’nın askeri olarak kendine daha yeterli olması gerektiği sonucuna varmaktadır. Kitapta ayrıca; Çin, Rusya ve İran’la muhtemel koalisyonların en tehlikeli senaryo olduğunun altı çizilmekte, Çin-

²⁶⁸ Hiroğlu, K.,(2012). *Üçüncü Soğuk Savaş*. İstanbul: Profil Yayıncılık, s.75.

²⁶⁹ Brzezinski, Z., *The Grand Chessboard*, (1997). *American Primacy and Its Geostategic Imperatives*. Basic Books. s.53

²⁷⁰ Brzezinski, Z., *a.g.e.*, s.82-84

SSCB Bloğunu andıran, ancak bu sefer Rus yerine Çin önderliğinde hayata geçmesi daha olası gözükken bu “*hegemonya-karşıtı*” koalisyonu, “dikkate alınması gereken ihtimaller” arasında yer verilmektedir. Böyle bir ihtimalin gerçeğe dönüşmesi durumunda Brzezinski, “ABD’nin, Avrasya’nın batı, doğu ve güney bölgelerinde jeostratejik becerilerini eşzamanlı olarak kullanması gerekeceği”nin öngörüsünde bulunmaktadır.²⁷¹

Brzezinski’nin kitabında ilgi çekici bir nokta da, ABD ve Çin arasında ilişkileri gelişiminin her iki tarafın da lehine sonuçlar doğuracağı şeklindeki yorumudur. Brzezinski, ABD küresel politikası için denizci Japonlarla yakın ilişkinin gerekli, bunun yanında karasal Çin’le işbirliğinin de Avrasya jeostratejisi için zorunlu olduğu tespiti ile Amerikalı karar alıcıları uyarmaktadır. Bir diğer taraftan, Çinli politika-yapıcılara da mesaj gönderir biçimde, ABD ile yakın ilişkinin Çin açısından öneminin altını çizmektedir. Çin’e ABD’nin Asya ana kıtası üstünde planları olmadığını kanıtlamak için, kitapta; “ABD’nin tarihte zayıf Çin’i, Japon ve Rus tehditlerine karşı koruduğu”nun altını çizmektedir. Bundan sonra da Çince “aç ülke” demek olan Rusya’ya ve potansiyel bir rakip olan Hindistan’a karşı Çin ve Amerika arasındaki jeopolitik ilişkilerin geliştirilmesinin, yine Çin’in lehine olacağı²⁷² iddia edilmektedir.

Brzezinski tarafından özellikle vurgulanan bir diğer konu da Çin’in yükselişinin tehdit boyutudur. Çin’in, ABD ve müttefikleri tarafından temsil edilen Batı medeniyetine karşı bir hareketin başını çekebileceği endişesi, Çinlilerin algılarını, dünyaya bakışlarını ve diğer güçler hakkındaki hislerini yansıtmaya iddiası taşıyan örneklerle dayandırılmaya çalışılmıştır. Bu iddialardan ilki, Çin’in, Çinliler tarafından dünyanın merkezi olarak algılandığına, bu nedenle de tüm dünyadan saygı beklediğine yöneliktir ve Brzezinski örnek olarak Çince “Orta Krallık” anlamına gelen “Zhongguo” kavramının ülkeyi tanımlamak için kullanılmasını göstermektedir. İkinci iddia ise, Çin’in son 150 yıllık aşağılanmışlığının sorumlusu

²⁷¹ Hiroğlu, K.,(2012). *Üçüncü Soğuk Savaş*. İstanbul: Profil Yayıncılık, s.77.

²⁷² Brzezinski, Z., a.g.e., s.211-212.

olarak Birleşik Krallık, Japonya, Rusya ve ABD'yi gördüğü ve bu nedenle dört ülkenin de cezalandırılmaları gerektiğini düşündüğü yönündedir.²⁷³

ABD'de Çin'in yükselişini gözlemleyen bir başka önemli ve ünlü çalışma da, 2001 yılında ekonomist Jim O'Neill'in hazırladığı ve Goldman Sachs tarafından yayınlanan "Küresel Ekonomik Belge"'dir. Brezilya, Rusya, Hindistan ve Çin'i bir araya getirerek ilk kez "BRIC" şeklinde adlandıran ve o dönemki verilerinin ışığında bu ülkelerin dünya GDP'si içindeki oranının 2035'te G7 ülkelerini geride bırakacağını öngören rapor, bu dört ülke arasında da Çin'in büyüme hızıyla öne çıktığının altını çizmektedir.²⁷⁴

Fareed Zakaria, 2008 yılında yayınlanan "Amerika Sonrası Dünya" (Post-American World) adlı kitabında, "1991 yılından beri, küresel ekonominin dünyanın hemen hemen her köşesine eriştiği tek kutuplu bir dünyada, Amerika İmparatorluğu altında yaşamakta olduğumuzu, ancak uluslararası yapının artık değişmeye başladığını"²⁷⁵ ifade etmektedir. Zakaria'nın iddiası, "politik-askeri açıdan ABD'nin tek-süper güç (single-superpower) olduğu dönem devam etse bile, diğer tüm boyutlarda endüstriyel, sosyal ve kültürel gücün Amerika'nın elinden kaydığı"²⁷⁶ yönündedir. Zakaria, farklı birçok bölge ve kişinin belirleyicisi olduğu bu "Yeni Dünya Düzeni"'ni "Amerika Sonrası Dünya" olarak adlandırmakta ve öne çıkan başlıca aktör olarak Çin'i göstermektedir. Zakaria, Batı'nın 200 yılda gerçekleştirdiği endüstri devrimini 30 yıla sığdıran Çin'in ekonomik güce dönüşme safhasını geride bıraktığına ve artık politik güç olma aşamasına geçtiğine vurgu yapmaktadır".²⁷⁷ Ona göre, bu 30 yıl boyunca büyüme politikası ve aynı zamanda "Büyük Stratejisi" olan Çin artık (2007 yılında 17. Komünist Parti Kongresi'nde Başkan Hu Jintao'nun iki buçuk saatlik konuşmasında özellikle altını çizdiği gibi) "uluslararası meselelere kayıtsız kalamayacak bir güce" dönüşmüştür.²⁷⁸

²⁷³ Hiroğlu, K.,(2012). *Üçüncü Soğuk Savaş*. İstanbul: Profil Yayıncılık, s.78.

²⁷⁴ a.g.e. s:79.

²⁷⁵ Zakaria, F., (2008). *The Post-American World*, New York. , s.4-5.

²⁷⁶ Zakaria, F., a.g.e.

²⁷⁷ Zakaria, F., a.g.e. s.98.

²⁷⁸ Hiroğlu, K.,(2012). *Üçüncü Soğuk Savaş*. İstanbul: Profil Yayıncılık, s.79.

Zakaria'ya göre son 30 yıldır Çin dış politikasının merkezinde ABD'yi memnun etmenin yer alması dönemin koşulları gereği bu ülke açısından bir zorunluluk olarak değerlendirilmelidir. Bunun başlıca sebebi, Çin'in, 90'ların başına kadar yanı başında hissettiği Sovyet tehdidinin etkisini en aza indirebilmesi, 1978'de başlattığı ekonomik reform sürecinin kesintisiz sürdürebilmesi, Tiananmen Meydanı olaylarının ardından uluslararası itibarını yeniden kazanması, Dünya Ticaret Örgütü üyeliği ve Pekin Olimpiyatları gibi prestij unsurlarını elde edebilmesi için ABD'ye ihtiyaç duymasıdır.²⁷⁹ Ancak Zakaria, Çin'de yeni nesil politika-yapıcıların günümüzde aynı zorunlulukları hissetmediğine vurgu yapmaktadır. Çin'in artık yön değiştirdiğinin ve görece daha küçük güçlerin ABD'ye karşı dengeleme politikalarının temel aktörüne dönüştüğünün Nijerya, Etiyopya, Tayland, Endonezya, Filipinler ile kurduğu yakın ilişkiye ve bu ülke liderlerinin Çin'in varlığından güç alarak Amerikan karşıtı söylemlerinin daha yüksek sesle dile getirmelerine bakarak da tüm netliği ile anlaşılabilirliğini savunmaktadır.²⁸⁰

ABD'de uzun yıllar Dışişleri Bakanlığı yapmış ve ünlü "Diplomasi" kitabının yazarı Henry Kissinger da, 2011 yılında yayınlanan "Çin Üzerine" (On China) isimli kitabında hem Çin tarihine, hem de ABD-Çin ilişkisinin gelişimine dair önemli ipuçları sunmaktadır. Kissinger'ın sadece Çin'i konu alan bu şekilde kapsamlı bir çalışma yapmış olması, ABD'nin mevcut politikalarında Çin'in önemini gösteren bir kanıt olarak da ele alınabilir. Kissinger, her iki taraftan da bir araya getirdiği belgeler ışığında, ABD ve Çin arasındaki ilişkinin (Sino-American Relations) ABD'yi de memnun edici şekilde gelişme gösterdiği Çin Devlet Başkanları Deng Xiaoping ve Jiang Zemin dönemlerinin ardından, Hu Jintao'nun Devlet Başkanı Wen Jiabao'nun Başbakan olduğu dönemleri birbirinden ayıran, Jiang Zemin'in 2003 yılında görevden ayrılmasını, ilişkilerde bir dönüm noktası olarak ele almaktadır.²⁸¹ Kissinger'a göre, görüşmelerin ana konusunun artık iki güç arasındaki ilişkinin bizzat kendisi olduğu geçmiş dönemler yerine, bundan sonra birlikte barış içinde nasıl var olunacağını tartışılmaya başladığı yeni dönem arasında her iki tarafta da

279 Zakaria, F., *a.g.e.*, s. 117-124.

280 Hiroğlu, K., (2012). *Üçüncü Soğuk Savaş*. İstanbul: Profil Yayıncılık, s.79.

281 Kissinger, H., "On China", (2011), s. 487 (Bkz. http://www.nytimes.com/2011/05/10/books/on-china-by-henry-kissinger-review.html?_r=0&adxnnl=1&pagewanted=all&adxnnlx=1360772484-Th4xmYYh+V4v599CAAdYa9w (Erişim Tarihi:12.11.2012).

yeni nesil siyasetçilerin göreve geldiği milenyum, sembolik bir tarih olarak seçilebilir. Kissenger, Deng ve Jiang dönemlerindeki çabaların sonunda, Çin'in yeni nesil politikacıları Hu ve Wen'in, Batı teknolojisinin ve kurumlarının çırağı olmaktan çıkıp kendilerine güvenlerini tam anlamıyla kazandıklarını belirtmektedir. ABD'nin reform baskılarına karşı durabilen, uzun dönemdeki muhtemel güç olma ihtimali yerine bugünkü gücüne göre politikalar üretebilen bir devletin yönetimine geldiklerinin altını çizen Kissenger, tüm bu boyutlarıyla yeni Çin'in hedefinin artık "eşit ortaklık"tan (equal partnership)²⁸² çok daha fazlası olduğu sonucunu çıkartmaktadır.²⁸³

Kissenger'a göre, yeni milenyum girilmesi ile birlikte, her ne kadar ilişkinin işbirliği boyutu öne çıkmaya devam etse de, iki güç, ilk öne çıkanları ekonomik meseleler ve Kuzey Kore'ye nükleer silah yayılması olmak üzere birçok konuda artık, tarihi ve jeopolitik farklılıkların yön verdiği karşıt tutumlar takınmaya başlamışlardır. Kissenger, özellikle Amerikan'ın Çin'le aynı alanda üretim yapan firmalarının rekabet gücünü elinden alan Çin'in para birimi CNY (Yuan)'nin değerini düşük tutma şeklindeki kur politikasının birçok Amerikalının işlerini kaybetmesinin başlıca sebebi olmasını taraflar arasında gerilimi artıma kapasitesine sahip bir görüş farklılığı biçiminde ele almaktadır. Çin Başbakanı Wen Jiabao'nun, 2010 yılında Amerikalı dinleyicilere seslendiği bir konuşmasında yuan değerini yükseltmeleri durumunda "ne kadar firmanın batacağını siz bile tahmin edemezsiniz"²⁸⁴ şeklindeki konunun Çin açısından hassasiyetini dile getirme çabası Kissenger tarafından, Çin'in bu politikasını devam ettireceğine yönelik bir sinyal olarak değerlendirilmektedir. Kissenger, iki güç arasındaki görüş ayrılığının ikinci temel ayağını da Çin'in, Pakistan, Kuzey Kore, Libya ve İran gibi uluslararası sisteme karşı terörist hareketleri destekleyen ülkelerle arasındaki nükleer işbirliği bağları olduğunu belirtmektedir. Özellikle Kuzey Kore'nin nükleer varlığının bir gün, Çin de dâhil tüm Asya başta olmak üzere, küresel barışı tehdit eder bir araç

²⁸² Kissenger, H., a.g.e, s.490-493.

²⁸³ Hiroğlu, K.,(2012). *Üçüncü Soğuk Savaş*. İstanbul: Profil Yayıncılık, s.81.

²⁸⁴ Kissenger, H., a.g.e., s.494-496

olarak kullanılabileceğine ve Çin'in bu nedenle bu ülke yerine uluslararası toplumla birlikte hareket etmesinin önemine vurgu yapmaktadır.²⁸⁵

Kissenger, ABD ve Avrupa'da 2007 ve 2008 finansal çöküşlerinin Çin'in politik ve askeri bir güce de dönüşmesi için gerekli ortamı hazırladığını belirtmektedir. Ayrıca, 2008 Pekin Olimpiyatları'nın Çin'in küresel bir güce dönüşmesini temsil eden bir organizasyon olarak görülebileceğini, Çinlilerin Olimpiyatlarda kullandıkları temalar ile hem kültürel hem de yönetsel olarak yeniden "dünyanın merkezi" 'ne ²⁸⁶ oturduklarını hissettirmeye çalıştıklarını öne sürmektedir. Kissenger'a göre ABD'nin düşüşte, Çin'in hızla yükselişte olduğu bu yeni dönemin ABD-Çin ilişkileri, Birinci Dünya Savaşı öncesi Anglo-Cermen ilişkileri ile birçok ortak noktaya sahiptir. Ve nasıl ki Almanya'nın 1871'de birleşmesi ve bugünkü Birleşmiş Milletler'e benzer bir yapı olan Alman Konfederasyonu'nu oluşturarak Avrupa'nın başat aktörüne dönüşmesi Avrupa dengesini temelinden değiştirmişse; ve de Almanların henüz diplomatik bağlarını sağlamlaştırmamış olması sebebiyle tehdit algılarını artırıcı etki yaparak gelecekteki çatışmalara alt yapı hazırlamışsa, Çin'in yükselişi de küresel dengelerde aynı etkiyi yapabilecek bir gelişmedir. Kissenger, Birinci Dünya Savaşı öncesi kriz ortamının Almanya'nın kapasitesinden değil tutumundan dolayı ortaya çıktığını belirtmektedir. Çin'e mesaj verir biçimde, Çin'in yükselişinin ABD güvenliğini tehdit edecek şekilde blok politikalarını beraberinde getirmesi durumunda, ABD'nin de, demokratik olmayan toplumlar üzerinde çoğulcu kuruluşlara destek vererek ve rejim değişikliğinden taraf olarak yarattığı baskıyı Çin üzerinde de uygulamaya koyacağına vurgu yapmaktadır.²⁸⁷

Çin ve ABD ilişkisini "maraton yarışı" ve "yüzyılın düellosu"²⁸⁸ olarak tanımlayan Kissenger, Çin'in amacının bazı politika yapıcılar tarafından da dile getirildiği gibi, ABD'yi geçmek ve dünyanın en büyük gücüne dönüşmesi olasıdır. Bu durumda, rekabette muhtemel bir başarısızlığın Çin'i sistemin "avare"si (straggler) durumuna sokacağını ve ABD'nin, Çin ile tarihi sorunları bulunan komşularını karşı dengelemeye yönelik organize edeceğini ileri sürmektedir. Ancak

²⁸⁵ Hıroğlu, K.,(2012). *Üçüncü Soğuk Savaş*. İstanbul: Profil Yayıncılık, s.81.

²⁸⁶ Kissenger, H., a.g.e. s.501-502

²⁸⁷ Kissenger, H., a.g.e, s.516-520.

²⁸⁸ Kissenger, H., a.ge. , s.521.

bir taraf kazanırken diğerk tarafın kaybetmesi anlamına gelen “sıfır-toplamlı oyun”un (zero-sum game) iki gücün kaderi olmadığına vurgu yapan Kissenger ilişkilerin gelecekteki boyutunu en kapsamlı biçimde “ortaklık” yerine “birlikte evrim” (co-evolution)²⁸⁹ kelimesinin ortaya koyduğunu belirtmektedir. Kissenger’a göre “birlikte evrim”, gerektiği durumlarda işbirliği yapma ve çatışmaları en aza indirecek şekilde ilişkiyi yeniden şekillendirme girişimini tanımlamaktadır ve bir başkası tarafından yönlendirilmek için çok büyük olan tarafların birbirlerinin bakış açılarını ne tamamen kabul etmesi, ne de tamamı ile reddetmesi anlamına gelmektedir. Taraflardan birinin vizyon eksikliği ile bundan farklı davranması halinde, “mekanik sürecinin başlayacağı ve Soğuk Savaş tarzı bir çatışma ortamının oluşacağı” sonucuna varan Kissenger, bunu önlemenin yolu olarak da Birinci Dünya Savaşı sonrası kurulan Atlantik Topluluğu’na benzer bir yapıda “Pasifik Topluluğu” (Pacific Community) hayata geçirmeyi önermektedir.²⁹⁰

Her ne kadar ABD tarafında muhtemel bir çatışma ortamı olasılıklar içinde ele alınsa da görüşler içinde öne çıkan eğilim, iki güç arasında rekabet unsurları kadar karşılıklı-bağımlılıkların da yoğun olduğu yönündedir. ABD’li tarihçi Niall Ferguson bu bağımlılığı, Homeros’un Ilyada adlı eserindeki birçok hayvanın birleşimiyle oluşmuş mitolojik canavar Chimera’ya atıfta bulunarak “Chimerica”ın olarak adlandırmakta ve işbirliğinin devam etmemesi halinde küreselleşmenin de çökeceğini iddia etmektedir. Yaklaşık beş asırlık küreselleşme sürecini ABD’nin son yirmi yıllık küresel üstünlüğüne bağlamak ve ABD gücünün gerilemesi ile küreselleşmenin çöküşünü birbiriyle ilişkilendirmek biraz yanlı bir bakış açısı görüntüsü verse de, “Chimerica” tanımlaması ABD ve Çin arasındaki işbirliğinin derinliğini net bir biçimde ortaya koymaktadır. Yazarın, günümüzde güç dengesinin, bu iki güç tarafından kurulan bir yapıya doğru evrilmekte olduğu yönündeki bakış açısını da göstermektedir. Ayrıca referans noktası olarak seçilen, farklı hayvanların farklı uzuvlarından meydana gelen mitolojik canavar Chimera da, dengeyi oluşturan iki güç arasındaki vizyon farklılıklarını göstermesi açısından etkileyici bir çıkış

²⁸⁹ Kissenger, H., a.g.e., s.526.

²⁹⁰ Hıroğlu, K.,(2012). *Üçüncü Soğuk Savaş*. İstanbul: Profil Yayıncılık, s.82.

noktası olmuş, böylece yeni küresel dengede farklı uzuvların farklı işlevlerinin önem kazandığı gözler önüne serilmiştir.²⁹¹

5.3. ABD'nin Çin'i Çevreleme Siyaseti

Geçtiğimiz yüzyılda Amerika'nın Doğu Asya'da Çin ile olan ilişkileri hem ittifak hem karşıt olma şeklinde birbirine tamamen zıt olarak gelişmiştir. İkinci Dünya Savaşı öncesi Japonya Uzakdoğu'daki askeri işgaller ile tarihindeki en büyük sınırlarına ulaşmış, fakat yaptığı stratejik hata ile Amerika'ya saldırmış ve kendi sonunu hazırlamıştır. Bu dönemde Amerika ve Çin bir olup Japonya'ya karşı koymuş, Japonya'nın Çin'deki istilasını sonlandırılmış ve Çin'e Birleşmiş Milletler'in daimi üyesi olma yolu açılmıştır.²⁹²

Dünya Savaşı sonrası 1951'de Amerika ve Japonya arasında imzalanan güvenlik antlaşmasından sonra Japonya tamamen Amerika'nın nüfuzuna girmiş ve beraberce önce Rusya'ya sonra Çin'e karşı birlik olma dönemi başlamıştır. 70'li yıllarda Pinpon diplomasisi,²⁹³ Kissinger ve Nixon ziyaretleri gibi gelişmeler ile Çin-Amerika ilişkileri normalleşme sürecine girmiş, fakat Çin o dönemde çok güçsüz ve açlık sıkıntısı çektiği için Amerika-Japonya ittifakınca bir tehdit olarak görülmemiştir. Denebilir ki; bu yıllar, tarihte Amerika, Japonya, Çin üçlüsünün en problemsiz geçirdiği yıllardır. 1989'da Rusya ve Pekin'deki siyasi dalgalanmalar Amerika ve Japonya'yı Çin'in de Sovyetler Birliği gibi parçalanacağını düşünmeye itmiştir. Fakat Çin Deng Xiaoping ile başlatılan dışı açılımın meyvelerini toplamaya başlamış, kısa bir süre sonra Çin'in yükselişi Amerika-Japonya ittifakını endişelendirecek pozisyona ulaşmıştır.²⁹⁴

²⁹¹ Hiroğlu, K.,(2012). *Üçüncü Soğuk Savaş*. İstanbul: Profil Yayıncılık, s.82-83.

²⁹² Tınmaz, S., *Çin-Japonya-Amerika İlişkilerini Anlamak*, (18.04.2011). http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=1015:cin-japonya-amerika-likilerini-anlamak&catid=92:analizler-uzakdogu&Itemid=140 (Erişim: 15.12.2012).

²⁹³ Ayrıntılı bilgi için bakınız: http://en.wikipedia.org/wiki/Ping_Pong_Diplomacy(Erişim Tarihi:12.11.2012).

²⁹⁴ Tınmaz, S., *Çin-Japonya-Amerika İlişkilerini Anlamak*, (18.04.2011). http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=1015:cin-japonya-amerika-likilerini-anlamak&catid=92:analizler-uzakdogu&Itemid=140 (Erişim: 15.12.2012).

ABD-Çin ilişkilerinin 40. yılı, hem de ABD'nin yeni stratejisiyle Pasifik'i merkez alması, 1972'de ABD ve Çin Halk Cumhuriyeti arasında ilk resmî ilişkileri kurulmasında önemli aktör olan dönemin Ulusal Güvenlik Danışmanı Henry Alfred Kissinger'in "On China" "Çin üzerine" son kitabı ve "Future of U.S.-Chinese Relations"²⁹⁵ (ABD-Çin İlişkilerinin Geleceği)" isimli son makalesini, Başkan Obama'nın dış politikasıyla da örtüştüğü sebebiyle önemli hale getirmiştir.

Söz konusu makalede²⁹⁶ Önümüzdeki birkaç on yıl boyunca ABD'nin merkezî olma mücadelesi kendisini canlandıracak olup daha büyük bir Batı'yı teşvik ederken, Çin'in yükselen küresel durumu ile birlikte Doğudaki karmaşık dengeyi destekleyecektir. Batıyı büyütme konusunda ABD'nin başarılı çabası, batıyı dünyanın en dengeli ve demokratik bölgesi yapacaktır ve bu durum prensipte güçleri birleştirme arayışıdır. İşbirlikçi daha büyük bir Batı – Kuzey Amerika ve Avrupa'dan Avrasya'ya büyüme (sonuç olarak Rusya ve Türkiye'yi kucaklayarak), Japonya'dan Güney Kore'ye kadar her yer, diğer kültürlerle Batı'nın temel ilkelerinin cazibesi ile yükselecektir. Dolayısıyla, "evrensel demokratik siyasi kültür"ün aşamalı doğuşu teşvik edilecektir.²⁹⁷

Aynı zamanda ABD, işbirlikçi olarak ekonominin dinamiklerine katılmaya devam etmektedir. Fakat potansiyel olarak Doğu ile çatışmaktadır. ABD ve Çin birbirlerine çok fazla uyum sağlarsa, Asya'daki istikrar umutları büyük ölçüde artacaktır. Bu; Çin ve Japonya arasındaki gerçek uzlaşmanın teşvik edilmesi ve Çin'le Hindistan arasındaki artan düşmanlığın önüne geçilmesiyle muhtemeldir.²⁹⁸

Kissinger, makalenin devamında, "Dünyanın merkezi ve en önemli kıtası olan Avrasya'nın hem batı hem de doğu kısımlarına etkin olarak cevap vermek için, ABD ikili rol oynaması gerektiğini" belirtmektedir. Batı'da daha büyük ve geniş birliğin girişimcisi ve garantörü olmalı; Doğu'da önemli güçler arasında dengeleyici ve

²⁹⁵ Kissinger, H., *The Future of U.S.-Chinese Relations*, Foreign Affairs - March / April 2012
<http://www.henryakissinger.com/articles/fa0412.html> (Erişim Tarihi:01.03.2013)

²⁹⁶ Kissinger, H., *The Future of U.S.-Chinese Relations* (Mart-Nisan 2012) .

²⁹⁷ Amerika-Çin Geleceği, Foreign Affairs Dergisi (Mart-Nisan 2012).
<http://www.timeturk.com/tr/makale/henry-kissinger/abd-cin-iliskilerinin-gelecegi.html> (Erişim: 17.12.2012) .

²⁹⁸ a.g.m.

uzlaştırıcı olmalıdır. Her iki rol de önemlidir ve her birinin diğeri desteklemesi gerekmektedir. Fakat ABD, güvenilirliği ve kapasitesini başarıyla sürdürebilmek için dünyaya, “ülkesinde kendini yenileyebilecek iradeye sahip olduğunu” göstermelidir. Amerikalıların, yenilik, eğitim, kuvvetler dengesi ve diplomasi gibi ulusal gücün daha hassas konularına ve siyasi liderlik kalitesine daha fazla önem vermesi gerekmektedir.²⁹⁹

Kissinger makalenin devam eden bölümünde; dağınık Batı’nın Çin’in global ilişkileri ile rekabet etmesinin mümkün olmadığını belirtmiştir. Şimdiye kadar Çin küresel olarak kendi amacını gösteren ideolojik dogmayı açıkça belirtmemiştir ve ABD Çin ile ilişkisinde “ideolojik merkezi odaklanma yapmamaya” dikkat etmiştir. “Smart Power” (Yumuşak Güç) görüşünde, hem Washington hem de Pekin küresel ilişkilerinde “yapıcı ortaklık” kavramını kabul ettirmiştir. ABD, Çin’in ciddi insan hakları ihlaline rağmen bütün olarak Çin’in sosyo-ekonomik sistemini küçümsemeye dikkat etmektedir. Endişeli bir ABD ve kendine aşırı güvenen Çin’de artan siyasi düşmanlık baş gösterirse her iki ülke için karşılıklı yıkıcı ideolojik çatışma ile yüz yüze gelme ihtimali çoğalmaktadır. Pekin de; ABD mesajını, Çin sistemini zayıflatmak ve hatta muhtemelen bölmek olarak yorumlayabilir. Aynı zamanda Çin; Batı’ya -bilhassa ABD’ne duyulan tarihi düşmanlığın arttığı gelişen dünyanın cazibesıyla, Batı üstünlüğünün başarılı şekilde reddini vurgulayabilir. Bu senaryo, her iki ülkenin karşılıklı verimliliğine zarar verebilir. Dolayısıyla karşılıklı çıkarları; ABD ve Çin’in, ilgili sosyoekonomik sistemlerinin ayırt edici özelliklerini evrenselleştirmek ve birbirlerini kısıktırmaya yönelik jeolojik kısıtlamalara direnmelerini gerektirmektedir.³⁰⁰

ABD’nin Asya’daki bölgesel denge rolü; on dokuzuncu yüzyıl ve yirminci yüzyılın başlangıcında Birleşik Krallık’ın Avrupa devletleri arası siyasette oynadığı rolü tekrarlamaktadır. ABD potansiyel düşmanları arasında anlaşmazlıklara aracılık

²⁹⁹ Kissinger, H., The Future of U.S.-Chinese Relations, *Foreign Affairs*, (Mart-Nisan 2012) [.http://www.foreignaffairs.com/articles/137245/henry-a-kissinger/the-future-of-us-chinese-relations](http://www.foreignaffairs.com/articles/137245/henry-a-kissinger/the-future-of-us-chinese-relations) (Erişim Tarihi:12.12.2012)

³⁰⁰ Kissinger, H., The Future of U.S.-Chinese Relations, *Foreign Affairs*, (Mart-Nisan 2012) [.http://www.foreignaffairs.com/articles/137245/henry-a-kissinger/the-future-of-us-chinese-relations](http://www.foreignaffairs.com/articles/137245/henry-a-kissinger/the-future-of-us-chinese-relations) (Erişim Tarihi:12.12.2012).

ederek ve güç dengesizliklerini dengeleyerek bölgesel güç olma konumunda Asya devletlerine yardım etmektedir. Böyle yaparak Çin'in Uzak Doğu toprakları üzerinde istikrarı sürdürerek özel tarihi ve jeopolitik rolüne saygı göstermektedir. Bölgesel istikrara dair Çin ile diyalog kurarak sadece ABD – Çin anlaşmazlıklarının belirme olasılığını düşürmekle kalmayıp, Çin ve Japonya veya Çin ve Hindistan, ve hatta bir noktada Çin ve Rusya arasındaki Orta Asya devletlerinin bağımsız durumu ve kaynakları üzerinde yanlış hesap yapılma olasılığını azaltmaktadır. Dolayısıyla Asya da ABD'nin denge mücadelesi Çin'in çıkarına yöneliktir. Aynı zamanda ABD, Asya'daki istikrarın artık Asyalı olmayan bir güç ile dayatılmamasını istemektedir. En azından ABD askeri gücünün doğrudan uygulanmasını istememektedir. Nitekim ABD'nin Asya istikrarını destekleme çabası, kendiliğinden yenilgiye uğrayan Washington'un bilhassa yirminci yüzyılda Avrupa'daki trajik olayların akabinde ortaya çıkan son savaşlarının pahalı bir tekrarı olacağının kanıtı olacaktır.³⁰¹

ABD'nin, Hindistan ile (veya daha az olasılıkla, Vietnam ile) bir anti-Çin ittifakı tasarlaması veya Japonya'da bir anti-Çin askerileşmesini desteklemesi halinde, tehlikeli bir karşılıklı kırgınlık meydana gelecektir. Yirmi birinci yüzyılda Asya topraklarındaki jeopolitik denge, Asya dışı güçler ile harici askeri ittifaklara dayalı değildir. Asya'da ABD'nin dış politikasının temel ilkesi Japonya ve Güney Kore ile ABD yükümlülükleri korumak olmalıdır. Ancak, toprağında Asya güçleri arasında bir savaş çıkmasına izin vermemektedir. Kissinger, ABD'nin 50 yılı aşkın süredir Japonya ve Güney Kore'ye yerleşmiş olduğunu, bağımsızlığı ve kendine güveni uzun zamandır devam eden bu ülkelerin ABD ile antlaşmalarındaki taahhütlerin sağlamlığıyla ilgili herhangi bir şüphe olması halinde, Pasifik'teki ABD rolü ile birlikte paramparça olacağını düşünmektedir.³⁰²

Kissinger'e göre, ABD-Japonya ilişkisi bilhassa önemlidir ve ABD-Japonya-Çin işbirliği üçgeni geliştirilmesi için çaba gösterilmektedir. Bu üçgen; Çin'in bölgedeki varlığının kendisini göstermesi sonucu, stratejik endişeler ile ele alınan bir

³⁰¹ Kissinger, H., The Future of U.S.-Chinese Relations, *Foreign Affairs* (Mart-Nisan 2012). <http://www.foreignaffairs.com/articles/137245/henry-a-kissinger/the-future-of-us-chinese-relations> (Erişim Tarihi:12.12.2012).

³⁰² Kissinger, H., The Future of U.S.-Chinese Relations, *Foreign Affairs* (Mart-Nisan 2012). <http://www.foreignaffairs.com/articles/137245/henry-a-kissinger/the-future-of-us-chinese-relations> (Erişim Tarihi:12.12.2012).

yapı sunmaktadır. II. Dünya Savaşı'ndan sonra, Fransa-Almanya uzlaşması Almanya-Polonya uzlaşmasına kadar genişlemese Avrupa'da siyasi istikrar gelişmeyecekti. Derinleşen Çin-Japonya ilişkisinin bilinçli büyümesi Yakın Doğu'da daha büyük bir istikrar merkezi olarak görev yapacaktır.³⁰³

Bu üçlü ilişki bağlamında, Çin-Japonya uzlaşması, daha kapsamlı bir ABD-Çin işbirliğini arttırmaya ve güçlendirmeye yardımcı olacaktır. Çin, ABD'nin Japonya'ya taahhüdünü bilmektedir. Ayrıca iki ülke arasındaki bağların ne denli derin ve güçlü olduğunu, Japonya'nın güvenliğinin doğrudan ABD'ye bağlı olduğunun da bilincindedir. Ve Çin ile anlaşmazlığın karşılıklı olarak yıkıcı olacağının farkındadır. Tokyo; ABD'nin Çin'e taahhüdünün, dolaylı olarak "Japonya'nın kendi güvenliğine katkı sağladığını" anlamıştır. Bu bağlamda Çin, Japon güvenliği için ABD desteğini tehdit olarak görmemektedir. Benzer şekilde; Japonya'da, daha yakın ve kapsamlı ABD-Çin ortaklığını kendi çıkarına tehlike olarak görmemektedir. Daha derin ve üçlü bir ilişki: Yuan para biriminin dünyanın üçüncü rezerv para birimi haline geleceği endişelerini de azaltmaktadır. Dolayısıyla bu; mevcut uluslararası sistemde Çin'in payını pekiştirirken, Çin'in gelecekteki rolü üzerinde ABD endişelerini de azaltmaktadır.³⁰⁴

Artan bölgesel uzlaşma ayarlarına bakarak ABD-Çin ilişkisinin iki taraflı bir büyüme kaydettiğini varsayarsak, ABD-Çin arasındaki 3 hassas sorunun barışçıl yollarla çözülebileceğini öngörebiliriz: ilki yakın gelecekte, ikincisi sonraki birkaç yıllık sürede ve üçüncüsü muhtemelen on yıl içerisinde. İlk olarak; ABD'nin Çin karasularının kenarlarında ve de Çin ekonomik bölgesinin parçası olan uluslararası sular içinde, düzenli ABD deniz devriyeleri keşif operasyonlarını yeniden değerlendirmelidir. Bu keşif operasyonları, kasıtlı olmayan muhtelif çarpışma riskleri taşımakta, Pekin'e karşı provokatif olacağı gibi benzer şekilde Washington'a da karşı da provokatif olacaktır. Çünkü, Çin hava kuvvetleri genellikle yakından denetim için

³⁰³ Kissinger, H., *The Future of U.S.-Chinese Relations*, *Foreign Affairs* (Mart-Nisan 2012) <http://www.foreignaffairs.com/articles/137245/henry-a-kissinger/the-future-of-us-chinese-relations> (Erişim Tarihi:12.12.2012).

³⁰⁴ a.g.m.

bu operasyonlara savaş uçakları göndererek cevap vermekte ve bazen ABD uçaklarını taciz etmektedir.³⁰⁵

İkinci olarak; Çin'in askeri yapısının modernleştiğine bakarak, bu durumun Amerika'nın Japonya ve Güney Kore taahhütleri üzerinde, bir "ABD güvenlik endişesi" oluşturabileceğini söylemek mümkündür. ABD ve Çin, uzun dönemli askeri planlamaya dair sürekli görüşmekte ve karşılıklı güvence önlemleri aramaktadır.

Üçüncü olarak; Tayvan'ın gelecekteki durumu iki ülke arasındaki en ihtilaflı mesele haline gelebilir. Washington, artık, Tayvan'ı egemen bir devlet olarak tanımamaktadır ve Pekin'in "Çin ile Tayvan'ın tek ulusun parçası olduğu" görüşünü onaylamaktadır. Fakat, aynı zamanda ABD, Tayvan'a silah da satmaktadır. Dolayısıyla, uzun dönemli ABD – Çin uzlaşması belirsiz bir süre ABD ordu silahları ile korunan ayrı bir Tayvan-Çin düşmanlığının artmasını provoke edecektir. Eski Çin Lideri Deng Xiaoping'in, Hong Kong için " bir ülke, iki sistem" formülünün yeniden tanımlandığı "bir ülke, çeşitli sistemler" formülü, ana hatları ile bir çözüm ve Taipei'nin Çin ile tekrar bir araya gelmesine dayanak oluşturacaktır. Ayrıca, Tayvan ve Çin'in farklı politik, sosyal ve askeri düzenlemeleri (bilhassa, adada Halk Kurtuluş Ordusu askerlerinin konuşlandırılması hariç) sağlamasına da olanak sağlayacaktır. Tayvan ve anakara arasındaki Çin'in artan gücü ve giderek büyüyen sosyal bağlantılarına bakarak, Tayvan'ın belirsiz bir süre daha Çin ile resmi bir bağlantı kurmaktan sakınacağı şüphelidir.³⁰⁶

5.4. 21.Yüzyılda Deniz Yollarının Güvenliği

21. yüzyılda, deniz yollarının güvenliği oldukça önem kazanmıştır. Hemen hemen tamamı deniz ve okyanus kıyısında bulunan Asya-Pasifik ülkeleri açısından bu durum daha çok önem taşımaktadır. Tarih boyunca Batı'lı güçlerin deniz

³⁰⁵ Kissinger, H., The Future of U.S.-Chinese Relations, *Foreign Affairs* (Mart-Nisan 2012) <http://www.foreignaffairs.com/articles/137245/henry-a-kissinger/the-future-of-us-chinese-relations> (Erişim Tarihi:12.12.2012).

³⁰⁶ a.g.m.

kuvvetleri ve ticaret gemileri ile etkili olduğu bu bölgede, başta Çin ve Hindistan olmak üzere pek çok yeni deniz gücü ortaya çıkmıştır.

2000’li yıllarla birlikte, bölgede yaşanan dönüşümün bir sonucu olarak Asya-Pasifik ülkeleri, denizlerin ve deniz yollarının güvenliğine özel bir önem vermekte ve yeni “Mahanyan Görüşü” çerçevesinde dış politika stratejilerini geliştirmektedir. Bu durum bölgede rekabetin artmasını da beraberinde getirmektedir. Bölgenin sessiz ve sakin görüntüsü, yerini rekabete ve krizlere bırakmaya başlamıştır.

Türk kamuoyunun yeteri kadar takip edemediği ya da etmediği Asya-Pasifik bölgesi, Obama’nın son açıklamalarının ardından çizdiği yol haritasıyla birlikte daha da önem kazanabilir. ABD’nin Soğuk Savaş döneminden beri bu coğrafyada ilişkilerini geliştirmeye çalışmakta ve daha etkili bir politika izlemek istemektedir. ABD’nin Asya-Pasifik ile ilgili stratejisini açıklaması, gerek diğer coğrafyalarda yaşadığı sıkıntılar gerek Çin gibi güçlü bir rakibin giderek yükselen profili, bu açıklamanın zamanlamasını oldukça anlamlı kılmaktadır. Dünya kamuoyunun gözünde nispeten sessiz sakin ve daha çok doğal afetleriyle ön plana çıkan bu bölgenin, yeni dönemde siyasi krizlerle de yüz yüze kalabileceğini söylememiz mümkündür.

5.5. Asya-Pasifik Bölgesi’nde Çıkabilecek Olası Sorunlar

Asya-Pasifik politikaları bağlamında ön plana çıkabilecek muhtemel sorunlar arasında, Hindistan’ın nükleer faaliyetleri gerekçe gösterilerek Çin ile yakın ilişkiler kuran Pakistan ve Kuzey Kore’nin, yeni bir renkli devrime gebe Myanmar’ın, Aden Körfezi’ndeki kriz potansiyeline sahip Malaka Boğazı’nda yer alan Malezya, Endonezya ve Singapur’un, Çin ile sınır sorunu yaşayan ve sıcak çatışma noktasına gelen Vietnam ve Filipinler’in gösterilmesi mümkündür.³⁰⁷

³⁰⁷ Atagenç, Ö., Pasifik Sularında Bermuda Şeytan Üçgeni: ABD-ÇİN-HİNDİSTAN, 27.01.2012 http://bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=2006:pasifik-sularndaki-bermuda-eytan-uecgeni-abd-cin-hindistan&catid=92:analizler-uzakdogu&Itemid=27 (Erişim Tarihi:13.01.2013).

5.5.1. Güney Çin Denizi'nde Çin-Vietnam-Filipinler Gerginliği

2011 yılının Mayıs ayında Güney Çin Denizi'nde Vietnam petrol şirketi Petro Vietnam'a ait gemilerinin taciz edilmesi üzerine Çin-Vietnam ilişkileri ciddi şekilde gerilmiştir.³⁰⁸ Bu olaydan önce de Filipinler ve Çin arasında bir gerginlik yaşanması da Pekin'i bölgede yaşanan gerginliklerin merkezine oturmuştur. Vietnam ile Çin arasındaki krizin ve Vietnam'ın çıkışının, bu noktadan harekâtla analiz edilmesi gerekmektedir.³⁰⁹

Vietnam, Soğuk Savaş dönemi boyunca Amerikan karşıtı bir görüntü sergilemiş ve ABD'nin o dönemdeki en büyük yenilgisine neden olmuştur. Ancak, Soğuk Savaş sonrası dönem, bölgedeki dengelerin büyük ölçüde değişmesini de beraberinde getirmiştir. Vietnam da bu değişime sahne olan ülkelerden birisidir. Ayrıca zengin hidrokarbon kaynakları olmasından dolayı uluslararası şirketlerin bu ülkeye olan ilgisini büyük ölçüde artırmıştır. Aynı zamanda Çin'in son yıllarda bölgede giderek yükselen varlığına karşılık, denge arayışına giren Batılı ülkeler için de Vietnam önemli bir ülkedir. Çünkü Çin'in yakın coğrafyasında yaşadığı sorunlar her ne kadar çok fazla gündemde olmasa da, Pekin yönetimini ciddi ölçüde rahatsız etmektedir. Güney Çin Denizi üzerinde pek çok kıyıdaş devletin hak iddia etmesi bu problemlerin başını çekmektedir. Çin'in kara suları ve kıta sahanlığı ile ilgili iddiaları Vietnam tarafından kabul edilmemekle birlikte, Çin'in çeşitli girişimlerine karşılık Vietnam sınırlarının işgal edildiğini savunmaktadır. Sınırlarla ilgili ortaya çıkan krizin arkasında ise, Çin'in bölgede daha etkin bir konuma gelebilmesi için deniz yollarına hâkim olma ve Spartly ve Paracel adalarının zengin hidrokarbon kaynaklarına sahip olma ihtiyacı bulunmaktadır.³¹⁰

Çin, bu konuda, yalnızca Vietnam ile değil, Filipinler, Tayvan ve hatta Bruney Sultanlığı ile de ihtilaf halindedir. Tüm bu devletler Güney Çin Denizi'nde ve adalar

³⁰⁸ <http://www.bbc.co.uk/news/world-asia-pacific-13723443> (Erişim:01.09.2012)

³⁰⁹ Atagenç, Ö., Pasifik Sularındaki Bermuda Şeytan Üçgeni: ABD-Çin-Hindistan (27.01.2012) http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=2006:pasifik-sularndaki-bermuda-eytan-uecgeni-abd-cin-hindistan&catid=92:analizler-uzakdogu&Itemid=140 (Erişim: 15.12.2012).

³¹⁰ <http://www.eurasiareview.com/11082011-south-china-sea-reducing-the-china-vietnam-tension-analysis/> (Erişim: 12.09.2012).

üzerinde hak iddia etmektedirler. Çin ile komşuları arasında yaşanan bu kriz, Batı'nın Pekin'e karşı kullandığı kozlardan bir tanesidir. İşte Vietnam bu noktada Batılı ülkeler bakımından oldukça jeostratejik önem taşımaktadır. Bu krizi takip eden süreçte Vietnam'ın tepkisi söz konusu olayla sınırlı kalmamış, Hanoi sokaklarında pek çok Çin karşıtı gösteri gerçekleştirilmiştir. Göstericiler, Çin'in işgalci tutumuna bir an önce son vermesini istemektedirler.³¹¹

Temmuz 2011'de Endonezya'nın Bali adasında gerçekleştirilen ASEAN Bölgesel Forumu toplantısında ABD'nin gündeme oturduğunu söylemek mümkündür.³¹² Toplantıda, bölgede yaşanan gelişmelerin tamamı masaya yatırılırken, Çin'in Vietnam ve Filipinler'le yaşadığı krizin üzerinde önemle durulmuştur. ABD, bu krizin aşılabilmesi için elinden geleni yapacağını ve bölge devletlerinin arkasında olduğunu açık bir şekilde dile getirmiştir. Bu durumun; tıpkı Soğuk Savaş döneminde olduğu gibi “bir güvenlik yapılanmasına gidilerek” çözülmesi de bu toplantının gizli ve önemli gündem maddelerinden birisidir. Güneydoğu Asya'ya yeni bir “SEATO” (Southeast Asia Treaty Organization- Güneydoğu Asya İttifak Örgütü) kurulması fikri bölgede pekçok ülke tarafından dile getirilen bir konudur.³¹³

1990'lı yıllardan itibaren deniz yollarının artan önemi karşısında, bölge ülkelerinin deniz kuvvetleri kapasitesini artırma yoluna gittikleri görülmektedir.³¹⁴ Bu konuda Çin, Hindistan, Japonya ve dünyanın en büyük deniz gücüne sahip olmuş bir İngiliz imparatorluğunun varisi Avustralya'nın ön plana çıktığını söylemek mümkündür. Özellikle 2005 yılı sonrası, bölgede donanma tatbikatlarının yoğun olarak gerçekleştiği bir dönem yaşanmıştır. Çin, gerek Güney Çin Denizi'nde gerek

³¹¹ <http://www.nytimes.com/2011/06/11/world/asia/11vietnam.html> (12.09.2012).

³¹² <http://www.eastasiaforum.org/2011/07/20/asean-regional-forum-expected-to-take-up-vital-regional-issues/> (Erişim: 12.09.2012) .

³¹³ Atagenç, Ö. Pasifik Sularındaki Bermuda Şeytan Üçgeni: ABD-Çin-Hindistan ASEAN Bölgesel Forumu Toplantısı ve ABD, (27.01.2012). http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=2006:pasifik-sularndaki-bermuda-eytan-uecgeni-abd-cin-hindistan&catid=92:analizler-uzakdogu&Itemid=140 (Erişim: 15.12.2012).

³¹⁴ Atagenç, Ö., Pasifik Sularındaki Bermuda Şeytan Üçgeni: ABD-Çin-Hindistan 2000'li Yıllarda Asya-Pasifik Bölgesi'nde Deniz Yollarının Önemi http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=2006:pasifik-sularndaki-bermuda-eytan-uecgeni-abd-cin-hindistan&catid=92:analizler-uzakdogu&Itemid=140 (Erişim: 15.12.2012).

Hint Okyanusu'nda çok sayıda tatbikat gerçekleştirmiştir. Buna karşılık da; Hindistan, Japonya, Avustralya ve ABD'nin dâhil olduğu çok sayıda ortak tatbikat yapılmıştır. Bu hususta şunu da belirtmek gerekir ki; Çin, bölgede askeri gücünü ön plana çıkaran bir devlettir. Sadece kendi ulusal sınırlarında değil, Gvadar Limanı'nın güvenliği, Myanmar'daki askeri cuntaya verdiği destek bağlamında da ordu gücünü hem ekonomik hem de siyasal alanda hissettirmektedir.

Enerji kaynaklarının ve enerji nakil hatlarının fiziksel güvenliği son dönemdeki gelişmelerin merkezinde bulunmaktadır. Enerji kaynaklarına gün geçtikçe artan ihtiyaç, devletlerin bu konuda daha sıkı önlemler almasını da beraberinde getirmektedir. Devletlerin bu konuda aldıkları önlemlerin içinde enerji güvenliğinin sağlanmasında bir “militarizasyon” sürecinin başladığını söylemek yanlış olmayacaktır. Rekabetin giderek artması, Asya-Pasifik coğrafyasında suların her geçen gün ciddi bir şekilde ısınmasına sebep olmaktadır. Bölgede, enerji ihtiyacı yüksek olan devletlerin, kaynakları temin edebilmek için kullandığı güzergâh büyük ölçüde deniz yollarıdır. Deniz yollarına olan bağımlılığın her geçen gün artması ve devletlerin daha tatmin edici alternatif çözümler üretememeleri, deniz yolları üzerinde bir rekabet yaşanmasına yol açmaktadır.³¹⁵

Çin, deniz yollarında bir denetim sağlayabilmek bağlamında “İnci Dizisi” stratejisini geliştirmiştir. Bölgenin kendisi açısından önemli limanlarını ve geçiş yollarını birer inciye benzeterek belirlediği güzergâhın adını “İnci Dizisi” olarak belirlemiştir. Bu güzergâh aynı zamanda Hindistan'ı da çevrelemekte ve Hindistan'ı anakarasına hapsedmektedir.³¹⁶ Bu projenin son dönemde giderek ilişkileri daha da gerilen Hindistan açısından kabullenilmesi mümkün değildir. Tam aksine Hindistan da buna karşı bir tavır sergilemektedir. “Doğuya Bakış” ismiyle geliştirilen bu proje bağlamında Hindistan, yüzünü doğu komşularına çevirerek Çin'in etkin olduğu bölgede bir denge siyaseti izlemekle beraber, yükselişini frenlemek istediği de

³¹⁵ Atagenç, Ö., Pasifik Sularındaki Bermuda Şeytan Üçgeni: ABD-Çin-Hindistan 2000'li Yıllarda Asya-Pasifik Bölgesi'nde Deniz Yollarının Önemi http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=2006:pasifik-sularindaki-bermuda-eytan-uecgeni-abd-cin-hindistan&catid=92:analizler-uzakdogu&Itemid=140 (Erişim: 15.12.2012).

³¹⁶ http://www.idsa.in/idsacomments/ChinasStringofPearlsandIndiasEnduringTacticalAdvantage_irehman_080610 (Erişim: 12.09.2012).

görülmektedir. Önemli Hint stratejistlerin yayınladıkları çeşitli makalelerde Hint Okyanusu'nun Hindistan'ın doğal "yaşam alanı" olduğu ve Hint Okyanusu'nun geleceğinde Hindistan'ın söz sahibi olması gerektiği belirtilerek Hindistan'a bölgede emperyal bir vizyon önerilmektedir. Hindistan, "Doğuya Bakış" politikası çerçevesinde Myanmar ve Vietnam gibi Pekin açısından hayati değerde olan iki ülkeyle ilişkilerini geliştirmekte ve bu ülkelerde yaşanan dönüşümlere taraf olmaktadır.³¹⁷ İki ülke de, deniz yollarındaki rekabet üzerinden karşılıklı bir "çevreleme" politikası uygulamaktadırlar.

Hindistan'ın son dönemde deniz kuvvetlerinin modernizasyonu konusunda önemli adımlar attığını da söylemek mümkündür. Hindistan donanması bir taraftan yeni savaş gemileri ve uçak gemileri satın alırken bir yandan da deniz kuvvetlerinin merkez komutanlığını batıdan doğuya kaydırmaktadır.³¹⁸ Bu gelişme Hindistan dış politikasının yörüngesindeki değişikliği de ortaya koymaktadır. Bu zamana dek tehdit algılamalarını "Pakistan odaklı" olarak tanımlayan bir ülke iken yüzünü batıya dönen Hindistan, en büyük rakip olarak Çin Halk Cumhuriyeti'ni görmektedir. Çin, yalnızca Güney Çin Denizi'nde değil, aynı zamanda Hint Okyanusu'nda da etkin olmaya çalışmaktadır. Bunun yanı sıra Hindistan'ın Hint Okyanusu'ndaki manevra kabiliyetini zayıflatmak için de çaba harcamaktadır. Hindistan, "Doğuya Bakış" politikası çerçevesinde, Çin'in etki alanını daraltabilmek ve bölgedeki varlığını pekiştirebilmek amacıyla deniz kuvvetlerinin merkez komutanlığını batıdan doğuya kaydırmıştır. Buna karşılık Çin ise Pakistan'da Gvadar Limanı'nı inşa ederek Ortadoğu hidrokarbonlarını temin etme kapasitesinde önemli bir avantaj elde etmiştir. Bu sayede Hindistan'ı devre dışı bırakacak bir rota çizmektedir. Hindistan ise, aynı şekilde Çin'in ihtilaflı olduğu ülkelerle enerji ilişkilerini geliştirerek, bölgede yol almaya devam etmektedir. Vietnam, Myanmar ve Filipinler gibi aktörler ise, bölgede ortaya çıkan rekabete batı cephesi ile katılan yeni devletlerdir.³¹⁹

³¹⁷ <http://www.southasiaanalysis.org/papers37/paper3662.html> (Erişim: 12.09.2012).

³¹⁸ http://www.atimes.com/atimes/South_Asia/MH20Df02.html (Erişim: 12.09.2012).

³¹⁹ Atagenç, Ö., Pasifik Sularındaki Bermuda Şeytan Üçgeni: ABD-Çin-Hindistan 2000'li Yıllarda Asya-Pasifik Bölgesi'nde Deniz Yollarının Önemi http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=2006:pasifik-sularndaki-bermuda-eytan-uecgeni-abd-cin-hindistan&catid=92:analizler-uzakdogu&Itemid=140 (Erişim: 15.12.2012).

Öte yandan ABD'nin müdahalesiyle gerginlik giderek tırmanmıştır. Ancak Çin ve Vietnam'ın olumlu tavrı sayesinde sorun büyümeden çözülme noktasına gelmiştir. Pekin, her ne kadar deniz aşırı coğrafyalarda ciddi bir varlık gösterse de, yakın coğrafyası en hassas noktasıdır. Bu bölgede yaşanan her gerginlik, Pekin yönetimini ciddi şekilde sıkıntıya sokacak niteliktedir. Vietnam ile yaşanan gerilimin düşürülmesi ile birlikte, bu ülkeye zeytin dalı uzatılması da Çin pragmatizminin bir sonucudur.³²⁰ Pekin, aktif bir dış politika yürütmeye hız kesmeden devam etmektedir. Fakat Çin'in, aynı denizi ve okyanusu paylaştığı komşularıyla olan ilişkilerinin sağlıklı olduğunu söylemek de yanlış olur. Bu nedenle Çin, yakın coğrafyasında mümkün olduğu kadar temkinli davranmaktadır. Pakistan'ın varlığı Çin açısından hayati önemde olsa dahi, tek başına yeterli değildir. ASEAN kapsamında bölge devletleri batıyla uyum içinde bir dış politika izlemektedirler. Bölgedeki söz konusu bölünmüşlük denizlerdeki güç mücadelesini de doğrudan etkilemektedir. Deniz kuvvetlerinin artan etkisi, bölgedeki dengelerin belirlenmesinde kilit noktayı oluşturmaktadır. Asya-Pasifik coğrafyasında deniz yolları -bir işbirliğinden öte- bir çatışma alanı görüntüsünü vermektedir. Bölgede yaşanan çatışma ise, bölge dışı aktörlerin bir takım kazanımlar elde etmesini sağlayabilir. Asya'da istikrarın sağlanabilmesi, denizlerin -çatışmadan ziyade- bir işbirliği alanı haline getirilmesinden geçmektedir.

5.5.2. ABD ve Çin Arasında Denge Arayışındaki Filipinler

Filipinler, Uzak Doğu Asya'nın doğrudan Amerikan etkisinde kalmış ülkelerinden biridir. 16. Yüzyıldan 19. yüzyıla kadar İspanyol sömürgesi altında kalmış olan ülke, 1899'dan itibaren Amerika'dan bağımsızlığını elde etmek için mücadele vermiş, 2. Dünya Savaşı sırasında Japon işgali yaşadığı savaştan sonra bağımsızlığına kavuşmuştur. Soğuk savaş yıllarında, ABD ile Sovyetler arasındaki mücadele, bütün dünyada olduğu gibi Filipinler'de de etkisini giderek daha fazla hissettirince, Asya kıtasındaki hâkimiyetini artırmak ve Güneydoğu Asya'da

³²⁰ <http://www.mb.com.ph/articles/337607/china-vietnam-sign-maritime-deal> (Erişim: 12.09.2012).

Sovyetler Birliği'ne karşı bir direniş eksenini oluşturmak için ülke kesintisiz bir finansal destekle takviye edilmiştir.

Güneydoğu Asya'nın önemli ülkelerinden biri olmasına rağmen komşuları Tayland, Malezya ve Singapur gibi yüksek ekonomik büyüme oranları yakalayamayan ve rejim sorunlarını aşamayan Filipinler, ülkemizde az tanınan ancak siyasal tecrübesinden önemli dersler çıkarılabilecek bir ülkedir.³²¹

Filipinler siyasi tarihinin en önemli isimlerinden biri Ferdinand Marcos'tur. 1965 yılında seçimle işbaşına gelen Marcos ülkeyi 1986 yılına kadar yönetmiştir. Filipinler'in bugün içerisinde bulunduğu kötü ekonomik ve siyasal koşulların başlıca sorumlusu olan Marcos, Soğuk Savaş yıllarında anti-komünizm retoriğini başarıyla kullanarak başta ABD olmak üzere kapitalist Batı dünyasının desteğini arkasına almış ve bu yolla iktidarını korumayı başarmıştır. 1972 yılında ikinci dört yıllık başkanlık süresinin sonuna doğru gücünü rakip aday Benigno Aquino karşısında koruyamayacağını anlayan Marcos, yükselen komünizm tehlikesini bahane ederek ülkesinde sıkıyönetim ilan etmiş ve 1986 yılına kadar iktidarda kalmayı başarmıştır.

Günümüzde Filipinler'in ABD ile birlikte 16-22 Nisan 2012 tarihleri arasında Güney Çin Denizi'nde gerçekleştirdiği yıllık ortak askeri tatbikatın Çin tarafından hoşnutsuzlukla karşılanması ve Pekin hükümetinin bu tatbikatın Güney Çin Denizi'ndeki tartışmalı bölgelerde silahlı çatışma riskinin daha da artıracağı uyarısı, uluslararası toplumun dikkatini yeniden bu bölgeye çekmiştir.

Bölgede rekabet halindeki ABD ve Çin, bölge ülkeleri ile kurdukları ilişkiler ve ittifaklar aracılığıyla etki alanlarını genişleterek daha avantajlı bir konum elde etme amacındadır. Çin'in güneydoğusunda yer alan bir ada ülkesi olan ve bölgede deniz ticareti ve güvenlik açısından stratejik konumda bulunan Filipinler'in, Çin ve ABD arasındaki denge politikası ön plandadır.³²²

³²¹ Örmeci, O., Filipinler Demokrasisi, (30.06.2012).

<http://politikaakademesi.org/?p=1404> (Erişim Tarihi: 12.12.2012).

³²² Akçadağ, E., ABD ve Çin Arasında Denge Arayışındaki Filipinler, (22.05.2012) .

http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=2141:abd-ve-cin-arasinda-denge-arayindaki-filipinler&catid=92:analizler-uzakdogu&Itemid=140 (Erişim: 15.12.2012).

Üç yüzyılı aşkın süre İspanyol hâkimiyetinde kalan Filipinler, 1898'deki İspanyol-Amerikan Savaşı sonucunda kısa süreliğine ABD yönetimi altına girmiş, 1934 yılında da tam bağımsız olmuştur. İkinci Dünya Savaşı sırasında Japonya tarafından işgal edilen ada devleti, savaşın bitimiyle yeniden bağımsızlığına kavuşmuştur. Soğuk Savaş döneminde ABD ile iyi ilişkiler kuran Filipinler, 1947'de imzalanan anlaşma ile Clark hava üssünü ve Subic deniz üssünü ABD'nin kullanımına sunmuş, 1952 de Ortak Savunma Anlaşması'nı, 1998'de Ziyaretçi Güç Anlaşması'nı imzalamıştır. Ticari alanda Washington, uzun süre Manila'nın en önde gelen ortağı olmuştur. 1949 yılında Filipinler, ticaretinin % 80'ini ABD ile gerçekleştirmektedir. Bu oran zamanla önce Japonya daha sonra Çin, Tayvan ve Güney Kore ile gelişen ilişkilerle azaldıysa da ABD hala Filipinler'in önde gelen ticaret ortaklarından biridir. ABD Filipinler'de, Japonya ve Tayvan'dan sonra üçüncü doğrudan yabancı yatırımcıdır.³²³

İki ülke arasındaki askeri, ekonomik ve ticari ilişkiler 11 Eylül 2001 tarihinden itibaren daha da artmış, ABD terörle mücadele kapsamında Filipinler'e askeri araç ve mühimmat yardımıyla bulunmuş, askeri eğitim programları ve ortak askeri tatbikatlar düzenlenmiştir. Bunlardan en önemlisi ve ilki, 1991'de gerçekleştirilen Balikatan (Omuz omuza) adı verilen askeri tatbikattır. Özellikle 2001'den sonra bu tatbikat, doğrudan Filipin ordusunun Abu Sayyaf ve Jemaah Islamiyah terörist gruplarıyla mücadelesini desteklemeye yönelik olarak gerçekleştirilmiştir.³²⁴

Manila hükümeti, ABD'nin terörle savaşını desteklemek için Irak'a Haziran 2003'te insani yardım amacıyla 60 sağlık görevlisi, 25 polis, 50 asker ve 39 işçi göndermiştir.³²⁵ Ekim 2003 yılında Filipinler, ABD tarafından "NATO üyesi olmayan önemli müttefik" olarak nitelendirilmiştir. Ancak Filipinli bir tır şoförünün Iraklı direnişçilerce kaçırılması, Filipinler ve ABD arasında ciddi bir krize neden

³²³ Lum, T., "The Republic of the Philippines and U.S. Interests", Congressional Research Service, (05.04.2012).

³²⁴ Akçadağ, E., ABD ve Çin Arasında Denge Arayışındaki Filipinler, (22.05.2012) .
http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=2141:abd-ve-cin-arasinda-denge-arayindaki-filipinler&catid=92:analizler-uzakdogu&Itemid=140 (Erişim: 15.01.2012).

³²⁵ De Castro, R. C., (2011). "Balancing Gambits in Twenty-First Century Philippine Foreign Policy", *Southeast Asian Affairs*, s.237.

olmuştur. Manila hükümetinin, Iraklı direnişçilerin şoförü serbest bırakmak için Filipinler'in Irak'tan çekilmesi talebini Amerika'nın tepkisine rağmen kabul etmesi, iki ülke arasındaki ilişkilerin zarar görmesine neden olmuştur. Bu durum, aynı yıllarda ASEAN ülkeleri ile siyasi ve ekonomik ilişkilerini geliştirme eğilimindeki Çin ile Filipinlerin yakınlaşmasına yol açmıştır.

Soğuk Savaş döneminde diğer ASEAN ülkeleri gibi Filipinler de Çin'i ideolojik düşman olarak görmüştür. Pekin'in bu ülkelerdeki komünist hareketlere verdiği destek, Çin'e yönelik olumsuz algıyı körüklemiştir. Dolayısıyla Çin-Filipinler ilişkisi resmi olarak ancak 1975 yılında başlayabilmiştir. 1997'de, Pekin'in, finansal krize rağmen Asya'nın kalkınmasına katkı için parasını devalüe etmeyi reddetmesi, ASEAN ülkelerinin Çin'e bakışını olumlu yönde değiştirmiştir.³²⁶

Nitekim Filipinler-Çin ilişkileri 2000'li yıllara kadar yükselen bir ivme göstermiş, pek çok alanda işbirliği anlaşmaları imzalanmıştır. Çin'in 2001 yılında itibaren ASEAN ülkeleri ile ilişkilerini geliştirmeye başlaması, serbest ticaret anlaşması imzalama önerisi ve bu kapsamda 2002'de taraflar arasında "Ekonomik İşbirliği İçin Çerçeve Anlaşması"'nın imzalanması iki ülke arasındaki ilişkileri daha da geliştirmiştir. 1998 yılında 2 milyar dolar olan ticaret hacmi 2007'de 30 milyar dolara ulaşmış, böylece Çin; ABD ve Japonya'nın ardından Filipinler'in üçüncü ticari ortağı haline gelmiştir. Bu dönemde iki ülke arasında ekonomik işbirliği alanında önemli gelişmeler kaydedilmiştir. 2007 yılında Çin 3,8 milyar dolarlık tarım projesi üstlenmiş, Manila'nın kuzeyindeki bir demiryolu hattının yapımına finansman sağlama kararı almıştır.³²⁷ 2011 yılında Filipinler'in Çin ile olan (Hong Kong dâhil) ticaret hacmi bu ülkenin Japonya ve ABD ile sahip olduğu ticaret

³²⁶ Kurlantzick, J., (June 2006). "China's Charm. Implication of Chinese Soft Power", *Carnegie Institute, Policy Brief*, No.47.

³²⁷ Morada, N., "The Rise of China and Regional Responses: A Philippine Perspective", *The National Institute for Defence Studies*, p.112 (Erişim: 12.09.2012) .
http://www.nids.go.jp/english/publication/joint_research/series4/pdf/4-4.pdf(Erişim Tarihi:18.01.2013).

hacimlerini geçmiştir. Filipinler-Çin arasında askeri ve diplomatik ilişkilerde de önemli ilerlemeler gerçekleşmiştir.³²⁸

Tüm bu olumlu gelişmelere rağmen Filipinler-Çin ilişkilerinin sorunsuz yürüdüğünü söylemek mümkün değildir. Günümüzde iki ülke ilişkilerini etkileyen ve gelecekte de etkilemesi muhtemel iki temel husus bulunmaktadır: Tayvan meselesi ve Güney Çin Denizi anlaşmazlığı. Tayvan meselesi konusunda Filipinler resmi olarak “tek Çin” politikasını benimsemiş olsa da Tayvan ile ekonomik ilişkilerini devam ettirmektedir. 1975 yılında Çin ile ilişkilerin resmi olarak başlamasıyla birlikte Tayvan ile ilişkiler arka plana itilmiş, ancak hiçbir zaman tamamen koparılmamıştır. Taipei’deki Filipinler Büyükelçiliği, Manila Ekonomik ve Kültürel Ofisi’ne dönüştürülmüştür. İki ülkenin hükümet yetkilileri arasında gayriresmi ziyaretler ve görüşmelerin sürdüğü bilinmektedir.

Öte yandan Filipinler Senatosu’nda etkin bir grup, gerek ideolojik gerekse ekonomik gerekçelerle Tayvan ile ilişkilerin geliştirilmesi konusunda girişimlerde bulunmaktadır.³²⁹

Filipinleri ziyaret eden Tayvanlı turist ve Tayvan’a işçi olarak giden Filipinli sayısı ile ithalat ve ihracat oranları dikkate alındığında, özellikle 2001 yılından itibaren iki ülke ilişkilerinin önemli gelişme kaydettiği görünmektedir.³³⁰ 2010 yılında Tayvan, Filipinler’in en çok ithalat yaptığı beşinci ülke haline gelmiştir.³³¹ Gelecekte bir serbest ticaret anlaşması imzalanması dahi gündemdedir. Konuyla ilgili olarak Tayvan Ekonomi Araştırmaları Enstitüsü Başkanı David Hong, her iki ülke de Dünya Ticaret Örgütü üyesi olduğundan bir serbest ticaret anlaşması imzalamak için resmi diplomatik ilişkiler kurulmasına gerek olmadığını ve bu anlaşmanın iki ülkenin

³²⁸ Akçadağ, E., ABD ve Çin Arasında Denge Arayışındaki Filipinler, (22.05.2012).

http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=2141:abd-ve-cin-arasinda-denge-arayindaki-filipinler&catid=92:analizler-uzakdogu&Itemid=140 (Erişim: 15.01.2012).

³²⁹ Baker, C., (October 2004). China-Philippines Relations: Cautious Cooperation”, *Asia-Pacific Center for Security Studies*, s.3 <http://www.apcss.org/Publications/SAS/AsiaBilateralRelations/China-PhilippinesRelationsBaker.pdf>(Erişim: 12.09.2012).

³³⁰ Banlaoi, R., Philippines-China Security Relations, Philippine Institute for Peace, Violence and Terrorism Research, 2012, s.36 http://damu7n2j5d7gw.cloudfront.net/wp-content/uploads/2012/10/Banlaoi_Philippines-China-Security-Relations.pdf (Erişim: 12.09.2012).

³³¹ CIA-The World Factbook, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/rp.html> (Erişim 10.05.2012).

de yararına olacağını ifade etmektedir.³³² Ayrıca iki ülkenin güvenlik ve savunma alanında ABD ile özel bağlarının bulunması da, yine, Tayvan ve Filipinleri birbirine yakınlaştıran unsurlardandır.

Deniz ticareti açısından stratejik önemi, zengin petrol ve doğalgaz kaynaklarını barındırdığının düşünülmesi (yaklaşık 30 milyar tonluk petrol ve 16 trilyon metreküplük doğalgaz kaynağı olduğu tahmin edilmektedir) ve sualtı zenginlikleri Güney Çin Denizi'ni kıyı devletler için vazgeçilmez bir su yolu haline getirmekte ve egemenlik iddialarını körüklemektedir. Güney Çin Denizi'nde bulunan iki büyük takımadadan Paracels üzerinde Çin, Tayvan ve Vietnam, Spratlys üzerinde ise Filipinler, Brunei, Çin, Malezya, Tayvan ve Vietnam egemenlik iddialarında bulunmaktadır.³³³

Dolayısıyla Spratly adaları ve Scarborough resifi Çin ile Filipinler arasındaki başlıca anlaşmazlık konusudur. Filipinler, Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'yle belirlenen 200 millik kıta sahanlığı çerçevesinde söz konusu adaların kendilerine ait olduğunu savunurken; Çin, adaların eskiden beri kendi topraklarının bir parçasının olduğunu ve adalardaki egemenliğinin tartışılmayacağını ifade etmektedir.

Donanma gücü açısından Çin karşısında avantajsız durumda kalmak istemeyen Filipinler, ABD'nin desteği ile bir modernizasyon programı yürürlüğe koymuş ve Amerikan askerlerinin topraklarında tatbikatlara katılmasına yasal imkân tanıyan Ziyaretçi Güç Anlaşması'nı imzalamıştır. Bu çerçevede iki ülkenin düzenlediği ortak askeri tatbikatlar ise Çin'de hoşnutsuzluğa yol açmaktadır.³³⁴

³³² Pao, W. C., "Taiwan and Philippines to benefit from FTA, TIER president says", The China Post, 01.10.2005, <http://www.chinapost.com.tw/business/asia/2005/10/01/69474/Taiwan-and.htm>(Erişim 12.09.2012) .

³³³ Akçadağ, E., ABD ve Çin Arasında Denge Arayışındaki Filipinler, (22.05.2012). http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=2141:abd-ve-cin-arasnda-denge-arayındaki-filipinler&catid=92:analizler-uzakdogu&Itemid=140 (Erişim: 15.01.2012).

³³⁴ Akçadağ, E., *ABD ve Çin Arasında Denge Arayışındaki Filipinler*, (22.05.2012). http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=2141:abd-ve-cin-arasnda-denge-arayındaki-filipinler&catid=92:analizler-uzakdogu&Itemid=140 (Erişim: 15.01.2012).

ABD ile olan ittifakı, 1946'dan beri Filipinler'in dış politikasını ve güvenlik politikasını şekillendirmektedir. Bununla birlikte Çin'in ekonomik yükselişinin kendisine ticaret ve yatırım olarak döneceğini düşünen Filipinler, Pekin ile de bağlarını kuvvetlendirme çabasıdadır. Ancak ABD ve Çin'in bölgede çatışan çıkarları, zaman zaman Filipinler'in denge politikası yürütmesini güçleştirmektedir. Örneğin, Filipinler'in Tayvan meselesi konusunda dengeyi sağlamakta zorlandığı görülmektedir. Tek Çin politikasını benimsemesine rağmen Tayvan ile ciddi ekonomik ilişkiler geliştirerek Çin'in tepkisini çekmesi bir yana, ileride bu konu nedeniyle ABD-Çin arasında kalması da muhtemeldir. Zira Tayvan meselesi nedeniyle ABD ve Çin arasında yaşanacak bir kriz durumunda Filipinler, ABD ile olan güvenlik ilişkileri ve Çin ile olan ekonomik ilişkileri arasında bir tercih yapmak zorunda kalabilir.

Ayrıca Çin'in yükselen deniz gücü, Güney Çin Denizi politikası ve Tayvan meselesi, diğer bölge ülkeleri gibi Filipinler'in de Çin'e ihtiyatlı yaklaşmasına yol açarken ABD'nin bölgedeki dengeleyici rolünü güçlendirmektedir. ABD, Güney Çin Denizi anlaşmazlığı konusuna taraf olmaktan kaçınmakla birlikte ulusal çıkarları gereği geçiş serbestisi, bölgesel barış ve istikrarın korunması, çok taraflılık ve uluslararası hukuka riayet konuları üzerinde durmaktadır. Bu bağlamda Çin'in tartışmalı bölgeleri tek taraflı olarak güç kullanma yoluyla kendine bağlamasına kayıtsız kalmayacağını söylemek yanlış olmayacaktır. Bununla birlikte ABD ile Filipinler arasındaki Ortak Savunma Antlaşması böyle bir durum için kesin hükümler içermemektedir. Yani Çin'in Spratly adalarını güç kullanarak elde etmeye çalışması ABD'yi doğrudan harekete geçirebileceği gibi, anlaşmanın uygulanması için saldırının tüm Filipin topraklarına veya silahlı kuvvetlerine yönelik olması gerektiği de öne sürülebilir.³³⁵

Öte yandan ABD ile yoğun askeri ilişkileri eleştiren Filipinler kamuoyunun tepkisi de göz önüne alınmalıdır. 2005 yılında Filipin Adaları'nda tatbikat için bulunan 4 ABD askeri hakkında, 22 yaşında bir Filipinli kıza tecavüz ettikleri

³³⁵ Akçadağ, E., *ABD ve Çin Arasında Denge Arayışındaki Filipinler*, (22.05.2012).
http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=2141:abd-ve-cin-arasinda-denge-arayindaki-filipinler&catid=92:analizler-uzakdogu&Itemid=140 (Erişim: 15.01.2012).

gerekçesiyle Olongapo şehir mahkemesi tarafından bir tutuklama kararı çıkarılmıştır. Tutuklama kararının çıkarılmasının ardından Manila hükümetinin dört askerin kendilerine teslim edilmesi talebini ABD'nin reddetmesi, kamuoyunda büyük tepkiye yol açarken Amerikan karşıtlığını güçlendirmiştir. Dolayısıyla Çin kadar ABD'nin de dezavantajlı olduğu durumlar vardır. Buna ilaveten Çin'in Filipinler ile olan ticaretinin 2016'da iki katına çıkarak 60 milyar dolara ulaşması beklenmektedir. Konuyla ilgili olarak, Filipinler'deki Çin Araştırmaları Merkezi Başkanı Teresita Ang See, "çıkarlarımız için yüzümüzü ABD'ye olduğu kadar Çin'e de dönmemiz gerek" değerlendirmesini yapmaktadır.³³⁶

Kısaca son dönemde Güney Çin Denizi anlaşmazlığı nedeniyle gerilen Filipinler-Çin ilişkilerinin kopması veya çatışmaya dönüşmesi bölgesel konjonktür itibariyle beklenen bir durum değildir. Hatta bu son gerginliğin, uzun süredir aktivistlere ve sanatçılara karşı tavrı nedeniyle uluslararası toplumun eleştiri oklarına hedef olan Çin'in halkın dikkatini dağıtmaya ve yabancı ülkelere güçlü görünmek amacıyla tırmandırdığı yorumları yapılmaktadır.³³⁷ Zira Çin, yükselişinin barışçıl olduğunu ve bölge ülkeleri tarafından tehdit olarak algılanmaması gerektiğini kanıtlamak adına anlaşmazlıklardan ve çatışmalardan kaçınmaya özen göstermektedir. Çin, bölge ülkeleri ile olan sorunlu ilişkilerinin ABD'nin bölgedeki rolünü güçlendirdiğinin farkındadır.

Filipinler için Çin de en az ABD kadar vazgeçilmez bir ortak ülke konumundadır. Manila'nın iki ülke arasında denge politikası gözetmeyi başarması durumunda, zaman zaman anlaşmazlıklara bağlı olarak gerilim yükselse de, bugünkü mevcut durumun orta vadede değişmeyeceği öngörülebilir.

³³⁶ "Filipinler-ABD Tatbikatı Çin'e Mesaj Mı?", BBC, 16.04.2012, http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2012/04/120416_us_phillippines_china.shtml (Erişim 12 Mayıs 2012).

³³⁷ Çin Filipinler'den Gerçekte Ne İstiyor?, BBC, 10.05.2012, http://www.bbc.co.uk/turkce/izlenim/2012/05/120510_china_philli.shtml (Erişim 12 Mayıs 2012).

5.5.3. Asya-Pasifik'in Ana Ulaşım Damarı: Malakka Boğazı



Harita.4. Malakka Boğazı

Kaynak: <http://www.itusozluk.com/gorseller/malakka+bo%F0az%FD/76326>’ den alındı.

(Erişim Tarihi:18.02.2013)

Ekonomik ve stratejik açıdan bakıldığında dünyanın en önemli su yollarından biri olan Malakka Boğazı, Malezya ve Endonezya arasında bulunmaktadır. Bu su yolu Hint Okyanusu ile Büyük Okyanus arasında ana geçiş güzergâhını oluşturmaktadır.³³⁸

Çin, Hindistan, Japonya ve Güney Kore gibi uluslararası ticaretin büyük önem taşıdığı ülkeleri Batı’ya bağlayan Malakka Boğazı, dünya deniz ticaretinin yaklaşık %25’ini sağlamaktadır.³³⁹ Aynı zamanda bu su yolu, batıdaki petrol üreticilerini doğudaki tüketicilere bağlaması nedeniyle enerji nakliyatı konusunda da kilit konumdadır. Zira Çin, Japonya ve Güney Kore, Orta Doğu petrolünün önde gelen müşterilerindendir. Örneğin Çin’e giden petrolün %51’i Suudi Arabistan, Kuveyt ve İran’dan gelmektedir.³⁴⁰ Yine Arap Yarımadası’ndan gelen petrol Japonya’nın toplam petrol ithalatının %87’sini oluşturmaktadır.³⁴¹

³³⁸ Akçadağ, E. *Asya-Pasifik’in Ana Ulaşım Damarı: Malakka Boğazı* (07.06.2011). http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=1064:asya-pasifikin-ana-ulam-damar-malakka-boaz&catid=92:analizler-uzakdogu&Itemid=140(Erişim Tarihi:12.12.2012).

³³⁹ Lacoste, Y., (2007). *Büyük Oyunu Anlamak*, (Çeviri:İ.Akça) İstanbul: NTV Yayınları, s.191.

³⁴⁰ Özekmekçi, İ., (Aralık 2005). “Türkiye’nin Doğu Sınırında Yeni Bir Güç: Çin”, *Dış Politika Forumu*, s.3.

³⁴¹ Desponds, S., “Le détroit de Malaca: artère nourricière et enjeu stratégique de l’Asie du Sud-Est”, *Bulletin d’Etudes de la Marine*, No:24, juillet 2002.

Kıyı devletleri açısından bakıldığında ise Malakka Boğazı'nın sağladığı ulaşım yolu, ekonomik kalkınmanın başta gelen unsurlarındandır. 1965 yılında bağımsızlığını kazandıktan sonra yeni bir kalkınma dönemine giren Singapur'un bugünkü ekonomik gücüne kavuşmasında, bölgedeki aktarma limanı konumu oldukça önemli bir faktör olmuştur. Singapur ekonomisi, güçlü imalat ve hizmet sektörleri ile uluslararası ticaret bağlantıları sayesinde sürekli bir gelişim içindedir. Bu ekonomik gelişimi Singapur'un Güneydoğu Asya'nın ana taşıma güzergâhı üzerindeki konumundan beslenmektedir. Tarihsel gelişimi içinde ülke daima bölgenin depolama ve dağıtım üssü olarak dikkat çekmiştir. Malakka Boğazı üzerindeki bu ayrıcalıklı konumu Singapur'un bugün; dünyanın bir numaralı depolama ve ikmal limanı, önde gelen aktarma limanlarından biri, en büyük petrol rafineri merkezi ve gelişmiş tersaneler merkezi olmasını sağlamıştır.³⁴² Singapur'un 2009 yılı GSYH'sı 177 milyar doları bulmuştur.³⁴³

Malakka Boğazı, bir diğer kıyı devleti olan ve dünyanın en yoğun nüfuslu ülkelerinden Endonezya için de büyük önem taşımaktadır. Uzun süren bir sömürge ve bağımsızlık mücadelesi döneminden sonra 1960'lı yıllarda dünyanın en fakir ülkeleri arasında yer alan Endonezya bugün 1 trilyon dolar civarındaki GSYH'sı ile dünyanın 16. büyük ekonomisidir.³⁴⁴ Endonezya'nın ekonomisi büyük oranda petrol ve doğalgaza dayanmaktadır. Bu nedenle bu kaynakların nakliyatını sağlayan deniz yolu ülkenin kalkınması için vazgeçilmez niteliktedir.

Bir diğer kıyı ülkesi olan Malezya da jeostratejik konumu sayesinde önemli bir ekonomik kalkınma gerçekleştirmiştir. Güneydoğu Asya ülkeleri içerisinde yıllık kalkınma oranı en fazla ülkelere biri haline gelmiştir. 2010 yılında %7 oranında bir ekonomik büyüme kaydeden Malezya'nın GSYH'sı 414 milyar dolar civarındadır.³⁴⁵ Malezya ekonomisi imalat sanayi ağırlıklı olsa da kauçuk ve palmye ağacı yağı gibi tarım ürünlerinde dünya piyasalarına hâkim durumdadır. Bu tarım ürünleri ve elektronik ürünler ülkenin başlıca ihracat kalemleridir ve ihracatın da neredeyse

³⁴² Ho, J., "Singapour et Malacca", Outre-Terre, No. 25-26, Février 2010, p.5.

³⁴³ Bkz. <http://www.zaman.com.tr/haber.do?haberno=1021575> (Erişim 05.06.2010).

³⁴⁴ CIA The World Factbook, Bkz. www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/id.html (Erişim: 05.06.2011).

³⁴⁵ CIA The World Factbook, Bkz. www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/my.html (Erişim 05 Haziran 2011)

%90'ı deniz yolu ile yapılmaktadır.³⁴⁶ Ayrıca petrol ve doğalgaz ithalatını büyük oranda Körfez ülkelerinden sağlayan Malezya için Malakka Boğazı temel bir ulaşım damarıdır.

Özetle Malakka Boğazı kıyı ülkelerinin ekonomik gelişimi ve istikrarında vazgeçilmez bir ticaret ve ulaşım yoludur. Taşıdığı bu büyük önem nedeniyle Endonezya ve Malezya bağımsızlıklarını kazanmalarından itibaren uzun süre boğazın kendi egemenlik alanları içinde olduğunu iddia etmiştir.³⁴⁷ 1960'ların sonunda Endonezya ve Malezya karasularını 3 milden 12 mile çıkarmak ve deniz yatağını paylaşmak konusunda anlaşmışlardır. Bu iki ülke 1971'de yayımladıkları bildiri ile Malakka Boğazı'nın uluslararası bir su yolu olmadığını ama ticaret gemilerine serbest geçiş hakkı tanınacağını beyan etmişlerdir. Singapur da bu beyana itiraz etmemiştir. Soğuk Savaş döneminde ABD ise burada kıyı devletlerinin kontrolüne yer vermeyecek şekilde uluslararası deniz hukukunun uygulanmasını talep etmiştir. Yine bu dönemde askeri kuşatmaya uğramaktan korkan Çin ise Endonezya ve Malezya'nın tezlerini desteklemiştir.³⁴⁸ 1982'de ünlü Montego Bay Antlaşması'nın imzalanmasıyla uzlaşmaya varılmış; bir yandan kıyı devletlerine güvenlik ve ulusal egemenlik alanında garantiler verilirken diğer yandan da boğazlardan geçiş serbestliği tanınmıştır.

Günümüzde Malakka Boğazı'nın güvenliğini tehdit eden temel unsur deniz haydutluğudur. Günde yaklaşık 300 geminin geçtiği bu deniz koridoru 1990'lardan bu yana korsanların saldırılarına maruz kalmaktadır.³⁴⁹ Endonezya, Malezya ve Singapur karasularının bu bölgede birbiriyle kesişmesi deniz haydutlarının işini kolaylaştırmaktadır. Zira uluslararası hukuktan doğan takip hakkı, bir diğer kıyı devletinin karasularına girildiğinde son bulmaktadır. Bu nedenle korsan gemilerinin yakalanmasını oldukça zorlaştırmaktadır.

³⁴⁶ Siew Noun FOI, (1999). "The Future of Malaysia's Maritime Economy", *Center for Economic Studies of Malaysia*.

³⁴⁷ Lacoste, Y. (2007). *Büyük Oyunu Anlamak*, (Çeviri:İ.Akça) , İstanbul: NTV Yayınları, s.191.

³⁴⁸ Sien, C. L., (1999). "The Importance of the Straits of Malacca and Singapore", *Singapore Journal of International and Comparative Law*, No.2, s.306.

³⁴⁹ Malacca Straits Research and Development Center, <http://www.fsas.upm.edu.my/~masdec/web/straits.html> (Erişim Tarihi: 06 Haziran 2011).

Malakka Boğazı'nın güvenliğini tehdit eden bir diğer unsur deniz yolu temelli terörizmdir. 2001 yılında ABD'yi hedef alan terör saldırıları, ABD'nin bu önemli suyolunun güvenliğinde söz sahibi olmak amacıyla girişimlerde bulunmasını beraberinde getirmiştir. Bu girişim ABD'nin müttefiki Singapur tarafından desteklenirken Malezya ve Endonezya tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Zira Malezya, ABD'nin Afganistan müdahalesi nedeniyle Amerika'ya mesafeli yaklaşmayı tercih etmiş, Endonezya ise Doğu Timor'daki olaylar neticesinde sorun yaşadığı ABD'ye cephe almıştır. Ancak 2002 yılında Endonezya'nın Bali Adası'nda birbirini ardına meydana gelen saldırılar, terörün Asya-Pasifik'i de etkileyebileceğini göstermiş ve ABD'nin bu bölgedeki terörle mücadele faaliyetlerinin meşruiyetini bir anlamda artırmıştır.³⁵⁰

Malakka Boğazı'nın güvenliğinde söz sahibi olmak isteyen bir diğer devlet Çin'dir. Çin devlet başkanı Hu Jintao'nun "Malakka İkilemi" terimi ile yaptığı vurgu bu boğazın Çin açısından taşıdığı önemi kanıtlar niteliktedir.³⁵¹ Malakka İkilemi, kendisi için son derece önemli bir ulaşım yolu olan Malakka Boğazı üzerinde Çin'in yeterli etkiye sahip olmaması nedeniyle hassas bir durumda bulunması anlamına gelmektedir. Boğazın güvenliğini etkileyecek terörist saldırılar Çin için de bir tehdit olmakla birlikte, bu önemli deniz koridorunun tamamen ABD'nin kontrolünde olması da Çin için hoşnutsuzluk kaynağıdır. Özellikle Tayvan ile yaşanacak bir çatışma durumunda, ABD'nin Malakka Boğazı yolu ile Çin'e gidecek tankerlerin geçişine izin vermemesi ihtimali şüphesiz Çin'in en büyük endişe sebebidir.³⁵²

Bu bağlamda; ekonomik büyümesini sürdürmek, bağımlı olduğu petrol ve doğalgaza sorunsuz ulaşmak, askeri ve stratejik alanda da gücünü artırmak isteyen Çin, boğaza hâkim olmak amacıyla son yıllarda Hint Okyanusu'na kıyısı olan

³⁵⁰ Akçadağ, E., Asya-Pasifik'in Ana Ulaşım Damarı: Malakka Boğazı, (07.06.2011). http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=1064:asya-pasifikin-ana-ulam-damar-malakka-boaz&catid=92:analizler-uzakdogu&Itemid=140 (Erişim: 16.12.2012).

³⁵¹ Storey, I., "China's 'Malacca Dilemma'", *China Brief* 6(8), April 2006.

(Bkz. http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=1064:asya-pasifikin-ana-ulam-damar-malakka-boaz&catid=92:analizler-uzakdogu&Itemid=140 (Erişim Tarihi:12.12.2012).

³⁵² Akçadağ, E., Asya-Pasifik'in Ana Ulaşım Damarı: Malakka Boğazı, (07.06.2011) http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=1064:asya-pasifikin-ana-ulam-damar-malakka-boaz&catid=92:analizler-uzakdogu&Itemid=140 (Erişim: 16.12.2012).

lkelerde ticari amaçlı limanlar inŖa ettirmektedir. String of pearls (inci dizisi) adı verilen bu politika kapsamında yer alan limanların ileride askeri s olarak kullanılabilmesi mümkündür. Ayrıca boğaza kıyıdaŖ devletlerden Malezya ve Endonezya ile kurduğu gerek ekonomik gerekse siyasi iliŖkiler de dikkate değer niteliktedir. 1997 Doğu Asya Ekonomik Krizi'nden sonra Çin zellikle Endonezya, Malezya ve Filipinler gibi ülkelere 6 milyar dolar tutarında yardımda bulunmuŖtur. Endonezya'da 2004 meydana gelen Tsunami felaketinden sonra, Çin bölgeye yaklaşık 110 milyon dolarlık yardımda bulunmuŖtur.³⁵³

Doğu'yu Batı'ya bağlayan Malakka Boğazı, gerek ekonomik gerekse stratejik açıdan kıyı devletleri için olduğu kadar bölge ülkeleri ve hatta diğer büyük güçler açısından da son derece önemli bir deniz yoludur. Bu nedenle tüm bu devletler Boğaz üzerinde bir etki sağlama mücadelesi içerisindedir. Bu mücadele de Mahan'ın, deniz hkimiyetinin dünya hkimiyetinin anahtarı olduğu ve bir devletin büyümesinde en önemli etken olan deniz ticaretinin garanti altına alınması gerektiği grŖnn halen geçerliliğini koruduğunun bir göstergesidir.³⁵⁴

5.6. Asya-Pasifik'te Ekonomik OluŖumlar ve G Merkezleri

Dünyada yaŖanmakta olan belirsizliklere ve büyük siyasi deĖiŖime paralel olarak, yeni bir "ekonomik coğrafya" oluŖmaktadır. Son geliŖmeler, bu ekonomik yapının deĖiŖmekte ve dünyanın yeni bir "ekonomik bloklaŖmaya" doğru gitmekte olduğunu göstermektedir. Bugün Dünya, ekonomik alanda " kutuplu" bir grnm yansıtılmaktadır. Bu kutuplardan, btnleŖme sürecine girmiŖ Avrupa Birliği, Avrupa çapında geniŖlemeyi ve bunu gerekleŖtirirken, Doğu Avrupa'daki eski komünist ülkeleri de içermeyi amaçlamaktadır.³⁵⁵

³⁵³ Bkz. www.reuters.com/article/2009/01/22/us-disasters-un-idUSTRE50L50020090122 (EriŖim: 07.06.2011).

³⁵⁴ Akçadağ, E., *Asya-Pasifik'in Ana UlaŖım Damarı: Malakka Boğazı* (07.06.2011). http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=1064:asya-pasifikin-ana-ulan-damar-malakka-boaz&catid=92:analizler-uzakdogu&Itemid=140 (EriŖim Tarihi:12.12.2012).

³⁵⁵ TaŖtekin, Ŗ., "Asya-Pasifik bölgesindeki geliŖmeler ve bunların Türkiye'nin güvenliğine olan etkileri" YayınlanmamıŖ Yüksek Lisans Tezi. Yer Bilgisi: Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü s.14 (Klebe, A., "Ŗanghay İŖbirliĖi rgt Güçleniyor", Mart 2006) .

İkinci kutup olarak Kuzey Amerika Serbest Ticaret Bölgesi (NAFTA) gelmektedir. NAFTA; ABD, Kanada ve Meksika'dan oluşmakta ve zamanla diğer Latin Amerika ülkelerini de kapsayacak bir serbest ticaret sistemi oluşturmayı hedeflemektedir.³⁵⁶

Üçüncü kutup ise, Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği (APEC)'dir. Bu kuruluş Pasifik havzasının serbest ticaret bölgesine veya ekonomik topluluğunu oluşturma amacını gütmektedir.³⁵⁷

Yakın gelecekte dünyanın en büyük ekonomileri arasına girmesi beklenen Asya ülkeleri, gelişme süreçlerinde, "kuvvet birlikten doğar" felsefesiyle çeşitli işbirliği örgütleri kurmuşlardır. Bu örgütleri ASEAN (Güney Doğu Asya Milletleri Birliği), bundan doğan AFTA (ASEAN-Serbest Ticaret Bölgesi), ARF (ASEAN Bölgesel Forumu), APEC (Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği), SAARC (Güney Asya Bölgesel İşbirliği Örgütü)'dür. 1996'da Şanghay Beşlisi adıyla temelleri atılan ve Merkezi Asya Ülkeleri'nin güvenlik politikalarını, sınır sorunlarının çözümünü, ekonomik, ticari ve enfrastrüktür konularını ele almayı amaçlayan ŞİÖ "Şangay İşbirliği Örgütü" katılmıştır.³⁵⁸

NAFTA ve APEC'in ABD'ye güç kazandırması, Avrupa ülkelerinde huzursuzluk yaratmış, bir ekonomik soğuk savaşa ve bloklar arasında bir gerginliğe yol açmıştır. Ekonomide de düşünülen "Yeni Dünya Düzeni"nin sonuçta bir düzensizliğe yol açması tehlikesi de bulunmaktadır. Bu üç ekonomik kutup, küreselleşmenin bir sonucu olup, yeni düzende 21inci yüzyılın dünya ekonomik güç merkezlerini oluşturmaya başlamışlardır.³⁵⁹

³⁵⁶ a.g.e.

³⁵⁷ a.g.e.

³⁵⁸ Taştekin, Ş., "Asya-Pasifik bölgesindeki gelişmeler ve bunların Türkiye'nin güvenliğine olan etkileri" Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. s.14 Yer Bilgisi: Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü (Küleb, A., "Şanghay İşbirliği Örgütü Güçleniyor", Ankara Mart 2006).

³⁵⁹ a.g.e.

5.6.1. Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği (APEC)

Soğuk savaş sonrası şekillenen yeni uluslararası sisteme ekonomik-siyasi açıdan bakıldığında ABD, önemli ekonomik güç olmakla birlikte, küreselleşen dünya sisteminde tek başına güçlü ekonomik aktör değildir. Avrupa Birliği (AB), Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği Örgütü (APEC) gibi ekonomik güç odakları ile bu örgütlenmeler bünyesinde, ya da bunlardan bağımsız güç merkezleri bulunmaktadır.³⁶⁰

Merkezi Singapur da bulunan ve 1989 yılında kurulan APEC'in amacı; Asya-Pasifik bölgesinde ticaretin ve yatırımın serbestleştirilmesi, ekonominin entegrasyonu için ticari ve teknik işbirliği ile iş bağlantılarının kolaylaştırılmasıdır.



Harita.5. Asya-Pasifik

Kaynak: <http://www.pressmedya.com/haber/11265/asya-pasifik-yuzyili.html>'den alındı. (Erişim Tarihi:01/02/2013).

³⁶⁰ Türk, F., *Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği Formu (APEC)*, <http://afasam.org/tr/bolgeler/asya-pasifik/asya-pasifik-ekonomik-isbirligi-formu-apec/> (Erişim Tarihi:12.12.2012).

APEC’e üye ülkeler; Avustralya, Brunei Darussalam, Kanada, Şili, Çin, Hong Kong Özel İdaresi, Endonezya, Japonya, Kore, Malezya, Meksika, Yeni Zelanda, Papua Yeni Gine, Peru, Filipinler, Rusya Federasyonu, Singapur, Tayvan, Tayland, ABD ve Vietnam’dır.

APEC, önde gelen Asya-Pasifik ekonomik fonudur. Birincil hedefi Asya-Pasifik bölgesinde sürdürülebilir ekonomik büyüme ve refahı sağlamaktır. APEC politikaları arasında; teşvik ve bölgesel ekonomik entegrasyonu hızlandırmak, ekonomik ve teknik işbirliğini teşvik etmek, insan güvenliği arttırmak, olumlu ve sürdürülebilir iş ortamı sağlamak, ücretsiz, açık ticaret ve yatırım suretiyle dinamik ve uyumlu Asya-Pasifik toplumu inşa etmek gibi girişimler ve somut sonuçlar sağlayacak anlaşmalara zemin hazırlamak bulunmaktadır.

7-8 Eylül 2012 tarihinde Rusya Vladivastok şehri yakınlarındaki Ruski Adası’nda gerçekleştirilen “APEC Ekonomi Zirvesi” sonunda yayımlanan “APEC Ekonomi Bildirisi”, liderlerin gündeminde iki temel sorun oluşturmuştur: Ticari yatırımın serbestleştirilmesi ve bölgesel ekonominin entegrasyonu.³⁶¹

Zirve sonunda yayımlanan APEC ekonomi liderleri bildirisi, “Pekin-Moskova ortaklığının dünyada ağırlığını artırması” ve “Rusya’nın ekonomik programlarının Asya’ya entegrasyonu” olarak yorumlanmıştır. Vladimir Putin’in, zirve kapanış konuşmasında Rusya’nın ekonomik ağırlığını Asya’ya kaydırmak için özel bir hamlede bulunmadığını, bu sürecin kendiliğinden geliştiğini vurgulanmıştır.³⁶²

Kısaca, Rusya ‘Pasifik’te ben de varım’ diyerek dünya kamuoyuna mesaj vermiştir. Dünyanın en büyük petrol ve doğalgaz rezervlerine sahip olan Moskova, Uzak Asya’daki yeni pazarlara enerji açılımları yapmaya hazırlanırken, enerji ihtiyacı yüksek olan Çin, Japonya ve diğer Uzakdoğu ülkeleri de Rusya’dan daha fazla petrol ve doğalgaz almaya hazırdır. Bu çerçevede Çin’e kadar uzanacak trans-Sibirya petrol boru hattının ikinci aşaması tamamlanmak üzeredir. Putin, Japonya Başbakanı

³⁶¹ Akkan, F., “Rusya, ‘Pasifik’te ben de varım’ diyor.” (08.09.2012).

<http://www.zaman.com.tr/haber.do?haberno=1342571> (Erişim:12.12.2012).

³⁶² Akkan, F., “Rusya, ‘Pasifik’te ben de varım’ diyor.” (08.09.2012).

<http://www.zaman.com.tr/haber.do?haberno=1342571> (Erişim:12.12.2012).

Yoshihiko Noda ile görüşmesinde, Vladivostok'a 13 milyar dolar sıvılaştırılmış doğalgaz ihraç terminal yatırımını ele alacaktır.³⁶³

Putin'in üçüncü dönem iktidarı ile birlikte güçlenen yeni trendde, eski Sovyet coğrafyasının dışında Uzakdoğu ülkeleri ile çok güçlü ilişkilerin geliştirilmesi bulunmaktadır. Rusya'nın yeni yol haritasının belirlenmesinde, Pasifik bölgesinin çekiciliği kadar, Batı'da yaşanan olumsuzluklar da etkili olmaktadır. Rusya'nın dış ticaretinde halen yüzde 50'den fazla bir ağırlığı olmasından dolayı Avrupa'da yaşanan finans krizi Moskova'yı endişelendirmektedir. En az 17 AB ülkesi doğalgaz alımlarını azaltmıştır. Bütçe gelirlerinin yaklaşık yüzde 60'ını oluşturan enerji ihracatı Rusya'nın en hassas yanını oluşturmaktadır.³⁶⁴

Putin'in yüzünü Pasifik'e çevirmesinde Arap Baharı ile çalkalanan Ortadoğu'da yaşanan gelişmeler de etkili olmuştur. Rusya bölgede siyasi nüfuzu ile birlikte silah satış pazarını ve en stratejik deniz üssünü de kaybetmek üzere olduğunu söylemek mümkündür. Moskova, Suriye'ye yönelik askerî müdahaleyi Çin'in desteği ile Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde üç kez veto ederek engelleyebilmiştir. Russia Today televizyonuna zirve çerçevesinde açıklamada bulunan Putin, "Rusya ve Çin ilişkileri en yüksek seviyede. Siyasi ve ekonomik alanda karşılıklı olarak en güçlü güvene sahibiz." değerlendirmesinde bulunmuştur. Bağımsız Devletler Topluluğu, Şanghay İşbirliği Örgütü ve APEC ülkeleri ile Asya-Pasifik hattında kurulacak yeni güç merkezi, Kremlin'in çok kutuplu dünya hedefi için stratejik olarak değerlendirilmektedir.³⁶⁵

5.6.2. Şangay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ)

Şanghay İşbirliği Örgütü, Nisan 1996'da Çin ile komşu olan Rusya, Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan ülkeleri arasında sınır anlaşmazlıklarını

³⁶³ Akkan, F., "Rusya, 'Pasifik'te ben de varım' diyor." (08.09.2012).
<http://www.zaman.com.tr/haber.do?haberno=1342571> (Erişim: 12.12.2012).

³⁶⁴ Akkan, F., "Rusya, 'Pasifik'te ben de varım' diyor." (08.09.2012).
<http://www.zaman.com.tr/haber.do?haberno=1342571> (Erişim: 12.12.2012).

³⁶⁵ Akkan, F., "Rusya, 'Pasifik'te ben de varım' diyor." (08.09.2012).
<http://www.zaman.com.tr/haber.do?haberno=1342571> (Erişim: 12.12.2012).

çözmek ve sınır güvenliği inşa etmek amacıyla kurulan Şanghay Beşlisi adı verilen bir platformdan gelmektedir. Bu müzakereler, önce eski Sovyetler ülkeleri ile Çin olarak iki taraflı devam etmiş ve sonradan Çin'in ilgili ülkeler ile tek tek müzakere etmesi ile Çarlık Rusya'sıyla Sovyetler döneminden kalma sınır sorunlarının çözümü kavuşturulmasında başarı sağlanmıştır. Çin, sınır anlaşmazlıkları ve sınır güvenliğini, 1999 yılına doğru belli ölçüde çözüme kavuşturmuştur.³⁶⁶

Bu neticeye karşı Çin, Şanghay Beşlisi'nin 1999 yılındaki zirvesinde söz konusu platformunu bölgesel güvenlik ve ekonomik işbirliği örgütüne dönüştürme niyetini ortaya koymuştur. Bir dizi hazırlıklardan sonra Çin ile sınırdış olmayan Özbekistan'ın katılımıyla Haziran 2001'de, Şanghay Beşlisi, Şanghay İşbirliği Örgütü'ne dönüştürülmüştür.³⁶⁷

Şanghay İşbirliği Örgütü, Çin Halk Cumhuriyeti kuruluşundan sonra ilk defa Çin kenti ile adlandıran uluslararası bir örgüttür. Şanghay Beşlisi ve Şanghay İşbirliği Örgütü, ikinci kuşak Çin lideri Deng Xiaoping'in 1978 yılında ortaya koyduğu ve 1987'de uygulamaya başladığı Üç Aşamalı Kalkınma Stratejik Planı için talep edilen yurtiçi ve yurtdışı güvenlik ortamını inşa etme politikasının bir parçasıdır. 2030-2050 yılları arasında tamamlanması öngörülen bu stratejinin bir ayağı da Çin'in Batı Bölgeleri Kalkınma Planı'dır. Çin'in kuzeybatı bölgelerinin ham maddeleri ile petrol ve doğalgaz gibi enerjilerin, kalkınmış olan doğu ve güneydoğu bölgelerine aktarılması politikası da söz konusudur. Aynı şekilde, Çin'in bir pazarı olan Orta Asya'daki hammadde ve enerjilerin, Doğu Türkistan üzerinden Çin'in kalkınmış bölgelerine aktarılması da planlanmıştır. İran'ın, gözlemci ülke statüsü ile kabul edilmesinden sonra enerji işbirliği alanı da genişlemiştir. Afganistan, Pakistan ve Hindistan'ın gözlemci ülke statüsünü kazanması ile Güney Asya bölgesi örgütün kapsamına girdiği gibi bölgesel problemler de Örgüt'te dâhil olmuştur. Pekin bu

³⁶⁶ Ekrem, E., *Türkiyen'in Şangay İşbirliği Örgütü Üyeliği*, 06.06.2012 <http://www.sde.org.tr/tr/kose-yazilari/1152/-turkiyenin-sanghay-isbirligi-orgutu-uyeligi.aspx> (Erişim Tarihi:12.12.2012).

³⁶⁷ Ekrem, E., *Türkiyen'in Şangay İşbirliği Örgütü Üyeliği*, 06.06.2012 <http://www.sde.org.tr/tr/kose-yazilari/1152/-turkiyenin-sanghay-isbirligi-orgutu-uyeligi.aspx> (Erişim Tarihi:12.12.2012).

gelişmelere karşı Doğu Türkistan'ı Orta Asya ve Güney Asya'nın çekim merkezi yapma politikasını ortaya koymuştur.³⁶⁸

Şanghay İşbirliği Örgütü'nün genişlemesiyle birlikte örgütün coğrafi kapsama alanı Doğu Asya, Orta Asya, Batı Asya ve Güney Asya'ya açılmış ve Asya bölgesini geniş temsil etme özelliğini taşıır hale gelmiştir. Coğrafi yakınlığa sahip örgüt üye ülkelerinin kapsadığı alan 37 milyon km² olup Avrasya'nın % 74'ünü teşkil etmektedir. Nüfusu 2,7 milyar olup, dünya nüfusunun % 40'ını oluşturmaktadır. Örgüt genişlemeden önce altı ülkenin kapsadığı alan itibariyle 30 milyon km²'yle Avrasya'nın 3/5'ini; nüfus olarak da 1.45 milyar ile dünya nüfusunun 1/4'ini oluşturmaktaydı. Örgütte, BM Güvenlik Konseyinin beş daimi üyesinden ikisi, yani Çin ve Rusya yer almaktadır. Dünyada stratejik nükleer silaha sahip olan ülkelerin (ABD, İngiltere, Fransa, Rusya, Çin, Hindistan, Pakistan, Kuzey Kore, İran) yarısı bu örgütte yer almaktadır. Örgüt, dünyanın en büyük ordusuna sahiptir. Zengin yeraltı ve yer üstü kaynaklarına, belli düzeyde teknolojiye ve nitelikli insan kaynağına sahip olmakla birlikte ekonomik özellikle enerji alanında birbirini tamamlayıcı ilişkilere sahiptir.³⁶⁹

Pekin'in Örgüt'e üye ülkeler arasında serbest ticaret alanı oluşturmak ve ekonomik entegrasyon projesi vardır. Bu proje gerçekleştiği takdirde 2020 yılında örgütün gayri safı yurtiçi hâsılası dünyanın %30'unu teşkil edecektir. Yani dünyanın en büyük güvenlik ve ekonomik örgütü olmaya adaydır. Ancak, örgüt, aynı zamanda Asya'nın birçok bölgesel hassas sorunlarını da içermektedir ve bunların örgütün işlevini engellemesi ya da icraatını yavaşlatması muhtemeldir.³⁷⁰

Şanghay İşbirliği Örgütü, Aralık 2004'te, BM'ni gözlemci statüsüne kabul etmiştir. Nisan 2005'te örgüt, Rusya'nın önderliğinde olan Bağımsız Devletler Topluluğu ve Güneydoğu Asya'daki on ülkeden oluşan ve ekonomik birlik olan ASEAN ile işbirliği ilişkilerini tesis etmiştir. Ayrıca, Rusya'nın öncülüğünde olan

³⁶⁸ a.g.e.

³⁶⁹ Ekrem, E., *Türkiye'nin Şangay İşbirliği Örgütü Üyeliği*, 06.06.2012
<http://www.sde.org.tr/tr/kose-yazilari/1152/-turkiyenin-sanghay-isbirligi-orgutu-uyeligi.aspx> (Erişim Tarihi:12.12.2012).

³⁷⁰ Ekrem, E., *Türkiye'nin Şangay İşbirliği Örgütü Üyeliği*, 06.06.2012
<http://www.sde.org.tr/tr/kose-yazilari/1152/-turkiyenin-sanghay-isbirligi-orgutu-uyeligi.aspx> (Erişim Tarihi:12.12.2012).

Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü (CSTO) ile bölgesel güvenlik işbirliği ilişkisi de tesis etmiştir. Etki gücünü arttırdığı gibi çekim gücünü de yükseltmeye çalışmaktadır. Beyaz Rusya, Sri Lanka ve Türkiye gibi ülkelerin de örgüte üye olma istekleri bulunmaktadır. Geleceğe yönelik örgütün Asya'nın en büyük ekonomik ve güvenlik işbirliği teşkilatına dönüşmesi muhtemeldir. Bütün bu nedenlerle Şanghay İşbirliği Örgütü NATO'ya benzetilmekte, Doğu'nun NATO'su olarak tanımlanmaktadır. Ancak örgüt içi siyasî, ekonomi ve güvenlik alanında entegrasyon sorunu, Çin-Rusya bölgesel rekabet sorunu ve bölgesel sorunları (terör, Doğu Türkistan, Afganistan, Keşmir vs.) kapasitesini ve siyasal manevrasını engellemektedir.³⁷¹

11 Mayıs 2012 tarihinde Şanghay İşbirliği Örgütü üye ülkeleri Dışişleri Bakanları Toplantısı'nı Pekin'de gerçekleştirmiş, 6-7 Haziran 2012'de 12. Dönem liderler zirvesinde bir araya gelmiştir. 6 Haziran'da başlayan zirve toplantısında Çin dışında Kazakistan, Kırgızistan, Rusya, Tacikistan ve Özbekistan Devlet Başkanları katılmıştır. Gözlemci ülkeler olarak İran, Moğolistan, Pakistan ve Hindistan gibi ülkelerinin üst düzey temsilcileri ile Çin'in özel davet ettiği misafirler olarak Afganistan ve Türkmenistan Devlet Başkanı veya temsilcileri de iştirak etmiştir. Birleşmiş Milletler, Bağımsız Devletler Topluluğu, Avrasya Ekonomik Topluluğu ve Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü yetkilileri de zirveye katılmıştır. Bu zirvede en çok ilgi gören konu ise Afganistan'ın gözlemci statüsü ve Türkiye'nin diyalog ortağı statüsünün müzakere edilmiş olmasıdır. Diğer önemli konular ise Örgüt'ün geleceğe yönelik orta vadeli strateji planlaması ve Üç Güce karşı 2013-2015 işbirliği programı ile ilişkin karar verilmiş olmasıdır.³⁷²

Yani güvenlik işbirliği, ekonomik işbirliği ve üyeliğin genişlemesi gibi konular ilgi uyandırmaktadır. CIIS Vakfı Başkanı ve Çin-Orta Asya Dostluk Derneği Başkanı Zhang Deguang'ın ifadesiyle, Şanghay İşbirliği Örgütü Pekin

³⁷¹ a.g.m.

³⁷² Ekrem, E., *Türkiyen'in Şangay İşbirliği Örgütü Üyeliği*, 06.06.2012

<http://www.sde.org.tr/tr/kose-yazilari/1152/-turkiyenin-sanghay-isbirligi-orgutu-uyeligi.aspx> (Erişim Tarihi:12.12.2012).

zirvesi bir kilometre taşı olarak önem taşımaktadır ve Örgüt'ün gelişimi açısından önemli tarihî etkisi olacağı düşünülmektedir.³⁷³

5.6.3. ASEAN

Güneydoğu Asya Ülkeleri'nin bağımsızlıklarını kazandıkları yirminci yüzyılın ortalarından itibaren, onu izleyen on yılda Güneydoğu Asya ülkeleri, ABD'nin ve batılı müttefiklerinin de teşvikiyle aralarında bölgesel entegrasyon çalışmalarına başlamışlardır. Soğuk Savaş sırasındaki sosyalizmin, bu fakir, az gelişmiş Güneydoğu Asya halklarına çekici gelebileceği gerçeği ile Vietnam Savaşı, ABD ve batılı müttefiklerin Sovyetler Birliği'nin ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin Güney Çin Denizi'ne ve Hint Okyanusu'na inebileceği ihtimalini ortadan kaldırmak için harekete geçmelerine neden olmuştur. Tarih göstermektedir ki; Vietnam Savaşı sırasında Kuzey Vietnam ordusuna Sovyet devleti tarafından her türlü teknik ve malzeme yardımı sağlanmıştır. Bu savaşta ABD ve müttefikleri aslında sadece Kuzey Vietnam ordusuyla değil, 2 milyara yaklaşan nüfusuyla koca bir komünist bloğuyla savaşmıştır. Bunun yanında savaşın komşu ülkeler olan Laos ve Kamboçya'ya da sıçraması, Güneydoğu Asya ülkeleri için bir komünist ihtilaller zinciri oluşturmaya başlamıştır. Bunun yanında, sosyalizm tehlikesi “Domino Etkisi” ile Endonezya'ya sıçramış, Yeni Gine ve Avustralya'yı da tehdit edecek duruma gelmiştir. Bu yüzden ABD ve batılı müttefikler Güneydoğu Asya ülkelerini komünizm tehlikesinden kurtarmak için ASEAN topluluğu fikrini ortaya atmışlardır. Başta siyasi boyutu ön plana çıkan ASEAN daha sonra ekonomik yönü ağır basan bir hareket, bir entegrasyon halini almıştır. Aşağıda bu entegrasyon çalışmalarının ekonomik boyutu anlatılmaktadır.³⁷⁴

Güney Doğu Asya ülkelerini kapsayana ASEAN, Asya'da kurulmuş bulunan başarılı bir bölgesel ekonomik entegrasyon örneğidir. Bu birlik, Soğuk Savaş yıllarında Sovyetler Birliği ve Komünist Çin'in Güney Doğu Asya'ya etkisini

³⁷³ Ekrem, E., *Türkiye'nin Şangay İşbirliği Örgütü Üyeliği*, 06.06.2012

<http://www.sde.org.tr/tr/kose-yazilari/1152/-turkiyenin-sanghay-isbirligi-orgutu-uyeligi.aspx> (Erişim Tarihi:12.12.2012).

³⁷⁴ Akçanbaş, S. M., (2011). *ASEAN Örneğinde Kuzeydoğu Asya'da Bölgesel Bire Entegrasyonun Olası Etkileri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, s.10.

yaymasından korkan ABD ve Batılı müttefiklerinin teşvikiyle kurulmuş siyasi bir yapıdır. Fakat Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle ASEAN'ın ekonomik boyutu daha çok ön plana çıkmış ve bu yapı bölgesel bir ekonomik entegrasyon halini almıştır. Bu açıdan Kuzey Doğu Asya'da kurulabilecek olan bölgesel bir ekonomik entegrasyona en iyi örnek olacaktır.

Kuzey Doğu Asya bölgesine hâkim olan “üç büyük ekonomi” bulunmaktadır. Bunlar Çin Halk Cumhuriyeti, Rusya Federasyonu ve Japonya'dır. Çin Halk Cumhuriyeti ülkenin kurucusu olan Mao'nun ölümüyle hızla ekonomik liberalleşme dönemine girmiştir. Serbest piyasa ekonomisine geçiş ülkenin doğu kıyısında kurulan serbest ticaret bölgeleri ile başlamış daha sonra ülkenin bütününe yayılmıştır. İlk başlarda ucuz işçilik gerektiren mallar üreten Çin, üretimde teknoloji basamaklarını çıkararak üretim şeklini hızla değiştirmektedir.³⁷⁵

Rusya Federasyonu'nun Kuzey Doğu Asya'daki kesimi, nüfus yoğunluğu açısından ülkenin en az yerleşim bulunan kısmıdır. Buna karşın bu bölge, önemli doğal kaynaklara sahiptir. Ayrıca Japonya ve Çin gibi önemli üretim merkezlerine olan yakınlığı sebebiyle de ümit vaat etmektedir. Rusya Federasyonu ekonomisi, serbest piyasa modeline geçtiği günden günümüze kadar, özellikle enerji alanında doğal kaynak sağlayıcısı konumunda olmuştur. Fakat ülkedeki endüstri hızla kendini yenilemekte, gelecekte ümit vaat etmektedir. Japonya, 1960'lı ve 1970'li yıllarda çok hızlı gelişim gösteren bir ekonomiye sahipti. Özellikle 1980'li yıllarda Asya'nın ekonomik açıdan parlayan yıldızıydı. Asya ülkelerine kalkınmada, Japonya örnek olarak gösterilmekteydi. Fakat büyüyen Japon ekonomisi, 1990'lı yıllarda durgun bir döneme girdi. Teknolojide batı ülkelerini yakalamış olan Japonya eski hızla ekonomisinde büyümeyi sağlayamadı ve ekonomisindeki bu durgunluk günümüze kadar geldi.³⁷⁶

Çin, Rusya ve Japonya ekonomileri, kaynakları bakımından birbirlerini tamamlar nitelikte görülmektedir. Bölgesel ekonomik entegrasyonun bir sonucu

³⁷⁵ a.g.e. s:10-1.

³⁷⁶ Akçanbaş, S. M., (2011).*ASEAN Örneğinde Kuzeydoğu Asya'da Bölgesel Bire Entegrasyonun Olası Etkileri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, s.140.

olarak ülkeler arasında ticaretin gelişeceği düşünülerek bu ülkeler arasındaki ticaretin gelişmesinin müspet yönde gayrisafi yurt içi hasıllarını arttırıp arttırmadığına bakıldığında, bölgesel ekonomik entegrasyonun üç ülkenin de gayrisafi yurt içi hasıllarını arttırdığı görülmüştür. Bu sonuç göz önünde tutularak; Kuzey Doğu Asya bölgesinde bu ülkeler arasında meydana gelecek ekonomik entegrasyonun, bu entegrasyona üye olacak olan ülkelerin lehine olacağı sonucunu çıkarmak mümkün olacaktır.³⁷⁷

Bunların yanında, bu entegrasyonu oluşturan ülkelerin belli başlı ekonomik merkezleri olan ABD ve Avrupa Birliği ile olan ekonomik ilişkileri, bu üç ülke tek tek ele alınarak ve bunun akabinde de bu ülkelerin oluşturacağı birliğin muhtemel ekonomik etkileri ele alınarak incelendiğinde, özellikle 2011 yılında Doğu Asya ve Asya-Pasifik bölgesinin ekonomik ve politik öneminin giderek arttığı farkedilmektedir. Çin ekonomisinin bu hızla büyümeye devam etmesi halinde, 2040 yılında dünyanın en büyük ekonomisi olacağı görülmektedir. Çin, büyük çok uluslu şirketler için büyük bir pazar ve ucuz işçilik gibi görünse de, dünyanın geri kalanı için var olan işlerin kaybı anlamına da gelmektedir. Çin ekonomisinin büyümesinin yanı sıra Japon ekonomisi de durgunluktan çıkma belirtileri göstermektedir. Japonya artan Çin rekabetine yine Çin’de fabrikalar, tesisler kurarak, üretimini bu ülkeye taşıyarak cevap vermektedir. Fakat Japonya’nın açıklarında meydana gelen depremler dizisi ve akabinde meydana gelen tsunami dalgası Japon ekonomisine maddi zararın yanı sıra Japon toplumunda da psikolojik hasar bırakmıştır. Japonya’nın gün geçtikçe Çin ekonomisine olan bağımlılığı artmaktadır. Ayrıca Japonya, Körfez bölgesi doğal kaynaklarına ulaşması zor olduğu için Rusya Federasyonu ve Orta Asya’nın kaynaklarına da bel bağlamış durumdadır.³⁷⁸

³⁷⁷ Akçanbaş, S. M., (2011). *ASEAN Örneğinde Kuzeydoğu Asya’da Bölgesel Bire Entegrasyonun Olası Etkileri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, s.140.

³⁷⁸ Akçanbaş, S. M., (2011). *ASEAN Örneğinde Kuzeydoğu Asya’da Bölgesel Bire Entegrasyonun Olası Etkileri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, s:140-142.

6. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Barack Obama 5 Kasım 2012’de ABD Başkanlığı’na ikinci kez seçilmiştir. Obama’nın yeni dönemde artık ikinci kez seçilme kaygısı olmadan daha rahat bir başkanlık yapacağı gözlenmektedir. Aynı zamanda 2008 seçimlerinde olduğu gibi devralınan bir ülke değil, birçok konuda daha fazla istikrara kavuşmuş yöneticilik yapacak olması Obama için oldukça rahat bir dönemi işaret etmektedir. Bu süreçte ABD’nin dünya siyaseti üzerinde etkili olacağı birçok alan bulunmaktadır. Politik anlamda daha hassas bir döneme giren Ortadoğu ve Asya- Pasifik, uzun süredir tam olarak sona ermeyen finansal krizin sonlandırılması ve uluslararası güvenlik anlamında füze kalkını ve nükleer programlar bu alanlardan birkaçıdır. Özellikle enerji alanına bakıldığında son dönemde atılan adımların önümüzdeki dönemde siyasi ve iktisadi dengeler üzerinde doğrudan etkili olacağı söylenebilir. Obama’nın seçim süresince ortaya koyduğu söyleme bakıldığında özellikle enerjinin eğitim sektörü ile birlikte ABD’nin uluslararası alandaki liderliğini sürdürebilmesi için iki stratejik alandan biri olduğu görülmektedir. Bu açıdan yürütülecek Keynesgil politikaların yanı sıra, “yeni iş üretme” açısından bu iki sektörün önemi Obama tarafından sıklıkla dile getirilmiştir.³⁷⁹

Başkan Obama, ikinci kez başkan seçilmesinin hemen ardından ilk dış ziyareti Asya-Pasifik’e düzenlemiştir. Obama, 3 günlük Asya gezisi çerçevesinde Tayland ve Myanmar’ın ardından Kamboçya’ya resmi ziyarette bulunmuştur. Başkan Obama’nın ilk durağı olan Tayland’ın başkenti Bangkok’ta, Tayland Başbakanı Yingluck Şinavatra ile görüşmüştür. Görüşmenin ardından Yinluck ile birlikte düzenlediği ortak basın toplantısında, yeniden ABD başkanı seçilmesinin ardından ilk gezisini Asya’ya yapmayı planlamasının tesadüfi olmadığını altını çizmiştir.³⁸⁰ Bu durum Başkan Obama’nın dört yıllık ilk başkanlığı döneminde Asya-Pasifik

³⁷⁹ Özertem, H. S., Obama’nınYeni Döneminde Ekonomi ve Enerji Politikaları, (07.11.2012) <http://www.usakundem.com/yazar/2543/obama%E2%80%99n%C4%B1n-yeni-d%C3%B6neminde-ekonomi-ve-enerji-politikalar%C4%B1.html> (Erişim: 16.12.2012) .

³⁸⁰ Obama: Asya Seçimi Tesadüfi Değil, (18.11.2012) <http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetayV3&ArticleID=1108335&CategoryID=81> (Erişim: 16.12.2012).

eksenli dış politikasının daha da geliştirerek ikinci başkanlık döneminde de devam edeceğini göstermiştir.³⁸¹

Başkan Obama söz konusu Asya gezisinde, ABD'nin bir Pasifik ülkesi olduğunu vurgulayarak, Asya Pasifik bölgesinin ABD için istihdam yaratmanın yanı sıra güvenlik ve refahını geliştirmek açısından da kritik öneme sahip olduğunun önemini belirtmiştir.³⁸²

Richard Nixon (1969-1974) ve Gerald Ford (1974-1977) başkanlığında Ulusal Güvenlik Danışmanı ve Dışişleri Bakanlığı yapmış olan Henry Kissinger'in *Foreign Affairs*'in Mart 2012 sayısında yer alan “*The Future of U.S.-Chinese Relations*” (Amerika-Çin İlişkilerinin Geleceği)³⁸³adlı makalesinde; “*Anlaşmazlık Seçimdir, Gerekliklik Değildir.*”³⁸⁴ devam edem konu başlığında Çin ile olan birebir diplomatik deneyimlerinden yola çıkarak mutlak surette diplomatik çerçeve içerisinde sürdürülmesi gerekliliğini işaret etmiştir.

Bu tez çalışmam'da “*Sonuç ve Değerlendirme*” kısmında Henry Kissinger'in söz konusu makalesinde belirttiği analizleri yansıtarak ABD'nin akıllı güç dış polita enstrümanını Çin üzerinde önümüzdeki dönemlerde ne şekilde uygulayacağını değerlendirmesi ele alınacaktır.

19 Ocak 2011'de, ABD Başkanı Barack Obama ve Çin Başkanı Hu Jintao, Hu' nun Washington ziyareti sonunda ortak bir bildiri yayınlanmıştır. “Olumlu, işbirlikçi ve kapsamlı ABD-Çin ilişkilerine” olan bağlılıklarını paylaşmışlardır. Her iki taraf kendi temel düşüncesi ile ilgili olarak güvencelerini belirterek, Amerika Birleşik Devletleri' nin dünya meselelerinde daha büyük bir rol oynayan, güçlü, müreffeh, ve başarılı Çin'i memnuniyetle karşıladığını yineledi.

³⁸¹ Obama'nın Güneydoğu Asya Ziyareti Başladı.

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/ShowNew.aspx?id=21956235> (Erişim Tarihi:28.02.2013).

³⁸² Obama'nın Güneydoğu Asya Ziyareti Başladı.

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/ShowNew.aspx?id=21956235> (Erişim Tarihi:28.02.2013).

³⁸³ Kissinger , H.,*The Future of U.S.-Chinese Relations* (March,April 2012)

<http://www.foreignaffairs.com/articles/137245/henry-a-kissinger/the-future-of-us-chinese-relations>(Erişim Tarihi:02.02.2013).

³⁸⁴ Kissinger, H., ABD-Çin İlişkilerinin Geleceği, *Anlaşmazlık Seçimdir, Gerekliklik Değildir.*,

Foreign Affairs - Mart / Nisan 2012 (Çeviri:Nette Tercüma Bürosu)

Çin, bölgede barış, istikrar ve refaha katkıda bulunan bir Asya-Pasifik ulusu olarak Amerika Birleşik Devletleri ağırlıyor.”³⁸⁵

Bu tarihten itibaren, iki devlet belirtilen hedefleri yerine getirmiştir. Üst Amerikan ve Çinli yetkililer birbirlerine ziyaret yaparak önemli stratejik ve ekonomik meselelerde fikir alışverişinde bulunmuşlardır. Askeri temaslar başlamış, önemli iletişim kanalı açılmıştır. Gayriresmi bir seviyede iki izleme grubu ABD Çin ilişkilerinde meydana gelebilecek gelişmeyi ortaya çıkarmıştır.³⁸⁶

İşbirliği arttıkça, anlaşmazlığında arttığı gözlenmiştir. Her iki ülkede de önemli gruplar Çin ve ABD arasında üstünlük yarışının kaçınılmaz olduğunu, belki de çoktan başladığını iddia etmiştir.³⁸⁷

Karşılıklı suçlamalar, her ülkede farklılıktan uzak paralel analizleri ortaya çıkarmıştır. Bazı Amerikan strateji düşünürleri Çin politikasının iki uzun vadeli hedef peşinde olduğunu savunmaktadır: Amerika Birleşik Devletleri' ni Batı Pasifikte önde gelen güç konumundan uzaklaştırmak ve Çin' in ekonomik ve dış politika çıkarlarını erteleyen dışlayıcı blokta Asya' yı güçlendirmek. Bu düşünce tarzında, Çinlilerin mutlak askeri kapasitesi ABD'ninkine resmen eşit olmasa da, Pekin, Washington ile anlaşmazlığa girmenin kabul edilemez riskini oluşturmaktadır.³⁸⁸

³⁸⁵ Kissinger, H., The Future of U.S.-Chinese Relations , Foreign Affairs - March / April 2012 (Erişim Tarihi:01.03.2013).

<http://www.henryakissinger.com/articles/fa0412.html>.

³⁸⁶ Kissinger, H., The Future of U.S.-Chinese Relations , Foreign Affairs - March / April 2012 (Erişim Tarihi:01.03.2013).

(**Ayrıca Bakınız:** <http://www.henryakissinger.com/articles/fa0412.html>).

³⁸⁷ Kissinger, H., ABD-Çin İlişkilerinin Geleceği, *Anlaşmazlık Seçimdir, Gereklik Değildir.*, Foreign Affairs - Mart / Nisan 2012 (Bu makale Nette Tercüma Bürosu'na çevrilmiştir.).

³⁸⁸ Kissinger, H., ABD-Çin İlişkilerinin Geleceği, *Anlaşmazlık Seçimdir, Gereklik Değildir.*, Foreign Affairs - Mart / Nisan 2012 .

Geleneksel ABD avantajını yok etmek için giderek artan şekilde modern araçlar geliştirmektedir. Sağlam nükleer saldırıya yanıt verme kapasitesi eninde sonunda artan oranda gemilere karşı kullanılan balistik füze ve siber uzay ve uzay gibi yeni alandalarda asimetrik özellikler içerecektir.³⁸⁹

Çin kendi çevresinde bulunan bir dizi adalar zincirinden deniz konumunu baskın olarak güvenceye alabilir, böyle bir durum oluşursa Çin ticaretine bağımlı olan ve Amerika Birleşik Devletlerinin tepkisinden emin olmayan bazı Çin komşuları biraz korku ile Çin tercihlerine göre kendi politikalarını ayarlayabilir. Sonuç olarak bu durum batı Pasifikte baskın olan Çin merkezli bir Asya bloku oluşumuna sebep olabilir. En yakın zamanda ortaya çıkan bir ABD savunma strateji raporu bu düşüncelerden bazılarını yansıtmaktadır.³⁹⁰

Hiçbir Çin devlet resmi yetkilisi bu stratejinin Çin' in asıl politikası olduğunu belirtmemiştir. Aslında tersini vurgulamışlardır. Ancak Çin' in yarı resmi basınında ve araştırma enstitülerinde yer alan yeterli materyalde ilişkilerin işbirliğinden ziyade karşılıklı meydan okumaya doğru gittiği teorisi destek bulmaktadır.³⁹¹

Çin açısından ise, çatışmacı yorumlar ters bir mantık izlemektedir. Çin' in en güvenilir mücadelecisi olan Amerika Birleşik Devletlerinin yükselişini önlemek üzere bir yaralı süper güç olarak görmek istemektedirler. Çin' in ne kadar yoğun işbirliğinde olursa olsun, Bazı Çinliler Washington' un sabit hedefinin askeri konuşlandırma ve antlaşma taahhütleri ile büyüyen Çin'i sınırlandırmak dolayısıyla Orta Krallık olarak tarihsel rolünü oynamasını önlemektir. Bu açıdan Amerika Birleşik Devletleri ile herhangi bir sürdürülebilir işbirliği başarısızlığa sebep olacaktır çünkü Amerika Birleşik Devletlerinin öncelikli hedefi sadece Çin' i etkisizleştirme olacaktır. Sistematik düşmanlık bazen Çin'in yurtiçi görüş birliği ve geleneksel değerlerini yozlaştırmak için tasarlanan baskı olarak kendini gösteren Amerikan kültür ve teknolojik etkilerinde bile yer alarak kendisini gösterecektir.³⁹²

³⁸⁹ a.g.m.

³⁹⁰ a.g.m.

³⁹¹ a.g.m.

³⁹² Kissinger, H., ABD-Çin İlişkilerinin Geleceği, *Anlaşmazlık Seçimdir, Gereklik Değildir.*, Foreign Affairs - Mart / Nisan 2012 (Çeviri:Nette Tercüma Bürosu)

En iddialı düşünceler Çin düşmanca eğilimler karşısında haksız yere pasif olduğunu savunacaktır ve bu düşünceler savı (örneğin Güney Çin Denizindeki kıta sahanlığı gibi konularda) Çin' in aralarında anlaşmazlık bulunan komşuları ile karşı karşıya geleceğini öne sürecektir, stratejik analisti Long Tao' ya göre “ ileriye düşün ve birşeyler ellerinden giderek kaymadan ilk sen saldı, başlat, düşüncesi bazı küçük ölçekli savaşların provakatörlerin daha ileriye gitmesini engelleyeceği yönündedir.³⁹³

Çin de, Amerika Birleşik Devletleri strateji olarak uzunca sürecek çatışma kullanırsa yüzyıllarca yetenekli bir düşman ile karşı karşıya olacaktır ve Çin' in doktrini karşı tarafın psikolojik tükenmesini içermektedir.³⁹⁴

Gerçek çatışmada her iki taraf özelliklere ve birbirlerine feci şekilde zarar verebilecek beceriye sahiptir. Zamanla bu tür varsayımsal çatışma sona erecektir, tüm katılımcılar bitkin olacaktır. Kendilerine yeni görevler bulmak zorunluluğunda olacaklardır: her iki ülkenin önemli bileşenlerini içeren uluslararası düzenin sağlanması.³⁹⁵

Yayılmacı Sovyetler Birliğine karşı her iki tarafça kullanılan Soğuk Savaş eğilim mevcut durumlar için geçerli değildir. Sovyetler Birliğinin ekonomisi zayıftır (askeri üretim hariç) ve global ekonomiyi etkilememiştir. Çin bağları koparırsa ve Sovyet danışmanlarını göz ardı ederse zorla Sovyet himayesinde olan devletler hariç birkaç devlet Moskova ile ekonomik ilişkilerinde önemli bir paya sahip olacaktır.³⁹⁶ Aksine Modern Çin dünya ekonomisinde dinamik faktöre sahiptir. Temel ticari ortakları tüm komşuları ve Amerika Birleşik Devletleri dahil birçok Batı sanayi gücüdür. Çin ve Amerika Birleşik Devletleri arasındaki uzamış yüzleşme tüm çözülmemiş sonuçlar ile dünya ekonomisini değiştirecektir.³⁹⁷

³⁹³ a.g.m.

³⁹⁴ a.g.m.

³⁹⁵ a.g.m.

³⁹⁶ Kissinger, H., ABD-Çin İlişkilerinin Geleceği, Anlaşmazlık Seçimdir, Gereklik Değildir., Foreign Affairs - Mart / Nisan 2012

³⁹⁷ a.g.m.

Amerika Birleşik Devletleri müttefiki olmayan Asya ülkeleri bile bölgede Amerikan siyasi varlığını ve alışık oldukları dünya garantörü olarak kendilerine yakın denizlerde Amerikan kuvvetlerinin güvencesini aramaktadır. Bu yaklaşım Amerikan muadili üst düzey Endonezya yetkilisi tarafından şöyle ifade edilmiştir “Bizi terk etme, seçim yapmaya zorlama.”³⁹⁸

Çin’ in yakın zamanlı siyasi oluşumu bütünüyle olağandışı bir olay değildir: en muhtemel netice dünyanın ikinci büyük ekonomisi ve en büyük doğal kaynak ithalatçısının ekonomik gücünü askeri kapasitesini arttırmaya yönelmemesi beklenemezdir. Mesele oluşumun açık uçlu olup olmayacağı ve hangi amaca yönelik olacağıdır. Amerika Birleşik Devletleri düşmanca hareket olarak Çin askeri kapasitesinde her ilerlemeyi kullanırsa kendisini kısa zamanda gizli amaçları adına sonsuz bir dizi anlaşmazlık ağına düşmüş bulur. Ancak Çin kendi tarihinden savunma ve saldırma konusunda kendinde zayıf bulduğu noktaları ve sınırsız silah yarışının neticelerinin farkındadır.³⁹⁹

Çin liderleri açıkça reddettikleri düşmanca yaklaşımın güçlü sebeplerini kendilerinde bulundurmaktadır. Çin’ in emperyal büyümesi tarihler boyunca fetihten ziyade bütünleşme ile yada kendi memleketlerine Çin’i ekleyen fatihlerin Çin kültürünü benimsemesi ile elde edilmiştir. Asya’ da askeri olarak hakim olmak korkunç bir girişim olacaktır. Soğuk Savaş süresince Sovyetler Birliği savaşa çekilen ve savunmaları için Amerikan kuvvetlerinin taahhütlerine bağlı olan zayıf devletler ile sınır komşusu olmuştur.⁴⁰⁰

³⁹⁸ a.g.m.

³⁹⁹ a.g.m.

⁴⁰⁰ a.g.m.

Çin bugün güneyde Rusya, doğuda Japonya ve Güney Kore ile Amerikan askeri müttefikleri, güneyde Vietnam ve Hindistan ve kendinden uzak olmayan Endonezya ve Malezya ile karşı karşıyadır. Bu fetih için elverişli bir durum değildir. Daha çok çevrelenmenin korkusudur. Bu ülkelerden her biri uzun askeri geleneğe sahiptir ve bağımsız politikaları tehdit altında olursa zorlu bir engel ile karşı karşıya olacaklardır. Askeri Çin dış politikası tüm veya en azından bazı uluslar arasındaki işbirliğini arttırmaktadır ve 2009-10 da meydana geldiği gibi Çin' in tarihsel kabusunu canlandıracaktır.⁴⁰¹

⁴⁰¹ Kissinger, H., ABD-Çin İlişkilerinin Geleceği, Anlaşmazlık Seçimdir, Gereklik Değildir., Foreign Affairs - Mart / Nisan 2012

KAYNAKLAR

ABD'nin Doğu Asya Politikasında Yeni Yaklaşımlar
(Erişim:01.09.2012)

http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=2009:abdnin-dou-asya-politikasinda-yeni-yaklamalar&catid=98:analizler-abd&Itemid=135

ABD Güçlerinin 2004-2005 Telefar Operasyonları ve Bıraktığı İzler
(Erişim Tarihi:01.09.2012)

www.orsam.org.tr/tr/trUploads/Yazilar/.../2009517_98bilg89.pdf

Adıbelli, B., (2008). Asya-Pasifikte 11 Eylül Sonrası Dönemde Çin-ABD İlişkileri. *Stratejik Analiz*.

Akçanbaş, S.M., *ASEAN Örneğinde Kuzeydoğu Asya'da Bölgesel Bir Entegrasyonun Olası Etkileri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, (2011), Yer Bilgisi: İstanbul Üniversitesi

Akçadağ, E., (2010). *Yumuşak Güç Japonya'nın Sert Güç Arayışları*. (Erişim: 18.11.2012).

http://www.bilgesam.com/en/images/stories/dergi/Bilgef_Strateji_Sayi.3pdf.

Albayrakoglu, E.P. *Amerika'nın Yeni Savunma Stratejisi* (18.02.2010).

http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=1721:amerikann-yeni-savunma-stratejisi&catid=175:analizler-abd
(Erişim Tarihi:02.02.2011).

Alissa J. Rubin, "Former Taliban Officials Say U.S. Talks Started", *The New York Times*, January 28, 2012.

Akkan, F., "Rusya, 'Pasifik'te ben de varım' diyor." (08.09.2012).
(Erişim:12.12.2012).

<http://www.zaman.com.tr/haber.do?haberno=1342571>.

Amanov, Ş., (2007). *ABD'nin Orta Asya Politikaları*, İstanbul: Bilimevi Basım Yayın.

Amerika'nın Yeni Savunma Stratejisi (Erişim Tarihi:01.12.2012)

<http://www.stargazete.com/yazarlar/acikgorus/amerika-nin-yeni-savunma-stratejisi-haber-420078.htm>.

American "Smart Power": Diplomacy and Development Are the Vanguard;
(Mayıs, 2009)

<http://www.state.gov/r/pa/scp/fs/2009/122579.htm> (Erişim: 10.12.2012).

Arı, T., (2007). *Irak, İran, ABD ve Petrol*, İstanbul: Alfa BasımYayım.

Arı, T., (2011). *Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika*, İstanbul: MKM Yayıncılık.

Arquilla, J. ve Ronfeldt, D., (1999). *The Emergence of Neopolitik: Toward an American Information Strategy*. Santa Monica: RAND Corporation.

Armitage, R.L. & NYE, J.S. Jr., A Smarter More Secure America, CSIS, Center For Strategic&International Studies

http://belfercenter.hks.harvard.edu/publication/18057/csis_commission_on_smart_power.html.

http://csis.org/files/media/csis/pubs/071106_csissmartpowerreport.pdf.

Associated Press, 19.05.2010, *UN Sanctions Unlikely To Stop Iran*.

ASEAN China Dialogue Relations, (Erişim Tarihi :03.04.2012).

<http://www.aseansec.org/5874.htm>,

Atağenç, Ö., (20.03.2012). *Asya-Pasifik Bölgesinde Deniz Yollarının Artan Önemi ve Güney Çin Denzinde Vietnam - Çin Gerginliği*, (Erişim: 19.11.2012).

<http://www.usgam.com/tr/index.php?l=807&cid=391&bolge=15&konu=24>

Atağenç, Ö., (20.03.2012). *Güney Çin Denzinde Yükselen Kriz Bağlamında Asya Pasifik Bölgesinin Güvenliği*, (Erişim: 25.11.2012).

<http://www.usgam.com/tr/index.php?l=807&cid=395&bolge=15&konu=24>

Atağenç, Ö., Pasifik Sularındaki Bermuda Şeytan Üçgeni: ABD-Çin-Hindistan, (Erişim: 27.01.2012).

http://bilgesam.org/tr/index.php/index.php?option=com_content&view=article&id=2006:pasifik-sularndaki-bermuda-eytan-uecgeni-abd-cin-hindistan&catid=92:analizler-uzakdogu&Itemid=80

Ateş, A., (11.09.2011). İkinci Dünya Savaşı Sonrası Asya, (Erişim: 20.11.2012).

<http://www.tuicakademi.org/index.php/kategoriler/diger/2228-ikinci-dunya-savasi-sonrasi-asya>

Atlı, A., *Seçimlere Doğru ABD'nin Asya-Pasifik Politikası*, Analist Dergisi, 2012 Ekim 2012, Sayı:20,

Asya'ya Yönelik ABD Politikası: Gelecek Amerikan Başkanı için bir Asya Lideri'nin Önerileri, (27.02.2008). (Erişim: 17.11.2012).

<http://asiasociety.org/policy/strategic-challenges/us-asia/us-policy-towards-asia-asian-leaders-advice-next-american-presid>

Aydoğan, B., *Kamu Diplomasisi*. (Erişim: 11.04.2011).

<http://www.ekopolitik.org/public/news.aspx?id=5429&pid=4082>.

Baharççek, A., (2004). "Soğuk Savaş'ın Sona Ermesinin Türk Dış Politikası Üzerindeki Etkileri," (Der. İ. Bal), 21. Yüzyılda Türk Dış Politikası, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Baker, C., (October 2004). China-Philippines Relations: Cautious Cooperation”, *Asia-Pacific Center for Security Studies*, s.3 (Erişim: 12.09.2012).
<http://www.apcss.org/Publications/SAS/AsiaBilateralRelations/China-PhilippinesRelationsBaker.pdf>.

BalancingWest_UpgradingEast.pdf (Erişim: 29.10.2012)
<http://www.viet-studies.info/kinhte/FA>.

Ballistic Missile Defense Review Report (şubat 2010).
<http://www.defense.gov/bmdr/> (Erişim:12.12.2012).

Banlaoi, R., Philippines-China Security Relations, Philippine Institute for Peace, Violence and Terrorism Research, 2012, s.36
http://damu7n2j5d7gw.cloudfront.net/wp-content/uploads/2012/10/Banlaoi_Philippines-China-Security-Relations.pdf .
(Erişim: 12.09.2012).

Barack Obama’nın Kahire Üniversitesi’nde yaptığı konuşmanın resmi metni:
(Erişim:02.02.2013)
http://www.whitehouse.gov/the_press_office/remarks-by-the-president-at-cairo-university-6-04-09/.

Boehner, J., "The Risks of the Reset: Why Washington Must Watch Its Step with Moscow", Keynote address at the Heritage Foundation Conference, October 25,2011,(Erişim Tarihi:07.01.2013)
www.heritage.org.

Bozkurt, E., ve Kanat S., Bush Dönemi Ulusal Güvenlik Stratejisinin Obama Döneminde Sürdürülebilirliği. (Erişim: 01.09.2012)
<http://idc.sdu.edu.tr/tammetinler/teror/teror14.pdf>.

Bombey, D., Avrupa’nın Geleceği Ne olacak? ABD'nin Yeni Savunma Stratejisi Asya'ya Odaklı,
<http://www.trdiplo.com/155-avrupanin-gelecegi-ne-olacak-abdnin-yeni-savunma-stratejisi-asyaya-odakli-trdiplo.aspx> (Erişim: 28.10.2012).

Brezekinski, Z., (2005). *Büyük Satranç Tahtası*, (Çev. Y. Türedi), İstanbul: İnkılâp Kitabevi.

Brezekinski, Z., (2008). *İkinci şans*, (Çev. Y. Türedi), İstanbul: İnkılâp Kitabevi.

Brezekinski, Z., (2005) *Tercih*, (Çev. C. Küçük), İstanbul: İnkılâp Kitabevi.

Brzezinski, Z., Scowcroft, B. (2012). *Amerika ve Dünya*, (Çeviren:Manolya A.) , İstanbul: Profil Yayıncılık.

Bureau of Arms Control, Verification and Compliance, U.S. Department of State," New START reaty Aggregate Numbers of Strategic Offensive Arms", Fact Sheet, October 25, 2011.

Buhler, P., (24.11.2011). Whose Century, the 21st?, *International Herald Tribune*. (Erişim: 12.08.2012).
<http://www.nytimes.com/2011/11/25/opinion/whose-century-the-21st.html> r=1

CIA-The World Factbook, (Erişim 10.05 2012).
<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/rp.html>.

Carr, E. H., (1964). *The Twenty Years' Crisis (1919-1939): An Introduction to the Study of International Relations*. New York: Harper & Row.

Carpenter, T.G. *Smart Power Toward a Prudent Foreign Policy for America*, (2008), Cato Institute, Massachusetts Ave, N.W.
(Bakınız Kitap Hakkında özet:

<http://store.cato.org/books/smart-power-toward-prudent-foreign-policy-america-hardback> (Erişim Tarihi:01.03.2013).

*****Tez'in başlığı olan:**

(AMERİKA'NIN YENİ İHTİYATLI DIş POLİTİKASI: "AKILLIGÜÇ"ÜN PASİFİK VİZYONU) Carpenter'in; 'Smart Power Toward a Prudent Foreign Policy for America' esinlenmiştir.

Clinton, H. R., (Kasım 2011). America's Pacific Century, *Foreign Policy*. (Erişim: 12.08.2012).

http://www.foreignpolicy.com/articles/2011/10/11/americas_pacific_century

Clinton, H. R., (15.07.2009). *Foreign Policy Address at the Council on Foreign Relations*. (Erişim: 08.04.2012).
<http://www.state.gov/secretary/rm/2009a/july/126071.htm>.

Clinton, H., *Asya-Pasifik, Dünyanın Yönlendiricisi Haline Geliyor*
<http://www.trdiplo.com/4--manset---abd-disisleri-bakani--hillary-clinton-yazdi-asya-pasifik-dunyanin-yonlendiricisi-haline-geliyor-trdiplo.aspx>
(Erişim: 29.10.2012).

CSIS, Commission on Smart Power: A Smarter More Secure America, (2007). (Erişim: 01.09.2012)
http://www.csis.org/files/media/csis/pubs/071106_csissmartpowerreport.pdf.

Caşın, M. H., (2003). "Küresellesmenin Doğu ve Güneydoğu Asya'nın Güvenlik Stratejilerine Yansımaları", *Küreselleşme ve Uluslararası Güvenlik, Birinci Uluslararası Sempozyum Bildirileri* (İstanbul, 29-30 Mayıs 2003), Ankara: Genelkurmay Basımevi

China leads rise in Asia military spending, (Erişim: 16.10.2012).
<http://yerelce.wordpress.com/2012/10/16/cin-hindistan-japonya-guney-kore-ve-tayvanin-asiri-silahlanmasi/>

Conde, C.H., "Asean and China Sign Trade Agreement and Services Accord", *International Herald Tribune*, 14 Ocak 2007, (Erişim Tarihi : 3 Nisan 2012).
<http://www.nytimes.com/2007/01/14/world/asia/14iht-asean.4196938.html>

Çakmak C.,DİNÇ C.,ÖZTÜRK, A., *Yakın Dönem Amerikan Dış Politikası Teori ve Pratik*. Nobel Yayınları, (2011)

Çolakoğlu, S., (2009). *Uluslararası İlişkilerde Kuzeydoğu Asya*. Ankara: Usak Yayınları.

Dahl, R. A., (1957) The Concept of Power. *Behavioral Science*, Vol.2 , s.201-215.

Dittmer, L., (2008). American Asia Policy and the US Election, *Foreign Policy Research Institute*. (Erişim: 11.11.2012).
www.fpri.org/enotes/200807.dittmer.americanasiapolicyelection.html.

Dedekoca, E., (2011). *Ekonomi-Politik Pencereden ABD-Çin İlişkileri, Eski Dünyaya Yeni Düzen*, Ankara: Barış Yayınları.

De Castro, R. C., (2011). “Balacing Gambits in Twenty-First Century Philippine Foreign Policy”, *Southeast Asian Affairs*.

Desponds, S., “Le détroit de Malaca: artere nourriciere et enjeu stratégique de l’Asie du Sud-Est”, *Bulletin d’Etudes de la Marine*, No:24, juillet 2002.

Dedekoca, E.,(01.02.2012). *ABD'nin Doğu Asya Politikasında Yeni Yaklaşımlar*. (Erişim:30.11.2012).

http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=2009:abdnin-dou-asya-politikasnda-yeni-yaklamalar&catid=98:analizler-abd&Itemid=135.

Driouch, H., “Çin’in Dış Yardım Çalışmaları Sürekli Artıyor. Kalkınma Yardımı mı, Ekonomik Çıkar mı?”.

<http://www.trdiplo.com/197-cinin-dis-yardim-calismalari-surekli-artiyor-kalkinma-yardimi-mi--ekonomik-cikar-mi-trdiplo.aspx>

(Erişim Tarihi: 28.10.2012).

Ekrem, N. H., (Mayıs 2006). Asya’da Gerilim Tırmanıyor, Uzak Doğu-Pasifik Araştırmaları Masası. (Erişim Tarihi:14.11.2012).

<http://www.turksam.org/tr/yazdir903.html>

Ekrem, E., *Türkiyen’in Şangay İşbirliği Örgütü Üyeliği*, 06.06.2012. (Erişim Tarihi:12.12.2012)

<http://www.sde.org.tr/tr/kose-yazilari/1152/-turkiyenin-sanghay-isbirligi-orgutu-uyeligi.aspx>.

Elisabeth Bumiller/Panetta Says U.S. to End Afghan Combat Role as Soon as 2013", *The New York Times*, February 1,2012.

Erdurmaz, S., (11 Mayıs 2009). ABD Obama'dan Sonraki Uluslararası İlişkilerinde "Akıllı Güç- Smart Power" Yaklaşımını Öncelikli Uygulama Olarak Belirlemiştir.(Erişim Tarihi:01.03.2013)

<http://www.turksam.org/tr/a1658.html>.

Erhan, Ç., (2002). "Soğuk Savaş Sonrası ABD'nin Güvenlik Algılamaları," (Der. R. Yinanç ve H. Taşdemir), Uluslararası Güvenlik Sorunları ve Türkiye, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Erzen, M.Ü., (2012), *Kamu Diplomasisi*, İstanbul: DerinYayınları.

Foreignaffairs

<http://www.foreignaffairs.com/>

Fukuyama, F., (2006), *Neo-Conların Sonu – Yol Ayırımındaki Amerika*, (Çev. H. Kaya), İstanbul: Profil Yayınları.

Fukuyama, F., (Ağustos 2008). *Ulus İnşası*, (Çev. H. Kaya). İstanbul, Profil Yayınevi.

Gilpin, R., (2012). *Uluslararası İlişkilerin Ekonomi Politikası*, (Çev. M. Duran, S. Oktay, M. K. Ceylan ve G. Polat), Ankara: Kripto Basım Yayın.

Gresh, A., (21.05.2010). Iran, versune communauté internationale "post-occidentale", *Le Monde Diplomatique*.

Hacısalıhoğlu, İ.Y., (2001). *Yeni Dünya Düzeni Arayışı ve Türkiye*, İstanbul: Çantay Kitapevi.

Hasgüler, M. ve Uludağ, M.B., (2007), *Uluslararası Örgütler - Devletlerarası ve Hükümetler Dışı*, İstanbul: Alfa Yayınları.

Hıroğlu, K.,(2012). *Üçüncü Soğuk Savaş*. İstanbul: Profil Yayıncılık.

Hillary Clinton and the Rise of Smart Power, (07.11.2011).

(Erişim: 05/05/2012).

<http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,2097973,00.html>.

Ho, J., "Singapour et Malacca", *Outre-Terre*, No. 25-26, Fevrier 2010, p.5

Hubersky, L., (1998). Avrupa ve Asya-Pasifik Bölgesinde Güvenlik Sistemlerinin Karşılaştırmalı Bir Analizi, *Avrasya Etütleri*, Sayı 14.

Ignatius, D., (2009), *Amerika ve Dünya – Amerikan Dış Politikasının Geleceğine Dair Konuşmalar*, (Çev. M. Aşık). İstanbul: Profil Yayıncılık.

Indyk, M.S., Lieberthal, K.G. ve Thornton, J.L., (2012). Scoring Obama's Foreign Policy – A Progressive Pragmatist Tries to Bend History, *Foreign Affairs Dergisi*, Mayıs-Haziran Sayısı. (Erişim Tarihi: 01.09.2012).

<http://www.foreignaffairs.com/articles/137516/martin-indyk-kenneth-lieberthal-and-michael-e-ohanlon/scoring-obamas-foreign-policy>.

Isaac, J. C., (1987). *Beyond the Three Faces of Power: A Realist Critique*. *Polity*, Vol.20, No.1, s.4-31.

Jones, J. L., (21.04.2010). Remarks, *Washington Institute for Near East Policy*. (Erişim Tarihi: 01.09.2012).

<http://www.whitehouse.gov/the-press-office/remarks-national-security-advisor-james-l-jones-washington-institute-near-east-poli>

Kalın, İ., *Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi*, (Erişim: 08.04.2012).

<http://kdk.gov.tr/sag/turk-dis-politikasi-ve-kamu-diplomasisi/20>.

Karabulut, Bilal (2010), “Dünyada ve Türkiye’de Think Tank Kuruluşları: Karşılaştırmalı Bir Analiz”, *Akademik Bakış*, Cilt 4, Sayı 7, Kış 2010, s. 91-104, (Erişim Tarihi: 01.03.2013)

http://www.ataum.gazi.edu.tr/e107_files/sayi7/05-Bilal-Karabulut.pdf.

Karaca, R. K., (2003). *Dünyadaki Yeni Güç Çin Tek Kutuptan Çift Kutuba*, İstanbul: IQ Sanat Yayıncılık.

Kazgan, G., (2009), *Küreselleşme ve Ulus-Devlet Yeni Ekonomik Düzen Ne Getiriyor? Ne Götürüyor? Nereye Gidiyor?*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Keyman, F. (2006). “Küreselleşme, Uluslararası İlişkiler ve Hegomanya”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 3, No:9, s.1-20.

Khanna, P., (2011). *Yeni Dünya Düzeni*, (Çev. E. N. Akbaş), İstanbul: Pegasus Yayınları.

Kissinger, H., (2002). *Amerika'nın Dış Politikaya İhtiyacı Var mı?*, (Çev. T. Evyapan), Ankara: ODTÜ Geliştirme Vakfı Yayıncılık.

Kissinger, H., *The Future of U.S.-Chinese Relations*, *Foreign Affairs* - March / April 2012 (Erişim Tarihi: 01.03.2013).

<http://www.henryakissinger.com/articles/fa0412.html>.

Köni, H., (2007). *Amerika'nın Uluslararası Politikası*, İstanbul: Ekim Yayınları.

Köni, H., (2001). *Genel Sistem Kuramı ve Uluslararası Siyasetteki Yeri*. Ankara: Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi (ASAM) Yayınları, s. 27.

Kurlantzick, J., (June 2006). “China's Charm. Implication of Chinese Soft Power”, *Carnegie Institute, Policy Brief*, No.47.

Kurtbağ, Ö., (2010). *Amerikan Yeni Sağ ve Dış Politikası*, Ankara: USAK Yayınları.

Lee, S., (2008). Çin'in Yumuşak Gücünün Sınırları. *Stratejik Analiz*.

Lacoste, Y., (2008), *Büyük Oyunu Anlamak-Jeopolitik: Bugünün Uzun Tarihi*, (Çev. İ. Akça), İstanbul: NTV Yayınları.

Lefebvre, M. (2005). *Amerikan Dış Politikası*, İstanbul: İletişim Yayınları.

Lukes, S. Power: A Radical View, *Political Studiens Rewiew*:2006. Vol 4. 136-145.

Lum, T., "The Republic of the Philippines and U.S. Interests", Congressional Research Service, (05.04.2012).

MacKenzie, K., (10.02.2009). *Smart Power in US Diplomacy*. (Erişim: 28.10.2012).
<http://www.turkishweekly.net/news/64419/smar-power-in-us-diplomacy.html>

Malacca Straits Research and Development Center, (Erişim Tarihi: 06 Haziran 2011).

<http://www.fsas.upm.edu.my/~masdec/web/straits.html>.

Marcus, J., (Erişim: 06/05/2012),
http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2012/01/120106_china_us_military.shtml?print=1

Marcus, J., *Çin medyası: Soğuk Savaş zihniyeti istemiyoruz* (Erişim: 06/05/2012).
http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2012/01/120106_china_us_military.shtml?print=1.

Martin S.I., Brookings Enstitüsü Dış Politika Programı Başkan Yardımcısı, KENNETH G. LIEBERTHAL , John L. Thornton Çin Merkezi Direktörü ve Brookings Enstitüsü Dış Politika ve Küresel Ekonomi ve Kalkınma Kıdemli Üyesi'dir. MICHAEL E. O'Hanlon, Brookings Enstitüsü Dış Politika Araştırmaları Kıdemli Üyesi ve Direktörü'dür. Bu makale, yeni kitapları "*Tarihin Akışını Değiştirme: Barack Obama'nın Dış Politikası*" (Brookings Institution Press, 2012) adlı kitaptan derlenmiştir.

Morgenthau, H., (1985). *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*. New York: Mc Graw Hill.

Morada, N., "The Rise of China and Regional Responses: A Philippine Perspective", *The National Institute for Defence Studies*, p.112
(Erişim: 12.09.2012).
http://www.nids.go.jp/english/publication/joint_research/series4/pdf/4-4.pdf.

Mutlu, M., (14.02.2012). *ABD'İN Küresel Politikaları*.
<http://www.impr.org.tr/ortadoguda-savunma-harcamalari-abd-ornegi/>.
(Erişim: 11.11.2012).

Müderrişoğlu, R., “11 Eylül İle Birlikte Yeni Dünya Düzenine (!) Doğru”, içinde Osman Metin Öztürk (Der) (2002). *Uluslararası Terörizm ve Dış Politika*. Ankara: Biltek Yayınları

Nossel, S., *Smart Power*,
<http://www.foreignaffairs.com/articles/59716/suzanne-nossel/smart-power>
(Erişim Tarihi:02.02.2013).

National Security Strategy May 2010. (Erişim:01.12.2012)
http://www.whitehouse.gov/sites/default/files/rss_viewer/national_security_strategy.pdf

Nijman, L., *The military side of America's “Pacific century”*
http://www.ucl.ac.uk/ippr/atippr/Nijman_southchinasea_12 (Erişim: 28.10.2012).

Nuraniye, H. E., (Mayıs 2006)., *Asya'da Gerilim Tırmanıyor*, Uzak Doğu-Pasifik Araştırmaları Masası (Erişim: 14.11.2012).
<http://www.turksam.org/tr/a903.html>

Nye, J.S. (2004). *Soft Power: The Means To Success In World Politics*. New York: PublicAffairs.

Nye, J.S. (2002). *The Paradox of American Power: Why the World's Only Superpower Can't Go it Alone*, New York: Oxford University Press.

Nye, J. S., (2003), *Amerikan Gücünün Paradoksu*, (Çev. G. Koca), İstanbul: Literatür Yayıncılık.

Nye, J.S., (2008). *Powers to Lead*. New York: Oxford University Press.

Nye, J.S., (1990). *Soft Power*. *Foreign Policy*, No. 80. S:153-171
<http://www.polsci.wvu.edu/faculty/hauser/PS293/NyeSoftPowerForPol19pdf>.
(Erişim tarihi:01.12.2012)

Nye, J.S., (1990). The Changing Nature of World Power, *Political Science Quarterly*, 105/2.

Nye, J.S., (2011). *The Future of Power*, (Çev. Özetkitap.com.). New York:

Nye, J.S., (2005). *Yumuşak Güç*, (Çev. R. İ. Aydın), Ankara: Elips Kitap.

Nye, J.S. ve Welch, D.A., (2011). *Küresel Çatışmayı, İşbirliğini Anlamak*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.

Obama: Asya Seçimi Tesadüfi Değil, (18.11.2012)
<http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetayV3&ArticleID=1108335&CategoryID=81> (Erişim: 16.12.2012).

Obama, B.H., (2007). Renewing American Leadership, *Foreign Affairs*, Temmuz/Ağustos. (Erişim Tarihi:16.12.2012)
<http://www.foreignaffairs.com/articles/62636/barack-obama/renewing-american-leadership>.

Obama Dönemi Amerikan Dış Politikasında Bölgesel Yaklaşımlar, (Şubat 2009). İstanbul: T.C. Bahçeşehir Üniversitesi Uluslararası Güvenlik ve Stratejik Araştırma Merkezi. (Erişim: 29.04.2012).
<http://libris.bahcesehir.edu.tr/dosyalar/busam/BSM004.pdf>.

“Obama ne yaptığını gayet iyi biliyor”, (28.11.2008). *Radikal*.
<http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetayV3&ArticleID=910482&CategoryID=99>
(Erişim Tarihi: 02.09.2012).

Obama’s Inauguration Speech, (20.01.2009).
<http://www.bbc.co.uk>.
http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/obama_inauguration/7840646.stm
(Erişim Tarihi:01.09.2012).

Obama’nın Güneydoğu Asya Ziyareti Başladı. (Erişim Tarihi:28.02.2013).
<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/ShowNew.aspx?id=21956235>

Overholt, W.H., (2011), “*Asya, Amerika ve Jeopolitiğin Dönüşümü*”, (Çev. F.Tokatlı), içinde; Yegin, M., (01.05.2012). *ABD’nin Asya-Pasifik Stratejisi: Çin Nasıl Engellenir?*, Analist Dergisi, 15.Sayı (Erişim Tarihi:01.09.2012)
[www.http://www.usakanalist.com/Dergi/2012/5/index.html#/1/](http://www.usakanalist.com/Dergi/2012/5/index.html#/1/).

Örmeci, O., Filipinler Demokrasisi, (30.06.2012). (Erişim Tarihi:12.12.2012).
<http://politikaakademesi.org/?p=1404>.

Özdemir H., (2008). Uluslararası İlişkilerde Güç: Çok Boyutlu Bir Değerlendirme. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*.

Özertem, H. S., Obama’nınYeniDöneminde Ekonomi ve Enerji Politikaları, (07.11.2012)
<http://www.usakgundem.com/yazar/2543/obama%E2%80%99n%C4%B1n-yeni-d%C3%B6neminde-ekonomi-ve-enerji-politikalar%C4%B1.html>
(Erişim:16.12.2012).

Özekmekçi, İ., (Aralık 2005). “Türkiye’nin Doğu Sınırında Yeni Bir Güç: Çin”, *Dış Politika Forumu*, s.3.

Pao, W. C., “*Taiwan and Philippines to benefit from FTA, TIER president says*”, The China Post, 01.10.2005, (Erişim 12.09.2012) .
<http://www.chinapost.com.tw/business/asia/2005/10/01/69474/Taiwan-and.htm>

Pentagon, U.S. Global Leadership: *Priorities for 21st Century Defense*. (Erişim: 11.08.2012).

http://www.defense.gov/news/Defense_Strategic_Guidance.pdf

Rquilla, J., ve Ronfeldt, D., 1999. *The Emergence of Noopolitik. Toward an American Information Society*. Santa Monica, CA: Rand Corporation.

Sandıklı, A., (03.02.2011). *Tunus ve Mısır'daki Gelişmeleri Anlamak*, (Erişim: 25.11.2012).

http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=1502:tunus-ve-msrdaki-gelimeleri-anlamak&catid=168:ortadogu-analizler.

Siew Noun FOI, (1999). “*The Future of Malaysia's Maritime Economy*”, *Center for Economic Studies of Malaysia*.

Smart Power (Erişim Tarihi:01.09.2012)

<http://www.foreignaffairs.com/articles/59716/suzanne-nossel/smart-power>

Storey, I., “*China's 'Malacca Dilemma'*”, *China Brief* 6(8), April 2006.

(Erişim Tarihi:12.12.2012).

http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=1064:asya-pasifikin-ana-ulam-damar-malakka-boaz&catid=92:analizler-uzakdogu&Itemid=140

Squassoni, S., (18.05.2010). *Iran: Carrots and Sticks*, Washington, DC:CSIS.

Sustaining U.S. Global Leadership: *Priorities for 21st Century, Defense Strategic Guidance*, Washington, (Ocak 2012). (Erişim.01.09.2012)

http://www.defense.gov/news/Defense_Strategic_Guidance.pdf.

Sutter, R., “*The United States in Asia*”, içinde; Shambaugh, D., ve Yahuda, M., (Ed.) (2008). *International Relations of Asia*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.

Status-of-Forces Agreement [SOFA], (Erişim:12.12.2012)

<http://www.globalsecurity.org/military/facility/sofa.htm>.

Tae-Seong Mun, (2006). *Hankuk Tongilgwa Jubyeon 4 guge Geotwasok* (Kore Birleşmesi ve evredeki 4 lke), Seul: Konkukniversitesi Basımevi.

Talitha Dowds, “*Two Years On from Obama's Prague Speech-Has Progress Been Made?*”, *Center for Strategic and International Studies*, Washington, D.C., April 5, 2011.

Taşpınar, ., (2009). *Obama's Turkey Policy: Bringing Credibility to “Strategic Partnership”*, *Insight Turkey*, Vol. 11, No.1, pp 13-21.

Taştekin, Ş., (2009). *Asya-Pasifik Bölgesi'ndeki Gelişmeler ve Bunların Türkiye'nin Güvenliğine Olan Etkileri*, Yüksek Lisans Tezi. Yer Bilgisi: Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü.

The Federal Budget-Fiscal Year 2012", Fact Sheet, U.S. Department of State.
[www. state.gov](http://www.state.gov).

The White House Washington, (2002). The National Security Strategy of the United States of America, Sep. (Erişim: 20.11.2012).
<http://www.state.gov/documents/organization/63562.pdf>.

The Norwegian Nobel Committee, "The Nobel Prize for 2009", Oslo, October 9, 2009.

The Military Balance 2011, (London: International Institute for Strategic Studies, 2011)

The 2010 Quadrennial Defence Review,(Şubat,2010), (Erişim Tarihi:12.12.2012)
<http://www.defense.gov/qdr/qdr%20as%20of%2029jan10%201600.PDF>.

The Uniting and Strengthening of America by Providing Appropriate Tools to Intercept and Obstruct Terrorism Act of 2001 (USA PatriotAct), H. R. 2975, September 2, 2001. (Erişim:01.09.2012)
<http://gpo.gov.tr> etki alanında [PLAW-107publ56.pdf](http://www.gpo.gov.tr/PLAW-107publ56.pdf).

The U.S. National Security Strategy (Mayıs 2010), Washington: The White House.
<https://www.whitehouse.gov.tr> etki alanında [national security strategy.pdf](http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2010/05/01/national-security-strategy).

Tınmaz, S., *Çin-Japonya-Amerika İlişkilerini Anlamak*, (18.04.2011). (Erişim: 15.12.2012).
http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=1015:cin-japonya-amerika-likilerini-anlamak&catid=92:analizler-uzakdogu&Itemid=140.

Torun, E., (Şubat 2006). Asya-Pasifik Bölgesindeki Çıkar Çatışmaları ve Türkiye'nin Güvenlik Boyutuna Yansımaları. *Genelkurmay Başkanlığı Yayınları Stratejik Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 4, Sayı:7.

Turan, A.P., ABD'nin Yeni Ulusal Stratejisi ve Türkiye'ye Olası Etkileri.
http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=690:abd-yeni-ulusal-guevenlik-stratejisi-ve-tuerkiyeye-olas-etkileri&catid=98:analizler-abd&Itemid=135 (Erişim: 12.08.2012).

Türkmen, F., (2012). *Türkiye ABD İlişkileri: Kırılğan İttifaktan Model Ortaklığa*. İstanbul: Timaş Yayınları.

Türk, F., *Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği Formu (APEC)*, (Erişim Tarihi:12.12.2012).

<http://afasam.org/tr/bolgeler/asya-pasifik/asya-pasifik-ekonomik-isbirligi-formu-apec/>

Tüter, M. S., Püreten Atalarından Bugünkü Amerikalılara Miras: Pürütanizm Teolojik Felsefik Kökenleri. (Erişim:02.12.2012).

http://www.ekopolitik.org/images/cust_files/070522190444.pdf.

U.S.Department Of State

<http://www.state.gov>

United States – China Economic and Security Review Commission: 2011 Report to Congress (Erişim Tarihi:01.12.2012)

http://www.uscc.gov/annual_report/2011/annual_report_full_11.pdf.

USASABAH

<http://www.usasabah.com/Guncel/2011/8/23/libyada-obama-stratejisi-basarili-mi> (Erişim Tarihi:02.02.2013).

Under Secretary for Public Diplomacy and Public Affairs”

biriminin yeni sekreteri Judith McHale, 10 Mart 2010 tarihinde ABD’nin kamu diplomasisi çalışmalarına yön verecek olan “Public Diplomacy: Strengthening US Engagement with the World” isimli belgeyi yayımlamıştır. Public Diplomacy: Strengthening US Engagement with the World, 10 Mart 2010, (Erişim: 28.10.2012).

http://www.mountainrunner.us/files/dos/PD_US_World_Engagement.pdf.

Waltz, K., (1979). *Theory of International Relations*. New York: McGraw Hill.

[www.ekopolitik.org/images/cust_files/110609180342.pdf\(s.12\)](http://www.ekopolitik.org/images/cust_files/110609180342.pdf(s.12))

(Erişim tarihi:10.12.2012).

Washington Post, At West Point Obama Offers New Security Startegy, 23.05.2010.

Washington Post (23.05.2010). “At West Point Obama Offers New Security Strategy”.

Weisman, S., US Set Cede Part of Control over Aid for Iraq , New York Times, 20.10.2003.

Wilson, E.J., Hard Power, Soft Power, Smart Power, s.110, *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science* 2008, 616.

<http://ann.sagepub.com/cgi/content/abstract/616/1/110>,

(Erişim Tarihi: 14.04.2012),

<http://raider.mountainunion.edu/~grossmmo/PS%20270/articles/hard%20power,%20soft%20power,%20smart%20power.pdf>.

Wilson, D. ve Purushothaman, R., (1 Ekim 2003). *Dreaming with Brics: The Path to 2050*, Goldman Sachs. (24.05.2011) , (Erişim: 12.08.2012)

<http://antonioguillherme.web.br.com/antigos/brics.pdf>.

Yetkin, M. (02.12.2008). *Obama'nın Dış Politika-Güvenlik Ekibi ve Türkiye*,
Radikal, 01.05.2012,
<http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalYazar&ArticleID=911012&Yazar=MURAT-YETKIN&CategoryID=98>.

Yıldız, Y.G.,(2001). *Stratejik Vizyon Arayışları ve Türkiye*, İstanbul: Der Yayınları.

Yılmaz, S., (2008). *Güç ve Politika*. İstanbul: Alfa Basım Yayım.

Yurter, Ö., (10.05.2010). *New US National Security Strategy and Implications for Turkey*. (Erişim: 01.12.2012)
<http://www.washingtoninstitute.org/templateC06.php?CID=1456>.

Zakaria, F., (2008). *The Post-American World*, New York.

Zariç S., *TÜRKİYE'DE THINK-TANK KURULUŞLARI VE KARŞILAŞTIKLARI SORUNLARA KADEMİK BAKIŞ DERGİSİ* Sayı: 31 Temmuz – Ağustos 2012
Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
<http://www.akademikbakis.org> (Erişim Tarihi:01.03.2013).

ÖZGEÇMİŞ

1978 Pforzheim/Almanya doğumluyum. 1996 Şişli Ahi Evran Tic. Mes. Lis. Bankacılık bölümünü bitirdim. 2002 yılında Anadolu Üniversitesi Halkla İlişkiler bölümü (Önlinans), 2008 yılında Anadolu Üniversitesi İşletme Fakültesi (Lisans) eğitimi tamamladım. 2011 yılında T.C. Beykent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans eğitimine başladım. 2000 yılından bu yana özel bir bankada KOBİ Portföy Yöneticisi olarak görev yapmaktayım. Orta derecede Almanca bilmekteyim. İlgi alanım Osmanlı Tarihi, Amerikan Dış Politikası, AB'nin geleceği ve Türk Dış Politikası konularında araştırmalar yapmaktır.

Yusuf ERTUĞRAL